

Bu Eser, Ehl-i Beyt Dostu **Hacı Mehmet Bağşı**
Hayratına Bastırılmıştır.

KEVSER SÛRESİ

Rahman, Rahim Allah'ın Adıyla

"Şüphesiz biz, sana Kevser'i verdik.

Şu hâlde Rabbin için namaz kıl ve tekbir

alırken, namazda ellerini boğazına kadar kaldır.

Doğrusu asıl soyu kesik olan, sana kin duyandır."

Üstad Ali Asker Rızvanî

Kur'ân ve Sünnet Işığında
EHLİBEYT MEKTEBİ

Çeviri:

Ebulfez KOCADAĞ

Tashih - Tatbik:

Dr. Ata ŞENLİKÇİ - Abbas AKYÜZ

KEVSER

<https://t.me/caferilikcom>

3

www.caferilik.com

Kevser Yayınları: 70

Eserin Orijinal Adı:

Şia-Şinasî

Yazar:

Üstad Ali Asker Rızvanî

Dizgi ve Mizanpaj:

Kevser Yayınları

Kapak:

Ramazan Erkut

1. Basım: Ağustos / 2004

2. Basım: Şubat / 2008

Baskı:

Can Matbaacılık

ISBN: 975-6640-38-3

Adres:

Kevser Yayınları

Horhor cad. No: 80/3

Fatih - İstanbul

Tel: (0212) 534 35 28 / Fax: 631 36 01

<https://t.me/caferilikcom>

4

www.caferilik.com

İÇİNDEKİLER

Giriş 13

1. Bölüm

Teşeyyü ve Şia Kelimelerinin Anlamı 17

Şia'nın Ortaya Çıkışı 21

    Tarihçilerin Şia'nın Ortaya Çıkışı Hakkındaki Görüşleri 21

        1- Şia, Peygamber Döneminde Ortaya Çıkmıştır 21

        2- Şia, "Sakife"de Ortaya Çıkmıştır 21

        3- Şia, Osman Öldürüldüğü Zaman Ortaya Çıkmıştır 22

        4- Şia, İmam Hüseyin'in (a.s) Şahadetinden Sonra Ortaya Çıkmıştır 22

        5- Şia'yı Farslar Ortaya Çıkarmışlar 22

        6- Şia'yı Abdullah b. Saba Kurmuştur 22

Şia'nın İki İddiası 25

    1- İmamet İlâhî Bir Makamdır 25

    2- Halifenin Tayinin Gerekliği 28

Hz. Peygamber ve Hilâfet 32

    1- Olumsuz Yol: Bu Konuyu Önemsememek 32

    2- Olumlu Yol: Ümmetin İradesine Bırakmak 35

    3- Olumlu Yol: Halifenin Tayini 42

Peygamber'in İmam Ali'nin Hilâfeti İçin Aldığı Tedbirler 43

    1- Bu İş Üstlenebilecek Birisini Yetiştirmek 43

    2- İmamet ve Velâyetle İlgili Net Açıklamalar 45

        1- Velâyet Ayeti 46

        2- İnzar Ayeti 50

3- Dar Hadisi.....	53
4- Gadir Hadisi.....	55
Hz. Ali'nin İmamet ve Velâyetine Dair Deliller.....	69
A) Tebliğ Ayeti	69
Hadislerin Tabirleri	69
Sahabeden Ayetin Hz. Ali Hakkında İndiğini Belirten Raviler	70
Ehlişünnet Alimlerinden Hadisin Ravileri	70
Ayetteki Karineler	71
B) İkmal Ayeti.....	72
Hadislerde Geçen Tabirler	72
İkmal Ayeti ve Ehlişünnet Ravileri.....	73
C) "Seele Sailun" Ayeti	75
Hadislerde Geçen Tabirler	75
Ehlişünnet'ten Hadisi Rivayet Edenler.....	76
D) Menzilet Hadisi	78
Hadiste Geçen Tabirler	78
Ehlişünnet'ten Hadisi Rivayet Edenler.....	78
Sahabeden Hadisi Rivayet Edenler.....	79
Hadisin İmamet ve Hilâfete Dair Delaleti.....	80
Menzilet Hadisi'nin Değişik Zamanlarda Tekrarı.....	80
E) Velâyet Hadisleri	82
Sahabeden Velâyet Hadislerini Nakledenler.....	83
Ehlişünnet Alimlerinden Velâyet Hadisini Nakledenler.....	83
Hadisin Delaleti	84
F) Vesayet Hadisleri	85
Hadiste Geçen Tabirler	85
Ehlişünnet Alimlerinden Hadisi Rivayet Edenler	86
Sahabeden Hadisi Rivayet Edenler	87
Tabiinden Hadisin Ravileri	88
Hadisin Delaleti	88
Geçmiş Ümmetlerin Kitaplarında "Vasi".....	88
Sahabenin Hadislerinde Vasi	89
G) On İki İmam Hadisleri.....	92

Ehlisünnet Alimlerinden Hadisi Nakledenler	93
İmamların İsimleriyle Belirlenmesi.....	93
Diğer Ehlibeyt İmamları'nın İmameti	94
Birinci Yol: Nas	94
İkinci Yol: Masumluk Sıfatı.....	95
Üçüncü Yol: Efdaliyet	95
İmamet ve Velâyetle İlgili Başka Hadisler	96
Ehlisünnet Kanalıyla Nakledilen Hadislerin Değeri.....	97
Hak Sahibinin Sözüleri	97
Kanat Olarak Getirilen Hadislerin Ehlisünnet İçin Hücet Oluşu.....	99
Ehlibeyt'in Dinî Merciliği	100
Teşriî (Yasama) Boyutun Hakikati	100
Teşri ve Açıklama Boyutunun Süreklilik Zorunluluğu.....	101
1- Tarih İncelemesi	101
2- İstikra (Tüme Varım) Usulü İnceleme.....	101
Ehlibeyt'in Dinî Merciliğine Dair Deliller	102
1- Tathir Ayeti.....	102
Tathir Ayeti'nin "Kısa Ashabı" Hakkında Nazil Olduğunu Nakleden Raviler	102
Sahabeden Kisâ Hadisini Nakledenler.....	103
Hadiste Geçen Tabirler	104
Hadislerden Çıkan Sonuç	105
Hadisin Sahih Olduğunu Belirten Alimler	105
Tathir Ayeti'nin Masumluga Delaleti	105
Kötülüğün Uzak Tutulmasının ve Tertemiz Kılmanın Anlamı	106
2- Ululemr Ayeti	107
Ayetin Ulu'l-Emr'in Masumiyetine Dair Delaleti.....	109
Ayetin Ehlibeyt Hakkında İndiğine Dair İp Uçlar	109
3- Sakaleyn Hadisi.....	111
Hadisin Tabirleri	111
Sakaleyn Hadisi'nin Tekrarı	112
Sakaleyn Hadisi'nin Sıhhati	113
Sahabeden Sakaleyn Hadisi'ni Nakledenler	114

Tabiinden Hadisi Nakledenler	115
Dördüncü Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler.....	115
Beşinci Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler.....	116
Altıncı Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler.....	116
Yedinci Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler	116
Sekizinci Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler	117
Dokuzuncu Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler	118
Onuncu Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler	118
On Birinci Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler.....	118
On İkinci Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler	119
On Dördüncü Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler.....	119
Allah Resulü'nün (s.a.a) Vasiyeti ve Sakaleyn Hadisi	119
Hadis Üzerine.....	120
Sakaleyn Hadisi'nden Çıkan Sonuçlar	120
"Kitabellah ve Sünneti" Hadisine Eleştiri.....	122
4- "İlim Şehri" Hadisi	127
Hadisin Tabiri	127
Sahabeden Hadisi Nakledenler	127
Tabiinden Hadisi Nakledenler	127
Hadisi Üçüncü Asırda Nakledenler.....	128
Dördüncü Asırda Nakledenler	128
Beşinci Asırda Nakledenler	128
Altıncı Asırda Nakledenler	129
Yedinci Asırda Nakledenler.....	129
Sekizinci Asırda Nakledenler.....	129
Dokuzuncu Asırda Nakledenler	129
Onuncu Asırda Nakledenler.....	130
On Birinci Asırda Nakledenler	130
On İkinci Asırda Nakledenler	130
On Üçüncü Asırda Nakledenler	130
On Dördüncü Asırda Nakledenler.....	131
"İlim Şehri" Hadisini Tartışmaya Açık Bilmeyenler	131
İlim Şehri Hadisini Şiir Hâline Getirenler	131
Hadisin Sahih Olduğunu Belirtenler	131

Hadisin İçeriği.....	132
"Ben İlim Şehriyim" Hadisinin Tanıkları	132
Başka Birkaç Tanık.....	133
5- Sefine Hadisi.....	135
Hadiste Geçen Tabirler	135
Sahabeden Hadisi Rivayet Edenler	135
Tabiiinden Hadisi Rivayet Edenler	136
Ehlişünnet Alimlerinden Hadisi Nakledenler	136
Hadisin İçeriği.....	137
Ehlişünnet Alimlerinin "Sefine Hadisi" Üzerine Sözleri	138
Ehlibeyt, Ehl-i Kisa'dır.....	138
6- Aman Hadisi	140
Hadiste Geçen Tabirler	140
Ehlişünnet Alimlerinden Hadisi Nakledenler	140
7- "Ali Hak İle ve Hak Ali İledir" Hadisi	142
Hadiste Geçen Tabirler	142
Sahabeden Bu Hadisi Rivayet Edenler	143
Ehlişünnet Alimlerinden Hadisi Nakledenler	144
Ehlibeyt'in Dinî Merciliğine Dair Birkaç Hadis.....	145
Ehlibeyt'in İlim ve Faziletleriyle İlgili Ehlişünnet Büyüklerinin Sözleri.....	147
Ehlibeyt İlimlerinin Temel Esasları.....	157
Hak Sahibinin Sözü.....	159
Hilâfetin Tespiti ve Hz. Peygamber'in Aldığı Tedbirler.....	161
1- Pratiksel Çözüm: Üsâme Ordusu.....	161
2- Nazarî Yaptırım: Vasiyet Yazma Girişimi	163
Şia'nın Ortaya Çıkışı İle İlgili Görüşlerin İncelenmesi.....	164
1- Şia'nın Hz. Peygamber'in Vefatından Sonra Ortaya Çıktığını Savunanların Reddi.....	164
2- Osman'ın Öldürüldüğü Dönemde Ortaya Çıktığına Dair Görüşün Reddi	164
3- Şia'nın İmam Hüseyin (a.s) Zamanında Ortaya Çıktığına Dair Görüşün Reddi	165

4- Şia'nın Farslılar Tarafından Ortaya Çıkarıldığına Dair Görüşün Reddi	165
5- Şia'yı Abdullah b. Saba'nın Kurduğuna Dair Görüşün Reddi.....	168
Şia ve Abdullah b. Saba.....	173
Şia'nın Anlamları.....	175
a) Genel Anlamıyla Şia.....	175
b) Ehlibeyt Sevgisi Anlamında Şia	176
c) İtikadî Anlamda Şia	177
Şia'nın Yayılışının Nedenleri	184
a) Alevilerin Halkın Arasındaki Sevgisi	184
b) Şiîlerin Zühdü.....	185
c) Alevilerin Mazlumiyeti.....	187
d) Zulüm Karşıtlığı ve Adaletli Yaklaşım.....	188

2. Bölüm

Şia'nın Doğuşunun Sebepleri	194
Hz. Peygamber (s.a.a) Döneminde Şia.....	195
Hz. Peygamber'in (s.a.a) Ali Şiîlerine Müjdeleri	196
Şia Kimdir?	199
Sahabe, Şiî Öncüler.....	199
Şia Öncülerinden Bazılarının Kısaca Hayatı.....	201
Hz. Peygamber'den Sonra İhtilâfın Çıkış nedenleri	208
a) Kur'ân'dan Örnekler	209
b) Hadislerden Örnekler.....	209
Hz. Peygamber'den Sonra Nassa Karşı İctihad	214
a) Teravih Namazı	214
b) Nafilenin Cemaatle Kılınması ve Hz. Peygamber'in (s.a.a) Sakındırması	215
c) İmam Ali ve Teravih Namazından Sakındırma.....	216
d) Hac Mut'ası ve Kadınlarla Mut'a.....	216
e) Ezanda Değişiklik	217
f) İmam Ali (a.s) ve Aişe'nin Ayaklanması.....	218
g) Muaviye'nin İctihadı.....	218

Ehlisünnet Medresesi ve Ali'yi (a.s) Hakkından Uzaklaştırmak İçin Öne Sürdükleri Bahaneler.....	218
Nassa Rağmen İctihat Düşüncesinin Yayılışının Sebepleri ...	220
Nass Karşısında İctihadın Hükümü.....	221
Şia Fırkaları.....	223
Gulat Fırkası	224
On İki İmam Şiası, Kurtuluşa Eren Fırka.....	226
Şia'daki Bölünmelerin Sebebi	226
Şiîler ve Ebu Bekir'in Hilâfeti.....	226
Şia ve Ömer'in Hilâfeti.....	228
Şia ve Osman'ın Hilâfeti	228
Şia ve Ali'nin (a.s) Hükümeti.....	230
İmam Hasan (a.s) Döneminde Şia.....	231
İmam Hüseyin (a.s) Döneminde Şia	233
İmam Seccad Asrında Şia	234
İmam Bakır (a.s) Asrında Şia.....	237
İmam Cafer Sadık (a.s) Döneminde Şia.....	238
İmam Musa Kazım (a.s) Döneminde Şia	239
İmam Rıza (a.s) Asrında Şia	240
İmam Cevad (a.s) Asrında Şia	242
İmam Hadi (a.s) Döneminde Şia.....	243
İmam Hasan Askerî (a.s) Döneminde Şia	244
İmam Mehdi (a.f.) Döneminde Şia	246
Sonraki Asırlarda Şia	248
Şiîlerin Özellikleri	250
Şia Hakkında Ehlisünnet Alimlerinin Görüşleri	254
İlmin İlerlemesinde Şia'nın Rolü.....	257
Şia ve İslâm Ümmetini Birliğe Davet	259
Ehlibeyt'in Temsil Ettiği İslâm, Dünyanın Gelecekteki Dini...259	
Temel Bir Soru.....	261

3. Bölüm

İmamiyye Şiası'na Göre Kur'ân.....	265
Tahrifin Anlamı	265

Tahrifin Reddine Dair Şia'nın Delilleri.....	267
Şia Alimleri ve Tahrifin Reddi.....	269
Tahrifle İlgili Rivayetlerin Değerlendirmesi.....	271
Fatıma (s.a) Mushafı Nedir?	272
İmamiyye Şiası Ve Sahabe	275
Takiyyenin Meşruluğuna Dair İttifak	281
Takiyyenin Sözlük ve Terimsel Manası.....	281
Takiyyenin Şer'î Dayanakları.....	282
a) Kur'ân.....	282
b) Sözlü ve Amelî Sünnet	284
c) İcma.....	285
Sahabenin Takiyyesinden Bazı Kesitler.....	285
Tabiinin Takiyyesinden Bazı Kesitler.....	286
Önemli Noktalar.....	288

GİRİŞ

Şiilik hakkında yazı yazan yazarlardan bir grup, Şiiliğin bazı sebepler ve değişik eğilimlerden etkilenecek, İslâm camiasından kopan bir düşünce ve ideal olduğunu zannetmişlerdir. Onlara göre Şiilik tarih boyunca yavaş yavaş gelişerek yayılmıştır.

Kitabın ilk kısmında tarihî tanıklara ve sağlam delillere dayanarak Şiiliğin hakikatlerini ortaya koymaya ve tarih kaynaklarındaki gerçek çehresini tanıtmaya çalışacağız.

Bu kitapta şunları irdelemeye çalışacağız: Acaba Şiilik tarihin akışıyla çeşitli nedenlerden dolayı İslâm camiasından kopan bir ekol ve akım mıdır? Yoksa Peygamber (s.a.a) efendimizin Allah (c.c) tarafından getirdiği hak dinin ta kendisi olup hiçbir kopuş ve ayrılık söz konusu değildir? Başka bir deyişle acaba teşeyyü düşünce sistemi Peygamber (s.a.a) efendimizin bin bir zahmetle insanlara telkin etmek istediği, düşünce sisteminin aynısı mıdır? Yoksa o düşünce sisteminden kopan apayrı bir akım mıdır?

Ne yazık ki şu ana kadar bu alanda yazılmış bir çok kitapta tam manasıyla taassup ve ön yargıdan kurtulamayan yazarlar, ya olaylara Ehlisünnet gözlüğü veya Şia gözlüğü ile bakarak bir takım tahlil ve değerlendirmede bulunmuşlar ve hakikati arayan samimî kişilerin yanılmalarına neden olmuşlardır. Fakat biz bu kitapta her türlü taassuptan uzak bir şekilde sadece ve sadece sağlam delillere dayanarak, hakikatleri tarih sayfalarından çekip çıkararak ortaya koymaya çalışacağız.

İşte bu ilkeye bağlı olarak kitabın büyük bir bölümünde Ehlisünnet tarafından kabul gören kitaplardan faydalanılmıştır.

Şu konuyu belirtmekte fayda vardır: Ne yazık ki ilmî edep ve üsluptan uzak bir takım taassup ehli kimseler bu kitaplarda

Hız. Peygamber (s.a.a) efendimizden Ehlibeyt'in faziletleri hakkında nakledilen hadisleri çıkarmışlardır. Bundan dolayı vermiş olduğumuz adresleri zikredilen kitapların son basımlarında bulamayabilirsiniz; eski basımlara bakmanız sizleri gerçeğe biraz daha yaklaştırır.

Kitabın ikinci bölümünde ise Şifeleri tanıtmaya çalışacağız. Şifelerin özelliklerini ve kimin Şif olabileceğini onların hak imam olarak bildikleri önderlerinin ağzından tanıtmaya çalışacağız. Çünkü hiç kimseyi karşıtlarının ve muhaliflerinin sözleriyle olduğu gibi tanıyamayız. Zira muhaliflerin hedefi, çeşitli kompolar tasarlayarak karşı tarafı yıpratmak ve gerçek yapısından uzaklaştırarak ona çirkin bir görünüm kazandırmaktır.

Bu bölümün son kısmında ise Şifliğe nispet edilen bazı inançları inceleyeceğiz.

Yüce Allah'a bizi bu çalışmada başarılı kılması ve hakikatleri tüm çıplaklığı ile bulmamızı sağlaması için yardım eli uzatıyor ve O'na sığınıyoruz.

1. Bölüm

- Teşeyyü ve Şia Kelimelerinin Anlamı
- Şia'nın Ortaya Çıkışı
- Şia'nın İki İddiası
- Hz. Peygamber ve Hilâfet
- Hz. Peygamber'in İmam Ali'nin Hilâfeti İçin Aldığı Tedbirler
- Hz. Ali'nin İmamet ve Velâyetine Dair Deliller
- Ehlibeyt'in Dinî Merciliği
- Hilâfetin Tespiti ve Hz. Peygamber'in Tedbiri
- Şia'nın Ortaya Çıkışı İle İlgili Görüşler
- Şia'nın Anlamları
- Şia'nın Yayılışının Nedenleri
- Şia'nın Doğuşunun Sebepleri
- Hz. Peygamber'den (s.a.a) Sonra İhtilâfın Çıkış Nedenleri
- Hz. Peygamber'den Sonra Nassa Karşı İctihad
- Şia Fırkaları

TEŞEYYÜ VE ŞİA KELİMELERİNİN ANLAMI

Teşeyyü'nün Sözlük Anlamı

Cevherî, Sıhahu'l-Lügat'te şöyle yazıyor:

"Teşeyyü (Şiilik); bir şeyin izinden gitmek, ona yardım etmek ve dost edinmek anlamına gelir."¹

Teşeyyü'nün Terimsel Anlamı

Teşeyyü, imametin ilâhî bir makam olduğu, dolayısıyla imamın nasla ve Allah (c.c) tarafından seçileceği inancından oluşan bir ekoldür. Hz. Peygamber'in (s.a.a) önceki peygamberler arasında da bulunan bu ilâhî sünnete uyararak Allah'ın (c.c) emriyle kendisinden sonraki imam ve vasileri tanıtmaması da bu doğrultuda gerçekleşmiştir.

İlkleri Hz. Ali (a.s) olan bu tanıtılmış büyük şahsiyetler, hem dinî mercilik ve hem velâyet sahasında İslâm camiasının hakimiyet ve rehberliğini üstlenmiş, Hz. Peygamber'den sonra halkın imamı ve örnekleri olmuşlardır.

Merhum Şeyh Muhammed Cevad Muganniye şöyle der:

"Teşeyyü, Ali ve evlatları hakkında aşırıya gitmeksiniz Hz. Peygamber (s.a.a) tarafından Hz. Ali'nin (a.s) imamet ve hilâfetine dair nassın bulunduğu inandıktan ibarettir."²

1- bk. Sıhahu'l-Lugat, c.3, s.166; Tacu'l-Arûs; Lisani'l-Arab, şe-ye-a maddesi.

2- Muhammed Cevad Muganniye, eş-Şia Fi'l-Mizan, 33

Şia'nın Sözlük Anlamı

Şia, sözlükte tâbi olan ve yardım eden anlamına gelir. Bu konuda Cevherî şöyle der:

"Birinin şiası olmak, onun izinden gitmek ve ona yardım etmek demektir."¹

Şia kelimesi bu anlamda Kur'ân-ı Kerim'de kullanılmıştır. Örneğin: "Ve şüphe yok ki İbrahim de O'nun Şiası idi"², "...Birisi Şiası, öbürü düşmanlarındandı..."³

Kamusu'l-Mühit'te şöyle tarif edilmiştir:

"Birinin şiası olmak, onun izinden gitmek ve ona yardım etmek demektir. Bu kelime müfret, tesniye, çoğul ve aynı şekilde müzekker ve müennes... olarak kullanılır."⁴

Demek ki Şia kelimesi sözlük anlamı itibariyle özel bir grupu temsil etmez; aynı görüşü savunan, aynı tavırı takınan her grup ve topluluk hakkında kullanılabilir.

Şia'nın Terimsel Anlamı

• Şehristani şöyle der: "Sadece Hz. Ali'nin (a.s) izinden giden; onun imamet ve hilâfetini nas ve vasiyet üzere kabul eden kimselere, Şia denir."⁵

• İbn Hazm şöyle yazıyor: "Ali'nin (a.s) Resulullah'tan (s.a.a) sonra halkın en üstünü ve imamete daha layık olduğunu ve imametinin onun evlatlarında süreceğini kabul eden birine, Şia denir."⁶

• İbn Haldun şöyle yazıyor: "Şia sözlükte arkadaş ve izleyici anlamına gelir; fakih ve kelamcılarca Ali (r.a) ve evlatlarının izleyicilerine denir."⁷

1- Sıhahu'l-Luga, şe-ye-a fiil kökü.

2- Saffat, 83.

3- Kasas, 15.

4- Kamusu'l-Mühit, Şa-a fiil kökü, c.3, s.47.

5- el Milel ve'n-Nihel, c.1, s.47.

6- el-Fasl, c.2, s.113.

7- İbn Haldun'un Önsözü, s.138.

• Mir Seyyid Şerif Cürcanî şöyle yazıyor: "Hz. Ali'nin (r.a) izinden giden, Allah Resulü'nden (s.a.a) sonra onun imam olduğunu kabul eden ve imametin, o ve evlatlarından başkasına nakil edilemeyeceğine inananlara, Şia denir."¹

• Muhammed Ferit Vecdî şöyle yazıyor: "Ali'yi imam bile rek onun izinden giden ve imametin onun evlatlarından başkasına geçmeyeceğine inanan kimselere, Şia denir. Onlar imametin, ümmetin maslahatına bırakılacak bir mesele olmadığına; ümmetin kendi isteğine göre bir şahsı imam ünvanıyla hiçbir şekilde tanıtamayacağına ve imametin dinin temellerinden biri olduğuna inanıyorlar. Bu yüzden Allah'ın (c.c) Resulü'nün (s.a.a) kendisinden sonraki imamı açıkça tanıtmaması gerekir. İmamların büyük ve küçük günahlardan masum oldukları da, onların diğer inançlarından biridir. Ayrıca söz ve davranışların tevelli [Allah'ın dostlarını dost edinme] ve teberri [Allah'ın düşmanlarından beri ve uzak olma] esasına uygun bir şekilde yapılması gerektiğine ve sadece zalim bir düşmandan korkulduğu zaman ta-kiyye yapılacağına inanıyorlar."²

• Ebu'l-Hasan Eş'arî şöyle diyor: "Şiîlere Şia denmesinin sebebi, Hz. Ali'yi (a.s) izlemeleri ve onu Peygamber'in (s.a.a) bütün ashabından daha üstün ve önde tutmalarındır."³

• Firuz Abadî şöyle diyor: "Bu isim (Şia) çoğunlukla Hz. Ali (a.s.) ve onun Ehlibeyt'inin velâyetini kabul edenler hakkında söylenmiş; öyle ki bu isim onlara has hâle gelmiştir."⁴

• Butros Bastani şöyle yazıyor: "Şia büyük İslâm zümrelerindedir. Onlar Hz. Ali'ye (a.s) biat etmiş, Resulullah-tan sonra imametin, ona açık veya gizli nas ile ulaştığına inanmışlardır. Ayrıca imamet makamının o ve evladından başkasına geçmeyeceğine inanırlar."⁵

• Doktor Nasır b. Ali Aiz Hasan eş-Şeyh (Vahhabî yazarlardan) şöyle söylüyor: "Şia kelimesi terimsel olarak özel bir mana kazanmıştır kendine. Şia, imameti umumu ilgilendiren masla-

---

1- Kitabu't-Tarifât, s.57.

2- Muhammed Ferid Vecdi, Dairetü'l-Maarif, c.5, s.247.

3- Makalatu'l-İslâmiyyin, s.65.

4- Kamusu'l-Mühit Şa-a fiil kökü.

5- Dairetü'l-Maarif, c.10, s.661.

hatlardan bilmeyen ve neticede bu hususta ümmetin görüşünün geçerli olamayacağını savunan, onu dinin temellerinden biri olarak gören kimselere denir. Ayrıca Peygamber'in (s.a.a) imamı tayin etmemesini veya tayin işini ümmete bırakmasını caiz bilmezler ve onun böyle bir şahsı tanıtmamasını farz bilirler."¹

- Şia, Şeyh Müfid'in kelimasında şöyle açıklanmıştır: "Hz. Ali'nin (a.s) izinden giden ve onu diğer sahabelerden üstün tutan kimselere Şia denir. Onlar Hz. Ali'nin (a.s) Hz. Peygamber'den (s.a.a) sonra, Allah'ın (c.c) iradesi ve Peygamberi'nin (s.a.a) vasiyeti üzere imam olarak tanıtıldığına inanırlar."²

1- Akidetu's-Sünneti ve'l-Cemaati Fi's-Sahabeti'l-Kiram, c.3, s. 890-891.

2- Hüviyyetu't-Teşeyyü, s.12.

ŞİA'NIN ORTAYA ÇIKIŞI

Tarihçilerin Şia'nın Ortaya Çıkışı Hakkındaki Görüşleri

Şia'nın tarihsel olarak ortaya çıkışı ve onun kurucusu hakkında tarihçiler tarafından çeşitli görüşler belirtilmiştir. Burada bu görüşlerin en önemlilerinden bahsedilecektir:

1- Şia, Hz. Peygamber (s.a.a) Döneminde Ortaya Çıkmıştır

İmamiyye Şia'sına göre, Teşeyyü'nün ilk tohumu Allah (c.c) tarafından Kur'ân-ı Kerim'de serpilmiş ve yüce İslâm Peygamberi (s.a.a) tarafından, peygamberliği boyunca, geliştirilip büyütülmüştür. Dolayısıyla Teşeyyü'nün pak şeceresi Peygamber efendimizin (s.a.a) zamanında meyvesini vermiş ve Selman-ı Farisi, Ebuzer-i Gaffari, Mikdad b. Es-ved gibi sahabeden bir kesim Şia olarak tanınmışlardır.

Bu görüşe göre Şia Mektebi'nin kurucusu bizzat Allah (c.c) ve Resul'üdür.

2- Şia, "Sakife"de Ortaya Çıkmıştır

Ehlisünnet tarihçilerinden bazısına göre, Sakife olayında bir grup insan Hz. Ali'nin (a.s) peşinden gidince ve diğerleri... Şia ortaya çıktı.

Ehlisünnet yazarlarından İbn Haldun,¹ Doktor Hasan İbrahim Hasan,² Mısırlı Ahmed Emin,³ Muhammed Abdullah İnan,⁴

1- Tarih-i İbn Haldun, c.3, s.364.

2- İslâm Tarihi, c.1, s.371.

3- Fecru'l-İslâm, s.266.

4- Tarihu'l-Cem'iyati's-Sirriyye el-Herekatu'l-Fikriyye, s.26.

ünlü doğu bilimcilerinden ise Kulet Teshir¹ bu görüşü kabul etmişlerdir.

3- Şia, Osman Öldürüldüğü Zaman Ortaya Çıkmıştır

Tarihçilerden bazıları, halkın Osman'ın evine saldırarak onu öldürmeleri üzerine, Peygamber'den (s.a.a) yirmi beş yıl sonra, Şia'nın şekillenmeğe başlayıp ortaya çıktığını savunurlar.

Ehlisünnet'te İbn Hazm Endülüsi² ve Doktor Ali Sami en-Nişar'ın;³ doğu bilimcilerinden Felhavez'in⁴ de böyle bir görüşü vardır.

4- Şia, İmam Hüseyin'in (a.s) Şahadetinden Sonra Ortaya Çıkmıştır

Doktor Kamil Mustafa Şebibi'ye göre, Şia Hüseyin b. Ali'nin (a.s) şahadetinden sonra ortaya çıkmıştır.⁵

5- Şia'yı Farslar Ortaya Çıkarmışlar

Bazıları Şia düşünce sisteminin, İslâm başkentine nüfuz eden İranlı Farsların fikir ürünü olduğu görüşünü savunurlar. Doğü bilimcileri arasında Duzi,⁶ Fan Fulatın⁷ ve Bravun;⁸ Ehlisünnet'ten ise Ahmed Emin⁹ ve Ahmed Atiy-yetullah¹⁰ bu görüşü belirtmişler.

6- Şia'yı Abdullah b. Saba Kurmuştur

Şia mektebinin Abdullah b. Saba'nın fikir ürünü olduğunu savunanlardan bazıları şunlardır: Doktor Ali Sami en-Nişar,¹¹

1- el-Akidetu ve's-Şeria Fi'l-İslâm, s.174.

2- el-Fasl, c.2, s.78.

3- Neş'etu'l-Fikri'l-Felsefi Fi'l-İslâm, s.78.

4- el-Havaricu ve's-Şia, s.146.

5- es-Siletu Beyne't-Tasavvuf ve't-Teşeyyü, s.23.

6- Ebu Zühre, Tarihu'l-Mezahibi'l-İslâmiyye, c.1, s.41.

7- age.

8- Fecru'l-İslâm, s.111.

9- age.

10- el-Kamusu'l-İslâmî, c.3, s.222.

11- Neş'etü'l-Fikri'l-Felsefi Fi'l-İslâm , s.18.

Seyyit Muhammed Reşit Rıza,¹ Şeyh Muhammed, Ebu Rünne,²
Ebu'l-Hasan Multi.³

Daha sonra yukarıda belirtilen görüşleri ayrı ayrı inceleyerek doğru olan görüşü belirteceğiz.

1- es-Sünnetu ve's-Şia, s.4, 6.

2- el-Mezahibu'l-İslâmiyye, s.64.

3- et-Tenbih ve'r-Reddu Ala Ehli'l-Ehva ve'l-Bide' , s.25.

ŞİA'NIN İKİ İDDİASI

Önceki konularda aktarılanlar Şia'nın iki iddiasından küçük bir özet idi. Şöyle ki: Birinci olarak, imamet ilâhî bir makam olup, imam Allah (c.c) tarafından tayin edilir. İkinci olarak, Peygamber (s.a.a) kendisinden sonraki imam ve halifeyi açıklayarak belirtir.

Burada her iki iddiayı da inceleyerek ispat etmeye çalışacağız.

1- İmamet İlâhî Bir Makamdır

"Niçin imamın tayini Allah'a (c.c) aittir ve imam Allah (c.c) tarafından tayin edilmelidir?" sorusuna çeşitli şekillerde cevap verilebilir. Burada sadece bazılarına değinilecektir.

a) "İtaat" Sadece Allah'a (c.c) Mahsustur

Tevhidin mertebelerinden biri de Allah'a (c.c) itaatte tevhitir. Şöyle ki itaat, asaleten ve zatî olarak insanların yaratıcısı Allah'a mahsustur. Bu yüzden O'ndan başkasına itaat, onun izni ve emriyle olmalıdır. (Çünkü arızî olan her şey, zatî olarak o şeye sahip olandan kaynaklanmalıdır.)

Bunun delili şudur: İtaat; malikiyet (sahiplik) ve kullukla ilintili olarak söz konusu olabilir; bu yüzden bütün varlıkların sahibi olan birisine itaat etmek farz; ondan başkasına itaat ise onun iznine bağlıdır.

Yüce Allah birçok ayette bu noktaya işaret etmiştir. Örneğin:

"Ey insanlar, siz Allah'a muhtaçsınız, Allah ise, zengin ve hamde layık olan işte O'dur."¹

"Biz hiçbir peygamberi, Allah'ın izniyle itaat edilmekten başka bir amaçla göndermedik."²

"Kim Resül'e itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur..."³

Ayetlerden anlaşılan şu ki: İtaat bizzat Allah'a (c.c) mahsustur; başkasına itaat, O'nun emir ve izniyledir. Resul ve emir sahiplerine (ululemr) itaat de bu kaidenin dışında değildir, onlara itaat de Allah'ın (c.c) emriyle olmalıdır; ayet-i şerifede açıklandığı üzere: **"Ey inananlar, Allah'a itaat edin, Resül'e ve sizden olan emir sahibine itaat edin..."**⁴

b) Hakimiyet Allah'a (c.c) Mahsustur

Tevhidin diğer mertebelerinden biri, hakimiyette tevhitir. Yani egemenlik Yüce Allah'a (c.c) mahsustur; bu durumda bütün egemenlikler O'nun egemenliğine ve emirlerine dayanmalıdır. Çünkü O'nun dışında hiç bir varlık asaleten ve zatî olarak hakimiyet hakkına sahip değildir.

Bunun delili şudur: Hükümdarlık, insanların mal ve canları üzerinde tasarruf etmek demektir. Başkalarının ca-nı ve malı üzerinde tasarrufta bulunmak, velâyet yetkisini gerektirir. Böyle bir yetkinin olmayışı, yapılan tasarrufu haram kılar. İnsanlar Allah'ın (c.c) yarattığı olup, eşittirler, hiç kimse başkalarının üzerinde velâyet yetkisine sahip değildir. Velâyet, sadece insanların gerçek Malikî olan Allah'ın (c.c) tekelindedir. Dolayısıyla hükümet etmek isteyen herkes, hükümetini Allah'ın (c.c) iznine dayandırması gerektiği, söylendi.

Ayetlerde "...hüküm ancak Allah'ındır. O kendisinden başkasına kulluk etmemenizi emretmiştir."⁵ şeklindeki ifadede yüce Allah'ın teşri ve yasama alanındaki ortaksız hakimiyetine işaret edilir. "...Ol dediği gün her şey oluverir. O'nun sözü hak-

---

1- Fâtır, 15.

2- Nisâ, 64.

3- Nisâ, 80.

4- Nisâ, 59.

5- Yûsuf, 40.

tır... mülk O'nundur."1 ayetinde ise O'nun tekvin alanındaki tek hakimiyyetine işaret edilir.

Merhum Allame Tabatabai şöyle buyuruyor:

"...Etki, yüce Allah'a ait olduğuna göre, bir tür etki demek olan hüküm de O'na aittir. Bu hususta varoluşsal gerçeklere ilişkin hüküm ile kararlaştırılmalı/itibarî yasal olgulara ilişkin hüküm arasında herhangi bir fark yoktur."2

Ebu'l-A'la Mevdudi şöyle diyor:

"Hakimiyet Allah'a (c.c) mahsustur ve hakiki hâkim, O'dur. Bu yüzden İslâm nizamı demokrasi içerisine dahil edilemez ve bu çeşit hükümet için kullanılacak en iyi tabir, ilâhî hükümet veya Siyog-ratidir."3

Elbette bu anlayışın doğruluğu hakkında düşünülmelidir. Biz yeri geldiğinde ilâhî hükümet ile siyog-rati arasındaki farklara değineceğiz.

c) Yüce İmamet Makamını Tanımamak

Uzun bir hadiste İmam Rıza'dan (a.s) şöyle nakledilir:

"Halk imametın kadrini ve ümmet arasındaki yerini biliyor mu ki imamı seçmeleri doğru olsun?"

İmamet, üstün bir yere, büyük bir öneme, yüksek bir konuma, ve erişilmez bir değere ve kavranması güç bir misyona sahiptir. Bu yüzden insanlar akıllarıyla erişemezler. Görüşleriyle onu kavrayamazlar. Kendi seçimleriyle bir imam tayin edemezler."4

İmamı seçebilmek için imamet makamının değerini, konumunu, onunla ilgili şartları bilmek gerekir. Bu değerli rivayet, halkın bir şahsı imam unvanıyla seçmesi bir tarafa, imamı tanımının bile mümkün olmadığını göstermektedir. Öyleyse imamı, ancak onu doğru bir şekilde tanıyan biri tayin edebilir.

1- En'âm, 73.

2- el-Mizan, c.7, s.116.

3- Nazariyyetu'l-İslâmi's-Siyasiyye, s.5.

4- Usul-i Kafi, c.1, s.199.

d) Hz. Peygamber'e Göre İmamet ve Hilâfet

Nebevî rivayetlerden anlaşılan şudur ki: Hz. Peygamber efendimiz imamet ve rehberlik meselesini ilâhî bir iş olarak değerlendirmiyordu. Bu yüzden hiçbir rivayette Hz. Peygamber'in (s.a.a), ümmetinin imametini, halka ve onların oylarına bıraktığı görülmemiştir. Bu hususta şu rivayeti örnek verebiliriz:

İbn Hişam'ın siresinde şöyle anlatılıyor: "Benî Amir b. Saa, Resulullah'ın (s.a.a) huzuruna geldiler. Peygamber (s.a.a) hazretleri onları Allah'a (c.c) davet ederek, ilâhî risaletini kabulleri için onlara sundu. Bu sırada onlardan Büheyra b. Furas isminde biri, Hazret'e şöyle arz etti:

"Bana söyle! Eğer biz İslâm üzere sana biat eder ve Allah (c.c) sana, muhaliflerine karşı üstünlük verirse; acaba bizim, senden sonraki hilâfette bir payımız olacak mı?" Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "*Hilâfet işi Allah'ın (c.c) elindedir. Onu istediği yerde kılar.*" Bu sırada "Büheyra", Peygamber (s.a.a) hazretlerine şöyle arz etti: "Canımızı seni korumak için verdikten ve Allah (c.c) seni düşmanlarına karşı üstün kıldıktan sonra, hilâfet bizden başkasına yetiyecek öyle mi? Bizim senin İslâm'ına ihtiyacımız yoktur..."¹

Bu olayın benzeri Kindeoğulları ve Ammar b. Tufeyl kabilesiyle de yaşandı.

2- Halifenin Tayinin Gerekliliği

Şia'nın ikinci iddiasının ispatına gelince: Daha önce Hz. Peygamber'in (s.a.a) kendinden sonraki halife ve imamı tanıtması gerektiğini söylemiştik. Bu iddianın ispatı için iki genel delil sunuyoruz:

a) İmamet İlâhî Bir Makamdır

İmamet ilâhî bir makam olduğunu ve Allah (c.c) tarafından tayin edilmesi gerektiğini ispat ettikten sonra, imamın tayini için Allah (c.c) tarafından gelecek olan mesajı alarak halka ilan edecek şahsın ancak Hz. Peygamber olacağı oldukça açıktır.

1- Tarih-i Taberî, c.2, s.84; İbn Kesir'in sireti, c.2, s.158; İbn Hişam'ın sireti, c.2, s.32; Halebiyye sireti, c.2, s.3; Sire-i Zeyni Dehlan, c.1, s.302; Hayatu Muhammed, s.152. vs...

Gerçekte Hz. Peygamber'in (s.a.a) yaptığı iş Allah'ın (c.c) imam ünvanıyla seçtiği şahsı halka tanıtmaktır ve bu ilâhî bir emir olduğu için Hz. Peygamber'in (s.a.a) bile bu emre itaatsizliği düşünülemez.

b) Tarihî Tanıklar

Biz Hz. Peygamber'in (s.a.a) gayb ilmine sahip olduğuna ve kendisinden sonra vukubulacak olaylara vakıf olduğuna inanıyoruz. Bu durumda Hz. Peygamber (s.a.a) kendinden sonraki olaylar için tedbir almalı ve çözüm yollarını içerek bir program hazırlamalıydı. Hz. Peygamber'in (s.a.a) yapacağı en önemli iş, kendisinden sonraki halifeyi açık bir şekilde tanıtmasıdır.

Burada şöyle bir soru akla gelebilir: Nasıl olurda Hz. Peygamber (s.a.a) gayb ilmine sahip olabilir? Gaybî ilim, sadece Allah'a (c.c) mahsus değil mi dir? vs... Peygamber (s.a.a) efendimizin gayb ilmine sahip olduğuna dair kısaca birkaç delil getiriyoruz:

Birinci delil: Bazı ayetlerde "Gaybın anahtarları O'nun yanındadır, onları ancak O bilir; karada ve denizde ne varsa bilir..."¹ ifadeleri yer alır, ancak başka bir ayette de şöyle açıklanmıştır: "Gizliyi bilen O'dur, gizlediği şeyde hiçbir kimseye açılmaz, ancak peygamberlerden seçtiği müstesna..."² Bu iki ayet bir araya getirildiğinde yüce Allah'ın, seçtikleri hariç, hiç kimseyi gayb ilminden haberdar etmediği anlaşılır. Yüce Allah'ın (c.c) razı olduğu ve seçtiği kimselerin en başında İslâm Peygamberi gelir.

İkinci delil: Hadislerde Hz. Peygamber'in (s.a.a) gayb ilmini bildiğini ifade edilir. Onlardan bazı örnekler:

Ümmetin bölüneceğine dair hadisler: Hz. Peygamber'den (s.a.a) değişik yollardan nakledilen hadislerde şöyle buyurmuştur:

1- En'am, 59.

2- Cin, 26-27

"Benim ümmetim yetmiş üç fırkaya bölünecektir. Yetmiş iki fırka ateşte, bir fırka cennette olacaktır."¹

Ümmetin arasındaki bu ayrılık ve bölünmenin sebebinin imamet meselesi olduğu oldukça açıktır.

Havuz hadisleri: Buharî, Sahih'inde Ebu Vail kanalıyla Hz. Peygamber'den (s.a.a) şöyle nakleder:

"Ben Kevser havuzunun başında sizleri göreceğim. Sizlerden bir grubu benim yanımdan geçirecekler, onlara yaklaşır yaklaşmaz... Allah'a (c.c) arz edeceğim: Ey Allah'ım, bunlar benim ashabımdır. Yüce Allah cevapta şöyle buyuracak: Ama bunların senden sonra ne yaptıklarını bilmiyorsunuz!"²

Bu manada Ehli-sünnet'in hadis kitaplarında, sıhah, sü-nen ve müsnetlerde olmak üzere, bir çok hadis nakledilmiştir.

Harezmi'nin Hadisi: Harezmi Menakıb'da Ebu Ya'la-dan, o da Hz. Peygamber'den (s.a.a) şöyle naklediyor:

"Benden hemen sonra ümmetimin arasında bir fitne ortaya çıkacaktır. Siz o zaman Ali b. Ebu Tali-b'in yanında yer alın; çünkü o hak ile batılı birbirinden ayırandır."³

İbn Asakir'in hadisi: İbn Asakir sahih bir senetle İbn Abbas'tan şöyle naklediyor:

"Ben, Hz. Peygamber (s.a.a) ve Ali (a.s) Medine sokaklarından geçiyorduk ki Medine bağlarına ulaştık. Bu sırada Ali (a.s) şöyle dedi: Ey Allah Resulü ne kadar güzel bir bağ! Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: Senin cennetteki bağın bundan da güzel. Sonra Ali'nin (a.s) baş ve sakalına işaret ederek ağlamaya başladı. Hatta ağlama sesi yükseldi. Ali (a.s) arz etti: "Sizi ağlatan şey nedir?" Hazret şöyle buyurdu: Bu kavmin sana karşı

1- Sünen-i Ebi Davud, c.3, s.198; Müsned-i Ahmed, c.3, s.145; Sünen-i İbn Mace, c.2, s.362; Müstedrek-i Hakim, c.1, s.128; Camiu's-Sağir, c.1, s.184; ed-Dürrü'l-Mensur, c.2, s.186. vs...

2- Sahih-i Buharî, c.9, s.58; Müsned-i Ahmed, c.1, s.439.

3- Menakıb-ı Harezmi, s.105.

besledikleri ve benim vefatımdan önce açığa vurmaya-
cakları kinleri beni ağlattı."1

İbn Esir'in rivayeti: Hz. Peygamber'in (s.a.a) hizmetkârla-
rından olan Ebu Muveyhibe şöyle anlatıyor:

"Peygamber (s.a.a) beni uykudan uyandırarak bu-
yurdu ki: Bana Baki Ehli'ne bağışlanma talebinde bu-
lunmam emredilmiştir. Sende benimle gel."

O devamında şöyle söylüyor: Peygamber (s.a.a) ile
birlikte Baki'ye gittik. Hazret "Baki Ehli"ne selam ver-
dikten sonra şöyle buyurdu: Sabahladığınız şeylerle
mutlu olun. Fitneler karanlık gece parçaları gibi yakın-
dır...

Ravi şöyle devam ediyor: O sırada Peygamber
(s.a.a) Baki ehli için bağışlanma talebinde bulundu ve
Medine'ye geri döndü. O andan itibaren Peygam-ber'in
hastalığı başladı ve aynı hastalıkla dünyadan göçtü-
ler."2

Zikredilen iki delil, Hz. Peygamber'in gayb ilmine sahip ol-
duğunu gösteriyor. Gayb ilminin ispatı bu soruyu akla getiriyor
ki: Acaba Peygamber (s.a.a) ümmeti arasında çıkacak olan bu
ayrılıklara vakıf olduğu hâlde, hiçbir tedbir düşünmemiş mi?
Amelen hiçbir çalışmada bulunmamış mı? Yoksa herşeyi düşü-
nerek, gerekli tedbirleri almış mıdır? İlerideki bölümlerde bu
soruyu cevaplamaya çalışacağız, inşaallah.

1- İbn Asakir, İmam Ali b. Ebi Talib'in (a.s) tercümesi, hadis: 834.

2- İbn Esir, el-Kamil, c.2 , s.318.

HZ. PEYGAMBER VE HİLÂFET

Hiz. Peygamber (s.a.a), ümmetinin kendisinden sonra hilâfet meselesiyle ilgili olarak ne yapacaklarını bildiği anlaşıldığına göre şöyle bir sorunun sorulması gerekir: Acaba Hz Peygamber (s.a.a) bu ihtilâf ve ayrılıkları önlemek için hiçbir tedbir düşünmedi mi? Yoksa gereken tedbirleri düşünerek, önlemini aldı mı?

Başlangıçta söylenmesi gereken şudur: Hilâfet konusunda Hz. Peygamber'in (s.a.a) önünde sadece üç yol tasavvur edilebilir ki biz aşağıda her üç yola kısaca değineceğiz:

1- Olumsuz Yol: Bu Konuyu Önemsememek

Olumsuz yoldan maksat şudur ki Hz. Peygamber (s.a.a) hilâfet konusuna hiç önem vermemiş ve kendisinden sonra meydana gelecek boşluğu dolduracak, ihtilâf ve ayrılıkları önleyecek, hiçbir şey düşünmemiştir.

Birinci Yolun Eleştirisi

a) Böyle bir yol Hz. Peygamber'in (s.a.a) siretiyle çelişir. Hz. Peygamber'in (s.a.a) yaşam tarihine bakıldığında, onun her zaman ümmetinin fikrinde olduğunu ve onların ıslahı yönünde çaba harcadığı açıkça görülür. O ömrünün son günlerinde yatakta hasta bir hâlde yatarken bile, Rumlara karşı koymak için bir ordu hazırlıyor. Yine aynı günlerde hayati bir destur yazarak ümmetini her türlü sapıklıktan korumak için, bir kalem ve kağıt istiyor. (Gerçi bazıları -haşa- Peygamber (s.a.a) sayıklıyor diyerek, onu böyle hayati bir destur yazmaktan alıkoydular.)

Ayrıca o dönemde vukubulan gazveler incelenirse savaş için Medine'nin dışına çıktığında, birkaç kişiyi halef unvanıyla Medine'de görevlendirdiği görülür.

Aşağıda Hz. Peygamber'in (s.a.a) savaşlarına ve Medine'de bıraktığı halifelerine işaret edilmiştir.

Hicretin ikinci yılında, Sa'd b. Muaz, Zeyd b. Harise, Eba Seleme-i Mahzumi, İbn Ümmü Mektum ve Ebu Lüba-be Ensarî el-Evsî'yi kendi yerine bıraktı.

Hicretin üçüncü yılında, İbn Ümmü Mektum ve Osman b. Affan'ı; dördüncü yılında İbn Ümmü Mektum ve Abdullah b. Revahe el-Ensari'yi, yedinci yılda iki defa Seba b. Arfate'yi, sekizinci yılda Tebük gazvesinde Ebuzer-i Gaffari ve Ali b. Ebi Talib'i halife olarak yerine bıraktı. Ve aynı gazvede Peygamber (s.a.a), Ali b. Ebi Talib (a.s) hakkında şöyle buyurdu: "*Senin bana göre konumun, Harun'un Musa'ya olan konumu gibidir.*"¹

Geçici hadiselerde kendi yerine halife tayin eden hakîm birisinin ebedi seferi sırasında ümmetini kendi hâline bırakarak, böyle hayati bir işi ihmal etmesi, yerine getirmemesi nasıl düşünülebilir?! Yüce makama erişmiş ve hakim bir peygambere böyle bir iş yapması yakışık alır mı?!

b) Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyuruyor: "Kim, Müslümanların işlerini umursaz bir hâlde sabahlarsa Müslüman değildir."²

Müslümanların geleceğini ihmal etmek ve bu hususta ilgisiz kalmak hadiste vurgulanan umarsamazlığın en açık örneğidir. Hâl böyleyken Hz. Peygamber'in (s.a.a), kendi buyruğunu çiğneyen ilk şahıs olduğu düşünülebilir mi?

Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

"Benim vasım ve halifem Ali b. Ebi Talib'tir; ondan sonra, iki evladım Hasan ve Hüseyin'dir; onlardan sonra da Hüseyin'in soyundan dokuz İmam gelecektir."³

İbn Esir'in tarihinde şöyle yazar:

1- Sahih-i Buharî, c.3, s.176, Tebük Gazvesi Babı.

2- Usul-i Kafi, c.2, s.131.

3- Yenabiu'l-Mevedde, 76. bölüm, 1. ve 2. hadis.

"Hz. Adem (a.s) vefatı yaklaştığında Şeys'i halife olarak kendi yerine atadı. Ona gece ve gündüzün saatlerini öğretti; ona, halvette ve tek başına ibadet etmeği emretti; tufan olayından onu haberdar etti. Bu tertiple Hz. Adem'den sonra riyaset Şeys'e geçti ve Allah elli sahife ona nazil etti."¹

Şeys ve ondan sonraki peygamberler de kendi yerlerine halife tayin ettiler. Şöyle ki Şeys Unuş'u; Unuş Gaynan'ı; Gaynan, Mehlail'i; Mehlail Yerit'i; Yerit İdris'i halife olarak tayin etti.² Başka bir yerde İdris'ten sonraki halifelere değinilmiştir. Her peygamber kendi vasisini şu tertiple tayin etmiştir: İdris, Metuşlah, Lamel, Nuh, Sam.³ Aynı şekilde Hz. İbrahim (a.s.) Mekke'ye gitmeğe karar verdiğinde İsmail'i (a.s) halife olarak tayin etti.⁴

Musa b. Ümran rihleti sırasında, Allah'ın emriyle Yuşe b. Nun'u halife olarak İsrailoğulları'na tanıttı.⁵

Peygamberlerin halife ve vasi tayin etmesi, halkın genel maslahatlarını korumaya yöneliktir. Bu iş ilâhî emir olmanın yanı sıra akıllıca da bir iştir, bütün akıllılar bu işi yapmaktadır. Önceki satırlarda geçenler, bu akıllıca siretin peygamberler arasında uygulanışına dair birkaç örnek idi. Bu iş adı geçen peygamberlerle sınırlı kalmamış, sonraki peygamberler arasında da devam etmiştir. Misal olarak, Davut Nebi (a.s), evladı Süleyman'ı kendi yerine halife olarak tayin etmiş ve ona şöyle buyurmuştur: "*Yüce Rabbimin vasiyetlerine amel et ve O'nun Tevrat'taki ant, ahit ve vasi-yetlerini koru.*"⁶

Hz. İsa (a.s) da Şem'un'u kendi yerine halife olarak tayin etti. Ondan sonra da Yüce Allah, Yahya b. Zekeriya'ya, imameti Şem'un'un evlatlarına ve İsa'nın havarilerine bırakmasını emretti.

1- İbn Esir, el-Kamil, c.1, s.47.

2- age. c.1, s.54-55.

3- İbn Esir, el-Kamil, c.1, s.62-63 ve 74.

4- Tarih-i Yakubî, c.1, s.28.

5- age. c.1, s.46.

6- Tarih-i Yakubî, c.1, s.58.

c) Hz. Peygamber'in (s.a.a) vazifesi sadece vahyi alıp halka ulaştırmak değil; onun dışında bir takım sorumluluklar da söz konusudur. Örneğin:

- Kur'ân-ı Kerim'in tefsir etmek, amaç ve hedeflerini açıklamak.

- Karşılaşılan hadiselerin hükümlerini açıklamak.

- Şüphe icat etmek amacıyla Müslümanlara yönelik gerçekleştirilen kültürel saldırılara karşı koymak ve zor soruları cevaplamak.

- Dini, sapmadan korumak.

Hz. Peygamber'in (s.a.a) varlığıyla büyük boşluklar kapatıldığı gibi olmayışıyla da bir çok boşluk meydana geliyordu. Bu zorluklara göğüs gerecek ve sorunları çözecek saygın birisinin tayin edilmemesinden doğacak sorumluluklar tabii ki Peygamber'e (s.a.a) yönelecekti. Bundan dolayı bu tür buhran ve bunalmaların ortaya çıkmasını önlemek amacıyla, hilâfet ve imamet gibi bir makamı üstlenecek yetkili ve ehliyetli bir şahsı tayin etmesi kaçınılmazdı.

2- Olumlu Yol: Ümmetin İradesine Bırakmak

Olumlu yoldan kastedilen şudur ki: Müslümanlar öyle bir eğitim ve terbiye almışlardı ki Hz. Peygamber'in (s.a.a) yokluğuyla meydana gelebilecek bütün boşlukları, hiçbir ihtilâf olmadan doldurabilirler. Hz. Peygamber (s.a.a) de bu yüzden hilâfet meselesini ümmetin ihtiyarına bırakmış, ümmetin şura veya başka yollardan bir halife seçmeleri için gerekli olan zemineyi hazırlamıştır.

İkinci Yolun Eleştirisi

a) Ümmet, halifeyi şura yoluyla belirleyebilecek kadar gerekli olan irade ve karar gücünden yoksundu. Cahiliyet tozları o günün Arabistan'ının çehresinden henüz tamamen silinmemişti. Bazen, üstünlüğün sadece kabile düzeni üzerine kurulu olduğu, eski Arap toplumunun yaşantısına dönüyorlardı. Tarih, Arap kabilelerinin Hacerü'l-Esved'i kendi yerine koymak hususunda ne kadar ihtilâf ettikleri ve bunun neredeyse kan dökmeğe kadar varabileceğine tanıktır. (Elbette bu hadise İslâm'dan önce idi.)

Benî Mustalak gazvesinde, biri Muhacir ve diğeri Ensar'dan olan iki şahıs arasında kavga çıktı. Her biri kendi kabilesine seslendi. "Ey Muhacirler grubu", "Ey Ensar grubu" diye bağırıp onlardan yardım istediler. Bu durumu gören Hz. Peygamber (s.a.a) *"Bu tür çağrılardan vazgeçin; bunlar cahiliye davetlerini çağırıştırıyor."* buyurdu. Hz. Peygamber'in (s.a.a) vefatından sonra yaşanan "Sakife Hadisesi", Müslümanlarda "kabilecilik ruhu"nun tamamen yok olmadığına dair en iyi tanıktır.

b) Şura düzeniyle ilgili gerekli bilgilerin sunulmaması: Hz. Peygamber'in (s.a.a) böyle bir görüşü olsaydı bunu ümmete bildirir, özelliklerini anlatır, halkı bu konuda bilgilendirir ve halkın bu nizamla idare edilmesi için gereken zemineyi hazırlamış olurdu. Böyle bir şeyin ispatı için hiçbir delil olmamakla birlikte, bunun aksi yönünde bir çok delil vardır.

c) Ümmetin, kültürel boşlukları dolduracak liyakate sahip olmayışı: Ümmetin o günlerdeki durumunu incelemek, Peygamber'den (s.a.a) sonraki noksanlıkları gidermekte aciz kaldığını ve telafi edemediklerini aydınlığa kavuşturur.

Örneğin Allah'ın (c.c) kelamını tefsirde, ümmetin arasında bir çok ayrılığın olduğu görülmektedir. Bunun en açık örneği abdest meselesindedir. Abdest meselesinde değişik görüşler olduğu görülmektedir. Bu görüşlerin hepsinin kaynağı Kur'ân'dır. Kur'ân'la ilgili farklı anlayış tarzları değişik görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Hırsızın elinin kesilmesi ve buna benzer birçok mesele de aynı şekildedir. Ümmetin özellikle halifelerin yeni meseleler karşısındaki davranışları, onların bilgisizliğini göstermektedir.

Aşağıda bazı örneklerle değinilecektir:

• Ömer b. Hattap'tan, hanımını iki defa cahiliyet döneminde, bir defa da İslâm döneminde boşayan birinin vazifesi soruldu. Ömer b. Hattap cevapta "Bu konuda sana ne emrediyor; ne de sakındırıyorum." dedi.¹

• Bir hadiste şöyle anlatılıyor: Ömer b. Hattap altı aylık çocuk dünyaya getiren bir kadının recmedilmesini emretti. Bunu duyan Ali (a.s) Kur'ân'a istinaden şöyle buyurdu: Yüce Allah bir

---

1- Kenzü'l-Ummal, c.5, s.116.

ayette "...**gebelik müddeti ile süttten kesilme müddeti, otuz ayı tutar...**"¹ buyuruyor, başka bir ayette de "**Analar, emzirme zamanını tamamlamak isterlerse tam iki yıl, çocuklarına süt verirler...**"² buyuruyor.

Buradan hamilelik süresinin altı ay olabileceği anlaşılıyor. Bu vesileyle Ömer emrinden vazgeçti ve şöyle dedi: "Ali (a.s) olmasaydı, mutlaka Ömer helak olurdu."³

• İbn Cevzî ve diğer bir grup şöyle naklediyorlar: Ömer b. Hattap bir kadının ardı sıra bir konu hakkında soru sormak için birini gönderdi. Kadın hamile idi ve aşırı korkudan çocuğunu düşürdü. Ömer ashabın ileri gelenlerinden bu bebeğin diyetiyle ilgili soru sordu. Herkes senin üzerine diyet yoktur; çünkü kastın edep etmektir, dediler. İmam Ali (a.s) buyurdu: "Eğer bunlar seni memnun etmek için böyle fetva vermişlerse bil ki sana hile etmişlerdir; eğer bu fetva onların en son çabasının sonucu ise bil ki yanlış yapmışlardır. Ama hüküm, bir köleyi Allah (c.c) katında özgür etmendir." Bunu duyan sahabenin hepsi Ali'nin (a.s) görüşünü kabul ettiler.⁴

• Bir çocuk hırsızlık etmiş idi. Ömer b. Hattap'tan onun hükmü soruldu. O şöyle yazdı: Onun boyunu karışla ölçün; eğer boyu altı karış gelirse, parmaklarını kesin. Ravi şöyle anlatıyor: "Hırsızın boyu altı karıştan az geldiği için ona had uygulamadılar."⁵

• İbn Abbas şöyle anlatıyor: Zina eden deli bir kadını Ömer'in huzuruna getirdiler. O bazılarıyla istişare ettikten sonra, kadının recmine hüküm verdi. Hz. Ali (a.s) kadını geri getirmelerini emretti ve Ömer'e dönerek şöyle buyurdu: Acaba Allah Resulü'nün (s.a.a) "*Kalem (teklif) şunlar hakkında kaldırıl-*

1- Ahkaf, 15

2- Lokman, 14

3- Sünen-i Kubra, c.5, s.442 ve ed-Dürri'l-Mensur, c.1, s.288 vs.

4- İbn Cevzî, sîret-u Ömer, s.118; Cem'u'l-Cevami, c.7, s.300 ve İbn Ebi'l-Hadid'in şerhi, c.1, s.58.

5- Kenzü'l-Ummal, c.3, s.116.

mıştır: Çocuk baliğ oluncaya; uyuyan uyanıncaya ve deli akıllıncaya kadar..." dediğini bilmiyor musun?1

• Malik ve diğer bir kısım, Ba'ce b. Abdullah Cuheni-den şöyle söylediğini naklediyorlar: "Bizden bir erkek Cu-heniye taifesinden bir kadınla evlendi. Altı ay sonra o kadın bir çocuk dünyaya getirdi. Onun eşi, Osman'ın huzuruna giderek onu bu olaydan haberdar etti. Osman hemen onun recmedilmesini emretti. Haber Ali'ye (a.s) ulaştığında şöyle buyurdu: "Bu hüküm doğru değildir; çünkü Allah (c.c) bir ayette şöyle buyuruyor: **"...gebelik müddeti ile süttten kesilme müddeti otuz ayı tutar..."** Diğer bir ayette de şöyle buyuruyor: **"Analar, emzirme zamanını tamamlamak isterlerse tam iki yıl, çocuklarına süt verirler..."**"2

Buna göre çocuğun süt emme dönemi yirmi dört ay ve en kısa hamilelik dönemi altı aydır. Osman cevapta şöyle dedi: Allah'a (c.c) yemin olsun, bunu bilmiyordum. Kadının geri döndürülmesini emretti. Ama oraya ulaştıklarında kadın taşlanmış idi.³

Bazı rivayetlerde, kadının ölmeden önce kız kardeşine şöyle söylediği nakledilmiştir: "Bacım, sen üzülme! Allah'a (c.c) yemin olsun kocamdan başka hiç kimse benimle ilişkiye girmemiştir."

• Hz. Peygamber'in (s.a.a) vefatından sonra, Yahudi ve Hıristiyanlardan bir zümre, bu boşluktan yararlanarak yeni kurulmuş İslâm toplumunda şüphe icat ederek bölünme yaratmak ve inançları sarsma niyetindeydiler. Oldukça önemli ve üzerinde düşünülmesi gereken bu olay daha geniş kitaplarda bahsedilmiştir. Biz konunun daha fazla uzamasını önlemek için, bu

---

1- Sünen-i Ebi Davud, c.4, s.140; Sünen-i İbn Mace, c.1, s.659; Müstedrek-i Hakim, c.2, s.69; Camiu'l-Usul, c.4, s.271; İrşadu's-Sari, c.14, s.259 ve Fethu'l-Bari, c.12, s.121 vs.

2- Bakara, 233

3- Malik, el-Muvatta, c.2, s.825; Sünen-i Beyhaki, c.7, s.242; Tefsir-i İbn Kesir, c.4, s.157; ed-Dürrü'l-Mensur, c.7, s.441; Umdetu'l-Kâri, c.21, s.18.

konuyu burada nakletmiyor ve isteyenlerin bu konuyla ilgili kaynaklara bakmalarını tavsiye ediyoruz.¹

Ümmetin, Hz. Peygamber'den (s.a.a) sonra dini sapmadan koruyacak, hurafe ve aşırılıktan alıkoyacak bilge bir koruyucu ya çok ihtiyacı vardı. Tarihin tanıklığı ile, İslâm'ın büyük Peygamberi'nden (s.a.a) sonra Kâ'bu'l-Ahbar, Tey-mem'ud-Dari, Abdullah b. Selem gibi Yahudi, Hristiyan ve Mecusi alimleri İslâm kılığında, israiliyat hurafelerini dine sokmaya çalışıyorlardı.

Böyle hassas bir zamanda varlığıyla Allah'ın (c.c) dinini koruyacak Peygamber (s.a.a) gibi bir şahsın gerekliliği oldukça açıktır. Ümmetin böyle bir işin üstesinden gelemeyeceği ma-lumdur; zira yukarıda tarihten aktarılanlar üzere, büyükleri bile mevcut birçok sorunları çözemeyen ve güncel meseleleri düzeltmemeyen bir ümmet, nasıl olur da böyle bir Peygamber'in vekili olabilir veya onun özelliklerini taşıyan bir şahsı seçebilirler?!

Burada değerli okuyucuların dikkatini Sadıkayn'den nakledilen iki hadise çekiyorum. İmam Muhammed Bakır (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Allah (c.c) yeryüzünü alimsiz bırakmayacaktır. Eğer böyle olsaydı hak batıldan ayrılmazdı."²

İmam Cafer Sadık şöyle buyurur:

"Yeryüzü kesinlikle imamdan boş kalmaz; müminler dine bir şey artırmak istediklerinde, onu reddetsin ve dinden bir şey azaltmak istediklerinde onu tamamla" diye."³

Soru: Şimdi bir soru karşımıza çıkar: Peki Hz. Peygamber'in (s.a.a) rihletinden sonra böylesine büyük sorunlar söz konusu ise, acaba ilmî ve ahlakî gücüyle boşlukları dolduracak; ümmeti, Allah'ın (c.c) irade ettiği ve Hz. Peygamber'in (s.a.a) yönlendirmek istediği yöne yönlendirecek birisi var mıydı?

1- el-Gadir, c.7, s.243, c.6, s.341, 387, c.7, s.241; Asimi, Zeynu'l-Feta adlı esere bk.

2- Usul-i Kafi, c.1, s.178.

3- Usul-i Kafi, c.1, s.178.

Cevap: Burada güneş gibi parlayan bir gerçek kendini gösteriyor ki, Allah Resulü'nün (s.a.a) ümmeti hep birlikte Ali'yi (a.s) zamanın en bilgini olarak biliyorlardı ve değişik dallarda onun bilgilerinden faydalanıyorlardı. Hatta hilâfetin gaspından sonra bile çok zor sorunları çözen, habip ve kardeşi, Allah Resulü'nün (s.a.a) ümmetinin müptela olduğu en zor ve karışık düğümleri açan birisi olarak tanınmıştır. Aşağıdaki deliller bu sözün doğruluğuna dair en iyi tanıktır:

Hadisler:

a) Belazürî ve diğerleri Ali'ye (a.s) şöyle sorulduğunu nakletmişlerdir: "Nasıl oluyor da sen ashabın hepsinden daha çok, hadis biliyorsun?" Cevapta şöyle buyurdu: "*Çünkü ben ne zaman Allah'ın Resulü'nden (s.a.a) bir şey sorsam haber verdiği, ve ne zaman sussam konuşmaya başladığı kimseym.*"¹

b) Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurdu: "Ali, yargılama konusuna hepinizden daha çok vakıftır."²

c) Tirmizî ve diğerleri Allah Resulü'nden (s.a.a) şöyle nakletmişlerdir: "*Ben sağlam bir evim ve Ali onun kapısıdır.*"³

d) İbn Abbas Allah' Resulü'nün (s.a.a) şöyle buyurduğunu naklediyor: "Ben ilim şehriyim ve Ali onun kapısıdır. Öyleyse kim ilim irade ederse, kapısından ona girsin."⁴

e) İbn Asakir Allah Resulü'nün (s.a.a) Ali'ye (a.s) şöyle buyurduğunu naklediyor: "Sen, benden sonra, ümmetimin ihtilâf ettiği konuları, onlar için beyan edeceksin."⁵

İmam Ali (a.s) Bütün İlimlerin Çağlayan Kaynağıdır

İbn Ebi'l-Hadid şöyle yazar: "İlimlerin başlangıcı ve kaynağı Ali'ye (a.s) dayanır. Ali, dinin temellerini sağlamlaştırmış; şeriat hükümlerini beyan etmiş; akli ve nakli ilimleri takrir etmiştir. Fıkıhta bütün fakihler ona müracaat etmiştir. İmamiyye'nin

---

1- Ensabu'l-Eşraf, c.2, s.98; İbn Sa'd, Tabakat, c.2, s.101.

2- el-İsabe Haşiyesinde el-İstiab, c.3, s.38; Menakıb-ı Harezmi, s.39; Nuru'l-Ebsar, s.79.

3- Sahih-i Tirmizi, c.5, s.637; Kenzü'l-Ummal, c.13, s.148.

4- Müstedrek-i Hakim, c.3, s.127; Kenzü'l-Ummal, c.13, s.147, hadis: 36463

5- İbn Asakir, Tercüme-i İmam Ali (a.s), c.2, s.448.

Ali'ye bağılı oldukları açıktır; onlar bütün ilim ve hükümlerde ona ve pak sülalesine dayanırlar.

Ama Hanefiler hakkında şu söylenmelidir: Ebu Yusuf Muhammed ve Züfer gibi şahısların hepsi Ebu Hanife'nin öğrencileridir ve Ebu Hanife'nin kendisi İmam Sadık'ın (a.s) öğrencisidir.¹ Şafiiler, Şafii'den ilimlerini almışlardır. O ise Muhammed b. Hassan'ın ve o da Ebu Hanife ve Malik'in huzurunda öğrencilik yapmıştır. Ahmed b. Hanbel de Şafii'nin huzurunda ders okumuştur. Ama Malik b. Enes, görüşlerini Rabia'dan almıştır; o da İkrime'den; o da Abdullah b. Abbas'tan, o ise Ali'nin (a.s) öğrencisiydi. Haricilerin reis ve ileri gelenleri de onun öğrencilerinden idiler."

Ali (a.s) Nahiv ilminin kurucusudur. Ebu'l-Esved ed-Dueli'ye şöyle buyurdu: Bütün kelimeler bu üç kısma ayrılır: İsim, fiil ve harf. İrabin (hareke) gerekliliğini de Ali (a.s) ona beyan etti.

Büyük İslâm müfessiri İbn Abbas Ali'nin öğrencisi olduğu için tefsir ilmi de ona dayanmaktadır. İbn Abbas şöyle anlatıyor: Emirü'l-Müminin Ali (a.s) "Bismillahirrahmanir-rahim" in "ba"sının tefsirinde gecenin evvelinden sonuna kadar benim için konuştu.² Kalam ilminin kaidelerini de o taktir etmiş; delillerini açıklamış ve halk onun hutbelerinden istifade etmiştir..."³

İmam Ali'nin (a.s) En Bilgili Oluşuna Dair Sahabenin İtirafı

a) Ömer'in söylediği şu meşhur söz "Ali olmasaydı mutlaka Ömer helak olurdu." Ömer'in İmam Ali'ye (a.s) ne kadar muhtaç olduğunu gösteriyor.

b) Ebu Said Hudri şöyle söylüyor: "Ali (a.s) yargı hükümlerinde diğer sahabeden daha çok bilgiliydi."⁴

c) İbn Abbas şöyle der: "Allah'a yemin olsun, ilmin onda dokuzu Ali'ye (a.s) verildi ve Allah'a andolsun ki onuncu kısımda da sizinle ortakdır."¹

1- bk. Alusi, Muhtasar-ı Tuhfe-i İsna Aşeriye

2- Yenabiu'l-Mevedde, s.69.

3- İbn Ebi'l-Hadid, Nehcü'l-Belâğa'nın şerhi, c.1, s.17-18.

4- Fethu'l-Bari, c.8, s.167.

d) Aişe'nin şöyle söylediği nakledilir: "Ali (a.s) sünnette halkın en bilginiydi."²

3- Olumlu Yol: Halifenin Tayini

Birinci ve ikinci yolu reddettikten sonra, sadece üçüncü yol kalıyor. Yani halifenin olumlu yoldan tayini. Bu yol, o zamandaki dengelere ve genel duruma göre de daha uygundur. Söz konusu yol Hz. Peygamber'in Allah'ın emriyle bir ferdi halife olarak tayin etmesi, böylece o şahısın halkın dini ve siyasi rehberliğini üstlenmesidir. İmamiyye'nin inancına göre böyle bir şey vuku bulmuştur ve Ali b. Ebi Talib Allah Resulü'nün (s.a.a) halifesidir.

1- İstiab, c.13, s.40; Riyazu'n-Nezre, c.3, s.141.

2- Tarih-i İbn Asakir, c.3, s.62; Usdu'l-Gabe c.4, s.22; er-Riyazu'n-Nezre, c.3, s.159

HZ. PEYGAMBER'İN İMAM ALİ'NİN (A.S) HİLÂFETİ İÇİN ALDIĞI TEDBİRLER

Halifenin tayininin gerekliliği ispat edildikten sonra, şimdi sıra şu soruya geliyor: Hz. Peygamber bu iş için bir tedbir almış mıydı? Yoksa hiçbir tedbir almamış mıydı? Eğer almışsa hangi tedbirleri almıştı?

Genel olarak Hz. Peygamber'in (s.a.a) bu konudaki çalışmalarını ve almış olduğu tedbirleri üç bölümde ele alabiliriz:

- Bu işi üstlenebilecek birisini yetiştirmek
- İmamet ve velâyetle ilgili net açıklamalar
- Ömrünün sonunda aldığı tedbirler

1- Bu İş Üstlenebilecek Birisini Yetiştirmek

Hz. Peygamber (s.a.a) daha risaletinin ilk yıllarında, Ali'nin (a.s) eğitimi ile ilgilendi. Bu çalışmayla Ali (a.s) imamet ve halkın hidayeti için gerekli olan hazırlıkları yapmış ve yetenekleri kazanmış olacaktı.

Örnek olarak bunlardan küçük bir bölümü aşağıda zikrediyoruz:

- Nakledilmiştir ki: "Peygamber (s.a.a) namaz için evinden çıkarak Mescid-i Harama doğru geliyordu. O zaman Peygamber'in (s.a.a) beraberindekiler ve onunla birlikte namaz kılanlar, Ali (a.s) ve Hatice (s.a) idi."¹

- Abbas b. Abdullah anlatıyor: "Ali'den (a.s) şöyle işittim: "Ben Allah'ın (c.c) kulu ve Resulü'nün (s.a.a) kardeşiyim; ben

---

1- Müsned-i Ahmed, c.1, s.209; Müstedrek-i Hakim, c.3, s.183; Tarih-i Taberî, c.2, s.311.

Sıddık-ı Ekber'im. Benden sonra iftiracı ve yalancıdan başkası bu iddiada bulunmayacaktır. Hiç kimse Müslüman olmadan önce yedi yıl ben, Allah Resulü'yle (s.a.a) namaz kıldım0."¹

Tarih-i Taberî'de şöyle nakledilmiştir: Bi'setten önce Allah Resulü (s.a.a) ne zaman namaz için, Mekke vadileri tarafına gitsydi, Ali'yi (a.s) de kendisiyle birlikte götürürdü. Her ikisi de orada namaz kıldıktan sonra Mekke'ye geri dönerlerdi.² İmam Ali (a.s) o dönemi Nehcü'l-Belağa'da güzel bir şekilde anlatmıştır.³

- Peygamber (s.a.a) Medine'ye hicret edeceği zaman yatağında yatması ve ondan sonra borçlarını ödemesi için Ali'yi (a.s) seçti.⁴

- Ehlisünnet'in ileri gelenlerinden Abdulkerim Hatip, şöyle yazıyor: "...Bu hadise, Hz. Peygamber'in (s.a.a), ümmetin arasından ayrıldığında, onun veliahtlığını yapabilecek ve makamında oturabilecek tek kişinin Ali olduğunu göstermiyor mu?"⁵

- Hz. Peygamber (s.a.a), Ebu Bekir ve Ömer, dünyanın en üstün kadını olan Hz. Fatıma'yı (a.s) istemeye gittiklerinde, onların isteğini kabul etmedi ve onu, Hz. Ali'yle (a.s) evlendirdi.⁶

- Hz. Peygamber'in (s.a.a) bütün savaşlarında Muhacirlerin bayrağı Ali'nin (a.s) güçlü elindeydi.⁷

- Hz. Peygamber (s.a.a) şeref dolu ömürlerinin sonuna kadar, her gün akşamdan sabaha kadar olan vaktinin bir kısmını Ali'yle (a.s) konuşmaya ayırmıştı.⁸

- Ebu Bekir, Hz. Peygamber (s.a.a) tarafından "Beraat Suresi'ni" ilânı için memur oldu. Ebu Bekir'in hareketinden kısa bir müddet geçmişti ki, Peygamber (s.a.a) Ali'den (a.s), ayetleri

---

1- Tarih-i Taberî, c.2, s.56.

2- Tarih-i Taberî, c.2, s.58; el-Fusulu'l-Mühimme, s.14; Metalibu's-Suul, s.11.

3- Nehcü'l-Belâğa, Hutbe: 192.

4- Müsned-i Ahmed, c.1, s.348; Tarih-i Taberî, c.2, s.99, 101; İbn Saad, c.1, s.212; İbn Hişam, Siret, c.2, s.291; İbni Kesir, Tarih, c.7, s.338.

5- Abdulkerim Hatip, Ali b. Ebi Talip, s.105.

6- Neseî, el-Hasais, hadis: 120.

7- Zehebî, Tarih-i İslâm; İbn Hacer, el-İsabe, c.2, s.30.

8- Neseî, el-Hasais, Hadis: 112.

şahsen Mekke'ye götürüp halka okumasını istedi ve bu görevi ona verdi. Ebu Bekir bunun nedenini sorduğunda Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle cevap verdi: "*Allah (c.c) bu ayetleri ya benim veya benden olan birinin halka okumasını emretti.*"¹

- Ashap tarafından, mescide doğru açılan kapılar yapılmış idi. Hz. Peygamber (s.a.a) Ali'nin (a.s) kapısı hariç, bütün kapıların kapatılmasını emretti.²

- Hakim, el-Müstedrek adlı eserinde Ümmü Seleme-den şöyle nakleder: Allah'a (c.c) and olsun, Ali (a.s) Peygamber'e (s.a.a) halkın en yakın olanıydı. Bir sabah vakti Allah'ın (c.c) Resulü'ne (s.a.a) geçmiş olsuna gittim; Hazret devamlı Ali'nin (a.s.) gelip gelmediğini soruyordu. Fatıma (s.a) Allah'ın Resulü'ne (s.a.a), "Sanki O'nu bir iş için göndermişsiniz", diye sordu. Ali (a.s) geldiğinde Peygamber'in (s.a.a) O'nunla hususi bir işi olur diye dışarı çıkarak kapının yanında beklemeye başladım. Aniden Peygamber (s.a.a) kendisini Ali'nin (a.s) üzerine atarak onunla gizlice konuşmaya başladı. Hazret bu haldeyken kısa bir müddet sonra dünyadan göçtü.³

- Tirmizî, kendi senediyle İbn Ömer'den şöyle nakleder: "Allah Resulü (s.a.a) dostları arasında kardeşlik akdi okumakla meşgul idi. Bu sırada Ali'nin (a.s) gözleri dolmuştu; şöyle dedi: Ey Allah Resulü! Dostlarınız arasında kardeşlik akdi okudunuz, ama benimle başka birisi arasında akit okumadınız. Hz. Peygamber (s.a.a): "*Sen dünya ve ahirette benim kardeşimsin.*"⁴ bu-yurdu.

2- İmamet ve Velâyetle İlgili Net Açıklamalar

Ali (a.s) hakkında bir çok ayet ve hadis sıralanabilir. Ali (a.s) hakkında nazil olan ayet sayısı, o kadar çoktur ki İbn Ab-

---

1- Müsned-i Ahmed, c.1, s.3; Sünen-i Tirmizî, c.5, s.719; Sünen-i Neseî, c.5, hadis: 8461.

2- Müsned-i Ahmed, c, s.331; Sünen-i Tirmizî, c.5, s.3732; İbn Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye, c.7, s.374.

3- Müstedrek-i Hakim, c.3, s.138, Müsned-i Ahmed, c.6, s.300; Neseî, el-Hasais, s.40.

4- Sünen-i Tirmizî, c.5, s.300, hadis: 3804; Müstedrek-i Hakim, c.3, s.14.

bas'tan, hiçbir ashop hakkında bu kadar ayet inmediği nakle-
dilmiştir.¹

İbn Abbas başka bir yerde Ali (a.s) hakkında 300 ayetin in-
diğini söyler.²

Şimdi bunca ayet ve hadisten en önemlilerine işaret edile-
cektir:

1- Velâyet Ayeti

Ali'nin (a.s) velâyet ve rehberliğine delalet eden ayetlerden
birisini "Velâyet" ayetidir, ayette yüce Allah şöyle buyurmuştur:

**"Sizin veliniz, ancak Allah, O'nun Resulü ve na-
maz kılan ve rüku hâlinde iken zekât veren mü-
minlerdir."**³

Bu ayet Şia ve Sünni rivayetlerine göre Ali (a.s) hakkında
nazil olmuştur.

Ayetin iniş hikayesi, tarih, tefsir ve rivayet kitaplarında
nakledildiğine göre şöyledir: Bir gün fakir birisi, mescitte halk-
tan yardım isteğinde bulundu. Ali (a.s) namazda rüku halindey-
ken yüzüğünü ona sadaka olarak verdi. O sırada bu ayet Cebrail
(a.s.) vasıtasıyla Hz. Peygamber'e (s.a.a) evindeyken vahiy oldu.
Allah Resulü (s.a.a) mescide doğru yol alırken ayeti kendi ken-
dine tilavet ediyordu. Ashopdan bir kısım da onu işittiler; mes-
cide ulaştıklarında Hazret sordu: Acaba birisi rüku halindeyken
sadaka mı vermiş? Fakir adam yüzüğü Allah Resulü'ne (s.a.a)
göstererek şöyle dedi: Bu sadakayı, namaz kılan şu şahıs na-
mazda rüku halindeyken bana bağışladı; bende yüzüğü onun
parmağından çıkardım. Aniden ashopın tekbir sesleri yüksel-
meğe başladı ve Allah Resulü (s.a.a), böyle bir şahsın kendisin-
den sonra müminlerin veli ve koruyucusu olarak tayin edildiği
için hamd ve şükür ettiler.

Bu rivayetin içeriği birçok sahabe tarafından nakledilmiştir.
Örneğin:

1- İbn Asakir Şafî, İmam Ali'nin (a.s) Tercümesi, c.2, s.430; Suyutî,
Tarih-i Hulefa, s.171.

2- İbn Asakir Şafî, İmam Ali (a.s) Tercümesi, c.2, s.31; Tarih-i Hulefa,
s.172; es-Sevaiku'l-Muhrika, s.125.

3- Mâide, 55

Ebuzer-i Gaffari, Mikdad b. Esved, Ebu Rafii Gibti, Ammar b. Yasir, Ali b. Ebi Talib (a.s), Amr b. As, Abdullah b. Selem, Abdullah b. Abbas, Cabir b. Abdullah Ensari, Enes b. Malik

Sahabelere ilave olarak, bazı Ehlisünnet alimleri de bu hadisi nakletmişlerdir. Onlardan bazıları şunlardır:

– Kadı Ebu Abdullah Vakidi, öl. 207 h.k. *Zehair-u'l-Ukba*, s.102.

– Hafız Ebu Bekir Sen'ani, öl. 211 h.k., *Tefsir-i İbn Kesir*, c.2, s.71.

– Hafız b. Şeybe, öl. 239 h.k. kendi tefsirinde

– Ebu Cafer el-İskafi, öl. 240 h.k. *Nakzu'l-Osmaniyye*, s.319.

– Hafız Ebu Muhammed Keşşi, öl. 249 h.k. *ed-Dürrü'l-Mensur*, c.3, s.105.

– Ebu Said Eşecc-i Kufi, öl. 257 h.k. kendi tefsirinde.

– Hafız Nisai, öl. 303 h.k. kendi Sahihinde.

– İbn Cerir Taberî, öl. 310 h.k. *Camiu'l-Beyan* tefsirinde, c.6, s.288.

– İbn Ebi Hatem Razi, öl. 327 h.k. Suyutî'nin *Lübabu'n-Nukul*'unda gelmiştir.

– Hafız Taberani, öl. 360 h.k. *Mu'cemu'l-Evset*, c.7, s.10, hadis: 6228.

– Hafız Ebu Bekir Cessas, öl. 370 h.k. *Ahkamu'l-Kur-an*, c.2, s.446.

– Hakim Nişaburî, öl. 405 h.k. *Marifetu Usuli'l-Hadis*, s.102.

– Hafız İbn Merduye İsfahanî, öl. 416 h.k. Sahih senetlerle.

– Salebi Nişaburî, öl. 427 h.k. *el-Keşf ve'l-Beyan* Tefsirinde, s.180.

– Ebu Nuaym İsfahanî, öl. 430, h.k. *Ma Nezele Mine'l-Kur'ân Fi Ali (a.s)* kitabında.

– Ebu'l-Hasan Maverdi, öl. 450 h.k. *Tefsiru'l-Maverdi*, c.2, s.49.

– Hafız Ebu Bekir Beyhaki, öl. 458 h.k. *el-Müsannef*'te

– Hatib Bağdadi, öl. 463, *el-Müttefek*'te.

– Hafız Vahidi Nişaburî, öl. 468, *Esbabu'n-Nüzul*, 133.

– İbn Meğazili Şafî, öl. 483 h.k. *el-Menakıb*, s.311.

- Hakim Haskani, öl. 490, *Şevahidu't-Tenzil*, c.1, s.231.
- Hafız Beğevi Şafiî, öl. 516 h.k. *Mealimu't-Tenzil*, c.2, s.47.
- Carullah Zamehşeri Hanefî, öl. 538, *el-Keşşaf*, c.1, s.649.
- Ebu Bekir Kurtubi, öl. 567, *el-Cami Li-Ahkami'l-Kur-an*, c.6, s.221.
- Hatip Harezmi, öl. 568 h.k. *el-Menakıb*, s.264.
- Hafız İbn Asakir ed-Dimeşki, öl. 571 h.k. *Tarihu Me-dinet-i Dimişk*, c.12, s.305.
- Hafız İbn Cevzî Hanbelî, öl. 597, *er-Riyazu'n-Nazire*, c.3, s.182.
- Fahr-i Razi, öl. 606, *Tefsiru'l-Kebir*, c.12, s.26.
- İbn Esir Cezeri eş-Şafiî, öl. 606, *Camiu'l-Usul*, c.9, s.478.
- Muhammed b. Talha Şafiî, öl. 662, *Metalibu's-Seul*, s.31.
- Sıbt b. Cevzi Hanefî, öl. 654, *Tezkiretu'l-Havass*, s.15.
- İbn Ebi'l-Hadid Mütezili, öl. 655, *Şerhu Nehci'l-Bela-ğâ*, c.1, s.277.
- Hafız Genci Şafiî, öl. 658, *Kifayetu't-Talib*, s.229.
- Kadı Beyzavi Şafiî, öl. 658, *Tefsiru'l-Beyzavi*, c.1, s.282.
- Muhibbuddin Taberî eş-Şafiî, öl. 694, *er-Riyazu'n-Nezre*, c.2, s.227.
- Hafızuddin Nesefi, öl. 701, *Tefsiru'n-Nesefi*, c.1, s.289.
- Şeyhu'l-İslâm Hemmui, öl. 722, *Feraidu's-Simtayn*, c.1/s.190.
- Alauddin Hazen-i Bağdadi, öl. 741, *Tefsiru'l-Hazin*, c.1/s.475.
- Muhammed b. Yusuf Zerendi, öl. 750, *Nezmu Düre-ri's-Simtayn*, s.86.
- Ebu Hayyan Endülüsü, öl. 750, *el-Bahru'l-Mühit*, c.3, s.514.
- Kadı İyçi Şafiî, öl. 756, *el-Mevakıf*, s.411.
- Saduddin Taftazani Şafiî, öl. 791, *Şerhu'l-Makasid*, c.5, s.272.
- Seyyit Şerif Cürçani, öl. 816, *Şerhu'l-Mevakif*, c.8, s.360.
- Alauddin Kuşci, öl. 879, *Şerhu Tecrid*, s.677.
- İbn Sebbağ Malikî, öl. 855, *el-Fusulu'l-Mühimme*, s.122.
- Celaluddin Suyutî, öl. 911, *ed-Dürrü'l-Mensur*, c.3, s.105.

- İbn Hacer Mekki Şafî, öl. 947, *es-Savaiku'l-Muhrika*, s.41.
- Kadı Şevkanî, öl. 1250, *Fethu'l-Kadir*, c.2, s.53.
- Şihabuddin Alusî Şafî, öl. 1270, *Ruhu'l-Meani*, c.6, s.167.
- Şeyh Süleyman Kunduzi Hanefî, öl. 1293, *Yenabiu'l-Mevedde*, c.2, s.37.
- Seyyit Muhammed Mümin Şebleci, *Nuru'l-Ebsar*, s.158 ve diğerleri.

Yukarıda adı geçenler arasında, Kuşçi Hanefî, Kadı Azudduddin İyçi, Seyyid Şerif Cürçani ve Sa'duddin Taftaza-ni, "Velâyet Ayeti'nin" müfessirlerin icmasıyla, Ali (a.s) hakkında nazil olduğunu iddia etmişlerdir.

Üzerinde durulması gereken önemli bir husus şudur ki, "veli" kelimesinin çeşitli anlamları vardır; mes'ul, rehber, dost, yardımcı v.s gibi. Bu ayetin Ali (a.s) hakkında indiği kabul edilse bile, ayette velâyetten "emir sahipliği ve müminlerin rehberliği" kastedildiği nasıl kanıtlanabilir?

Şimdi kısaca ayette velâyetin bu anlama geldiğine değinelim:

İtlak (Genelleme) Yoluyla Ayetin Delaleti

Gerçi ayette geçen "veli" kelimesi mutlakdır ve yukarıda zikredilen bütün manaları kapsamaktadır, ama itlak durumunda, yaygın olan mana yani birinci mana "rehberlik ve emir sahibi olmak." kastedilir; Buna göre Ali (a.s) müminlerin rehberidir. Zira Ali (a.s.) ayette zikredilen bütün şartlara sahiptir. Ayrıca yüce Allah (c.c) kendi ve Resulünün velâyetini, Ali'nin (a.s) velâyetiyle aynı söz akımı içerisinde getirmiştir.

Karineler Yoluyla Ayetin Delaleti

Ayet-i şerifede bulunan ipuçları "veli" kelimesinin birinci manada kullanıldığını gösteriyor.

Birinci ipucu şudur ki örfte ne zaman "veli" bakıcı ve koruyucuya muhtaç olan bir şahsın ismiyle tamlanırsa "emir sahibi ve koruyucu" anlamına gelir. "Kadının velisi" ve "çocuğun velisi" gibi.

İkinci ipucu, ayette bulunan bağlaçtır. Zira Allah'ın (c.c) velâyeti "emir sahibi" anlamındadır. Ayet-i şerife'de Resul

(s.a.a) ve müminlerin velâyeti de Allah'ın (c.c) velâyetine atfedilmiştir. Buna göre hiç şüphesiz müminlerin velâyeti "İlâhî velâyetle" aynı manada olacaktır.

Üçüncü ipucu, "hasır"dır. Zira ayet-i şerife "innema" kelimesini kullanmakla velâyet, Allah (c.c), Resul (s.a.a) ve müminlere has ve sınırlı kılınmak istenmiştir. Onlara sadece "malikiyet ve rehberlik velâyeti" mahsus olup diğer manalara gelen velâyet onlarla sınırlı değildir.

Niçin Ayette Çoğul Zamiri Kullanılmıştır?

Ayette zamirin çoğul olarak getirilmesine ve ondan kastedilenin Ali (a.s) olduğuna dair değişik nedenler zikredilmiştir. Onlardan bazılarına işaret ediyoruz:

Araplar bazen, gerekli bazı yerlerde tekil yerine çoğul zamiri kullanırlar. Al-i İmran 173; Maide 11 (Mübahale ayeti), Al-i İmran 181; Tevbe 61 gibi.

Tabersi Mecmau'l-Beyan tefsirinde ayetin çoğul getirilmesinin sebebinin tazim ve saygı olduğunu söylüyor.

Merhum Şerefüddin şöyle der: "Bana göre daha dakik ve latif bir nokta söz konusudur. Ali'nin (a.s) düşmanlarının, Benî Haşim'in, diğer münafıklar ve hasetçilerin bu ayeti tekil olarak işitecek kadar takat ve tahammülleri yoktu. Müfret sıygasıyla getirilecek olsaydı, ayeti değiştirmeye yönelik girişimlerden endişe duyulurdu. Ancak Hz. Peygamber (s.a.a) İmam Ali'nin (a.s) velâyeti hakkında çeşitli ibarelerle ve değişik yerlerde açıklamalarda bulunmuştur. Böylece bu konuda hiçbir şüphe kalmamıştır.¹

2- İnzar Ayeti

Ali b. Ebu Talib'in mutlak velâyetine ve ulu hilâfetine delalet eden ayetlerden bir diğeri "İnzar Ayeti"dir. Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Peygamber'e hitaben şöyle buyuruyor:

"Şüphe yok ki sen korkutucusun ve her ka-vim için bir hidayet edici vardır."

Ehlisünnet'in geneli, Allah Resulü'nden (s.a.a) şöyle rivayet etmişlerdir:

1- el-Müracaat, s.263.

"Ben korkutucu ve Ali ise hidayet edicidir. Ey Ali!
Hidayet olanlar, senin sebebine hidayet olacaklardır."

Hadisin İbareleri

- Müsned-i Ahmed'de Hz. Ali'den (a.s) naklen şöyle gelmiştir:
tir:

"Allah Resulü (s.a.a) korkutucudur; hidayet edici ise
Benî Haşim'den birisidir."¹

- Tefsir-i Taberî'de sahih senetle İbn Abbas'tan şöyle nakledilmiştir:

"İnzar ayeti nazil olduğunda, Hz. Peygamber (s.a.a)
elini göğsünün üzerine koyarak şöyle buyurdu: Ben
korkutucuyum ve her kavim için bir hidayet edici var-
dır. Ve eliyle Ali'nin (a.s) omzunu göstererek buyurdu:
Ey Ali! Sen hidayet edicisin; Hidayet olanlar benden
sonra senin elinle hidayet bulacaklardır."

- Tefsir-i Taberî'de, sahih senetle İbn Abbas'tan şöyle nak-
lolanmıştır:

"Korkutucudan kasıt, Allah Resulü (s.a.a); ve "hidayet edi-
ciden kastedilen Ali'dir.

- İbn Asakir, sahih senetle, Allah'ın (c.c) sözü hakkında
Ali'den (a.s) şöyle naklediyor:

"Allah Resulü (s.a.a) korkutucudur ve hidayet edici
Benî Haşim'den bir şahıstır."

- İbn Haskani, sahih senetle İbn Abbas'tan Yüce Allah'ın
(c.c) kelamı hakkında şöyle naklediyor:

"Şüphe yok ki sen korkutucusun ve her kavim için
bir hidayet edici vardır." "Bu ayette kastedilen Ali'dir."

- Hakim Nişaburî, sahih senetle Allah'ın (c.c) şu kelamı
hakkında "**Şüphe yok ki sen korkutucusun...**" Ali'den (a.s) şö-
yle naklediyor:

"Allah Resulü (s.a.a) korkutucudur ve ben ise hida-
yet ediciyim."

Nişaburî sonra şöyle diyor: "Bu hadisin senetleri sahihtir;
ama Müslim ve Buharî nakletmemişlerdir."

1- Müsned-i Ahmed, c.1, s.126.

Sahabeden Bu Hadisi Rivayet Edenler

Bu hadisi nakleden sahabelerden bazıları şunlardır:

- Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib (a.s)
- Abdullah b. Abbas
- Abdullah b. Mesud
- Cabir b. Abdullah Ensari
- Bureyde-i Eslemi
- Ebu Cevzi Eslemi
- Ye'la b. Murre
- Ebu Hureyre
- Sa'd b. Muaz.

Ehlisünnet Alimlerinden Hadisi Rivayet Edenler

Bu hadisi Ehlisünnet alimlerinden birçoğu nakletmişlerdir.

Onlardan bazıları şunlardır:

- Ebu Abdullah, Hüseyin b. Hakem Taberî, öl. 286.
- Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*'te
- Taberî, kendi tefsirinde.
- İbn Ebi Hatem, öl. 327.
- Ebu'l-Abbas b. Ukde, öl. 332.
- Taberani, *Mucem-i Sağir*, c.1, s.261.
- İbn Merduye İsfahanî, öl. 410.
- Cemaluddin Muhammed b. Yusuf Berendi, öl. 750.
- Abdullah Rauf Menavi Mısri, öl. 1031.
- Hatib-i Bağdadi, *Tarih-i Bağdad*, c.12/ s.372.
- İbn Asakir, öl. 571.
- Haysemi, *Mecmau'z-Zevaid*, c.7, s.41.
- Suyutî, *ed-Dürrü'l-Mensur*, c.4, s.45.
- Hafız Haskani, *Şevahidu't-Tenzil*, ayetin tefsiri.
- Hakim Nişaburî, *Müstedrek*'te
- Ebu İshak Sa'lebi, tefsirinde.
- Ebu Nuaym İsfahanî.
- Fahr-i Razi, tefsirinde.
- Genci Şafiî, *Kifayetu't-Talib*'te

- İbn Kesir-i Dimişki, tefsirinde.
- İbn Sabbağ Malikî, *el-Fusulu'l-Mühimme*'de.
- Muttaki Hindi, *Kenzü'l-Ummal*.
- Şevkanî, Tefsirinde.
- Şablenci, *Nuru'l-Ebsar*'da.

Hadislerin Delaleti

Ayet-i şerifede ve zikredilen ayetle ilgili hadislerde geçen hidayetten maksat, mutlak hidayettir; bunun dışında olsaydı şöyle bir tabir gelmesi gerekirdi: "Benden sonraki hidayet ediciler, ümmetimin alimleridir". Özellikle "car ve mecrur'un" önce zikredilmesi, hasrı ifade ettiğine dair iyi bir ipucudur ki bazı rivayetlerde gelmiştir. Ayette ki "hadi" lafzının nekre (belirsiz) olması hidayet edicinin birkaç taneden fazla olduğuna ve her kavimin hidayetçisinin bulunduğuna delalet ediyor.

3- Dar Hadisi

Allah Resulü (s.a.a) "**En yakın akrabanı uyar.**" ayet-i şerifinin inşinden sonra yakın akrabalarını (kırk veya daha fazla idiler) Ali b. Ebu Talib'in evine davet etti. Allah Resulü (s.a.a) toplantının sonunda topluluğa dönerek şöyle buyurdu: "Ey Abdulmuttalip oğulları, Allah'a (c.c) andol-sun! Ben kendi kavmi için benim getirdiklerimden daha iyi bir şey getiren, hiçbir Arap gencini tanımıyorum. Ben, size dünya ve ahiret hayrını getirdim. Allah (c.c) sizleri buna davet etmemi emretti. Öyleyse sizlerden hanginiz bana iman getirirse, sizlerin arasında vezirim, kardeşim, vasim ve halifem olacaktır." Ali'den (a.s) başka herkes susmuştu. Herkesten küçük olmasına rağmen ayağa kalktı ve şöyle dedi: "Ey Allah'ın Nebisi (s.a.a), ben, senin vezirin olacağım." Bu sırada Allah Resulü (s.a.a) elini onun boynuna koydu ve buyurdu: "Şüphe yok ki sizin aranızda Ali benim kardeşim, vasim ve halifemdir. Öyleyse onun sözüne bakın ve ona itaat edin."

Ehlisünnet Ravilerinden Hadisi Nakledenler

Merhum Allame Emîni (r.a) şöyle buyuruyor: "Dar Hadisini" her iki fırkanın imam ve hadis hafızlarından büyük bir kısmı, sıhah ve müsnetlerde, nakletmişlerdir. Diğer bir kısım,

onun senediyle ilgili eleştiride bulunmaksızın veya tavakkuf etmeksizin, dikkate almamışlardır.

İslâm ümmetinin tarihçilerinden bir kısmı, bu hadisi tartışma kabul etmeyen hadislerden saymışlardır. Şairler de onu şiir hâline getirmişlerdir.

Hadisi nakleden bazı raviler:

- İbn Cerir Taberî, Tarihinde, c.2/ s.319.
- İbn Esir Şafî, *el-Kamil*, c.2/s.62.
- İbn Ebi'l-Hadid Mu'tezili, *Nehcü'l-Belağa Şerhi*'nde, c.3/s.210.
- Halebi Şafî, *Sire-i Halebiyye*, c.1/s.311.
- Hafız Haskani, *Şevahidü't-Tenzil*, c.1/s.371; Hadis: 514.
- Muttaki Hindi, *Kenzü'l-Ummal*, c.15/ s.115.
- İbn Asakir Şafî, Tarihinde, c.1/ s.58; Hadis 139.
- Cavi, kendi tefsiri *el-Münir*'de, c.2/ s.118.
- Alauddin Şafî, *Tefsir-i Hazin*, c.3/ s.371.
- Nisai, *Hasais-u Emiri'l-Müminin* (a.s), s.86.
- Genci Şafî, *Kifayetü't-Talib*, s.205.
- Zerendi Hanefî, *Dürerü's-Simteyn*, s.83.
- Haysemi, *Mecmau'z-Zevaid*, c.8/ s.308.
- Hemui, *Feraidu's-Simteyn*, c.1/ s.86.
- Ebu Cafer İskafi, *Nakzu'l-Osmaniyye*'de.
- Ebu'l-Fida Dimişki, Tarihinde, c.1/ s.116.
- Suyutî, *Cemu'l-Cevami*.
- Ahmed b. Hanbel, *Müsned*'inde, c.1/ s.111.
- Cürçi Zeydan, *Tarih-i Temeddün*, c.1/ s.31.

Hadisin Delaleti

Hiz. Peygamber (s.a.a) bu hadiste, Ali'ye (a.s) halkın arasındaki kardeşi, vasi ve halifesi olarak sesleniyor. Bu tabir, Ali'nin (a.s) Hiz. Peygamber'den (s.a.a) hemen sonraki halife olduğunu gösterir. Bu hadisin Gadir-i Hum hadisiyle farkı şudur ki; bu nübüvvetin başlangıcında, Gadir-i Hum hadisi ise nübüvvetin sonunda beyan olmuştur.

4- Gadir Hadisi

Hicretin 10. yılında Allah Resulü Allah'ın (c.c) evini ziyaret etmek istiyordu. Hz. Peygamber'in (s.a.a) Müslümanların toplanmasına dair verdiği emir, etraftaki kabileler arasında ilan edildi. İllâhî teklifi yerine getirmek ve efendimizin öğretilerine uymak isteyen büyük bir topluluk Medine'ye geldi. Bu hac, Hz. Peygamber'in (s.a.a) Medine'ye hicretinden sonra yaptığı tek hac idi. Bu hac tarihe çeşitli adlarla geçmiştir: Haccetü'l-Veda, Haccetü'l-İslâm, Hac-cetü'l-Belağ, Haccetü'l-Kemal, Haccetü't-Tamam.

Allah Resulü (s.a.a) gusül alıp, yağlandılar. İki sade ihram elbisesi aldı; birini beline bağladı ve diğerini mübarek omzuna attı. Cumartesi günü, zilkade ayının 24 veya 25'inde, hac kastıyla yaya olarak Medine'den ayrıldı. Bütün kadınlarını ve harem ehlini tahtırevana bindirdi. Ehlibeytinden, Mühacir, Ensar ve Arap kabilelerinin tümünden o-luşan büyük bir halk kitlesiyle birlikte hareket etti.¹

Çiçek hastalığının yayılmasından dolayı, halkın büyük bir kısmı bu mübarek sefere katılmaktan mahrum kaldılar. Buna rağmen, sayısız bir halk kitlesi o hazretle birlikte hareket ettiler. Bu sefere katılanların sayısı 114 bin, 120 bin, 124 bin ve daha fazla olarak tarihe geçmiştir. Elbette Mekke'den Ali'yle (a.s) ve Yemen'den Ebu Musa'yla gelenlerin sayısı da buna eklenmiştir.

Hac merasimi tamamlandıktan sonra, Hz. Peygamber halk kitlesiyle Medine'ye dönmek için yola koyuldu.

Gadir-i Hum denilen yere gelindiğinde, Cebrail-i Emin (a.s.) nazil oldu ve Allah (c.c) tarafından şu ayeti getirdi:

"Ey Elçi, Rabbinden indirilen emri ilet, eğer bunu ifa etmezsen O'nun elçiliğini yapmamış olursun ve Allah seni insanlardan korur. Şüphe yok ki Allah, kâfir olan kavmi doğru yola iletmez, onlara başarı vermez"²

1- Tabakat-ı İbn Sa'd, c.3, s.225; Makrizi, el-İmta, s.511; İrşadü's-Sari, c.6, s.329.

2- Mâide, 67.

Cuhfe bir çok yolun ayrıldığı bir yerdir. Hz. Peygamber ve yaranı zilhicce ayının 18'inde, perşembe günü, oraya ulaştılar.

Vahiy Emini "Tebliğ Ayeti'nin" inişinden sonra, Allah (c.c) tarafından Peygamber'e (s.a.a) Ali'yi (a.s) veli ve imam unvanıyla tanıtılarak, o makama atamasını ve ona uymanın ve itaatin farz olduğunu bildirmesini emretti.

Hz. Peygamber'in (s.a.a) kafilenden geride kalanlar, ulaştılar; o mekanı geçip gidenler geri döndüler. O yerde bir çok yaşlı ağaç vardı. Peygamber (s.a.a) oradaki beş ağacın altında durmayı yasakladı ve oradaki diken ve çalıların temizlenmesini istedi.

Hava aşırı sıcaktı. Halk hırkasının bir kısmını başına, diğer kısmını ise altlarına attılar. Hz. Peygamber'in (s.a.a) dinlenmesi için de bir çadır hazırladılar.

Öğle ezanı okundu. Peygamber (s.a.a) refakatindekilerle birlikte ağacın gölgesi altında öğle namazını eda ettiler. Namazdan sonra develerin cihazlarıyla yüksek bir yer yaptılar.

Hz. Peygamber (s.a.a) yüksek bir sesle, herkesin dikkatini üzerine çekti ve şu şekilde konuşmaya başladı:

"Hamd, Allah'a (c.c) mahsustur. Sadece O'ndan yardım diliyoruz. İmanımız ve tevekkülümüz O'nadır. Kötü ve yanlış amellerimizden O'na sığınırız. Yolunu kaybedenlere O'ndan başka sığınak yoktur. O'nun yol gösterdiği, hiçbir zaman yolunu kaybetmeyecektir. O'ndan (c.c) başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve Resulü olduğuna tanıklık ederim. Allah'a (c.c) övgü ve O'nun birliğine şahadetten sonra şöyle derim: Ey halk! Rahman ve bilen Allah (c.c), bana ömrümün sonlarına yaklaştığımı haber vermiştir. Bir an önce Allah'ın davetini yerine getirip ebedi yere gideceğim. Ben ve siz üzerimize olan miktarda sorumluyuz. Şimdi sizin düşünce ve görüşünüz nedir?"

Halk şöyle dedi: "Biz tanıklık ederiz ki sen Allah'ın (c.c) mesajını ulaştırdın; bize nasihattan ve vazife yolunda telaştan kaçınmadın; Allah (c.c) sani en iyi şekilde mükâfatlandırsın."

Sonra şöyle buyurdu: "Acaba siz Allah'ın (c.c) birliğine ve Muhammed'in (s.a.a) O'nun kulu ve elçisi oldu-

ğuna şahadet etmiyor musunuz? Acaba cennetin, cehennem, ölümün, kıyametin şüphe götürmez olduğuna ve Allah'ın (c.c) ölümleri dirilteceğine ve bunların hepsinin doğru olduğuna ve bunlara inandığınıza tanıklık etmiyor musunuz?" Hep birlikte "Evet bu gerçeklere tanıklık ediyoruz." dediler

Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle devam etti: "Ey Allah'ım! Tanık ol. Sonra vurgulu bir şekilde şöyle buyurdu: "Şüphesiz öteki diyara intikal etmek ve havuzun kenarına ulaşma hususunda sizden öne geçeceğim. Siz havuzun kenarında benim huzuruma geleceksiniz. Havzumun genişliği Sa'na ile Basra arası kadardır. Ona yıldızlar kadar gümüşten kadeh ve bardak vardır. Düşünün ve dikkatli olun ki rihletimden sonra sizin aranızda iki değerli şey bırakacağım: Bakalım onlarla nasıl muamele edeceksiniz?" Bu sırada halk dedi ki: "Ey Allah Resulü (s.a.a), o iki değerli şey nedir?"

Şöyle buyurdu: "İki emanetten büyük olanı, Allah'ın (c.c) kitabıdır ki bir tarafı Allah'ın (c.c) elinde, diğer tarafı ise sizin elinizdedir. Öyleyse onu sıkı tutun ve elden bırakmayın, böylece yolunuzu kaybetmeyin. Küçük olanı itretimdir. Gerçekten bilen ve rahmetli Allah (c.c), bu ikisinin havuz başında benim huzuruma gelinceye kadar birbirinden ayrılmayacağını bana haber verdi. Ben, bunu Allah'ımdan (c.c) diledim. Öyleyse bu ikisinden öne geçmeyin ve o ikisini izlemede geri kalmayın ve ihmalkarlık etmeyin ki helak olursunuz." Sonra Ali'nin (a.s) elini tuttu ve kaldırdı; o kadar ki koltuğunun altının beyazlığı gözüktü. Halk onu gördü ve tanıdı.

Resulullah, sözlerine şöyle devam etti: "Ey halk, ben her mümin için, kendi nefsinden evla değil miyim?"

Halk "Allah ve Resulü daha iyi bilir." karşılığını verdi. Hazret buyurdu ki: Şüphesiz Allah (c.c) benim mevlamdır ve ben müminlerin mevlasıyım ve onlara kendi nefislerinden evla ve daha öncelikliyim. Öyleyse ben kimin mevlası isem Ali onun mevlasıdır."

Ahmed b. Hanbel'in dediğine göre, Hz. Peygamber (s.a.a) bunu dört defa tekrarladı. Sonra elini dua için açtı ve şöyle buyurdu:

"Ey Allah'ım, onu seveni sev ve ona düşmanlık edene düşman ol. Dostlarına yardım et ve alçak düşürmeye çalışanı alçalt. Onu, hakkın mizanı, mihverî ve ölçüsü karar kıl. Sonra Peygamber (s.a.a) şunları ekledi: "Hazır olanlar, hazır olamayanlara bunu iletin."

Topluluk dağılmadan önce vahiy emini bu ayeti Hz. Peygamber'e (s.a.a) nazil etti:

"Bugün dininizi ikmal ettim, size verdiğim nimetimi tamamladım, size din olarak İslâm'a razı oldum."¹

Bu sırada Hz. Peygamber (s.a.a) Allah-u Ekber nidasıyla, dinin ikmaline ve nimetin itmamına ve Allah'ın (c.c) O'na verdiği risalet ve Ali'ye (a.s) verdiği velâyete olan rızasından ötürü şükretti.

Hazır topluluk, bu arada Şeyheyn (Ömer ve Ebu Bekir) Emirü'l-Müminin'e şöyle tebrik dediler: "Kutlu olsun! Kutlu olsun! Sen ey Ebu Talib'in oğlu benim ve her erkek ve mümin kadının mevlası oldun."

İbn Abbas dedi ki: "Allah'a (c.c) andolsun ki, Ali'nin (a.s.) velâyeti herkese farz oldu."

Hassan b. Sabit dedi ki; Ey Allah Resulü, Ali için birkaç şiir okumama izin ver. Peygamber buyurdu: Oku, Allah'ın bereket ve uğuruyla. Hassan ayağa kalkarak şöyle dedi: "Ey Kureys'in büyükleri, İslâm Peygamberi'nin (s.a.a) huzurunda kesinleşen velâyet hakkındaki şiirlerimi beyan ediyorum." dedi ve şiirlerini okumaya başladı.²

"Gadir Günü Peygamberleri haykırıyordu onlara /
Hum mıntıkasında ve nebi ne değerli haykırıcı idi!...

Bütün İslâm ümmetinin görüş birliğiyle kabul ettiği Gadir olayını kısaca anlattık. Söylenmesi gereken nokta şu ki; dünyanın hiç bir yerinde bu isim ve özellikte başka bir olayın gerçekleştiği söylenmemiştir.

1- Mâide, 3.

2- el-Gadir, c.1.

Gadir Hadisinin Önemi

Ali'nin (a.s) Gadir-i Hum'da velâyet makamına atanması olayı, tarihin en önemli olaylarından. Belki de bu olay kadar mühim ve önemli başka hiçbir olay olmamıştır. Bu olay, Rasul-ü Ekrem'in (s.a.a) risaletinin kalıcılığının ve o hazretin üstlendiği ilâhî misyonun Ali'nin (a.s) eliyle sürdürüleceğinin bir göstergesidir.

Gadir, risalet ve imametın iç içeliğinin göstergesidir. İkisi de aynı kökten ayrılan dallardır. Gadir, gizli hakikat ve batınların zuhur yeridir.

Gadir, hakla biat günüdür; itaat günüdür; şeytan orduları ile Rahman ordularının muamele günüdür.

Gadir, bütün alemi aydınlatan güneşin, karanlık bulutların ardından, parıldayış günüdür.

Gadir Hadisini Nakleden Sahabeler

Gadir hadisini, zikredilen içerikle, sahabeden büyük bir kesim nakletmiştir. Burada onlardan sadece bir kısmına değinmekle yetineceğiz.

- Ebu Hureyre ed-Dusi
- Ebu Rafi Gıbtı
- Ebu'l-Haysem b. Tayyihan
- Ebu Bekir b. Kuhafe
- Üsame b. Zeyd
- Esmâ bint-i Umeyy
- Ümmü Seleme (Hz. Peygamber'in hanımı)
- Bera b. Azib
- Cabir b. Semere
- Cabir b. Abdullah Ensari
- Ebuzer-i Gaffari
- Hassan b. Sabit
- Huzeyfe b. Useyd
- İmam Hasan (a.s)
- İmam Hüseyin (a.s)
- Ebu Eyyup Ensari

- Halid b. Velid
- Huzeyme b. Sabit
- Zübeyr b. Avam
- Zeyd b. Erkam
- Sa'd b. Ebi Vakkas
- Sa'd b. Übade
- Selman-ı Farsî
- Sahl b. Huneyf
- Sahl b. Sa'd Ensari
- Amir b. Vasile
- Aişe (Ebu Bekir'in kızı)
- Abbas b. Abdulmuttalib
- Abdurrahman b. Avf
- Abdullah b. Cafer
- Abdullah b. Abbas
- Abdullah b. Ömer
- Ali b. Ebi Talib
- Ömer b. Hattap
- Amr b. Hamik el-Huzai
- Amr b. As
- Fatımatu'z-Zehra (s.a)
- Mikdad b. Esved.

Gadir Hadisinin Tabiinden Ravileri

Gadir hadisini tabiinden 84 kişi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Esbeğ b. Nübate
- İbn Leyla Kindi
- Ziyad b. Ebi Ziyad
- Selim b. Abdullah b. Ömer
- Said b. Cübeyr.
- Suleym b. Kays-ı Hilali
- Maruf b. Hurbuz.

Gadir Hadisinin İkinci Yüzyıldaki Ravileri

Gadir hadisi ikinci asırda 56 Ehlisünnet alimi tarafından nakledilmiştir. Bazıları şunlardır:

- Hafız Muhammed b. İshak Medeni, öl. 151.
- Hafız b. Süfyan b. Said Suri, öl. 161.
- Hafız Veki' b. Cerah, öl. 196.

Hadisin Üçüncü Asırdaki Ravileri

Üçüncü asırda 92 Ehlisünnet alimi bu hadisi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Muhammed b. İdris Şafî, öl. 204.
- Ahmed b. Hanbel, öl. 241.
- Hafız Muhammed b. İsmail Buharî, *Tarih-i Buharî*'de, c.1/ s.375, öl. 256.
- Hafız Muhammed b. İsa Tirmizî, öl. 279.
- Hafız Ahmed b. Yahya Belazüri, öl. 279, *Ensabu'l-Eşraf*, c.2/s.108.

Hadisin Dördüncü Asırdaki Ravileri

Dördüncü asırda Ehlisünnet alimlerinden 43 kişi bu hadisi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Ahmed b. Şüeyb Nisai, öl. 303, *el-Hasais*, Nesei, s.16
- Hafız Ahmed b. Ali Musuli, Ebu Ya'la, öl. 307, *Müsned-i Ebi Ya'la*, c.11/ s.307.
- Hafız Muhammed b. Cerir Taberî, öl. 310, *Camiu'l-Beyan*, c.3/s.428.
- Hafız Ebu'l-Kasım Taberani, öl. 360, *Mu'cemu'l-Esvet*, c.9/s.133.

Hadisin Beşinci Asırdaki Ravileri

Beşinci asırda Ehlisünnet alimlerinden 25 kişi bu hadisi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Kadı Ebu Bekir Baklani, öl. 403, *et-Temhid*, s.169.
- Ebu İshak Sa'lebi, öl. 427, *el-Keşf ve'l-Beyan*, s.181.
- Hafız Ebu Ömer Kurtubi, öl. 46, *el-İstiab*, c.3/ 1099.
- Ebu Mansur Salebi, öl. 429, *Simaru'l-Kulub*, s.636.

- Ebu Bekir Hatib-i Bağdadi, öl. 463, *Tarih-i Bağdad*, c.8/s.290.

- İbn Mağazili Şafî, öl. 483, *el-Menakıb*, s.25.

- Hafız Haskani, öl. 490, *Şevahidu't-Tenzil*, c.1/s.201.

Hadisin Altıncı Asırdaki Ravileri

Altıncı asırda Ehlisünnet alimlerinden 20 kişi bu hadisi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Hücetu'l-İslâm Gazali, öl. 505.

- Carullah Zemahşeri, öl. 538, *Rabiu'l-Ebrar*, c.1/s.84.

- Muvaffak b. Ahmed Harezmi, öl. 568, *Menakıb*, s.54.

- İbn Asakir-i Dimeski, öl. 571, İmam Ali'nin (a.s) Tercümesinde, Hadis: 572.

Hadisin Sekizinci Asırdaki Ravileri

Sekizinci asırda Ehlisünnet alimlerinden 18 kişi bu hadisi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Şeyhu'l-İslâm Cuveyni öl. 722, *Feraidu's-Simteyn*, c.2, s.274.

- Cemaluddin Zerendi, öl. 750, *Düreru's-Simteyn*, s.109

- Kadı İci Şafî, öl. 756, *Mevakif*, s.405.

- Hafız İbn Kesir Şafî, öl. 774, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, c.5, s.209.

- Seyyit Ali Hemedani, öl. 786, *Meveddetu'l-Kurba*

- Sa'duddin Taftazani Şafî, öl. 791,

Hadisin Dokuzuncu Asırdaki Ravileri

Dokuzuncu asırda Ehlisünnet alimlerinden 17 kişi Gadir hadisini nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Hafız Ebu'l-Hasan Haysemi Şafî, öl. 807, *Mecmau'z-Zevaid*, c.9/s.165.

- Hafız İbn Haldun Malikî, öl. 808, İbn Haldun'un Önsözü, c.1/s.246.

- Seyyit Şerif Cürçani Hanefî, öl. 816, *Şerhu'l-Mevakif*, c.8/s.360.

- İbn Hacer-i Askalanî Şafî, öl. 852, *el-İsabe*, c.7/s.780.

- İbn Sabbağ Malikî, öl. 855, *el-Fusulu'l-Mühimme*, s.24.
- Alaaddin Kuşci, öl. 789, *Şerhu't-Tecrid*, s.477.

Hadisin Onuncu Asırdaki Ravileri

Onuncu asırda Ehlisünnet alimlerinden 14 kişi bu hadisi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Hafız Celaluddin Suyutî, öl. 911, *Tarihu'l-Hulefa*, s.114
- Nuruddin Semhudi Şafiî, öl. 911, *Cevahiru'l-Ak-deyn*'de.
- Hafız Ebu'l-Abbas Kastalani Şafiî, öl. 923.
- İbn Hacer Şafiî, öl. 974, *es-Sevaiku'l-Muhrika*, s.25.
- Muttaki Hindi, *Kenzü'l-Ummal*, c.2/s.154.

Hadisin On Birinci Asırdaki Ravileri

On birinci asırda Ehlisünnet alimlerinden on iki kişi Gadir hadisini nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Zeyd b. Menavi Şafiî, öl. 1031, *Kunuzu'l-Hakaik*, c.2/s.118.
- Nuruddin Halebi Şafiî, öl. 1044, *Siretu'l-Halebiyye*, c.3/s.274.

Hadisin On İkinci Asırdaki Ravileri

On ikinci asırda Ehlisünnet alimlerinden on iki kişi Gadir hadisini nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Ziyaddin Mukbili, öl. 1108.
- İbn Hamza Harvani, öl. 1120, *el-Beyan ve't-Ta'rif*, c.3/s.74.
- EbuAbdullah Zerkani Mısri Malikî, öl. 1122, *Şerhu'l-Mevahib*, c.7/s.13.

Hadisin On Üçüncü Asırdaki Ravileri

On üçüncü asırda Ehlisünnet alimlerinden on iki kişi bu hadisi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Muhammed b. Sebban Şafiî, öl. 1206, *İs'afu'r-Raği-bin*, *Nuru'l-Ebsar*'ın Haşiyesinde, s.152.
- Kadı Şevkanî, öl. 1250.
- Seyyit Şehabuddin Alusî, öl. 1270, *Ruhu'l-Maani*, c.6, s.194.

Hadisin On Dördüncü Asırdaki Ravileri

Ondördüncü asırda Ehlisünnet alimlerinden 19 kişi bu hadisi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Ahmed b. Zeyni Dehlan, Şafî, öl. 1304.
- Seyyit Mümin Şeblenci
- Şeyh Muhammed Abduh Mısri, öl. 1323, *Tefsiru'l-Me-nar*, c.6/s.464.

- Seyyit Abdulhamit Alusî, *Nasru'l-Leali*, s.166.

Gadir Hadisinin Mütevatir Olduğunu Belirtenler

Ehlisünnet alimlerinden ondört kişi Gadir Hadisi'nin mütevatir olduğunu belirtmişler. Bazıları şunlardır:

- Allame Menavi, *Camiu's-Sağir Şerhi*, c.2/s.442.
- Allame Azizi, *Camiu's-Sağir Şerhi*, c.3/s.360.
- Celaluddin Suyutî, Mütevatir haberlerde.
- Molla Ali Gari Hanefî, *Mişkat Şerhi*, c.5/s.568.
- İbn Kesir Dimişki, Tarihinde.

Gadir Hadisinin Sahih Olduğunu Belirtenler

Ehlisünnet alimlerinden otuz kişi Gadir Hadisi'nin sahih olduğunu açıkça belirtmişler. Bazıları şunlardır:

- İbn Hacer Heysemi, *es-Sevaiku'l-Muhrika*, s.42-43.
- Hakim Nişaburî, *el-Müstedrek*, c.3/s.109
- Halebi, *es-Siretu'l-Halebiyye*, c.3/s.274.
- İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, c.5/s.288.
- Tirmizî, *Sahih-i Tirmizî*, c.2/s.298.
- Ebu Cafer Tahavi, *Müşkilu'l-Asar*, c.2/s.308.
- İbn Abdulberr Kurtubi, *el-İstiab*, c.2/s.373.
- Sıbt b. Cevzi, *Tezkiretu'l-Havas*, s.18.
- Ebu Hamid Gazali, *Sırru'l-Alemin*, s.21.
- İbn Ebi'l-Hadid, *Nehcü'l-Belâğa Şerhi*, c.9/s.166.
- Hafız Genci Şafî, *Kifayetu't-Talib*, s.64.
- Hafız Nuruddin Heysemi, *Mecmau'z-Zevaid*, c.9, s.104-109.
- Şemsuddin Zehebi.

- İbn Abbas Şihabuddin Askalanî, *Mevahibu'l-Ledun-niye*, c.3/s.365.

- Zeynuddin Menavi Şafiî, *Feyzu'l-Kadir*, c.6/s.218.

- Mirza Ahmed Bedahşi, *Nuzulu'l-Ebrar*, s.54.

- Albani (Vahhabi Muhaddisi), *es-Sünnetü Li-İbn Ebi Asım*, Albani tahkikli, c.2/s.566.

- İbn Hacer Askalanî, *Fethu'l-Bari*, c.7/s.61.

- İbn Meğazili Şafiî, *el-Menakıb*, s.26.

Gadir Hadisi Üzerine Ehlisünnet'ten Kitap Telif

Edenler

Ehlisünnet alimlerinden bazıları Gadir babında kitaplar yazmışlardır. Bazıları şunlardır:

- Muhammed b. Cerir Taberî, 2 cilt, Gadir Hadisi'nin yollarını zikretmiştir.

- Hafız b. Ukde 105 hadis "el-Velâyet" ismindeki kitabında nakletmiştir.

- Ebubekr Cüabî, 35 kanalla Gadir Hadisi'ni nakletmiştir.

- Ali b. Ömer Darkutni.

- Zehebi, kendi söylediğine göre hadisin yollarını bir kitapta nakletmiştir.

- Cezeri Şafiî, Gadir Hadisi'nin mütevatir olduğunu ispatlamak için bir kitap yazmıştır.

- Ebu Said Secistani.

Gadir Hadisi'nin Delaleti

Gadir Hadisi'nin Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib'in imametine dair delaletini iki yoldan ispat edebiliriz:

a) Sözlük anlamı

b) Karinelerden hareketle

a) Sözlük Anlamı

Merhum İbn Batrik şöyle yazar: "Lugat kitaplarını araştıran birisi, "mevla" lafzıyla ilgili birçok anlamın söz konusu olduğunu görür; malik, kul, azat edici, azat olmuş, sahip, yakın, komşu, andaş, dost, tâbi vb. manalar. Ancak gerçek şudur ki "veli" kelimesinin birden fazla manası yoktur. Veli bir şeye "ev-

la" olmak demektir. Bu mana kullanım yerlerine göre, farklılık gösterir, bütün kullanım yerlerinde "evla" olma anlamı esas alınmıştır. Usul ilminde kullanılan terime göre burada "iştirak-ı manevî" söz konusudur, iştirak-ı manevî [kelimenin bir anlam taşınması, ancak farklı kullanım alanlarının oluşu] ise, "iştirak-ı lafzî"den [kelimenin, aralarında hiçbir ortak yönün bulunmadığı değilik anlamlar taşınması] daha tercihlidir.

b) Mevcut Karîneler

Gadir Hadisi'nde bulunan muttasıl (bitişik) ve munfasıl (ayrık) ipuçları, "mevla" kelimesinin "tasarrufta evla" anlamına geldiğini gösterir. Şimdi o ipuçlarından bazılarına işaret ediyoruz.

a) Hadisin İlk Kısmı

Ehlisünnet alimlerinden 64 kişinin de naklettiği; "*Acaba ben size kendinizden daha evla değil miyim?*" cümlesinde "evla" kelimesi imameti içeren bir anlam taşımaktadır. Bu, "*Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır.*" cümlesinde geçen mevla kelimesinin de aynı manaya geldiğini gösteren iyi bir şahittir.

Evla Olmanın Manası:

Gastani şöyle diyor: "Nebi müminlere evladır; bütün işlerinde, hükmünün nüfuzunda ve itaatın vücubunda onlara kendilerinden evladır."

İbn Abbas ve A'ta şöyle diyor: "Yani, eğer Peygamber (s.a.a) bir şeye ve onların nefisleri başka bir şeye emrederse, Peygamber'in itaati, nefsin itaatinden evladır."¹

Zikredilen mana, Kadı Beyzavi, Zemahşeri, Nesefi ve Suyutî'den de nakledilmiştir.

b) Halktan İkrar Almak:

Huzeyfe b. Üseyd'in hadisinde, sahih senetle şöyle gelmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.a) buyurdu ki: "Acaba Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun Resulü olduğuna şahadet ediyor musunuz?"

Halk hep birlikte "Evet, şahadet ediyoruz." dediler. Bu-nu müteakiben Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "Ey Allah'ım! şahit ol." Sonra şöyle devam etti: "Ey halk! Allah, benim mevlam

---

1- İrşadu's-Sari, c.7, s.280.

ve ben müminlerin mevlasıyım ve ben mü-minlere kendilerinden evlayım. Öyleyse ben kimin Mev-lası isem, Ali de onun mevlasıdır."¹

Hadiste velâyetin, tevhit ve risalete şahitlik ve Allah'ın ve Resul'ün (s.a.a) mevlalığıyla aynı söz akışı içinde yer alması, velâyetin "imamet ve tasarrufta evla" manasında kullanıldığını gösterir.

c) Hz. Peygamber'in İmam Ali'ye Kendi İmamesini Takması:

Bir başka ipucu, Hz. Peygamber'in (s.a.a) Ali'nin (a.s) başına imame takmasıdır.

İbn Kayyim Cevziye naklediyor ki: "Hz. Peygamber'in (s.a.a) Sehap isminde bir imamesi vardı ve onu Ali'nin (a.s) başına taktı."²

Abdulala b. Adiy Behrani naklediyor ki: "Allah'ın Rasulü Gadir gününde Ali'yi (a.s) çağırdı ve sonra onun başına imame bıraktı."³

Gadir Hadisi'nin İmamete Delalet Ettiğini Belirten Ehlisünnet Alimleri

Ehlisünnet alimlerinden büyük bir zümre, Gadir Hadisi'nin Emirü'l-Müminin Ali'nin (a.s) imametini ifade ettiğini açıkça belirtmişlerdir. Örneğin:

- Muhammed b. Gazali, *Sırru'l-Alemin* kitabında.
- Hekim Senai, *Hadikatu'l-Hakikat*'ta.
- Feriduddin Attari, *Zuhur-u Hak* mesnevisinde.
- Muhammed b. Talha Şafiî, *Metalibu's-Suul*, s.44-45.
- Sibt b. Cevzi Hanefî, *Tezkiretü'l-Havas*, s.166-167.
- Saiduddin Furgani, Taiyye-i İbn Farız'ın şerhinde

1- Bu konuda şu kitaplara bk: İrşadu's-Sari, c.7, s.280; Usdu'l-Gabe, c.6, s.36; el-Fusulu'l-Mühimme, s.40; Tarih-i Dimişk, c.12, s.226; es-Savaiku'l-Muhrika, s.43; es-Siretu'l-Halebiyye, c.3, s.374; Nevadiru'l-Usul Li'l-Hekimi't-Tirmizi, c.1, s.163; Tarihu'l-Hulefa, s.158.

2- İbn Kayyim, *Zadu'l-Mead*, c.1, s.129.

3- Er-Riyazu'n-Nazre, c.2, s.289; Usdu'l-Gabe, c.4, s.54 vs.

- Muhammed b. Yusuf Genci Şafiî, *Kifayetu't-Talib*, s.166-137.
- Takiyuddin Makrizi, *el-Mevaiz ve'l-Îtibar*, c.2/s.220.
- Taftazani, *Şerhu'l-Makasid*, c.2/s.290.

HZ. ALİ'NİN İMAMET VE VELÂYETİNE DAİR DELİLLER

A) Tebliğ Ayeti

Tebliğ ayeti, Gadirle ilgili olarak nazil olan ayetlerden biridir ve İmam Ali'nin (a.s) imametine dair bir ipucudur. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Ey Elçi, Rabbinden sana indirilenei tebliğ et, eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun, Allah seni insanlardan korur. Şüphe yok ki Allah, kâfir topluluğa başarı vermez." 1

Her iki fırkanın müfessirleri şöyle diyor: Bu ayet-i kerime, hicretin onuncu yılında, zilhicce ayının 18'inde, Veda Haccı'nda, Gadir-i Hum gününde Hz. Peygamber'e (s.a.a) nazil olmuştur. Bu yüzden Peygamber (s.a.a) halk kitesinin (120 bin veya daha fazla idi) Gadir-i Hum'da toplanmasını emretti. Daha sonra Ali'yi (a.s) hilâfet makamına atadı...

Hadislerin Tabirleri

Hibri, sahih senetle İbn Abbas'tan şöyle naklediyor:

"Bu ayet Ali (a.s) hakkında nazil olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.a), velâyeti tebliğe emredildi; sonra Ali'nin (a.s) elini tuttu ve '*Ben kimin mevlası isem, Ali onun mevlasıdır.*' diye buyurdu." 2

Ebu Nuaym İsfehani, sahih senetle Ebu Said Hudrî'den şöyle naklediyor:

1- Mâide, 67.

2- Tefsir-i Hibri, s.262.

"Bu ayet, Ali (a.s) hakkında, Hz. Peygamber'e nazil olmuştur."¹

İbn Asakir, sahih senetle Ebu Said Hudrî'den şöyle naklediyor:

"Ayat-i kerime, Gadir-i Hum gününde, Ali (a.s) hakkında Hz. Peygamber'e (s.a.a) nazil oldu."²

Sahabeden Ayetin Ali (a.s) Hakkında İndiğini Belirten Raviler

Sahabeden birçoğu bu ayetin Ali (a.s) hakkında nazil olduğunu nakletmişlerdir. Örneğin:

- Abdullah b. Abbas
- Ebu Said Hudrî
- Zeyd b. Erkam
- Cabir b. Abdullah Ensari
- Berâ b. Azib
- Ebu Hureyre
- Abdullah b. Mesut
- Abdullah b. Ebi Evfa.

Ehlişünnet Alimlerinden Hadisin Ravileri

Ehlişünnet alimlerinden birçoğu Tebliğ Ayeti'nin Ali (a.s) hakkında nazil olduğunu söylemişlerdir. Örneğin:

- Hafız Ebu Cafer Taberî, *el-Velâyet* adlı eserde
- Hafız Ebu İshak Sa'lebi, *el-Keşş ve'l-Beyan*, s.234.
- Hafız Ebu Nuaym İsfahanî, *Ma Nezele Mine'l-Kur'ân Fi Ali (a.s)*, s.86.
- Vahidi Nişaburî, *Esbubu'n-Nüzul*, s.135.
- Hakim Haskani, *Şevahidu't-Tenzil*, c.1/s.255.
- Hafız İbn Asakir Şafî, *Tarih-i Medine-i Dimişk*, c.12, s.237.
- Fahreddin Razi Şafî, *Tefsiru'l-Kebir*, c.12/s.49.
- Şeyhu'l-İslâm Hemui, *Feraidu's-Simteyn*, c.1/s.158.
- Nureddin İbn Sabbağ Malikî, *el-Fusulu'l-Mühimme*, s.49.

1- Ebu Nuaym İsfahanî, *Ma Nezele Mine'l-Kur'ân Fi Ali (a.s)*.

2- İbn Asakir, *Tercümetu'l-İmam Ali (a.s)*, c.2, s.86.

- Celaluddin Suyutî, *ed-Dürrü'l-Mensur*, c.3/s.116.
- Bedruddin Aynî, *Umdetu'l-Gari Fi Şerh-i Sahih-i Buharî*, c.18/s.206.
- Kadî Şevkanî, *Fethu'l-Kadir*, c.2/s.60.
- Şehabuddin Alusî, *Ruhu'l-Meanî*, c.6/s.196.
- Şeyh Muhammed Abduh, *el-Menar*, c.6/s.463.

Ayetteki Karineler

Tebliğ Ayeti'nde Ali'nin (a.s) velâyetinin kastedildiğine dair iki ipucu bulunmaktadır.

a) Allah'ın (c.c) meseleye verdiği önem; zira Allah (c.c) şöyle buyuruyor: "Eğer bu emri yerine getirmezsün, risale-tini tebliğ etmemiş olursun."

b- Ayetten Hz. Peygamber'e nazil olan şeyin oldukça ağır olduğu anlaşılıyor. Meselenin ağırlığı, hazretin kendisi için korktuğundan değildi; aksine hazretin korkusu halktan yana idi. Bu yüzden Allah (c.c), Hz. Peygamber'i (s.a.a) sakinleştirmek için şöyle buyuruyor: "**Allah seni halktan koruyacaktır.**"

B) İKMAL AYETİ

İkmal ayeti de Ali'nin (a.s) velâyetine ve imametine delalet eden ayetlerden bir diğeridir. Allah (c.c) buyuruyorki:

"İşte bugün dininizi ikmal ettim, size verdiğim nimetimi tamamladım, size din olarak İslâm'ı verdim de hoşnut oldum..."¹

Bu ayetin, Gadir olayından sonra, İmam Ali (a.s) hakkında nazil olduğuna dair, her iki fırka kanalıyla bir çok rivayet nakledilmiştir.

Hadislerde Geçen Tabirler

a) Ebu Nuaym İsfahanî, sahih senetle, Ebu Said Hudrî-den şöyle naklediyor:

"Hz. Peygamber, halkı, Ali'ye (a.s) davet etti; ve bir ağacın altının süpürülmesini emretti. Sonra Ali'yi (a.s) sesledi ve onun iki elini yukarı kaldırdı. O kadar ki hazretin koltuklarının altı gözüktü. Halk kitlesi dağılmadan önce, bu ayet Hz. Peygamber'e nazil oldu. **"Bugün dininizi ikmal ettim ..."** Bunun üzerine Allah Resulü (s.a.a): "Dinin kemale erişinden... dolayı Allahu ekber dedi. Sonra şöyle buyurdu: "Ben kimin mevlası isem, Ali de onun mevlasıdır."²

b) Hatib Bağdadi, sahih senetle, Ebu Hureyre'den şöyle naklediyor:

"Kim zilhicce'nin 18. gününde oruç tutarsa, Allah (c.c) ona altmış ayın orucunun sevabını yazar. O gün

---

1- Mâide, 3

2- Hasaisu'l-Vehyi'l-Mübin, s.61-62.

Gadir günüdür." O zaman, Peygamber (s.a.a) Ali'nin (a.s) elini tuttu ve buyurdu: "Acaba ben müminlerin velisi değil miyim?" Halk: "Evet." deyince, şöyle buyurdu: "Ben kimin mevlası isem Ali onun mevlasıdır." Bu sırada Ömer b. Hattap dedi ki: Mübarek olsun! Mübarek olsun! Ey Ebu Talib'in oğlu. Benim ve her Müslümanın mevlası oldun." Sonra bu ayet nazil oldu: "**Bu gün dininizi ikmal ettim...**"¹

c) İbn Asakir de, aynı içeriği sahih kanalla, yazmış olduğu tarih kitabında nakletmiştir.²

İkmal Ayeti ve Ehlisünnet Ravileri

İmamiyye alimleri "İkmal Ayeti"nin Gadir gününde Hz. Peygamber'e (s.a.a) nazil olduğuna dair görüş birliği içerisindedir. Buna ilaveten Ehlisünnet alimlerinin bir kısmı da İmamiyye'yle aynı görüşü paylaşmışlardır. Örneğin:

- Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Taberî
- Ebu Hasan Ali b. Ömer Darkutni
- Ebu Abdullah Hakim Nişaburî
- Ebu Bekir b. Merdevey İsfahanî
- Ebu Nuaym İsfahanî
- Ebu Bekir Ahmed b. Hüseyin Beyhaki
- Ebu Bekir Hatib-i Bağdadi
- Ebu'l-Hasan b. Meğazili
- Ebu'l-Kasım Hakim Haskani
- Hatib Harezmi
- Ebu'l-Kasım İbn Asakir Dimişki
- Sıbt b. Cevzî
- Şeyhu'l-İslâm Hemmui
- İbn Kesir Dimişki
- Celaluddin Suyutî

Gadir hutbesinden sonra bu ayetin inişi, Allah Resulü'nün (s.a.a) "Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır." sözü-

---

1- Tarih-i Bağdat, c.8, s.290.

2- Tarih-i Dimişk, Tercüme-i İmam Ali 7, Hadis 575, 578, 585.

nün doğruluğuna iyi bir tanıktır. Çünkü "İkmal" tabirine hilâfet ve imametten başka hiçbir şey layık değildir.

C) "SEELE SAİLUN" AYETİ

Gadir olayından sonra Hz. Peygamber'e (s.a.a) nazil olan ayetlerden bir diğeri, Mearic Suresi'nin ayetleridir. Yüce Allah (c.c) buyuruyor:

"İsteyen biri, inecek azabı istedi; kâfirler için olan bu azabı başlarından defedecek kimse yok; o, yüksek dereceler sahibi Allah'tandır."¹

Hadislerde Geçen Tabirler

a) Ebu İshak Sa'lebi şöyle diyor: Süfyan b. Aniye'den "Seele sailun" ayetinin kimin hakkında nazil olduğu soruldu. O cevapta "Benden öyle bir soru sordun ki senden önce hiç kimse bu soruyu benden sormamıştı." dedi. Babam Cafer b. Muhammed ve kardeşleri benim için şu hadisi naklettiler:

"Hz. Peygamber (s.a.a) Gadir-i Hum'a ulaşır ulaşmaz, halka seslendi ve sonra Ali'nin (a.s) elini yukarı kaldırdı ve şöyle buyurdu: *"Ben kimin mevlası isem, Ali de onun mevlasıdır."* Bu haber bütün şehirlerde yayıldı. Bu haberi Haris b. Nu-man duyduğunda Allah Resulü'nün (s.a.a) huzuruna geldi. Devesinden inerek Allah Resulü'ne (s.a.a) şöyle dedi: "Ey Muhammed! Bizi tevhide ve risalete şahadet etmeye emrettin, kabul ettik. Bize beş vakit namazı, zekât vermeyi, oruç tutmayı ve haccet-meyi emrettin, hepimiz kabul ettik. Ve sen bunlarla yetinmeyerek amcanın oğlunun elini yukarı kaldırdın ve onu bize üstün kıldın ve "Ben kimin mevlası isem, Ali de onun mevlasıdır." dedin. Bu, senin görüşün mü? Yoksa Allah'ın emri mi? Hz. Peygamber (s.a.a) şöy-

---

1- Maaric, 1-3

le buyurdu: "O'ndan başka ilah olmayana andolsun ki, bu, Allah (c.c) katındandır."

Bu cevabı alan Haris b. Nu'man göğe dönerek şöyle söylendi: "Ey Allah'ım! Eğer Peygamber'in dediği hak ise gökten bana taş yağdır. Veya beni acı bir azaba müptela et." O henüz devesine ulaşmamışken, gökten bir taş iniverdi, başından girip altından dışarı çıktı ve onu helak etti." Bu sırada şu ayet nazil oldu. "**İsteyen biri, istedi gelip çatacak azabı...**"¹

b) Bu hadisi aynı manada, Ebu Ubeyd-i Hirevî de *Garibu'l-Kur'ân* isimli eserinde nakletmiştir.²

c) Şeyhu'l-İslâm Hemmui, aynı içeriği *Feraidu's-Sim-teyn* adlı eserinin 15. babında nakletmiştir.³

Ehlişünnet'ten Hadisi Rivayet Edenler

Bu hadisin içeriğini, Ehlişünnet alimlerinden bazıları kitaplarında nakletmişlerdir. Örneğin:

- Hafız Ebu Ubeyd Hirevî, *Garibu'l-Kur'ân*.
- Ebu İshak Sa'lebi, *el-Keşf ve'l-Beyan*, s.234.
- Hakim Haskani, *Şevahidu't-Tenzil*, c.2/s.383.
- Ebu Bekir Yahya Kurtubi, *el-Cami Li-Ahkami'l-Kur-ân*, c.8/s.278.
- Sıbt b. Cevzî, *Tezkiretu'l-Havas*.
- Şeyhu'l-İslâm Hemmui, *Feraidu's-Simteyn*.
- Nuruddin İbn Sabbağ Malikî, *el-Fusulu'l-Mühimme*, s.41.
- Nuruddin Semhudi Şafiî, *Cevahiru'l-Akdeyn*, s.179.
- Zeynuddin Munavi Şafiî, *Camiu's-Sağir Şerhi*, c.3, s.218.
- Burhanuddin Halebi Şafiî, *es-Siretu'l-Halebiye*, c.3, s.274.
- Seyyit Mümin Şablenci, *Nuru'l-Ebsar*, c.6/s.159.
- Şeyh Muhammed Abduh, *el-Menar*, c.6/s.464.
- Şeyh Abdurrahman Safuri, *Nüzhetu'l-Mecalis*, c.2, s.387.
- Kunduzi Hanefî, *Yenabiu'l-Mevedde*, s.274.

1- el-Keşf ve'l-Beyan, s.234.

2- age.

3- Feradiu's-Simteyn, c.1, s.82, hadis: 63.

– Hafız Genci Şafiî, *Kifayetu't-Talib*

D) MENZİLET HADİSİ

Ali b. Ebu Talib'in imametine delalet eden hadislerden biri Menzilet Hadisi'dir.

Hadiste Geçen Tabirler

a) Buharî, Saad b. Ebu Vakkas'ın senediyle şöyle naklediyor:

"Hz. Peygamber (s.a.a) Tebük'e hareket etmeden önce, Ali'yi (a.s) kendi yerine halife olarak bıraktı. Ali (a.s) şöyle dedi: "Acaba beni kadın ve çocuklara halifen olarak mı bırakıyorsun?" Hz. Peygamber buyurdu: "Acaba Harun'un Musa'nın nezdindeki makamına, benim nezdimde sahip olmaya razı değil misin? Şu farkla ki benden sonra nebi yoktur."¹

b) İbn Mace, kendi senediyle Saad b. Ebu Vakkas'tan şöyle naklediyor:

"Hz. Peygamber (s.a.a) Ali'ye (a.s) şöyle buyurdu: Sen benim nezdimde, Harun'un Musa'nın nezdindeki makamına sahıpsin."²

Ehlisünnet'ten Hadisi Rivayet Edenler

Ehlisünnet'ten seksen dokuz alim bu hadisi nakletmiştir. Örneğin:

- Buharî, Sahihinde.
- Müslim, Sahihinde, c.2/s.236.
- Ahmed, *Müsnet*'te, c.1/s.98 (sahih senetle).

1- Sahih-i Buharî, c.35, s.176, Hadis: 4416, Tebük Gazvesi Babı.

2- İbn Mace, c.1, s.42.

– Hakim, *el-Müstedrek*, c.3/s.109 (Hadisin sahih olduğunu belirtmiştir).

- İbn Abdulberr, *İstiab*, c.2/s.473.
- Muttaki Hindi, *Kenzü'l-Ummal*, c.6/s.152.
- İbn Hacer-i Askalanî, *el-İsabe*, c.2/s.507.
- İbn Hacer, *es-Sevaiku'l-Muhrika*, s.20.
- Şeblenci, *Nuru'l-Ebsar*, s.68.
- Suyutî, *Tarih-i Hulefa*, s.65.
- İbn Abdurabbih, *el-İkdu'l-Ferid*, c.2/s.194.
- Nesei, *el-Hasais*, s.76.
- Ebu Nuaym, *Hilyetu'l-Evliya*, c.7/s.194.
- İbn Hişam, *es-Siretu'l-Helebiyye*, c.2/s.520.
- İbn Mace, *Sünen*, c.1/s.43.
- Tirmizî, *Sahihinde*, c.5/s.301.
- Taberî, *Tarihinde*, c.3/s.104.
- Belazuri, *Ensabu'l-Eşraf*, c.2/s.106.
- İbn Esir, *Camiu'l-Usul*, c.9/s.468.
- Suyutî, *el-Camiu's-Sağir*, c.2/s.56.

Sahabeden Hadisi Rivayet Edenler

Birçok sahabî Menzilet Hadisi'ni nakletmiştir. Örneğin:

- Sa'd b. Ebi Vakkas.
- Muaviye b. Ebu Süfyan.
- Habş b. Cünade.
- Cabir b. Abdullah Ensari.
- Ebu Said Hudri.
- Saad b. Malik.
- Esmâ Bint-i Ümeys.
- Abdullah b. Ömer.
- İbn Ebi Leyla.
- Malik b. Haris.
- Ali b. Ebu Talib.
- Ömer b. Hattap.
- Abdullah b. Abbas.

- Ümmü Seleme.
- Abdullah b. Mesut.
- Enes b. Malik.
- Zeyd b. Erkam.
- Ebu Eyyup Ensari.
- Ebu Burde.
- Cabir b. Semure.
- Berâ b. Azib.
- Ebu Hureyre.
- Zeyd b. Ebi Evfa.
- Benit b. Şerit.
- Fatıma bint-i Hamza.

Hadisin İmamet ve Hilâfete Dair Delaleti

Nakledilen apaçık bilgilere göre Harun'un Musa (a.s.) nezdindeki makamı, vezirlik, hilâfet ve nübüvvet makamlarıdır. Menzilet hadisine göre, Hz. Peygamber (s.a.a) nübüvvet dışındaki Harun'un Musa (a.s.) nezdindeki bütün makamlarını Ali (a.s) için söz konusu etmiştir. Şu farkla ki Hz. Peygamber'den sonra nebi yoktur. İstisna, istisnadan önceki ifadenin genel oluşuna kanıt teşkil eder.

Menzilet Hadisi'nin Değişik Zamanlarda Tekrarı

Menzilet Hadisi, Tebük Gazvesi'yle ve Ali'nin (a.s) Medine'deki hilâfetiyle sınırlı değildir. Hiç kimse hadisin sadece Medine şehri ve kısa bir süre için geçerli olduğu sanısına kapılmıyın. Çünkü hadis birçok yerde ve değişik zamanlarda Ali'yle (a.s) ilgili olarak beyan edilmiştir. Şimdi onlardan bazılarına işaret edelim:

- Ümmü Seleme, Müslüman olan ilk kadınlardan, Hz. Peygamber'in (s.a.a) nezdinde büyük bir makama sahiptir. Allah Resulü'nün bazen onun ziyaretine gittiği ve ona hadis söylediği nakledilmiştir. Günlerin birinde ona şöyle buyurdu:

"Ey Ümmü Seleme! Gerçekten Ali'nin eti benim etimden ve onun kanı benim kanımdandır. Benim nez-

dimde onun makamı Harun'un Musa nezdinde-ki makamı gibidir."¹

• Tarih kitaplarında, bir meseleyle ilgili olarak Ali (a.s), Cafer ve Zeyd arasında anlaşmazlık çıktığı kaydedilmiştir. Resulullah'ın (s.a.a) huzuruna geldiklerinde şöyle buyurdu:

"Ey Ali, senin benim nezdindeki makamın Harun'un Musa nezdindeki makamı gibidir."

• Bir hadiste şöyle denir: Bir gün Ebu Bekir, Ömer ve Ebu Ubeyd b. Cerrah, Hz. Peygamber'in (s.a.a) huzurundaydılar. Allah Resülü Ali'ye (as) yaslanmış idi. Peygamber (s.a.a) mübarek elleriyle Ali'nin (a.s) omzuna vurdular ve buyurdular:

"Ey Ali! Sen mümin, ve Müslüman olan ilk şahıssın.

Ey Ali! Senin benim nezdindeki makamın Harun'un Musa nezdindeki makamı gibidir."²

• Hz. Peygamber (s.a.a) Medine'ye hicretten sonra, sahabe arasında kardeşlik akdi okuttu. Hazret her defasında Ali'yi (a.s) kendisi için seçti ve onunla kardeşlik akdi okudu. İkinci defasında, akitten sonra, Ali'ye (a.s) hitaben şöyle buyurdu:

"Ey Ali, senin benim nezdindeki makamın Harun'un Musa nezdindeki makamı gibidir; ama benden sonra nebi yoktur."

• Hz. Peygamber (s.a.a) bazı sebeplerden dolayı Mes-cid-i Nebi'ye kapı açan kimselere, kapıları kapatma emri verdi; Ali'nin (a.s) kapısı hariç.

Cabir b. Abdullah Ensari şöyle diyor: "Allah Resülü (s.a.a) buyurdu ki:

"Ey Ali, Mescitte bana helal olan herşey sana da helaldir. Ey Ali, senin benim nezdindeki makamın Harun'un Musa nezdindeki makamı gibidir; ama benden sonra nebi yoktur."³

1- Kenzü'l-Ummal, c.6, s.154, Hadis: 2554.

2- Kenzü'l-Ummal, hadis: 2554, s.154.

3- Yenabiu'l-Mevedde, 17. bab

E) VELÂYET HADİSLERİ

İmam Ali'nin (a.s) imametine delalet eden hadislerden biri de Velâyet Hadisi'dir.

Velâyet hadisleri Ehlisünnet'in hadis kaynaklarında farklı kanallardan nakledilmiştir. Örneğin:

• Ahmed (Müsnet'te) Ömer b. Husayn'dan şöyle rivayet eder:

"Allah Resulü bir grubu Ali'nin (a.s) komutanlığında, seriyeye gönderdi. Ali'nin (a.s) yaptığı bir iş bazılarının hoşuna gitmedi. Bu yüzden sahabeden dört kişi, bu olayı Allah Resulü'ne (s.a.a) bildirmek için karalaştılar. Ümrân şöyle naklediyor: Döndükten sonra Allah Resulü'nün (s.a.a) huzuruna vardık. Aramızdan biri ayağa kalktı ve şöyle dedi: Ey Allah Resulü! Ali (a.s) bu seriye de böyle ve şöyle yaptı. "Allah Resulü'nün (s.a.a) o şahıstan yüz çevirdiğini ve ona cevap vermediğini gördüm. İkinci şahıs da aynı konuyu Allah Resulü'ne arz etti. Allah Resulü (s.a.a) yine yüzünü çevirdi. Üçüncü şahıs da aynı şeyi söyledi. Dördüncü şahıs da Ali'yi (a.s) eleştirince Hz. Peygamber (s.a.a), mübarek çehreleri gazaptan değişmiş bir hâlde, yüzünü dördüncü şahsa doğru çevirdi ve buyurdu: "Ali'yle uğraşmayın, Ali benden; ben Ali'denim. O, benden sonra her mümine kendisinden daha evladır."¹

• Ahmed Müsned'inde aynı içeriği Bureyde'den de nakletmiştir.²

1- Müsned-i Ahmed, c.4, s.438.

2- Müsned-i Ahmed, c.5, s.356.

• Ahmed Müsnedin'de sahih senetle aynı manayı içeren bir hadisi İbn Abbas'tan nakletmiştir.¹

• Ebu Davud Tayalisi, Müsned'inde sahih senetle aynı mazmunu nakletmiştir.

• Tirmizî, Sahihinde aynı konuyu nakletmiştir.²

Sahabeden Velâyet Hadislerini Nakledenler

Sahabeden on ikisi bu hadisleri Allah Resulü'nden nakletmişlerdir. Örneğin:

- Emirü'l-Müminin Ali (a.s).
- İmam Hasan Müçteba.
- Ebuzer-i Gaffari.
- Abdullah b. Abbas.
- Ebu Said Hudrî.
- Berâ b. Azib.
- Ümran b. Husayn.
- Ebu Leyla Ensari.
- Bureyde b. Hasip.
- Abdullah b. Amr.
- Amr b. As.
- Vahap b. Hamza.

Ehlisünnet Alimlerinden Velâyet Hadisi'ni Nakledenler

Velâyet hadislerini altmıştan fazla Ehlisünnet alimi rivayet etmiştir. Onlardan bazıları şöyledir:

- Süleyman Davud Tayalisi, *Müsned*, s.360.
- Ebu Bekir Abdullah b. Muhammed b. Ebi Şeybe, *el-Musannaf*, c.12/s.12-79.
- Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, c.4/s.438.
- Ebu İsa Tirmizî, Sahihinde, c.5/s.632.
- Ebu Abdurrahman Nesei, *el-Hasais*, s.75.
- Hasan b. Süfyan Nesevi, *Esne'l-Metalib*,

1- Müsned-i Ahmed, c.1, s.330-331.

2- Sahih-i Tirmizi, c.5, s.632.

- Ebu Ya'la Musuli, *Müsnedinde*, c.1/s.293.
- Ebu Cafer Taberî, *Tehzibu'l-Asar*, c.13/s.141.
- Süleyman b. Ahmed Taberani, *el-Mü'cemü'l-Kebir*, c.18, s.12.
- Ebu Abdullah Hakim Nişaburî, *el-Müstedrek Ale's-Sahihayn*, c.3/s.110.
- Hatib Bağdadi, *Kenzü'l-Ummal*, c.11/s.625.
- Ebu Bekir Beyhaki, *es-Sünenu'l-Kubra*, c.6/s.342.
- Ebu'l-Hasan İbn Magazili, *el-Menakıb*, 224.
- Hatip Harezmi, *el-Menakıb*, s.125.
- Ebu'l-Kasım İbn Asakir ed-Dimişki, *Tercüme-i İmam Ali*, c.1/s.365.
- Ebu's-Saadat İbn Esir Cezeri, *Camiu'l-Usul*, c.8, s. 652.
- İzzuddin Ali b. Muhammed İbn Cezeri, *Usdu'l-Gabe*, c.3, s.603.
- Muhammed b. Talha Kurayşi, *Metalibu's-Suul*, s.46-48.
- Muhammed b. Yusuf Genci, *Kifayetu't-Talib*, s.113.
- Muhibbuddin Taberî, *Riyazu'n-Nezre*, c.3/s.129.
- İbrahim b. Muhammed Cuveyni, *Feraidu's-Simteyn*, c.1/s.56.
- Şemsuddin Zehebi, *Mizanu'l-İtidal*, c.1/s.410.
- Muhammed İbn Yusuf Zerendi, *Dureru's-Simteyn*, s.98.
- İbn Hacer Askalanî, *el-İsabe*, c.2/s.271.
- Şihabuddin Kastalani, *İrşadu's-Sari*, c.6/s.421.
- Müttaki Hindi, *Kenzü'l-Ummal*, c.11/s.599.

Hadisin Delaleti

Velâyet Hadisi'nin, Ali'nin (a.s) imamet ve hilâfetine dair delaleti açıktır. Çünkü "veli" değişik manalara (emir sahibi, arkadaş, yardımcı) gelse bile, yaygın olan birinci manadır. (Yani emir sahibi).

Tirmizî'nin hadisinde şöyle gelmiştir: "Peygamber buyurdu: Hakikaten Ali benden, ben Ali'denim ve o benden sonra her müminin velisidir." İlk cümle imamet ve hilâfeti ispat eder.

F) VESAYET HADİSLERİ

Ali'yi (a.s) "vasi" tabiriyle anan hadislere "Vesayet" hadisleri denir.

Hadiste Geçen Tabirler

• Hz. Peygamber (s.a.a) "Dar" kıssasıyla ilgili olarak **"Ve en yakın hısımlarını korkut."** ayetinin inişinden sonra, Haşimoğullarından ileri gelen yakınlarını topladı ve Ali'ye (a.s) hitaben şöyle buyurdu:

"Şüphesiz Ali, sizin aranızda, benim halifem, vasim ve kardeşimdir; öyleyse onun sözlerini dinleyin ve ona itaat edin."¹

• Taberani, Mu'cem'de Selman'dan şöyle naklediyor:

"Ben Allah Resülü'nden(s.a.a) şöyle sordum: Ey Allah Resülü! Her nebinin bir vasisi vardır, sizin vasiniz kimdir? Peygamber susmayı yeğlediler. Ama sonraki toplantıda beni görünce "Ey Selman!" diye seslendiler. Ben süratle yanına giderek "evet" dedim. Hazret şöyle buyurdu: Musa'nın vasisinin kim olduğunu biliyor musun? "Evet, Yuşe b. Nun-dur." dedim. Hazret, "Niçin?" diye sordu. Ben, "Çünkü o kendi kavminin en bilginiydi." dedim. Hazret şöyle buyurdu: Öyleyse, şüphesiz vasim, sır-daşım ve benden sonra ümmetim arasında bırakacağım en iyi şahıs Ali b. Ebî Talip'tir ki benim vademe vefa edecek ve borcumu eda edecektir."²

1- Tarih-i Taberî, c.2, s.319.

2- Mu'cemu'l-Kebir, c.6, s.221; Mecmau'z-Zevaid, c.9, s.113.

• Ebu Eyyup Ensari şöyle naklediyor: Allah Resulü (s.a.a), kızı Fatıma'ya (s.a) şöyle buyurdu:

"Acaba bilmiyor musun ki Allah yeryüzüne bir nazar etti ve babanı seçerek, nübüvvet makamına ulaştırdı; sonra bir nazar daha etti ve kocanı seçti; sonra bana, seni ona nikahlamam ve onu vasi ve halifem yapmam için vahyetti."¹

• İbn Asakir, Enes b. Malik'ten şöyle naklediyor:

"Peygamber (s.a.a) abdest alarak iki rekat namaz kıldılar ve sonra şöyle buyurdular: "Bu kapıdan sana doğru içeri girecek ilk şahıs, muttakilerin imamı, Müslümanların efendisi, dinin önderi ve vasilerin sonuncusudur." O sırada Ali (a.s) içeri girdi. Peygamber kimin geldiğini sorunca Ali, dedim. Bunu işiten Peygamber (s.a.a) Ali'ye doğru gelerek onu sevinçle kucakladı..."²

Ehlisünnet Alimlerinden Hadisi Rivayet Edenler

Vesayet hadislerini Ehlisünnet alimlerinden birçoğu nakletmiştir. Örneğin:

- İbn Asakir Dimişki, *Tarih-i Dimişk*, c.3/s.5.
- İbn Mağazili Şafî, *el-Menakıb*, s.200.
- Hatip Harezmi Hanefî, *el-Menakıb*, s.42.
- Muhibbuddin Taberî Şafî, *Zevahiru'l-Ukba*, s.71.
- Zehebi, *Mizanu'l-İtidal*, c.2/ s.273.
- Kunduzi Hanefî, *Yenabiu'l-Mevedde*, s.79.
- Genci Şafî, *Kifayefetu't-Talib*, s.62.
- Menavi Şafî, *Kunuzu'l-Hakaik*, c.1/s.71.
- Heysemi Şafî, *Mecmau'z-Zevaid*, c.9/s.113.
- Muttaki Hindi, *Kenzü'l-Ummal*, c.6/s.145.
- Ebu Nuaym İsfahanî, *Hilyetu'l-Evliya*, c.1/s.63.
- İbn Ebi'l-Hadid-i Mutezili, *Şerh-u Nehci'l-Belâğa*, c.9, s.169.

1- Mecmau'z- Zevaid, c.6, s.253;; Muc'emu'l-Kebir, c.4, s.205; Su-yutî, Cem'u'l-Cevami, hadis: 4261.

2- Tarih-i İbn Asakir, c.2, s.486; Hilyetu'l-Evliya, c.1, s.63; Şerh-u İbn Ebil-Hadid, c.1, s.450.

- Hakim Nişaburî, *el-Müstedrek Ale's-Sahihayn*, c.2, s.172.
- Sibt b. Cevzî, *Tezkiretu'l-Havas*, s.43.
- Ahmed b. Hanbel, *Menakıb-ı Ali* (a.s).
- Dineveri, *Ahbaru't-Tival*.
- Taberî, *Tarihinde*.
- Beyhaki, *el-Mehasin ve'l-Mesavi*, c.1/s.6465, Kahire basımı, Yıl: 1380. h.k.
- Taberani, *el-Mucemu'l-Kebir*, c.6/s.221.
- İbn Esir, *el-Kamil*.

Sahabeden Hadisi Rivayet Edenler

Sahabeden birçoğu vesayet hadislerini nakletmişlerdir.
Örneğin:

- İmam Ali (a.s)
- İmam Hasan Müçteba (a.s).
- İmam Hüseyin (a.s)
- Selman-ı Muhammedi.
- Ebu Eyyüp Ensari
- Enes b. Malik.
- Bureyde Hasib
- Amr b. As.
- Ebuzer-i Gaffari
- Hassan b. Sabit.
- Fazl b. Abbas
- Nu'man b. İclan.
- Abdullah b. Ebu Süfyan
- Ebu Heysem b. Teyyihan.
- Said b. Kays
- Hucr b. Adiy.
- Huzeyme b. Sabit
- Amr b. Hamık.
- Abdullah b. Abbas
- Muğire b. Haris.
- Eş'as b. Kays-ı Kindî.

Tabiinden Hadisin Ravileri

Tabiinden birçoğu bu hadisi nakletmiştir. Örneğin:

- Cerir b. Abdullah Beceli
- Kays b. Amr
- Muhammed b. Ebu Bekir
- Munzir b. Humeyse
- Ömer b. Harise Ensari
- Abdullah b. Cueyl
- Abdurrahman b. Zueyb
- Nazr b. İclan
- Malik-i Eşter
- Ömer b. Harise Ensari
- Abdurrahman b. Şueyb

Hadisin Delaleti

Vasiyet "ahit" anlamındadır. "Evsâ ila filân" yani ona vasiyette bulundu. Eğer vasiyet edilecek hususta bir sınırlama getirilmezse, sözleşmeye ait olabilecek her şeyin, bu vasiyetin kapsamına girdiğine hükmedilir. Ama, şartlı getirilirse, örneğin "Ona malının üçte birini vasiyet etti." denilirse, bu durumda söz konusu kayıtla kısıtlanır.

Hz. Ali (a.s) hakkındaki bütün hadislerin mutlak olduğu açıktır. Buna göre vasiyet, hilâfeti de kapsamına almaktadır.

Geçmiş Ümmetlerin Kitaplarında "Vasi"

Nasr b. Müzahim ve Hatib-i Bağdadi şöyle naklediyorlar:

"Ali'nin (a.s) ordusu Sıffin yolunda, bir sahranın ortasında, susadılar. Hazret bir kayanın arasını gösterdi. Kayayı kaldırdıktan sonra altında su gözüktü. Bütün ordu o sudan içti. O kayanın yakınında bulunan bir rahip "Nebi veya onun vasisinden başka hiç kimse buradan su çıkarmamıştır." dedi.¹

1- Tarihu'l-Hatip, c.2, s.305; Sıffin vakası, s.145.

Sahabenin Hadislerinde Vasi

"Vasi" kelimesine İmam Ali'yle (a.s) ilgili olarak sahabenin sözlerinde sıkça rastlanır. Şimdi onlardan bazılarına değinilecektir:

Ebuzer'in Hutbesinde Vasiyet

Yakubi Yazıyor: Osman zamanında, Ebuzer Mescid-i Nebi'de ayağa kalktı ve bir hutbe okuyarak şöyle seslendi:

"...Ve Muhammed Ademin ilminin ve peygamberlere üstünlük sağlayan şeylerin varisidir. Ali b. Ebu Talib, Muhammed'in vasisi ve ilminin varisidir."¹

Malik-i Eşter'in Hadisinde Vasi

Ali (a.s) ile biat edildiği zaman Malik b. Haris Eşter şöyle feryat etti:

"Ey halk, bu, evliyanın vasisi ve enbiyanın ilminin varisidir."²

Amr b. Hamık el-Huzai'nin Hadisinde Vasi

Ali (a.s) Kufe'de halkı Sıffin'e gitmek için hazırladığında, Amr b. Hamık ayağa kalkarak Ali'ye (a.s) hitaben şöyle buyurdu:

"Ey Emirü'l-Müminin! Ben seni seviyorum; biatim, yakınlık, mal veya makam için değildir. Ben, seni sahip olduğun beş hasletten dolayı seviyorum. Sen Allah Resulü'nün (s.a.a) amcasının oğlusun; sen onun vasisi ve bizim aramızda baki kalan neslinin babası; herkes-ten önce Müslüman oldun; senin cihattaki payın bütün muhacirden daha fazladır."³

1- Tarih-i Yakubî, c.2, s.171.

2- Tarih-i Yakubî,c.2, s.178.

3- Şerh-i İbn Ebi'l-Hadid, c.1, s.281.

Muhammed b. Ebu Bekir'in Muaviye'ye Mektubunda Vasi

"...Öyleyse nasıl? Allah Resulü'nün (s.a.a) vasisi ve varisi olduğu hâlde kendini Ali'yle (a.s) eşit görüyor isen sana yazıklar olsun."¹

Amr b. As'ın Muaviye'ye Mektubunda Vasiyet

Amr b. As, Muaviye'ye yazdığı mektubunda şöyle diyor:

"Ama beni davet ettiğin şeye gelince, sana batıl üzere yardım etmem ve Ali'ye karşı kılıç çekmem, O Allah Resulü'nün (s.a.a) kardeşi, vasisi ve varisi... olduğu hâlde..."²

İmam Ali'nin (a.s) Kelamında Vasi

Harezmi Hanefî İmam Ali'den (a.s) şöyle naklediyor:

"Şüphesiz ben Allah Resulü'nün (s.a.a) kardeşi ve vasisiyim."³

Ali (a.s) bir hutbesinde şöyle buyuruyor:

"Ben Allah'ın kulu ve Resulü'nün kardeşiyim. Yalancadan başka hiç kimse, benden önce veya sonra bu iddiada bulunamaz. Ben Rahmet nebisinin mirasçısı, bu ümmetin en büyüğünün eşi ve vasilerin sonuncusuyum."⁴

İmam Hasan'ın (a.s) Hutbesinde Vasi

İmam Hasan (a.s) Ali'nin (a.s) şehadetinden sonra, bir hutbede şöyle buyurdu:

"Ben Hasan b. Ali'yim; ben Hz. Peygamber'in evladım; ben vasinin evladım."⁵

1- Vakatu Siffin, s.118; Tarih-i Taberî; Tarih-i İbn Esir, c.3, s.108 vs.

2- Menakıb-ı Harezmi, s.125.

3- Menakıb-ı Harezmi, s.125.

4- Şerh-i Nehci'l-Belâğa, İbn Ebi'l-Hadid, c.1, s.208.

5- Müstedrek-i Hakim, c.3, s.172; Zehairu'l-Ukba, s.138; Mecmau'z-Zevaid, c.9, s.146.

İmam Hüseyin'in (a.s) Hutbesinde Vasi

İmam Hüseyin aşura gününde, Yezid b. Muaviye'nin askerlerinin karşısında okuduğu bir hutbede şöyle buyuruyor:

"Benim nesebimi araştırın ve kim olduğumu düşünün. Sonra kendi nefsinize müracaat edin ve kendinizi kınayın ki acaba beni öldürmek ve hür-metimi kırmak caiz midir? Acaba ben Peygamber'inizin (s.a.a) kızınızın evladı değil miyim; Acaba ben Peygamber'inizin (s.a.a) vasisinin evladı değil miyim..."¹

Şiir ve Edebiyatta Vasi

Ali'nin (a.s) en meşur lakaplarından biri "Vasi"dir. Bu lakapla lugat kitaplarında sıkça anılır. Örneğin:

• İbn Manzur, *Lisanu'l-Arap*'da şöyle yazıyor: "Ali'ye (a.s) vasi olarak anılır."² Sonra Küseyr isimli şairin şiirini getirir:

"Vasiyyu'n-Nebiyyi'l-Mustafa ve'bnü ammihi..."

• Zübeydi *Tacu'l-Arus*'ta şöyle yazıyor: "Vasi, (gani kalıbında) Ali'nin (radiyallahu anh) lakabıdır."³

• İbn Ebi'l-Hadid, *Şerhu Nehci'l-Belâğa* isimli kitabında, vasi tabiri geçen şiirleri bir bölümde toplamıştır. Sahabe ve tabiin-den naklolun ve Ali'yi (a.s), Mustafa'nın (s.a.a) vasisi ünvanıyla öven, birçok şiir getirmiştir.⁴

1- Tarih-i Taberî, c.2, s.329; el-Kamil, c.2, s.52; Tarih-i İbn Kesir, c.8, s.179.

2- Tacu'l-Arus, "ve-se-ye" kökü, c.15, s.394.

3- Tacu'l-Arus, c.15, s.397.

4- Şerh-i İbn Ebi'l-Hadid, c.1, s.143.

G) ON İKİ İMAM HADİSLERİ

Hız. Peygamber (s.a.a) Ali'yi (a.s) imamet ve hilâfet makamına atamakla birlikte, ondan sonraki halifelerin sayısını da belirtmiştir. Şimdi rivayetlerden bazılarına değiniyoruz:

- Buharî, Sahih'inde, Cabir b. Semure'den şöyle nakleder:

"Allah Resulü'nün (s.a.a) şöyle dediğini işittim: "Sizin aranızda on iki emir olacaktır." Sonra bir şey söyledi ama ben anlayamadım ve babamdan sordum. Babam, Hz. Peygamber'in (s.a.a) "Onların hepsi Kureyş'tendir." diye buyurduğunu söyledi. ¹

- Müslüm Sahih'inde Cabir b. Samure'den şöyle nakleder: "Babamla birlikte Hz. Peygamberin (s.a.a) huzuruna geldik. Hz. Peygamber'in (s.a.a) şöyle buyuruyordu:

"Bu emir sona ermez, size on iki halife gelip geçmeyinceye kadar."

Cabir söylüyor: "Peygamberin sözlerinden birini anlayamadım ve babamdan Peygamberin ne buyurduğunu sordum. Babam "Onların hepsi Kureyş'tendir." dedi.²

- Tirmizî, Sahih'inde, Cabir b. Semure'den şöyle nakleder:

"Allah Resulü (s.a.a) "Benden sonra on iki emir gelecektir." diye buyurdu. Sonra başka bir şey yine buyurdu, ama ben duyamadığım için yanımdakine sordum. O, Allah Resulü'nün "*Onlar Kureyş'tendir.*" diye buyurduğunu dedi.

1- Sahih-i Buharî, c.4, s.347; Kitabu Ahkami'l-Hadis, s.7223.

2- Sahih-i Müslim, Nevevi'nin şerhiyle, c.12, s.201, Kitabu'l-Emare, s.202, 203.

Ehlisünnet Alimlerinden Hadisi Nakledenler

Yukarıda zikredilen hadis her iki fırka arasında da meşhurdur. Burada bu hadisi nakleden Ehlisünnet alimlerinden bazısına değineceğiz:

- Buharî Sahih'inde
- Müslim Sahih'inde
- Ahmed b.Hanbel, Müsned'inde, c.5/s.93/96/99
- Hakim, *el-Müstedrek*, c.3/s.617.
- Tirmizî Sahih'inde, c.3/s.340
- Ebu Davut, *Sünen*, c.4/s.106.
- Taberani, *el-Mücemü'l-Kebir*, c.2/s.196.
- Kastalani, *İrşadu's-Sari*, c.10/s.273.
- İbn Hacer, *Fethu'l-Bari*, c.12/s.181.
- İbn Esir, *en-Nihaye*, c.3/.54.
- İbn Menzur, *Lisanu'l-Arab*, c.12/s.126.
- Muttaki Hindi, *Kenzü'l-Ummal*, c.13/s.26.
- Suyutî, *el-Camiu's-Sağir*, c.1/s.75.
- Beyhaki, *Delailu'n-Nübüvve*, c.6/s.519.
- İbn Kesir, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, c.6/s.248.

İmamların İsimleriyle Belirtilmesi

Her iki fırkanın (Ehlisünnet ve Şia) rivayetlerinde, Peygamber (s.a.a) kendinden sonraki on iki imam ve halifenin isimlerini açıkça zikretmiştir. Şimdi onlardan bazılarına değiniyoruz:

a) Feraidu's-Simteyn'de Hemvinî -Zehebî'nin şeyhidir- İbn Abbas'tan şöyle naklediyor:

"Na'sel isminde bir Yahudi Hz. Peygamber'in (s.a.a) huzuruna gelerek şöyle dedi: "Ey Muhammed! Uzun müddettir zihnimde oluşan şeyler hakkında senden soru soracağım; eğer onlara cevap verirsen sana iman getiririm." Peygamber sormasını istedi. O şöyle sordu: "Beni vasinden haberdar et ve söyle o kimdir? Çünkü hiçbir peygamber vasisiz gelmemiştir. Bizim peygamberimizin vasisi Yuşe b. Nun'dur." Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Benim vasim Ali b. Ebu Talip'tir ve ondan

sonra iki torunum, Hasan ve Hüseyin ve onlardan sonra, Hüseyin'in soyundan dokuz imamdır."

Ravi diyor ki: Na'sel dedi: "Ey Muhammed! O on iki imamın isimlerini benim için söyle." Peygamber (s.a.a) onların isimlerini şöyle sıraladı: Hüseyin'den sonra oğlu Ali, Ali'den sonra oğlu Muhammed, Muhammed'den sonra oğlu Cafer, Cafer'den sonra oğlu Musa, Musa'dan sonra oğlu Ali, Ali'den sonra oğlu Muhammed, Muhammed'den sonra oğlu Ali, Ali'den sonra oğlu Hasan, Hasan'dan sonra oğlu Hüccet Muhammed Mehdi, ki bunlar benden sonraki on iki imamdırlar..."¹

b) Hemvinî İbn Abbas'tan Allah Resulü'nün (s.a.a) şöyle buyurduğunu naklediyor:

"Ben nebilerin efendisiyim ve Ali b. Ebu Talib vasi-lerin efendisidir ki onların sonuncusu Mehdi'dir."²

Diğer Ehlibeyt İmamları'nın İmameti

Diğer Ehlibeyt İmamları'nın imametine inanmak, Şia İmamıyye Mezhebi'nin zarurî meselelerinden biridir. Ehlibeyt İmamları'nın her birinin imametinde şüphe eden birisi bu mezhebin dışında sayılır.

Diğer Ehlibeyt İmamları'nın imametini ispatlamak için, İmamıyye mensubu alimler "nas", "masumluk sıfatı", "efdalıyet" gibi deliller zikrekmişlerdir. Ehlibeyt İmamları'nın imametini, Ehlisünnet kaynaklarından yararlanarak üç yoldan ispatlamak mümkündür.

Birinci Yol: Nas

Daha önceki konularda zikredilen rivayetlerde görüldüğü gibi Hz. Peygamber (s.a.a) Ehlibeyt İmamları'nın sayısını açıkça belirtmiş, onların on iki tane olup, hepsinin Kureyş'ten olduğunu açıklamıştır. Hz. Peygamber'den (s.a.a) sonra hükümet başına geçen halifelerin sayısı çok olduğu için, bu rivayetlerin yorumunda ilginç çelişkiler yaşanmış ve hiçbir çaba kesin bir so-

---

1- Feraidu's-Simteyn, c.2, s.132, Hadis: 431; Yenabiu'l-Mevedde, c.3, s.281.

2- age.

nuca ulaşmamıştır. Bu rivayetler İmamiyye'nin taşıdığı inanç dışında hiçbir şeyle yorumlanamaz.

İkinci Yol: Masumluk Sıfatı

Ehlibeyt İmamları'nın masum olduklarını "Tathir Ayeti", "Gadir Hadisi" ve zikredilen diğer delillerden hareketle ispatlamak mümkündür ki onların açıklaması daha önce geçti.

Üçüncü Yol: Efdaliyet

Hiç şüphesiz Ehlisünnet alimleri On İki Ehlibeyt İmamı'nın efdal olduğunu açıkça ifade etmişlerdir.

Şüphesiz efdal olan, imamet ve hilâfete daha layık ve bu hususta daha önceliklidir.

İMAMET VE VELÂYETLE İLGİLİ BAŞKA HADİSLER

Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Ey Ammar! Ne zaman halkın bir yoldan ve Ali'nin (a.s) başka yoldan gittiğini görsen, sen Ali'nin (a.s) izinde ol ve halkı terk et. Şüphesiz Ali (a.s) seni sapıklığa hidayet etmeyecek ve hidayetten dışarı çıkarmayacaktır."¹

Allah Resulü (s.a.a) buyurdu ki:

"Allah (c.c), Ali hakkında benimle ahdetmiştir ki, o hidayet bayrağı ve benden sonra ilk imamdır..."²

Allah Resulü (s.a.a) buyurdu ki:

"Ali hakkında bana üç şey vahyolmuştur: O Müslümanların seyyidi ve efendisi, muttakilerin imamı ve açık alınlıların rehberidir."³

Allah Resulü (s.a.a) Hz. Ali'nin (a.s.) elini tutar bir hâlde şöyle buyurdu:

"Bu Ali iyilerin imamı ve kötülerin katilidir. Kim ona yardım ederse yardım olunmuş ve kim onu aşağılarsa alçalmıştır."⁴

1- Kenzül-Ummal, c.6, s.156; İbn Asakir, c.3, s.170; Menakıb-ı Ha-rezmi.

2- İbn Asakir Tercemetü'l-İmam, c.2, s.189, Hilyetu'l-Evliya, c.1, s.68: Şerh-i İbn Ebi'l-Hadid, c.9, s.168.

3- Müstedrek-i Hakim, c.3,s138; el-Mu'cemu'l-Kebir, c.2, s.88; Usdu'l-Gabe, c.1, s.69; Tercemetu'l-İmam, İbn Asakir, c.2, s.257

4- el-Müstedrek, c.3, s.129, Tercemetu'l-İmam, İbn Asakir, c.2, s.476...

Ehlisünnet Kanalıyla Nakledilen Hadislerin Değeri

Şia diğer mezheplerde olduğu gibi dinin usul ve furu-unda kendine has bir takım ilke ve kurallara sahiptir; kendi haklılığını ispatlama noktasında Ehlisünnet kanalıyla nakledilen hadislere gereksinim duymaz. Ehlisünnet'ten hadis nakletmeleri, kendi kaynaklarının yetersizliğinden kaynaklanmıyor; tartışma ve münazara usulünü dikkate aldığından ötürüdür. Çünkü tartışma kurallarından biri karşı tarafın inandığı delilleri kanıt olarak sunmaktır; meseleyi sadece iddia sahibince kabul gören delillerle kanıtlamak yeterli sayılmaz.

Kanıt getirirken iki hususa dikkat edilmelidir:

a) Delil olarak getirilen hadislerin, ravilerince kabul görmesi.

b) Hadisin, o gurubun alimlerinin hepsi tarafından kabulü zorunlu değildir. Çünkü amaç, İmamiyye Şiası ve inançlarını, hasmın kaynaklarında ispat etmek ve ravinin (bazılarınca) sıkı ve güvenilir olduğunu hatırlatmaktır.

Her iki fırkanın ittifak ettiği şey şüphesiz münazara makamında delildir. Ancak şunu da bilmek gerekir ki alimlerinin hepsinin nezdinde kabul ve itibar gören rivayet oldukça azdır.

Hak Sahibinin Sözleri

Nehcü'l-Belâğa'ya bakıldığında, Ali'nin (a.s) hilâfet hadisesinden ve kendi hakkının gaspından etkilendiği görülür. Şimdi bunlardan bazılarına işaret edilecektir:

• Muhaddislerden bir çoğu şöyle nakletmişlerdir: "Ali (a.s) Sakife'den sonra, acı ve üzüntüsünü açığa vurarak kendisine zulüm edildiğini belirtti ve yüzünü Peygamber'in (s.a.a) kabrine doğru çevirerek şöyle buyurdu:

"Nerede Cafer?! Bugün benim için bir Cafer yoktur; Nerede Hamza?! Bugün benim için bir Hamza yoktur."¹

• Sakife'de Ebu Bekir'le biattan sonra, halk, salı günü onunla biatı yenilediler. Ali (a.s) geldi ve Ebu Bekir'e şöyle hitap etti:

"İşleri bize fasıt ettin ve bizimle meşveret etmedin ve bizim hakkımızı riayet etmedin."¹

1- Şerh-i Nehcü'l-Belâğa, İbn Ebi'l-Hadid, c.11, s.111.

- Sakife'den sonra Ali (a.s), Allah'a şu şekilde şikayet ediyor:

"Ey Allah'ım! Ben, Kureyş'i ve onlara yardım edenleri sana şikayet ediyorum. Çünkü onlar benimle akrabalık bağımlı kestiler, bardağımlı devirdiler, başkalarından daha layık olduğum bir hak hususunda hepsi benimle çekti."²

- Şıksıkiye hutbesinde şöyle buyuruyor:

"Allah'a andolsun ki falan kimse (Ebu Bekir), hilâfete göre yerimin değirmen taşının mili gibi olduğunu bildiği hâlde hilâfeti bir gömlek gibi giyindi; hilâfet benim çevremde dönerdi; sel benden akardı; hiçbir kuş uçtuğum yere uçamazdı. Hilâfetle aramda bir perde çektim; onu koltuğumdan silkip attım..."³

- Hz. Ali (a.s) Basra'ya doğru hareket ettiğinde şöyle buyurdu:

"Yüce Allah, Elçisini katına aldıktan sonra, Ku-reys bizden öne geçti ve insanları layık olduğum haktan mahrum etti. Ama ben buna sabretmeyi Müslümanların bölünmesinden ve kanlarının akmasından daha iyi gördüm. Çünkü halk İslâm'la daha yeni ahitleşmişti."⁴

- Ali (a.s) niçin Talha ve Zübeyr'i takip etmiyorsun diyen bir kısım ashabin cevabında şöyle buyurdu:

"Allah'a andolsun! Ben Peygamber'in vefatından şimdikiye kadar, kendi hakkımdan mahrum idim."⁵

- Ashaptan bazısı Ali'yi (a.s) "Sen hilâfet konusunda çok hırslısın." diye eleştirince şöyle cevap verdi:

"Allah'a andolsun! Siz hilâfete daha hırslı ve ondan daha uzaksınız; ben hilâfete daha layık ve daha yakınımlı. Çünkü ben kendi hakkımı talep ediyorum; ama siz

---

1- Mürucu'z-Zeheb, c.2, s.307.

2- İbn Ebi'l-Hadid, Nehcü'l-Belâğa Şerhi, Kısa sözler: 217, c.11, s.109.

3- Nehcü'l-Belâğa, 3. hutbe; Tezkiretu'l-Havass, s.134; el-Miyar ve'l-Muvazene, Ebu Cafer İskafi.

4- İbn Ebi'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belâğa, c.1, s.308.

5- Nehcü'l-Belâğa, Hutbe: 6.

benimle hakkım arasına girdiniz ve beni ondan mahrum ettiniz."¹

Kanıt Olarak Getirilen Hadislerin Ehlişünnet İçin Hücjet Oluşu

Ehlişünnet kanalıyla nakledilen ve kanıt olarak sunduğumuz hadislerin tümü, iki delilden dolayı, onlar için hücjettir:

1- Bu hadislerin senedi onlara göre sahihtir veya farklı kanallardan nakledilmişlerdir; hadisin farklı kanallardan nakledilmesi onun sağlam ve muteber oluşunu gösterir.

2- Hadislerin Ehlibeyt'in fazilet ve menakıbı hakkında oluşu, bu hadislerin senedinin sağlam ve ravilerin (başka hususlarda olmasa bile bu hususta) sıkı ve güvenilir olduğuna dair bir ipucudur. Çünkü ravinin güvenilir olduğunu anlamının bir yolu, onun makam ve mal düşkünü olmaması ve hadis nakletmekten korkmamasıdır.

Hadislerin nakledildiği sırada, Ehlibeyt'in, özellikle de Ali'nin faziletlerini (a.s) yaymak en büyük suçlardan biri sayılıyordu. Yalancı bir insan, yalan bir konuyu yaymak için hiçbir zaman kendini tehlikeye atmaz.

Buna göre bu tür hadislerin ravileri (sıkı ve güvenilir olmasalar da) söz konusu hususun dikkate alınarak bu konuda sadık ve doğru olduklarını söylemek gerekir.

1- Nehcü'l-Belâğa, Hutbe: 172.

EHLİBEYT'İN DİNİ MERCİLİĞİ

Hız. Peygamber, hayatı döneminde velâyet ve yöneticilik sorumluluğunun yanı sıra İslâm toplumunun ilmî, fikrî ve kültürel merciliğini üstlenmişti. Müslümanlar fıkıh, ahlak ve inançla ilgili meselelerini ona soruyorlardı.

Hız. Peygamber (s.a.a) İslâm toplumunun, kendisinden sonra, bir dinî mercie ihtiyacı olduğunun farkındaydı. Bu yüzden Ehlîbeyt'i bu iş için seçti. Bu makam Kur'ân oldukça olacak ve Müslümanların sorunlarını çözecektir.

Peygamber (s.a.a) bu önemli ve zorunlu işe ilgi gösteriyor ve defalarca bu husus üzerinde duruyordu. Buna daha sonra değinilecektir.

Teşriî (Yasama) Boyutun Hakikati

İmamet üç açıdan ele alınabilir. Tekvinî (varoluşsal) boyutuyla, teşriî (yasama) boyutuyla, velâyet ve siyasi boyutuyla.

Konumuz teşriî boyutuyla ilgilidir. Bazılarının düşüncesinin aksine, teşriî boyut helal, haram ve amelî konularla sınırlı olmayıp inançsal, ahlakî ve davranışla ilgili bütün konuları kapsar.

Yüce Allah (c.c) Kur'ân'da şöyle buyuruyor:

"Onları, delillerle, kitaplarla gönderdik ve sana da onlara ne indirildiğini açıkça anlatman, düşüncelerini sağlaman için Kur'ân'ı indirdik."¹

Hız. Peygamber'in (s.a.a) vazifesi Kur'ân ayetlerini açıklamaktır. Bilindiği üzere ilâhî ayetler, inanç, ahlak, irfan, hükümler vb. bilgileri içeren bir mecmuadır. Buna göre "teşri" geniş

1- Nahl, 44

t.me/caferilikcom

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

kapsamlı bir kavram olup, helal ve haramla sınırlanmaz.

Teşri ve Açıklama Boyutunun Süreklilik Zorunluluğu

Hız. Peygamber'le ilgili şöyle bir mesele söz konusudur: Aca-ba Efendimiz Kur'ân'ı bütün ayrıntılarıyla açıklamış mıdır? Sorunun açıklığa kavuşması için iki yola baş vuracağız:

1- Tarih İncelemesi

Tarih incelemesi, Hız. Peygamber'in (s.a.a) bisez zamanının, Kur'ân'ı tüm ayrıntılarıyla açıklaması için yeterli olmadığını ortaya koyar. Bu yüzden, Hız. Peygamber (s.a.a) vefatından önce, şu mesajı ulaştırmakla görevlendiriliyor:

"Ben ümmetim arasında iki değerli şey bırakıyorum. Eğer onlara sarılırsanız doğru yoldan sapmazsınız; biri Allah'ın kitabı diğeri Ehlibeyt'imdir. Bu ikisi Kevser havuzu başında yanıma gelinceye kadar birbirlerinden ayrılmazlar."

İnsanlar, Kur'ân'a muhtaç olduğu gibi, Hız. Peygamber (s.a.a) tarafından şeriatın açıklaması için atanan "konuşan Kur'ân"a da muhtaçtırlar. Bu yüzden Şia medresesinde inanç, ahlak ve hükümler noktasında derinlemesine kapsamlılık görülür.

2- İstikra (Tüme Varım) Usulü İnceleme

Ehlisünnet'in hadis kaynaklarına baktığımızda Kur'ân ayetlerinin ve ilâhî öğretilerin tümünün beyan edilmediğini görürüz. Bu yüzden Ehlisünnet Okulu kendisini büyük bir ilmî ve kültürel boşlukla karşı karşıya buldu ve bu boşluğu doldurmak için "kıyas, istihsan, mesalih-i mürsele, sahabenin sünnetinin hücciyeti vs. gibi bir takım usuller tesis etme düşüncesine yöneldi.

Zikredilen bu iki delil Hız. Peygamber'den (s.a.a) sonra şeriatın beyan edilmesinin gerekliliğini ispatlamak için izlenen en iyi yoldur. Şeriatın beyanı aksamadan, özel bir kanaldan yani masumlar kanalıyla devam etmelidir.

EHLİBEYT'İN DİNİ MERCİLİĞİNE DAİR DELİLLER

Ehlibeyt'in masumluk sıfatına dair deliller aynı zamanda, onların dinî merciliğine de delil teşkil eder. Çünkü masum, hata ve yanlıştan uzak demektir. Allah'ın (c.c) hükmünü beyan ederken hata yapmaz, yanılmaz. Bu değerlendirmeye göre masumların sözleri, bizim için hüccettir.

Şimdi Ehlibeyt'in masumiyet sıfatına dair delillerden bazılarına işaret edeceğiz:

1- TATHİR AYETİ

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Allah, sadece siz Ehlibeyt'ten her türlü pisliği uzak tutmayı ve sizi tertemiz kılmayı ister."¹

Hadis tarihini inceleyenler bu ayetin belli insanlarla ilgili olduğunda şüphe etmez. Bunlar, Hz. Peygamber (s.a.a), Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'dir. Hepsine Allah'ın selâmı olsun.

Tathir Ayeti'nin "Kısa Ashabı" Hakkında Nazil Olduğunu Nakleden Raviler

Ehlisünnet alimlerinden büyük bir çoğunluk Tathir Ayeti'nin "Al-i Aba" hakkında nazil olduğunu nakletmişlerdir. Örneğin:

- Müslim Sahih'inde, Fezail-i Sahabe, c.15/s.194, Nevevi'nin Şerhiyle.
- Tirmizî Sahih'inde, c.5/s.30.
- Ahmed, *Müsned*, c.1/s.330, sahih Senetle.

1- Ahzab, 33

- Hakim, *el-Müstedrek*, c.3/s.133, Sahih Senetle.
- Taberani, *el-Mücemu's-Sağir*, c.1/s.65v...
- Hakim Haskani, *Şevahidu't-Tenzil*, c.2/s.11-92.
- İbn Asakir, *Tarih-i Dimişk*, c.1/s.185.
- Genci Şafiî, *Kıfayetu't-Talib*.
- İbn Esir, *Usdu'l-Gabe*, c.2/s.12.
- Taberî Şafiî, *Zhairu'l-Ukba*, s.21.
- Vahidi, *Esbab'un-Nuzul*, s.203.
- Taberî, *Camii'l-Beyan*,c.22/s.6.
- Suyutî, ed-Dürü'l-Mensûr, c.5/s.198.
- Cessas, el-Cami Li-Ahkami'l-Kur'ân, c.5/s.230.
- Zamehşeri, *el-Keşşaf*, c.1/s.93.
- Kurtubi, *Tefsir-i Kurtubi*, c.1/s.182.
- İbn Kesir, *Tefsir-i Kur'ân-ı Kerim*; c.3/s.483.
- İbn Hacer, *el-İsabe*, c.2/s.502.
- Şevkani, *Fethu'l-Kadir*, c.2/s.279.

Sahabeden Kisâ Hadisini Nakledenler

Birçok sahabî Kisâ Hadisi'ni nakletmiştir. Örneğin:

- İmam Hüseyin (a.s).
- Aişe, Ebu Bekir'in kızı.
- Ümmü Seleme, Allah Resulü'nün eşi.
- Abdullah b. Abbas.
- Sa'd b. Ebi Vakkas.
- Ebu Derda.
- Enes b. Malik.
- Ebu Said-i Hudrî.
- Vasile b. Esga.
- Cabir b. Abdullah Ensari.
- Zeyd b. Erkam.
- Ömer b. Ebu Seleme.
- Sevban (Allah Resulü'nün azatlı kölelerinden)

Hadiste Geçen Tabirler

a) Ahmed, Müsned'inde Ümmü Seleme'den şöyle rivayet ediyor:

"Allah Resulü (s.a.a) Fatıma'ya (s.a) şöyle buyurdu: "Eşini ve iki evladını bana getir." Fatıma (s.a) onlarla birlikte Allah Resulü'nün (s.a.a) huzuruna geldi. Allah Resulü (s.a.a) bir kisayı (örtü) onların üstüne attı. Sonra mübarek ellerini onların üzerine bıraktı ve şöyle dedi: Ey Allah'ım! Bunlar Al-i Muhammed'dirler. Öyleyse selam ve bereketini Muhammed ve Al-i Muhammed üzerine kıl; çünkü sen Hamid ve Mecid'sin.

Ümmü Seleme şöyle devam ediyor: "Ben örtüyü kaldırarak onlara katılmak istedim. Allah Resulü örtüyü çekerek şöyle buyurdu: Sen hayır üzeresin."¹

b) Tirmizî, Sahih'inde Ömer b. Ebu Seleme'den şöyle naklediyor:

"Tathir Ayeti, Ümmü Seleme'nin evinde Peygamber'e (s.a.a) nazil olduğunda, Peygamber (s.a.a) Fatıma, Hasan, Hüseyin ve Ali'yi çağırdı ve sonra örtüyü onların üzerine çekti ve buyurdu: "Ey Allah'ım! Bunlar benim Ehlibeyt'imdir. Öyleyse pislik onlardan uzak et ve onları temizle."

Ümmü Seleme anlatıyor ki: "Ben arz ettim ey Allah'ın Nebisi! Acaba ben de mi onlarlayım?" Hazret buyurdu: "Sen kendi yerindesin, sen hayır üzeresin."²

c) Tirmizî Sahih'inde Enes b. Malik'ten şöyle nakleder:

"Allah Resulü (s.a.a) altı ay kadar sabah namazı sırasında Hz. Fatıma'nın kapısının önünden geçer ve her geçişinde şu ayeti tilavet ederdi: **"Allah, sadece siz Ehlibeyt'ten her türlü pisliği uzak tutmayı ve sizi tertemiz kılmayı ister."**³

ç) Müslim, Sahih'inde Aişe'den şöyle naklediyor:

"Bir sabah vakti Allah Resulü (s.a.a) sırasında bir örtüyle dışarı çıktı. O sırada Hasan b. Ali geldi. Onu örtü-

---

1- Müsned-i Ahmed, c.6, s.323

2- Sahih-i Tirmizi, c.5, s.327-328.

3- age. c.5, s.327.

nün altına aldı; sonra Hüseyin geldi, onu da örtünün altına aldı; sonra Fatıma geldi, onu da örtünün altına aldı; sonra Ali geldi, onu da örtünün altına aldı ve sonra bu ayeti tilavet etti... **"Allah, sadece siz Ehlibeyt'ten her türlü pisliği uzak tutmayı ve sizi tertemiz kılmayı ister."**¹

Hadislerden Çıkan Sonuç

Sahih, Müsnet ve Mücemlerde sahih senetle nakledilen hadislerden iki sonuç çıkar:

1- Tathir Ayeti'nde Ehlibeyt'ten kastedilen, Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz. Fatıma'dır (hepsine Allah'ın selâmı olsun) ve onların dışında hiç kimse kastedilmemiştir.

2- Ayet-i kerime, özel bir olayla ilgili olarak nazil olmuştur; önceki ve sonraki ayetlerle hiçbir ilintisi yoktur.

Hadisin Sahih Olduğunu Belirten Alimler

Ehlisünnet alimlerinden bazıları Kısa-Örtü Hadisi'nin sahih olduğuna dair net ve kesin açıklamalarda bulunmuşlardır. Ayrıca Tathir Ayeti'ni Ehlibeyt'e has ayet olarak değerlendirmişler. Bazıları şunlardır:

- Ahmed b. Hanbel, onun hadislerinin sahih olduğuna istinadla.
- Müslim, Sahih'inde.
- İbn Habban, Sahih'inde.
- Hakim Nişaburî, Müstedrek'te.
- Zehebi, Telhisu'l-Müstedrek'te.
- Fahr-i Razi, Tefsirinde.
- İbn Teymiye.
- Tirmizî.
- İbn Hacer-i Mekki.

Tathir Ayeti'nin Masumluğa Delaleti

Ayetin orijinalinde geçen "innema=ancak" kelimesi, hasrı

1- Sahih-i Müslim, c.7, s.130.

ifade eder. Yüce Allah Tathir Ayeti'nde, kötülükten uzaklaştırma iradesini bu kutlu zatlarla sınırlandırmıştır. Burada kastedilen, tekvinî (varoluşsal) iradedir, teşriî (yasamasal) irade değildir. [Yasamasal irade tüm insanlarla ilgilidir, yüce Allah herkesin temiz olmasını, kötülükten uzak durmasını istemiştir.]

Kötülüğün Uzak Tutulmasının ve Tertemiz Kılmanın Anlamı

Merhum Allame Tabatabai değerli el-Mizan tefsirinde şöyle der:

""Rics"den maksat, nefsanî bir algılayış ve kalbin batıl inanışlarla veya kötü amellerle ilgili olmasından kaynaklanan duygusal bir etkilenimdir. Pislüğün giderilmesi ise (ki er-rics kelimesinin başındaki "elif-lam" takısı cins ifade eder) hak inançtan ve salih amelden sapma sonucu nefiste oluşan her türlü pislik biçimini, görüntüsünü gidermek demektir. Dolayısıyla ilâhî masumiyetle örtüşen bir durumdur. Masumiyet ise, insanı batıl inanışlardan ve kötü amelden koruyan, nefsanî, manevî, ilmi bir şekil, bir mekanizmadır."¹

"Tathir"den maksat, fıkıhta yaygın olarak kullanılan anlam değildir. Kur'ân'da kullanılan anlam kastedilmiştir. Bu sözcük, Kur'ân-ı Kerim'de itikadi ve nefsanî melekeler, amel ve davranış temizliği bağlamında kullanılmıştır.

Ayrıca kalpte belirginleşen temizlik, Allah dışındaki her şeyden ve nefsanî bağılıklardan arınmakla gerçekleşir ki, bu da masunluktan başka bir şey değildir.

1- el-Mizan, c.16, Ahzab Suresi, 33. ayetin tefsiri

2- ULULEMR AYETİ

Ayetin açıklamasına geçmeden önce "hüccet" teriminden ne kastedildiğini bilmekte yarar var:

Hüccet iki türdür: Mevzuî hüccet ve tarikî hüccet.

Mevzui hüccet, bizzat uyulması gereken hüccete denir. Amaç, bizzat kendisidir, bizi bir hüccete götürdüğü ve ona götüren bir yol olduğu için esas alınmaz. Allah'ın kitabı Kur'ân-ı Kerim ve Hz. ve Peygamber'in (s.a.a) sünneti gibi. Her ikisi de mevzui hüccettirler, tarikî değildir. Bunu yüce Allah'ın şu buyruğundan anlıyoruz:

"Ey inananlar, Allah'a itaat edin, Peygamber'e ve içinizden olan ululemre de itaat edin..."¹

Bu ayet ve başka bir takım ayetlerden mevzui hüccet anlaşılır.

Tarikî hüccetten maksat, bizatihi hücceti keşfeden ve bizi ona götüren hüccettir. İcma, haber-i vahid ve sire gibi. Bunlar, Allah ve Resul'ün hükmüne ulaştırıran birer tarik ve yoldur.

Şimdi ayetin açıklamasına gelelim. "Ululemr" ayeti, Ehlibeyt'in merciliğine ve masumluk vasfına delalet eden ayetlerden bir diğeridir.

Bu ayette "**Allah'a itaat**"ten maksat, Allah Resulü'nün mübarek kalbine vahiy ünvanıyla nazil olan ahkam ve emirlere uymaktır. Başka bir deyişle Allah'a itaat, Kur'ân'daki kelamına itaatten ibarettir.

"Resulullah'a (s.a.a) İtaat" ise iki kısımdır:

1- Teşri ve ayrıntılarda itaat, yani Kur'ân'da açıklanmayan

1- Nisâ, 59.

hükümlerde Allah Resulü'ne (s.a.a) itaat etmek. Bilindiği üzere ahkâmın ayrıntıları Kur'ân'da açıklanmamıştır. Hatta namaz, oruç, hac, cihat v.s. gibi hükümlerin çoğu genel bir şekilde beyan edilmiş, açıklaması ve ayrıntıları Allah Resulü'ne (s.a.a) bırakılmıştır.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"...ve sana da, onlara ne indirildiğini açıkça anlatman, düşüncelerini sağlaman için Kur'ân'ı indirdik."¹

2- Yararı Müslümanlara dönük olan işlerde Allah Resulü'ne (s.a.a) itaat, yani Hz. Peygamber'in şahsî görüş ve emirlerine uymak. Başka bir tabirle ümmetin düzenini sağlama amaçlı, vali ve İslâm toplumunun yöneticisi olması hasebiyle vermiş olduğu emirlere ve sözlere uymak; valilerin tayini, ordunun cihat için hazırlanması gibi.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Biz sana kitabı, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği gibi hükmedesin diye gerçek olarak indirdik..."²

"**Ulu'l-emr'e itaate**" gelince, ululemr -daha sonra onların kimler olduğuna değineceğiz- büyüklerden bazılarına göre, teşrii makam değildir. Tefsiru'l-Ayyaşî'de bu hususta İmam Bakır'dan (a.s) şöyle rivayet edilir:

"Ayet, Ali ve Ehlibeyt İmamları hakkında nazil olmuştur. Yüce Allah onları peygamberlerin yerlerine bırakmıştır; şu farkla ki onlar hiçbir şeyi helal ve haram etmezler."³

İmamlar ilâhî ahkâm ve ayetleri Allah Resulü'nün (s.a.a) şeriatına göre, Müslümanlar arasında tebliğ ve beyan ederler; Müslümanların işlerinde müdahale hakkına sahiptirler. Halkın onlara itaat etmesi gerekir. Bu nedenle onlara itaat, Allah Resulü'ne (s.a.a) itaatle yan yana söz konusu edilmiştir. Ayetin devamında yer alan şu cümle çıkarsamamızı destekler niteliktedir:

1- Nahl, 44.

2- Nisâ, 105.

3- el-Mizan, c.4, s.438.

"Eğer bir şey hakkında aranızda anlaşmazlık çıkarsa, onu Allah'a ve Rasulüne sunun, eğer Allah ve kıyamete imanınız varsa."¹

Ayetin Ulu'l-Emr'in Masumiyetine Dair Delaleti

Kıscacısı: Allah (c.c), ululemr'e kayıtsız şartsız itaati istemiştir ve onlara itaati Resul'e (s.a.a) itaatle aynı bilmıştır. Resulullah'ın (s.a.a) emir ve nehyinin, Allah'ın (c.c) emir ve nehyine ters olduğu düşünölemeyeceği gibi, ululemr'in emri ve nehyi de Resulullah'ın (s.a.a) emir ve yasaklarına ters olmaz. Yoksa çelişki meydana gelir.

Ehlibeyt dışında, hiç kimse için masumiyet iddiasında bulunulmamıştır.

Ayetin Ehlibeyt Hakkında İndiğine Dair İp Uçlar

a) Hakim "Müstedrek"te ve Zehebi "Telhis"te sahih olduğunu belirterek, Hz. Peygamber'den (s.a.a) bir hadis naklederler:

"Kim bana itaat ederse, Allah'a (c.c) itaat etmiştir; ve kim bana karşı gelirse, Allah'a (c.c) karşı çıkmıştır. Kim Ali'ye itaat ederse, aslında bana itaat etmiştir, kim Ali'ye karşı çıkarsa, bana karşı gelmiştir."²

b) Sakaleyn Hadisi, her iki fırka tarafından nakledilmiştir. Yirmiden fazla sahabe onu nakletmiştir. Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

"Eğer kitap ve itretime sarılırsanız, yoldan çıkmazsınız."

Sakaleyn Hadisi itretin masumiyetine ve ve onlara itaatın farz olduğuna delalet etmektedir.

c) "On İki Halife" hadisleri "ulu'lemr"den on iki imam ve halife kastedildiğine tanıklık eder.

Müslim, Sahih'inde Resulullah'tan (s.a.a) şöyle nakleder:

1- Nisâ, 59

2- Tercemetu'l-İmam, İbn Asakir, c.1, s.364-384 ve el-Bidaye ve'n-Nihaye, c.7, s.354.

"Bu emir, size on iki halife gelip geçmeyinceye kadar sona ermez..."¹

d) "Şüphe yok ki sen korkutucusun ve her kavim için bir hidayet edici vardır." ayetiyle ilgili olarak Hz. Peygamber'den (s.a.a), "*Ben korkutucuyum, Ali de hidayet edicidir.*" şeklinde hadisler nakledilmiştir.

Ehlişünnet alimlerinden bazıları, "ululemr" ayetinin Emirü'l-Müminin ve Ehlibeyt hakkında nazil olduğunu belirtmişler. Örneğin:

– Allame İbn Hayyan Endülisi, Tabersi'nin tefsirinin dipnotu.²

– Allame Nişaburî, Tefsirinde.³

– Allame Muhammed Salih Tirmizî.⁴

– Kunduzi Hanefî.⁵

– Hafız Haskani Hanefî.⁶

– Fahr-i Razi.⁷

– Hafız Kazvini.⁸

1- Sahih-i Müslim, İmam Nevevi'nin şerhiyle, c.2, s.201, Kitabü'l-İmare.

2- el-Bahru'l-Muhit, c.3-s.278, Saadet Matbaası, Mısır.

3- Camiu'l-Beyan, c.5-s.79.

4- Menakıbu'l-Murtazavi, s.56.

5- Yenabiu'l-Mevedde, s.134 ve 137.

6- Şevahidu't-Tenzil, c.1, s.189, hadis: 202-203, 204.

7- Tefsiru'l-Kebir, c.3, s.357.

8- Feraidu's-Simteyn, c.17, s.314.

3- SAKALEYN HADİSİ

Zikredilen iki delil gibi, Sakaleyn Hadisi de, Ehlibeyt'in imametine, sünnetlerinin hüccet oluşuna ve onların dinî merci-liğine delalet etmektedir.

Hadisin Tabirleri

a) Müslim, Sahih'inde Zeyd b. Erkam'dan şöyle naklediyor:

"Bir gün Allah Resulü (s.a.a) Mekke ve Medine arasında Hum denen yerde durdu ve Allah'ı (c.c) hamd ve senadan ve ümmete öğüt verdikten sonra şöyle buyurdu:

"Ey halk! Ben bir beşerim, Allah'ın (c.c) elçisinin gelişi yakındır ve ben onun davetine uyacağım. Ben sizin aranızda iki değerli şey bırakıyorum; birincisi Allah'ın kitabı ki onda hidayet ve nur vardır. Öyleyse Allah'ın kitabını alın ve ona sarılın; diğeri Ehlibeyt'imdir. Sizi Ehlibeyt'ime karşı uyarıyorum."¹ Bu son cümleyi üç defa tekrar buyurdular.

b) Ahmed b. Hanbel, Müsned'inde, Zeyd b. Sabit'ten şöyle naklediyor: Allah Resulü şöyle buyurdu:

"Sizin aranızda iki halife bırakıyorum; Allah'ın kitabı ki, gök ile yer arasında asılı bir iptir ve itretim, Ehlibeyt'im ki, hakikaten bu ikisi birbirinden ayrılmazlar havuzun başında bana varıncaya kadar."²

c) Tirmizî, Sahih'inde Cabir b. Abdullah'tan şöyle naklediyor:

1- Sahih-i Müslim, c.7, s.122.

2- Müsned-i Ahmed, c.5, s.181.

"Veda Haccı'nda Arafe gününde, Allah'ın Resülü-nü deveye biner bir hâlde gördüm ve şöyle bir hutbe okuduğunu işittim:

Ey halk! Ben sizin aranızda iki değerli şey bırakıyorum; eğer ona sarılırsanız hiçbir zaman yoldan çıkmazsınız: Allah'ın kitabı ve itretim."¹

d) Hakim, Müstedrek'te Zeyd b. Erkam'dan şöyle naklediyor: "Allah Resülü (s.a.a) Mekke ve Medine arasında konakladı... Sonra şöyle buyurdu:

Ey halk! Ben sizin aranızda iki şey bırakıyorum ki eğer o ikisine uyarırsanız, hiçbir zaman yoldan çıkmazsınız; o ikisi Allah'ın (c.c) kitabı ve benim Ehlibeyt'imdir.

Sonra şöyle buyurdu: Acaba benim müminlere kendilerinden daha evla ve öncelikli olduğumu biliyor musunuz? Bu cümleyi üç defa tekrar etti. Halk "Evet!" dedi. Bunun üzerine Allah Resülü (s.a.a) şöyle buyurdu: "Ben kimin mevlası isem Ali de onun mevlasıdır."

Sakaleyn Hadisi'nin Tekrarı

İbn Hacer Haysemi, es-Savaiku'l-Muhrika adlı eserinde şöyle yazar:

"Bil ki, *kitap ve itrete sarılın* hadisi bir çok kanaldan nakledilmiştir. Otuzdan fazla sahabe ve üçyüzden fazla Ehlişünnet alimi onu nakletmiştir. Bazılarında Gadir-i Hum ve Veda Haccı'nda beyan edildiği nakledilmiş, bazılarında ise Gadir-i Hum veya Taif'ten dönüşte söylendiği nakledilmiştir."

Sonra şöyle diyor:

"Bu rivayetler arasında hiçbir çelişki söz konusu değildir; çünkü Hz. Peygamber'in (s.a.a) bu hadisi, aziz kitabın ve pak itretin önemine istinaden, bütün zikredilen yerlerde veya başka yerlerde söylemesinde hiçbir sakınca yoktur."²

1- Sahih-i Tirmizi, c.5, s.621.

2- es-Savaiku'l-Muhrika, 89-90.

Sakaleyn Hadisi'nin Sıhhati

Sakaleyn Hadisinin sahih olduğunu birkaç yoldan anlamak mümkündür. Birincisi, Müslim, Tirmizî, İbn Huzey-me ve Ebu Avane'nin sahih diye bilinen eserlerinde nakledilmiştir. İkincisi sahih diye bilinen eserlerle ilgili yazılan kitaplarda nakledilişi, hadisin doğruluğuna dair bir başka delildir; örneğin Hakim, *el-Müstedrek* adlı eserinde; Hami-di, *el-Cem Beyn'es-Sahihayn* adlı eserinde ve Razin Abderi, *Tecrid'us-Sıhah* adlı eserinde nakletmişlerdir.

Ayrıca sadece sahih bildikleri hadisleri nakleden Allame Si-raceddin Ferganî (*Nisabu'l-Ahbar*'da) ve Hafız Ziyaed-din Mu-kaddesî (*el-Muhtare* adlı eserinde) gibi yazarların bu hadisi nakletmeleri hadisin doğruluğunu pekiştirir. (Suyu-tî, Hafız Irakî'den naklen şöyle yazar: Mukaddesî *el-Muhta-re* isimli bir kitap yazmış ve o kitapta sadece sahih hadisleri topladığını belirtmiştir.)

Üçüncüsü, Ehli-sünnet alimlerinden bazıları hadisin sa-hih olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin:

- Muhammed b. Cerir Taberî.¹
- Hafız Zehebi, *Telhis'ul-Müstedrek*.²
- Hafız Ebu Bekr Heysemi.³
- Hafız b. Kesir.⁴
- Hafız Celaluddin Suyutî, *el-Camiu's-Sağir*.
- Allame Menavi, *Camiu's-Sağir'in Şerhi*.
- Mühaddis Vahabiye, Şeyh elbani.⁵
- Allame Muhakkik Şeyh Ahmed el-Benna.⁶
- Ustat Allame Tefvik Ebu İlm.⁷

1- Kenzü'l-Ummal, c.1, s.380.

2- Mecmau'z-Zevaid.

3- el-Bidaye ve'n-Nihaye, c.5, s.209; Tefsiru'l-Kur'ân'i'l-Kerim, c.6, s.199.

4- Camiu's-Sağir, c.2, s.217.

5- Sahihu Camii's-Sağir, c.2, s.217.

6- er-Rabbani, Ahmed b. Hambel'in Müsned'inin tertibine göre, c.1, s.186

7- Ehlu'l-Beyt, s.77, 80.

Sahabeden Sakaleyn Hadisi'ni Nakledenler

Sakaleyn hadisini 34 sahabî nakletmiştir:

- Ali b. Ebi Talib (a.s).
- İmam Hasan Müçteba (a.s).
- Selman-ı Farisi.
- Ebuzer Gaffari.
- Abdullah b. Abbas.
- Ebu Said Hudrî.
- Cabir b. Abdullah Ensari.
- Ebu Haysem b. Teyyihan.
- Huzeyfe b. Yeman.
- Huzeyfe Gaffari.
- Huzeyfe b. Sabit Zuşşehadeteyn.
- Zeyd b. Sabit.
- Zeyd b. Erkam.
- Ebu Hureyre ed-Dusi.
- Abdullah b. Hantab.
- Cübeyr b. Müt'im.
- Berâ b. Azib.
- Enes b. Malik.
- Abdurrahman b. Afv Teymi
- Sa'd b. Ebi Vakkas.
- Amr b. As.
- Sahl b. Saad Ensari.
- Adiy b. Hatem.
- Ebu Eyyup Ensari.
- Ebu Şureyh Huzai.
- Ukbe b. Amir.
- Ebu Kudame Ensari.
- Ebu Leyla Ensari.
- Humeyze Eslemi.
- Amir b. Leyla b. Hamza.
- Fatımatu'z-Zehra (s.a).

- Ümmü Seleme (Hz. Peygamber'in Eşi).
- Ümmü Hani, Ali'nin (a.s) kız kardeşi.

Tabiinden Hadisi Nakledenler

Tabiinden on dokuzu bu hadisi nakletmiştir. Örneğin:

- Amir b. Vasile.
- Atiyye b. Sa'd Avfi.
- Haris Hemdani.
- Esbağ b. Nübate.
- Abdullah b. Ebu Rafi.

Dördüncü Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler

Dördüncü asırda hadisi on sekiz Ehlisünnet alimi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Ahmed b. Şueyb Nesai, öl. 303, *Sünen-i Neseî* ve *el-Hasais*'de, s.21.
- Hafız Ebu Ya'la Musuli, öl. 307, Ebu Ya'la'nın *Müsne-di*'nde, c.2, hadis: 102.
- Muhammed Cerir-i Taberî, öl. 310.
- Ebu Bekir Muhammed b. İshak, öl. 311, İbn Huzeyme *Sihah*'ında, s.340.
- Ebu Avane Yakup b. İshak İsfereyînî, öl. 316 Ebu Avane'nin *Müsne-di*'nde.
- Ebu Cafer Ahmed b. Muhammed b. Selame, öl. 321, *Müşkilü'l-Asar*, c.2, s.307.
- Ebu Ömer Ahmed b. Muhammed b. Abdurabbih Kut-rubi, öl. 328, *el-İkdu'l-Ferid*, c.2, s.158.
- Hafız Ebu'l-Kasım Taberani, öl. 360, *el-Mücemu's-Sağır*, c.1, s.131 ve *el-Mücemu'l-Kebir*, c.3, s.63.
- Abdullah b. Adi Cürcani, öl. 365, *el-Kamil Fi Zu-afai'r-Rical*, c.6, s.2087.
- Ebu Mansur Muhammed b. Ahmed b. Ezher Ezheri, öl. 370, *Tehzibu'l-Luga*, c.9, s.78.
- Hafız Ali b. Ömer b. Ahmed Bağdadi Darekutni, öl. 385, *el-Mu'telef ve'l-Muhtelef*, c.2, hadis: 1046.

- Ebu Süleyman Ahmed b. Muhammed b. Hattabi, öl. 388, *Garibu'l-Hadis*, c.2, s.192.

Beşinci Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler

Sakaleyn Hadisi'ni beşinci asırda Ehlisünnet alimlerinden yirmi bir kişi nakletmiştir. Örneğin:

- Ebu Abdullah Hakim Nişaburî, öl. 405, *el-Müstedrek Ale's-Sahihayn*, c.3, s.90

- Kadı Abdulcabbar Mutezili, öl. 414, *el-Muğni Fi'l-Ah-kam*, c.1, s.191

- Ebu İshak Salebi, öl. 427, *el-Keşf ve'l-Beyan*, İ'tisam Aye-ti'nin tefsirinde

- Ebu Nuaym İsfehani, öl. 430, *Hilyetu'l-Evliya*, c.1, s.148

- Ahmed b. Hüseyin b. Ali Beyhaki, öl. 458, *es-Sünenu'l-Kubra*, c.2, s.148

- Ebu Bekir Hatip Bağdadi, öl. 463

- İbn Meğazili Şafîî, öl. 483, *Menakıb-ı Emiri'l-Mü-minin (a.s)*, s.234

- Ebu Abdullah Hümeydi, öl. 488, *el-Cem Beyne's-Sahihayn*

Altıncı Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler

Sakaleyn Hadisi'ni altıncı asırda Ehlisünnet alimlerinden yirmi dört kişi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Ebu Muhammed Hüseyin Mesut Beğevi, öl. 516, *Mesa-bihu's-Sünne*, c.2, s.205

- Ebu'l-Hüseyin Rezin Ebderi, öl. 529, *el-Cem Beyne's-Sıhahu's-Sünne*

- Carullah Zemaşeri, öl. 538, *el-Faik Fi Garibi'l-Ha-dis*, c.1, s.170

- Hatip Harezmi, öl. 569, *el-Menakıb*, s.200

- Hafız Ebu'l-Kasım b. Asakir Şafîî, *Tarih-i Dimişk*, c.1, s.45

Yedinci Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler

Sakaleyn Hadisi'ni yedinci asırda Ehli Sünnet alimlerinden yirmi bir kişi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Fahreddin Razi, öl. 606, *Mefatihu'l-Gayb*, c.3, s.13

- İbn Esir Cezeri, öl. 606, *Camiu'l-Usul*, c.1, s.187
- Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed, İbn Esir Şafî adıyla ünlü, öl. 630, *Usdu'l-Gabe*, c.2, s.12
- Ebu Salim Muhammed b. Talha Kuraşi, öl. 652, *Metali-bu's-Suul*, s.8,
- Sıbt el-Cevzî, öl. 654, *Tezkiretu'l-Havas*, s.323
- İbn Ebi'l-Hadid Mutezili, öl. 656 *Nehcü'l-Belâğa Şerhi*, c.2, s.130
- Hafız Muhammed b. Yusuf Genci Şafî, öl. 658, *Kifayetu't-Talib*, s.53
- Yahya b. Şeref Nevevî, öl. 676, *el-Menahic Fi Şerh-i Sahih-i Müslim*, c.15, s.180
- Ebu'l-Abbas Şemseddin Ahmed b. Hullakan, öl. 681, *Vefeyatu'l-A'yan*, c.2, s.169
- Muhibbuddin Taberî, öl. 694, *Zehairu'l-Ukba*, s.16

Sekizinci Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler

Sakaleyn Hadisi'ni sekizinci asırda Ehlisünnet alimlerinden yirmi dört kişi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Cemaluddin İbn Manzur İfriki, öl. 711, *Lisanu'l-Arab*, "İt-ret" maddesi
- Sadruddin Hemvinî, öl. 722, *Feraidu's-Simteyn*, c.1, s.318
- Nizamuddin Hasan b. Muhammed Nişaburî, öl. 727, *Garaibu'l-Kur'ân*, c.1, s.349
- İbn Teymiye Harrani, öl. 728, *Minhacu's-Sünne*, c.4, s.85
- Alauddin Bağdad-i Hazin, öl. 745, *Tefsir-u Lubabi't-Te'vil*, c.1, s.257
- Hafız Ebu'l-Haccac Mizzi, öl. 745, *Tehzibu'l-Kemal*, c.10, s.51
- İbn Hayyan Endülisi, öl. 745, *Bahru'l-Muhit Tefsiri*, c.1, s.12
- Şemsuddin Zehebi, öl. 748, *Telhisu'l-Müstedrek*, c.3, s.109 ve *Siyeru A'lami'n-Nubela*, c.9, s.365
- Cemaluddin Muhammed b. Yusuf Zerendi, öl. 750, *Nezmu Düreri's-Simteyn*, s.231

- İsmail Ömer b. Kesir Dimişki, öl. 774, *Tefsiru'l-Kur-anil-Kerim*, Tathir ve Meveddet Ayeti'nin tefsirinde

- Sa'duddin Taftazani, öl. 791, *Şerhu'l-Makasid*, c.2, s.221

Dokuzuncu Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler

Bu hadisi dokuzuncu asırda Ehlisünnet alimlerinden sekiz kişi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Nuruddin Haysemi, öl. 807, *Mecmau'z-Zevaid*, c.5, s.195

- Mecduddin Firuz Abadi, öl. 817, *el-Kamusu'l-Muhit*, sakele maddesi

- Hafız b. Hacer Askalanî, öl. 852, *Fethu'l-Bari*

- Nuruddin İbn Sabbağ Malikî, öl. 855, *el-Fusulu'l-Muhimme*, s.23/24

Onuncu Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler

Bu hadisi onuncu asırda Ehlisünnet alimlerinden yirmi kişi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Hafız Celaleddin Suyutî, öl. 911, Bu hadisi kitaplarının bir kısmında nakletmiştir. Örneğin: *ed-Dürrü'l-Mensur*, c. 2, s.60; *İhyau'l-Meyyit*, s.12; *el-Camiu's-Sağir*, c.1, s.55; *el-Hasaisu'l-Kubra*, c.2, s.266; *Camiu'l-Ahadis*, c.2, s.8341.

- Nuruddin Şerif Semhudi, öl. 911, *Cevahiru'l-Akdeyn*, c.2, s.86

- Şihabuddin Kastalani, öl. 923, *el-Mevahibu'd-Deniyye*, c.7, s.7

- İbn Hacer Heysemi Mekki, öl. 973, *es-Sevaiku'l-Muh-rika*, s.75

- Molla Ali Muttaki Hindi, öl. 975, *Kenzü'l-Ummal*, c.1, s.48, hadis: 1650

On Birinci Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler

Sakaleyn Hadisi'ni on birinci yüz yılda on Ehlisünnet âlimi nakletmiştir. Örneğin:

- Abdurrreuf b. Tacu'l-Arifin Menavî, öl. 1031, *Feyzu'l-Kadir*, c.2, s.174

- Nuruddin Ali Halebî, öl. 1033, *es-Siretu'l-Halebiyye*, c.3, s.8

On İkinci Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler

On ikinci yüzyılda on sekiz Ehlisünnet âlimi Sakaleyn Hadisi'ni nakletmiştir. Örneğin:

- Muhammed b. Abdülbaki Zerkani, öl. 1122, *el-Mevahibu'd-Deniyye Şerhi*, c.7, s.4

- Mirza Muhammed b. Mutesadhan Bedahşanî, *Nüzu-lü'l-Ebrar*

- Şeyhu'l-İslâm Şebravî, öl. 1162, *el-İthaf Bi-Hubbi'l-Eşraf*, s.6

On Dördüncü Asırda Sekaleyn Hadisi'ni Nakledenler

On dördüncü yüzyılda on altı Ehlisünnet âlimi Sakaleyn Hadisi'ni nakletmiştir. Örneğin:

- Ahmed b. Zeynî Dehlan, öl. 1304, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, c.3, s.300

- Seyyid Mümin b. Hasan b. Mümin Şeblencî, öl. 1308, *Nuru'l-Ebsar*

- Mensur b. Ali Nasıf, öl. 1371 sonrası, *et-Tacu'l-Cami-u'l-Usul*, c.3, s.308

- Şeyh Mahmut Ebu Reye, öl. 1390, *Azvaun Ale's-Sün-neti'l-Muhammediyye*, s.404

Allah Resulü'nün (s.a.a) Vasiyeti ve Sakaleyn Hadisi

Hz. Peygamber (s.a.a) Sakaleyn Hadisi'ni değişik zaman ve mekanlarda tekrar etmiştir. Bu, "Kitap ve İtretin" kıyamete kadar kalacağına dair açık bir delildir.

Bazı nakillerde, Hz. Peygamber'in (s.a.a) "vasiyet" lafzıyla bunu ifade ettiği yer almıştır. Mesela:

a) Afrikalı İbn Menzur şöyle yazıyor: Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Size Allah'ın (c.c) kitabı ve itretimi vasiyet ediyorum."

b) İbn Hacer Mekki şöyle yazıyor:

"Bazı hadislerde ki onlardan biri Sakaleyn Hadisi'dir; açıkça itrete vasiyet edilmiştir."

Hadis Üzerine

Firuzabadi şöyle diyor: "Sakelan" kelimesi, sakel kelimesinin tesniyesidir ve muhafaza edilen her nefis şey manasına gelir. "Sakaleyn Hadisi"nde aynı anlamda kullanılmıştır.¹

İbn Manzur İfrikî, "Sekalan kelimesini "sıklan" olarak değerlendirmiş ve ağır anlamına gelen "sıkl" kelimesinin tesniyesi olduğunu belirtmiş ve şöyle eklemiştir: Hz. Peygamber'in ömrünün sonlarında şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "*Ben aranızda iki ağır şey bırakıyorum: Allah'ın kitabı ve itretim.*"

Sa'leb şöyle diyor: O ikisine sıkılın denilmesinin nedeni, onlarla amel etmenin ağır olduğundan dolayıdır... Demek ki, değerini yüceltmek amacıyla, o ikisini "ağır" olarak nitelemiştir.²

İbn Kesir'in Nihaye'sinde şöyle gelmiştir: "Nevevi Sahih-i Müslim'in şerhinde şöyle yazıyor: Hz. Peygamber (s.a.a) o ikisinin azametini ifade etmek amacıyla, ağır olarak nitelemiştir"³

Hafız Zerandi şöyle diyor: "Bu ikisini, ağır olarak adlandırmasının sebebi, onlara sarılma ve gözetmenin ağırlığından dolayıdır."

İbn Hacer Mekki yazıyor: "Allah Resülü (s.a.a) Kur'ân ve itretini sakaleyn olarak adlandırdı; çünkü "sakaleyn" korunması gereken her nefis şey demektir. Bu iki şey, öyledir; zira onların her ikisi de ledünnî ilimlerin, ilâhî sırlar ve hikmetlerin made-nidirler; bu yüzden Peygamber (s.a.a) halkı o ikisine uymaya ve o ikisinden ilim öğrenmeğe teşvik etmiştir."

Sakaleyn Hadisi'nden Çıkan Sonuçlar

Bu hadisten şu noktalar çıkarılabilir:

1- Hadis Ehlibeyt'in masumiyetini ifade ediyor. Bu hususu birkaç açıdan ispat edebiliriz:

Birincisi, itretin Kur'ân'la birlikteliği (ki Kur'ân'a batıl ula-

---

1- el-Kamusu'l-Muhit, "sakl" kökü.

2- Lisanu'l-Arab, "Sakl" kökü.

3- en-Nihaye Fi Garibi'l-Hadis, "Sakl" kökü.

şamaz). Kur'ân her türlü hata ve yanlıştan uzak olduğu gibi, itret de her türlü hata ve yanlıştan uzaktır.

Üstad Tefvik Ebu İlm Mısırî şöyle yazıyor:

"Hz. Peygamber (s.a.a) itreti kendisine batılın yol bulamayacağı kitapla birlikte söz konusu etmiştir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: **"Ne önceden onun hükümlerini iptal eden bir kitap gelmiştir, ne de ondan sonra gelir ve batıl, ona zarar veremez."**¹ Hiç biri diğerinden ayrılmaz. Hz. Peygamber (s.a.a) bu hadisi ümmet sapıklıktan korunsun diye defalarca tekrar etmiştir."

İkinci olarak Peygamber (s.a.a) itrete sarılmayı delaletten korunmanın sebebi olarak bilmıştır.

Son olarak itretle kitabın birbirinden ayrılışı ve onun günaha bulanışı yalanlanmıştır. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.a) kitap ve itretin ayrılmayacağını haber vermiştir.

2- Her ikisine sarılmak gerekir. Her ikisine birlikte sarılmamak, sapıklığa yol açar; çünkü hadiste şöyle yer almıştı: *"İkisine sarılırsanız, sapmazsınız."*

3- Pak itretin devam edeceği anlaşılıyor; çünkü Kur'ân ve itretin birlikteliği söz konusu edilmiş ve yeryüzünün kitap ve itretten boş kalmayacağı ifade edilmiştir.

İbn Hacer-i Haysemi yazıyor: Sakaleyn Hadisi zamanın kıyamete kadar Ehlibeyt ve kitaptan boş kalmayacağına delalet etmektedir. Hemen ardından şunu ekliyor: Hz. Peygamber (s.a.a) buyurdu: "Her zamanda Ehlibeyt'imden adil kimseler olacaktır."²

4- İlimde Ehlibeyt'in üstünlüğü. "İtret" Kur'ân'ın dengidir ve şeriatin bütün meselelerini bilir. Zira Kur'ânla ilgili olarak şöyle gelmiştir. **"Hiçbir küçük ve büyüğü gözden kaçırmadı ve onların hepsini saydı."** Öyleyse Kur'ân'ın dengi de aynı şekildedir."

İbn Hacer Mekki şöyle yazar:

1- Fussilet, 42

2- es-Savaiku'l-Muhrika, s.149

"Kitap ve itretin her ikisi de ledünnî ilimlerin, yüce sır ve hikmetlerin ve şeriatin madenidir."¹

Taftazani hadisi naklettikten sonra şöyle yazıyor:

"Yüce Allah'ın itreti kitabla nasıl bir arad zikrettiğini görmüyor musun? Her ikisine sarılmak dalaletten kurtuluş vesilesidir. Sarılmanın anlamı, öğretileri ve hidayeti onlardan almaktan başka bir şey değildir. Öyleyse itret de bu şekildedir."²

"Kitabellah ve Sünnetî" Hadisine Eleştirisi

Üstad Muhammed Ebu Zühre (Mısırlı yazar) şöyle der:

"Sakaleyn Hadisi'ni "Kitabellah ve sünnetî" şeklinde nakleden hadis kaynakları, "Kitabellah ve itretî" lafzıyla nakleden kaynaklara oranla daha güvenilirlerdir."³

Cevapta şöyle denebilir: "Kitabellah ve sünnetî" hadisi eleştirilebilir niteliktedir. Muhammed Ebu Zühre'nin sözünü eleştirirken birkaç noktayı bilmek faydalıdır.

"Kitabellah ve sünnetî" hadisini Ehlisünnet alimlerinden bazıları nakletmiştir. Örneğin:

– Malik b. Enes, *el-Muvatta'*da Allah Resülü'nden şöyle naklediyor: "Ben aranızda iki şey bırakıyorum ki ona amel ettiğiniz takdirde sapmazsınız; Allah'ın kitabı ve Allah'ın Nebisinin sünneti."⁴

– İbn Hişam, *es-Siretu'l-Halebiye*.⁵

– Hakim Nişaburî, *el-Müstedrek Ale's-Sahihayn*.⁶

– Beyhaki, *es-Sünenü'l-Kübra*'da.⁷

– İbn Abdulberr, *et-Temhid*.⁸

– Kadı Ayaz, *el-İlma*'da.⁹

– Suyutî, *Camii's-Sağir*.¹

1- Savaiku'l-Muhrika, s.149.

2- Şerhu'l-Makasid, c.2, s.222.

3- el-İmamu's-Sadık, s.201.

4- el-Muvatta Suyutînin şerhiyle, c.2, s.208.

5- Sire-i İbn Hişam, c.4, s.603.

6- el-Müstedrek Ale's-Sahihayn, c.1, s.93.

7- Sünen-i Kübra, c.10, s.114.

8- et-Temhid.

9- el-İlma Fi Zabti'r-Rivaye ve Tegyidu's-Sima, s.8, 9.

– Muttaki Hindi, *Kenzü'l-Ummal*.²

Hadisin Senet Açısından İncelemesi

Hadisi senet açısından incelemesine geçmeden önce, aşağıdaki hususların bilinmesinde yarar vardır:

- Buharî ve Müslim bu hadisi nakletmemişler.
- Bu rivayet Ehlisünnet'in ünlü sahih kitaplarından hiç birinde yer almamıştır. Sahih-i Tirmizî, Sahih-i Nesei, Sünen-i İbn Mace, Sünen-i Ebi Davud ve benzeri...
- Bu hadis Ehlisünnet'in muteber müsnetlerinde de gelmemiştir. (Müsned-i Ahmed b. Hanbel gibi).
- Ehlisünnet alimlerinden bazıları hadisin garabetini belirtmişlerdir. Hakim el-Müstedrek'te şöyle diyor: "Sünnet'e sarılmanın zikri bu hadiste, garip bir şeydir."

Keşfu'z-Zünun kitabında şöyle gelmiştir:

"Muvatta-ı Malik, eski ve mübarek bir kitaptır; o sahih hadisleri bir araya toplamayı kastetmiştir; ama onun topladıkları kendi nezdinde sahihtir; hadis ehli istilahına göre değil."³

Suyutî İbn Hazm'dan şöyle naklediyor:

"Ben, Muvatta-ı Malik'de gelenleri saymışımdır. On da beşyüz küsur müsnet; üç yüz küsur mürsel; yetmiş küsur zayıf hadis buldum ki Malik'in kendisi de onlara amel etmemiştir. Ve Muvatta'da zayıf hadisler vardır ki ulemanın çoğunluğu onları zayıf saymışlardır."⁴

Bu hadis muvatta'da senetsiz olarak nakledilmiştir ve İbn Abdulberr'in naklettiği senet de zayıftır.

"Kitabellah ve sünnetî" hadisi İbn Hişam'ın siretinde, senetsiz olarak gelmiştir. Hakim Nişaburî Müstedrek'te İbn Abbas ve Ebu Hüreyre'den nakletmiştir.

İbn Abbas'ın senedinde, yer alan İsmail b. Ebu Üveys, baba oğul, her ikisi de zayıftır.

Ebu Muin şöyle diyor: "İsmail kendi dayısından hiç kimse-nin kabul etmediği garip hadisler naklediyor."

1- Feyzu'l-Kadir, c.3, s.240.

2- *Kenzü'l-Ummal*, c.2, el-İtisam bi'l-Kitab ve's-Sünne babı.

3- *Keşfu'z-Zünun*, c.2.

4- *Tenviru'l-Hakaik*, c.1, s.9.

İbn Salih şöyle diyor: "Ben onu sahih bilmiyorum.

İbn Hazm, el-Muhalla'da Ebu'l-Futuh Ezdi'den, o da Seyf b. Muhammed'den şöyle naklediyor: "İsmail b. Ebu Üveys yalan hadis uyduruyordu."¹

Ebu Hüreyre'nin senedi, Salih b. Musa Talhi Kufi'dendir ve İbn Muin onu sahih bilmiyor. İbn Muin'den şöyle nakledilir: "Salih ve Musa değerden yoksundurlar ve hadislerine itibar edilmez."

Buharî şöyle söylemiştir: "O (Salih ve Musa Kufi) hadis münkiridir."

Nesei, İbn Adiy, Tirmizî, Akilî ve Ebu Nuaym, "Salih b. Musa"yı onaylamamış ve onun hadislerini kabul etmemişlerdir.

Beyhaki, İbn Abbas ve Ebu Hüreyre'den iki senet nakletmişlerdir ki her ikisi de zayıftır.

et-Temhid'de, Ehli-sünnet ricalından bir kısım zayıf sayılmıştır.

Burada sadece "Kesir b. Abdullah"a işaret ediyoruz:

İbn Hatem şöyle der: "O metin değildir." Nesei, "O sıkı değildir." der. Adiy'den: "Onun naklettiği rivayetlere uyulmaz." dediği nakledilir. Abdulberr'den şöyle nakledilir: "Onun zaafına dair icma vardır."

İbn Hayyan şöyle belirtir: "Kesir b. Abdullah, baba ve ced-dinden yalan ve sahte hadisler naklediyor; ki onların nakli, şaşkınlığı ifade etme amacı dışında helal değildir."²

Kadı Ayaz, *el-İlma*'da "Kitabellah ve sünneti" hadisini nakletmiş ve demiştir ki: Bu hadisin ravilerinden bir kısmı, Ehli-sünnet ricalının nezdinde zayıf sayılmıştır. "Şüeyb b. İbrahim" gibi ki Seyf b. Ömer'in kitaplarının ravidir ve İbn Adiy onu zayıf saymıştır ve demiştir ki: "O maruf değildir."³

Ezdi şöyle diyor: "Onun hadisleri terkedilmiştir."

Yine Sabbah Muhammed şöyle söylüyor: "O uydurduğu hadisleri güvenilir şahıslara nispet ederek nakletmiştir."⁴

"Seyf b. Ömer'i, Ebu Muin, Ebu Hatem, Ebu Davud, Nesei, Darekutni gibi Ehli-sünnet ricalından bir çoğu, hadislerini zayıf

---

1- Tenzibu't-Tehzib, c.1, s.271.

2- Tenzibu't-Tehzib, c.8, s.377.

3- Lisanu'l-Mizan, c.3, s.145.

4- Tehzibu't-Tehzib, c.4, s.358.

veya terkedilmiş olarak bilirler.

Suyutî, Camiu's-Sağir'de "Kitabellah ve sünnetî" hadisini Müstedrek-i Hakim'den naklediyor. Biz Müstedrek'in hadisinin senediyle ilgili bazı bilgiler sunduk.

Muttaki Hindi, "kitabellah ve sünnetî" hadisini birkaç senetle nakletmiştir: Hakim, Ebu Hüreyre'den; Hakim, İbn Abbas'tan; Beyhaki, İbn Abbas'tan, el-İbane Kitabı, Ebu Hüreyre'den. Biz her biriyle ilgili bilgi verdik.

Verilen bilgiler ışığında, nasıl "kitabellah ve sünnetî" hadisi, "kitabellah ve itreti" hadisi karşısında sunulabilir?

İki Hadisi Cem Etme İmkânı

Eğer "kitabellah ve sünnetî" hadisinin senedini sahih bilsek bile "kitabellah ve itreti" hadisiyle çelişkisi söz konusu olmaz. Çünkü Allah Resulü'nün itretine sarılmak onun sünnetlerinden birisidir. Bu durumda İtret'ten yüz çevirmek, sünnet'in terki sayılır.

Eğer "kitabellah ve sünnetî" hadisini sahih olarak değerlendiresek, onu "kitabellah ve itreti" hadisiyle cem etmemiz ve şöyle dememiz gececektir: Hz. Peygamber (s.a.a) kendisinden sonra üç şeyi emanet bırakmıştır: Allah'ın kitabı, Resulün sünneti ve kitap ve sünneti bilen insanları (yani Ehlibeyt'i).

İbn Hacer şöyle şöyle der: Hz. "Peygamber (s.a.a), ümmetin, kitaba, sünnete ve bu ikisini bilen alimlere sarılmasını zorunlu kılmıştır. Bu husustaki hadislerden bu üç şeyin kıyamete kadar kalacağı anlaşılır."¹

Sanki Şeyh Muhammed Ebu Zühre "adet" in mefhumuna istinaden, bu iki hadisi mütearız bilmiştir; ama bilindiği üzere "adet" in mefhumu hüccet değildir.

"Kitabellah ve Sünnetî" Hadisinin "Şeyheyn" in Siretiyle Çelişkisi

Hadisin kitabet, tedvin ve naklinin birinci ve ikinci halife tarafından yasaklanması, tarihin bilinen bir gerçeğidir. Eğer "kitabellah ve sünnetî" hadisini Hz. Peygamber'den olduğunu kabul edersek, şöyle bir soru çıkar karşımıza: Pe-ki neden "Şeyheyn" hadisle ilgili böyle bir yasak uyguladılar? Bu hadis

---

1- es-Sevaiku'l-Muhrika, s.148.

mi yanlış? Yoksa "Şeyheyn" in sireti mi?

4- "İLİM ŞEHİRİ" HADİSİ

Ehlibeyt'in, özellikle Ali'nin (a.s) dinî merciliğini ispatlayan delillerden birisi de "Ene Medinetü'l-İlm" hadisidir.

Hadisin Tabiri

Hakim Nişaburî, İbn Abbas ve Cabir b. Abdullah'tan nakle-
diyor ki Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Ben ilim şehriyim ve Ali onun kapısıdır, öyleyse
ilim şehrine girmek isteyen, ona kapısından girsin."¹

Sahih-i Tirmizî de Allah Resulü'nden şöyle nakledilir:

"Ben ilim şehriyim, Ali de onun kapısıdır."²

Sahabeden Hadisi Nakledenler

- Emirü'l-Müminin Hz. Ali (a.s)
- İmam Hasan Müçteba (a.s)
- İmam Hüseyin (a.s)
- Abdullah b.Abbas
- Cabir b. Abdullah Ensari
- Abdullah b. Mesud.
- Abdullah b. Ammar
- Huzeyfe b. Yeman
- Enes b. Malik
- Amr b. As

Tabiinden Hadisi Nakledenler

- İmam Zeynelabidin (a.s)

1- el-Müstedrek, c.3, s.136 ve...

2- Camiu'l-Usul, c.9, s.473.

- İmam Muhammed Bakır (a.s)
- Esbağ b. Nübate
- Cerir Zebbi
- Haris b. Abdullah Hemdani
- Sa'd b. Tureyf Hanzali
- Sa'd b. Cerir
- Seleme b. Kuheyl
- Süleyman b. Mehran
- Asim b. Hamza Seluli
- Abdullah b. Osman b. Heysem
- Abdurrahman b. Osman
- Abdurrahman b. Asile Muradi
- Mucahid b. Cebr

Üçüncü Asırda Hadisi Nakledenler

Bu hadisi üçüncü asırda Ehlisünnet alimlerinden on dokuz kişi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Hafız Yahya b. Muin Bağdadi, öl. 233, *Müstedrek*, c.3, s.138
- Ebu İsa Tirmizî, öl. 274, *Müstedrek*, c.5 s.569
- Ahmed b. Hanbel öl. 241
- Bezzar öl. 293

Dördüncü Asırda Nakledenler

Hadisi Ehlisünnet alimlerinden otuz bir kişi nakletmiştir. Örneğin:

- Ebu Cafer Taberî, öl. 310, *Tehzib'ul-Asar*, s.150
- Ebu'l-Kasım Taberani, öl. 360, *Mu'cemu'l-Kebir*, c.11 s.55
- Cüabi, öl. 355

Beşinci Asırda Nakledenler

Hadisi beşinci asırda Ehlisünnet alimlerinden yirmi sekiz kişi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Hakim Nişaburî, ö:405, *el-Müstedrek*, c.3, s.137
- Ebu Nuaym İsfahanî, öl. 430, *Marifetu's-Sahabe*, c.1, s.308

- Ebu Bekir Beyhaki, öl. 458, *Maktel-i Harezmi*, c.1, s.43
- Hatip Bağdadî öl. 463, *Tarih-i Bağdad*, c.4, s.348
- İbnü'l-Mağazili Şafiî, öl. 483, *Menakıb-ı Ali b. Ebi Talib*, s.80

Altıncı Asırda Nakledenler

Bu hadisi Ehlisünnet alimlerinden yirmi iki kişi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Ahmed b. Muhammed b. Ali Asim-i, öl. 558
- Sem'an-i Muruzi, öl. 562, *el-Ensab*, c.3, s.475
- Hatip Harezmi, öl. 568, *el-Menakıb*, s.82
- İbn Asakir Dimişki, öl. 571, *Muhtasarı Tarih-i Di-mişk*, c.18, s.17

Yedinci Asırda Nakledenler

Hadisi yedinci asırda Ehlisünnet alimlerinden on yedi kişi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Muhammmet b. Muhammed Cezeri, öl. 606, *Camii'l-Usul*, c.9, s.473
- Ali b. Muhammed Cezeri, öl. 630, *Usdu'l-Gabe*, c.4, s.100
- Sibt b. Cevzî, öl. 654, *Tezkiretu'l-Havas*, s.48
- Genci Şafiî, öl. 658, *Kifayetu't-Talib*, s.220
- Muhibbuddin Taberî, öl. 694, *er-Riyazu'n-Nazre*, c.3, s.140

Sekizinci Asırda Nakledenler

Hadisi sekizinci asırda Ehlisünnet alimlerinden on üç kişi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Şeyhu'l-İslâm Hemmui, öl. 722, *Feraidu's-Simteyn*, c.1, s.98
- Hafız Ebu'l-Haccac Mizzi, öl. 742, *Tehzibu'l-Kemal*, c.20, s.485
- Zehebi, öl. 748, *Tezkiretu'l-Huffaz*, c.4, s.1231

Dokuzuncu Asırda Nakledenler

Hadisi Ehlisünnet alimlerinden on dört kişi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Nuruddin Heysemi, öl. 807, *Mecmau'z-Zevaid*, c.9, s.114
- Muhammed b. İsa Dimyerî, öl. 808, *Hayatu'l-Hayvan*, c.1, s.79
- Şahabuddin Askalanî, öl. 852, *Tehzibu't-Tehzib*, c.7, s.296
- İbn Sabbağ Malikî, öl. 855, *el-Fusulu'l-Muhimme*, s.36.
- Bedruddin Ayini, öl. 855, *Umdetu'l-Gari*, c.16, s.215

Onuncu Asırda Nakledenler

Hadisi onuncu asırda Ehlisünnet alimlerinden yirmi dördü nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Celaluddin Suyutî, öl. 911, *el-Camiu's-Sağir*, c.1, s.415
- Semhudi, öl. 911, *Cevahiru'l-Akdeyn*, s.303
- Ahmed b. Muhammed b. Askalanî Şafiî, öl. 923, *el-Mevahibu'l-Ledünniyye*, c.2, s.20
- İbn Hacer Heysemi, öl. 974, *es-Sevaiku'l-Muhrika*, s.112
- Muttaki Hindi, öl. 975, *Kenzü'l-Ummal*, c.11, s.614

On Birinci Asırda Nakledenler

Hadisi Ehlisünnet'ten yirmi alim nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Menavi, öl. 1031, *Feyzu'l-Kadir*, c.3, s.46 ve *et-Teysir*, c.1, s.377
- İbn Kesir Mekki Şafiî, öl. 1047, *Vesiletu'l-Meal*, s.123, bab: 4

On İkinci Asırda Nakledenler

Hadisi on ikinci asırda Ehlisünnet alimlerinden on dokuz kişi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Kuranî Şafiî, öl. 1101, *en-Nebras*
- Zerkani Malikî, öl. 1122, *Şerhu'l-Mevahibi'l-Ledün-niyye*, c.3, s.143

On Üçüncü Asırda Nakledenler

On üçüncü asırda Ehlisünnet alimlerinden yirmi iki kişi bu hadisi nakletmiştir. Bazıları şunlardır:

- Muhammed b. Ali Sabban, öl. 1205, *İs'afu'r-Rağibin*, s.156

– Alusî, öl. 1270, *Ruhu'l-Meani*

On Dördüncü Asırda Nakledenler

Ehlişünnet alimlerinden on kişi bu dönemde nakletmiştir.

Örneğin:

- Zeyni Dehlan Şafî, öl. 1304, *el-Futuhatu'l-İslâmiyye*
- Nehbani Şafî, öl. 1350

"İlim Şehri" Hadisini Tartışmaya Açık Bilmeyenler

"İlim Şehri" hadisini, Ehlişünnet alimlerinden otuz dokuz kişi doğruluğunda şüphe edilmeyen kesin hadislerden bilmıştır. Bazıları şunlardır:

- Asimi, *Zeynu'l-Feta'* da;
- Muhibbuddin Taberî Şafî;
- Genci Şafî, *Kifayetu't-Talib*;
- Şemsuddin Zerendi, *Dürerü's-Simteyn'* de
- Seyyid Ali Hemdani, *el-Meveddetu'l-Kurba'* da
- İbn Sabbağ Malikî, *el-Fusulu'l-Mühimme'* de
- İbn Hacer Mekki, *es-Sevaiku'l-Muhrika'* da

İlim Şehri Hadisini Şiir Hâline Getirenler

Büyük şair ve ediplerden bazısı "İlim Şehri" hadisinin içeriğini şiir hâline getirmişlerdir. Örneğin:

- Ebu'l-Kasım Firdevsi
- Hekim Senai
- Harezmi Mekki
- Feriduddin Ettar
- Celaluddin Belhi
- Sa'di Şirazi

Hadisin Sahih Olduğunu Belirtenler

Yirmi bir Ehlişünnet alimi hadisin sahih olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin:

- Hafız Ebu Zekerriyya Bağdadi, *es-Sevaiku'l-Muhrika*, s.122
- Ebu Cafer Taberî, *Tehzibu'l-Asar*, s.104

- Hakim Nişaburî, *el-Müstedrek*, c.3, s.137
- Hatip Bağdadi
- Celaluddin Suyutî, *Cem'u'l-Cevami*
- Yahya b. Muin, (*Tehzibu'l-Kemal* ve *Tehzibu't-Tehzib* adlı eserlerde Eba Salt Hirevî'nin tercümesinde nakledildiğine göre) İbn Teymiye'nin Yahya b. Muin'in tashihlerine güvendiği bilinir.

Hadisin İçeriği

Hadisten anlaşılan bazı noktalara değiniyoruz:

a) Bu hadis, Ali'nin (a.s) bilgide üstünlüğünü ifade eder, bilgide üstünlük efdaliyeti; efdaliyet ise imameti gerektirir.

Allah (c.c) şöyle buyuruyor: "...Hakka götüren mi uyulmaya daha layıktır, yoksa doğru yola götürülmedikçe kendisi doğru yolu bulamayan mı? O hâlde neyiniz var? Nasıl hükmediyorsunuz?"¹

b) Ali (a.s) masumiyet sıfatına sahiptir; zira masumdan başkası ilim kapısı olamaz.

c) İmam ilimde vasıtaadır. İslâm ümmeti Hz. Peygamber'in (s.a.a) ilimlerini Emirü'l- Müminin'den (a.s) almaları gerekir.

ç) Ali (a.s) Resulullah'ın (s.a.a) ilminin hafızıdır. Bu da Ali'nin (a.s) bütün sahabeden üstün olduğunu gösterir.

d) İslâm ümmeti Ali'ye (a.s) baş vurmaları gerekir. Allah Resulü'nün ilmini arayan, onun kapısından, (ki Ali'dir) girmelidir.

"Ben İlim Şehriyim" Hadisinin Tanıkları

1- Hz. Peygamber'den (s.a.a) şöyle nakledilmiştir:

"Ben hikmet eviyim ve Ali onun kapısıdır."

Ehlisünnet alimlerinden elli dokuzu bu hadisi nakletmiştir.
Örneğin:

- Tirmizî, *el-Camiu's-Sahih*, c.5, s.596; hadis: 3723.
- Ebu Nuaym İsfahanî, *Hilyetu'l-Evliya*, c.1-s.64.
- Celaluddin Suyutî, *el-Camiu's-Sağir*, c.1, s.108.
- Muttaki Hindi, *Kenzü'l-Ummal*, c.12, s.201.

1- Yunus, 35

- Abdurrauf Menavi, *Feyzu'l-Kadir*, c.3, s.46.

2- Hz. Peygamber'den (s.a.a) şöyle nakledilmiştir:

"Ben hikmet şehriyim ve Ali onun kapısıdır."

Bu Hadisi Ehlisünnet alimlerinden on iki kişi nakletmiştir.
Bazıları şunlardır:

- Ebu Nuaym İsfahanî, *Hilyetu'l-Evliya*, c.1, s.61.

- Hatib-i Bağdadi, *Tarih-i Bağdad*, c.11, s.204.

- Abdurrauf Menavi, *Feyzu'l-Kadir*, c.3, s.46.

3- Hz. Peygamber'den (s.a.a) şöyle rivayet edilir:

"Ben ilim eviyim; Ali ise onun kapısıdır."

Bu hadisi Ehlisünnet alimlerinden altısı nakletmiştir. Örneğin:

- Muhibbuddin Teberi Şafî, *Zhairu'l-Ukba*, s.77.

- Ali Gari, *el-Mirkat*, c.5, s.578.

Başka Birkaç Tanık

Hz. Peygamber (s.a.a) Fatıma'ya (s.a) şöyle buyurdu:

"Ben seni ümmetimin en iyisiyle evlendirdim, o ümmetin en bilginini ve amelde onların en üstünüdür. O bana ilk iman getirendir."¹

Hz. Peygamber (s.a.a) buyurdu ki:

"Benden sonra ümmetimin en bilginini, Ali'dir."²

Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Ali benim ilmimin kapısıdır."³

Hakim, Müstedrek'te Saad b. Ebi Vakkas'tan Ali'ye (a.s.) sebbeden bir topluluğun arasında öne çıkarak şöyle dediğini nakleder:

"Niçin Ali b. Ebu Talib'e küfür ediyorsunuz? O İslâm'a ilk iman getiren değil mi? O Hz. Peygamber'le

---

1- Müsmed-i Ahmed, c.5, s.26; Mecmau'z-Zevaid, c.9, s.101, 114.

2- Kenzü'l-Ummal, c.6, s.153.

3- Tarih-i Bağdad, c.4, s.158, Kenzü'l-Ummal, c.6, s.153.

(s.a.a) ilk namaz kılan değil mi? O halkın en zahidi değil mi? O halkın en bilgini değil mi?...¹

– Aişe'den şöyle nakledilir:

"Ali, sünnet hususunda halkın en bilginidir."²

1- Müstedrek, c.3, s.500.

2- er-Riyazu'n-Nezre, c.2, s.193; es-Sevaiku'l-Muhrika, s.76.

5- SEFİNE HADİSİ

Şimdiye kadar sıralanan hadislerin yanı sıra, "Sefine Hadisi" de Ehlibeyt'in dinî merciliğini ve imametini ispatlayan delillerden biridir.

Hadiste Geçen Tabirler

- Ebuzer'den şöyle nakledilir:

"Allah Resulü (s.a.a) eliyle Kâbe'nin kapısını tuttuğu hâlde şöyle buyurdu: Bilin ki! Benim Ehlibeyt'im misali, Nuh'un gemisi misalidir. Kim ona binerse, kurtuluşa erir ve kim ondan uzaklaşırsa, helak olur."¹

- İbn Hacer, es-Savaiku'l-Muhrika'da şöyle naklediyor: Farklı kanallardan nakledilen bir hadiste Allah Resulü şöyle buyurur:

"Benim Ehlibeyt'im misali, Nuh'un gemisi gibidir; kim ona binerse kurtuluşa erir ve kim onu terk ederse boğulur."²

- İbn Esir Cezerî en-Nihaye'de Resulullah'tan nakleder ki:

"Benim Ehlibeyt'im misali, Nuh'un gemisinin misalidir. Kim ondan kaçarsa, kendini ateşte bulur."³

Sahabeden Hadisi Rivayet Edenler

Sefine Hadisi'ni sekiz sahabî rivayet etmiştir. Örneğin:

- Emirü'l-Müminin Ali

1- Mişkatu'l-Mesabih, s.523; el-Maarif, s.86; el-Mu'cemu's-Sağır, c.1, s.139.

2- es-Savaiku'l-Muhrika, s.234. ve...

3- en-Nihaye Fi Garibi'l-Hadis.

- Ebuzer-i Gaffari
- Abdullah b. Abbas
- Ebu Said Hudrî
- Ebu Tufeyl Amir b. Vasile
- Müslim b. Ekve'
- Enes b. Malik
- Abdullah b. Zübeyr

Tabiinden Hadisi Rivayet Edenler

Tabiinden bir çoğu bu hadisi nakletmiştir; bazıları şunlardır:

- Said b. Cübeyr
- Hatş b. Mü'temer
- Atiyye Avfi
- Amir b. Abdullah b. Zübeyr
- İyas b. Seleme b. Ekve'
- Said b. Musayyib
- Rafi, (Ebuzer'in azatlısı)

Ehlisünnet Alimlerinden Hadisi Nakledenler

Yüz elliden fazla Ehlisünnet alimi bu hadisi rivayet etmiştir. Bazıları şunlardır:

- Muhammed b. İdris Şafî, öl. 204;
- Ahmed b. Hanbel Şeybani, öl. 241;
- Müslim b. Haccac Kuşeyri, öl. 261;
- Ebu Davud Secistani, öl. 275;
- Ebu Muhammed b. Kuteybe Dineveri, öl. 276
- İbnu'l-Bezzar, Müsned sahibi, öl. 296
- Ahmed b. Şuayb Nisai, öl. 302
- Ebu Ya'la Musuli, Müsned sahibi, öl. 307
- Muhammed b. Cerir Taberî, öl. 310
- Ebu'l-Ferec İsfehani, öl. 356
- Ebu'l-Kasım Taberani, Mücem sahibi, öl. 360
- Ali b. Ömer Darekutni, öl. 385

- Hakim Nişaburî, Müstedrek sahibi, öl. 405
- Ebu Bekir b. Merduye İsfehani, öl. 401
- Ebu İshak Salebi, öl. 428
- Ebu Mensur Sealibi, öl. 430
- Ebu Nuaym İsfehani, öl. 430
- İbn Abdulberr Kurtubi, öl. 463
- Hatib Bağdadi, öl. 643
- Ebu'l-Hasan b. Meğazili, öl. 483
- Hatib Harezmi, öl. 568
- Mecduddin Ebu's-Saadat, (İbn Esir Cezeri adıyla ünlü) öl.

606

- Fahri Razi, öl. 606
- Muhammed b. Talha Şafiî, öl. 653
- Sıbt b. Cevzî, öl. 654
- Muhammed b. Yusuf Genci Şafiî, öl. 658
- Muhibbuddin Taberî Şafiî, öl. 684
- Sadruddin Hammui, öl. 722
- Şemsuddin Zehebi, öl. 748
- Cemaluddin Zerendi, öl. 750
- Nuruddin Haysemi, öl. 807
- Seyyit Şerif Cürçani, öl. 816
- Ahmed b. Ali b. Hacer Askalanî, öl. 852
- İbn Sabbağ Malikî, öl. 855
- Celaluddin Suyutî, öl. 911
- Nuruddin Semhudi, öl. 911
- İbn Hacer Haysemi, öl. 973
- Ali b. Hisamuddin Muttaki, öl. 975
- Abdurrauf Menavi, öl. 1031
- Şihabuddin Alusî, öl. 1270
- Ahmed b. Zeyni Dehlan Mekki
- Seyyit Mumin Şablenci

Hadisin İçeriği

Merhum Allame Seyyit Şerefuddin şöyle der:

"Ehlibeyt'in gemiye benzetilmesinden maksat şudur ki kim Ehlibeyt'e sığınır dinin usul ve furuu-nu onlardan alırsa cehennem azabından kurtulur. Kim Ehlibeyt'ten uzak kaçarsa, dağı bile yutacak olan tufandan, dağa sığınacak olursa, onun yeri cehen-nemdir."¹

Merhum Hamid Hüseyin'in "Abakat" adlı eserinde sıraladığı Sefine Hadisi'nden anlaşılan hususlardan bazıları şunlardır:

- a) Ehlibeyt'e uymanın gerekliliği;
- b) Ehlibeyt'e uymak, kurtuluşa sebep olur;
- c) Ehlibeyt'in üstünlüğü;
- ç) Ehlibeyt'ten uzaklaşmak, delalete sapmak demektir.

Ehlisünnet Alimlerinin "Sefine Hadisi" Üzerine Sözleri

Hameveyni, Safine Hadisi'nin açıklamasında Vahidi-den şöyle nakleder:

"Bakın ki Allah (c.c) nasılda Ehlibeytin velâyetine sarılmaya ve onların velâyet bayrağı altında yer almaya çağırıyor ve onların velâyetini Nuh'un gemisine benzetmiştir."²

Menavi, Feyzu'l-Kadir de şöyle kaydeder:

"...Kurtuluş açısından Nuh'un gemisine benzerlik söz konusudur. Hz. Peygamber (s.a.a), ümmetinin kurtuluşunu Ehlibeyt'e sarılmakta olduğunu bildirmiştir. Öyleyse kim Ehlibeyt'e sarılırsa azaptan kurtulacak ve nimetin şükürünü yerine getirmiş olacak, kim Ehlibeyt'ten uzaklaşırsa, nimete nankörlük etmiş olacak, zulmet denizinde boğulacak ve ateşi hak edecektir."³

Ehlibeyt, Ehl-i Kisa'dır

Karine ve ip uçlar dikkate alındığında Ehlibeyt'ten, Ehl-i Kisa veya On İki İmam kastedildiği açıklığa kavuşacaktır. Karine ve ip uçlarını iki kategoride değerlendirilebilir:

- a) Dahilî karine ve ip uçları

1- el-Müracaat, s.41.

2- Feraidu's-Simteyn, c.2, s.249.

3- Feyzu'l-Kadir, c.2, s.519.

b) Haricî karine ve ip uçları

Dahilî karine derken, hadisin kendisinde geçen cümleleri kastediyoruz. *"Kim benim Ehlibeyt'inden uzak kaçarsa, helak olacaktır."* cümlesinde Hz. Peygamber (s.a.a) mutlak bir şekilde kayıtsız şartsız olarak, masumları kurtuluşun mizanı olduklarını açıklamıştır. Masum olmayan hata yapabilir. Bilindiği üzere Ehlibeyt İmamları dışında hiç kimse hakkında böyle bir iddia söz konusu değildir. Buna göre "Sefine Hadisi"nde, On İki Ehlibeyt İmamı kastedilmiştir.

Haricî karineler derken bu hadisi açıklayan hadisleri kastediyoruz. Bu hadiste kastedilenlerle, Tathir Ayeti'ndekiler aynı şahıslardır. Hz. Peygamber ayeti açıklarken Ehlibeyt'ini bir örtü altında toplayarak *"İlâhî! Bunlar benim Ehlibeyt'imdir."* buyurmuştur.

6- AMAN HADİSİ

Ehlibeyt'in dini merciliğine dair bir başka delil de "Aman Hadisi" diye adlandırılan hadis-i şeriftir.

Hadiste Geçen Tabirler

Hakim Nişaburî, İbn Abbas kanalıyla Hz. Peygamber'in (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakleder:

"Yıldızlar zemin ehli için boğulmaktan aman vesilesidirler, ümmet de ihtilâftan Ehlibeytim sayesinde aman bulur. Öyleyse bir Arap kabilesi, Ehlibeyt'ime karşı gelirse, sözüme uymamış ve şeytanın grubundan hesap edilecektir."¹

Ahmed, Müsned'inde Ali (s.a) kanalıyla Hz. Peygamber'in (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakleder:

"Yıldızlar zemin ehli için aman vesilesidirler, yıldızlar yok olduğunda gök ehli de yok olacaktır. Benim Ehlibeyt'im zemin ehli için amandır. Öyleyse Ehlibeyt'im yok olursa, zemin ehli de yok olacaktır."²

Haysemi, Seleme b. Ekve' kanalıyla Hz. Peygamber'den şöyle nakleder:

"Yıldızlar gök ehli için amandırlar. Hakikaten benim Ehlibeyt'im de ümmetim için amandırlar."³

Ehlisünnet Alimlerinden Hadisi Nakledenler

- Hakim, *Müstedrek*, c.2, s.149.

1- Müstedrek-i Hakim, c.3, s.149.

2- Yenabiu'l-Mevedde, s.19.

3- Mecmau'z-Zevaid, c.9, s.174.

- İbn Hacer Mekki Şafî, *es-Savaiku'l-Muhrika*, s.91.
- Suyutî Şafî, *İhyau'l-Meyyit*
- Kunduzi Hanefî, *Yenabiu'l-Mevedde*, s.29.
- Muhibbuddin Taberî Şaffi, *Zehairu'l-Ukba*, s.17.
- Zerendi, *Dürerü's-Simteyn*, s.234.
- Hemmui, *Mezaidu's-Simteyn*, c.27, s.241.
- Haysemi, *Mecmau'z-Zevaid*, c.9, s.174.

Ayrıca, Semhudi, *Cevahiru'l-Akdeyn* adlı eserinde şöyle yazıyor:

"Bir ihtimale göre Ehlibeyt'ten kasıt kendilerine uyulan ümmetin imamlarıdır, Ehlibeyt alimleridir; gökteki yıldızların insanları hidayet ettiği gibi. Eğer yeryüzü bu Ehlibeyt alimlerinden boş kalacak olursa, zemin hakkında vadilen şey gelip çatacaktır ve bu, Hz. Mehdi'nin öldüğü andır ki ona haber verilmiştir."¹

1- Cevahiru'l-Akdeyn, Aman hadisinin şerhi.

7- "ALİ HAK İLE VE HAK ALİ İLEDİR" HADİSİ

Bu hadis söz konusu edilen diğer hadisler gibi İmam Ali'nin (a.s) masumiyetine, imametine ve dinî merciliğine delalet eder.

Hadiste Geçen Tabirler

Hatib Bağdadi Ebuzer'den şöyle naklediyor:

"Ümmü Seleme'nin nezdine vardığımda ağladığını gördüm. O kendi kendine alimleri yad ederek şöyle söyleniyordu: Allah Resulü'nden şöyle buyurduğunu işittim:

Ali hak ve hak Ali iledir. Ve bu ikisi kıyamet gününde, havuzun başında bana varıncaya kadar birbirinden ayrılmazlar."¹

Allah Resulün'ün şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

"Allah Ali'ye rahmet etsin; Ey Allah'ım! Ali nerede olsa, hakkı onunla birlikte kıl."²

Ebu Ya'la, Ebu Said Hudrî'den şöyle naklediyor:

"Allah Resulü Ali'ye (a.s) işaret ederek şöyle buyurdu: Hak Ali iledir."³

Heysemi, Mecmau'z-Zevaid'de Ümmü Seleme'den şöyle naklediyor:

"Allah Resulü (s.a.a) mükerrer buyuruyordu: Ali (a.s) hak üzeredir. Kim ona uyarsa hakka uymuştur ve

---

1- Tarih-i Bağdad, c.14, s.341.

2- Müstedrek-i Hakim, c.3, s.135; Camiu't-Tirmizi, c.5, s.592; Müsned-i Ebu Ya'la, c.2, s.318; Mecmau'z-Zevaid, c.7, s.35.

3- Müsned-i Ebi Ya'la, c.2, s.318.

kim onu terk ederse hakkı terk etmiştir. Bu, bundan önce de sabit olan bir ahittir."¹

Hakim, Ümmü Selededen Allah Resulü'nün şöyle buyurduğunu naklediyor:

"Ali (a.s) Kur'ân'la ve Kur'ân Ali ilemdir. Bu ikisi Kevser havuzunun başında bana varıncaya kadar birbirinden ayrılmazlar."²

Sahabeden Hadisi Rivayet Edenler

- Ali b. Ebu Talib (a.s)
- Hüseyin b. Ali (a.s)
- Ebu Bekir b. Ebu Kuhafe.
- Sa'd b. Ubade.
- Ebuzer Gaffari
- Huzeyfe b. Yeman.
- Selman Farisi.
- Ammar Yasir.
- Ebu Musa Eş'ari.
- Kaab b. Acere.
- Ebu Eyyub Ensari.
- Sa'd b. Ebu Vakkas.
- Kaab b. Amr.
- Aişe bint-i Ebu Bekir.
- Ümmü Seleme.
- Ebu Said Hudrî.
- Zeyd b. Erkam.
- Berâ b. Azib.
- Cabir b. Abdullah Ensari.
- Sehl b. Saad.
- Ebu Leyla Gaffari.
- Ebu Tufeyl Amir b. Vasile.

1- Mecmau'z-Zevaid, c.9, s.134; Mecmau'l-Evset, c.5, s.455 ve...

2- Müstedrek-i Hakim, c.3, s.34.

Ehlisünnet Alimlerinden Hadisi Nakledenler

- Harezmi, *el-Menakıb*, s.129.
- Ebu Cafer İskafi, *el-Mi'yar ve'l-Muvazene*, s.119.
- İbn Ebi'l-Hadid, *Nehcü'l-Belâğa Şerhi*, c.18, s.24.
- Hatib Bağdad, *Tarih-i Bağdad*, c.19, s.321
- İbn Asakir, *Tarih-i Dimişk*, c.3, s.153
- İbn Kuteybe, *el-İmame ve's-Siyase*, c.1, s.73
- Zemahşeri, *Bey'u'l-Ebrar*, c.1, s.828.
- Hemmui, *Feraidu's-Simteyn*, c.1, s.177
- Şehristani, *Nihayetu'l-Akdam*, s.493
- Hakim, *el-Müsdedrek*, c.3, s.134.
- Tirmizi, *el-Camiu's-Sahih*, c.5, s.592
- İbn Esir, *el-Cem Beyne's-Sihah*, c.9, s.420
- Muttaki Hindi, *Kenzü'l-Ummal*, c.11, s.642.
- Fahri Razi, *Tefsiru'l-Kebir*, c.1, s.305
- Hafız Genci Şafî, *Kifayetu't-Talib*, s.265
- Ebu Leyla, *Müsned-i Ebu Ya'la*, c.2, s.318
- Bedehşi, *Nuzulu'l-Ebrar*, s.58
- Heysemi, *Mecmau'z-Zevaid*, c.7, s.35
- Teberani, *el-Mucemu'l-Evset*, c.58, s.455
- Haysemi, *es-Sevaiku'l-Muhrika*, s.124
- Suyutî, *el-Camiu's-Sağir*, c.2, s.177
- Şevkanî, *Fethu'l-Kadir*, c.4, s.356

EHLİBEYT'İN DİNİ MERCİLİĞİNE DAİR BİRKAÇ HADİS

Hz. Peygamber (s.a.a), Sakaleyn Hadisi'nin devamında şöyle buyuruyor:

"Kitap ve Ehlibeyt'imden öne geçmeyin ki, helak olursunuz ve o ikisine bir şey öğretmeye kalkışmayın; çünkü Ehlibeyt'im sizden daha bilgidir."¹

Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurur:

"Kim benim gibi yaşamayı; benim gibi ölmeyi ve kıyamet gününde benim gibi adn cennetine yerleşmeyi - ki onun ağaçlarını Allah (c.c) dikmiştir- seviyorsa ben- den sonra Ali'nin velâyetini kabul etsin ve onun dostu- nu sevsin. Bunu isteyen herkes Ehlibeyt'ime uysun; çünkü onlar benim itretimdir-ler. Benim anlayış ve il- mimden almışlardır, benim tiynetimden yaratılmışlar- dır. Vay ümmetimden onların faziletlerini inkar eden- lerin ve benim onlarla olan ilişkimi gözetmeyenlerin hâline. Benim şefaetim onlara ulaşmayacaktır."²

Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyuruyor:

"Ali'nin benim nezdimdaki makamı, benim Allah ka- tındaki makamımla aynıdır."³

Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyuruyor:

"Gerçekten sizin aranızda Ehlibeyt'immin misali, Bab- ı Hitte'nin İsrailoğulları misalidir. Kim o kapıdan girer- se, Allah onu bağışlayacaktır."¹

1- el-Mecmau'l-Kebir; ed-Dürrü'l-Mensur, c.2, s.60; es-Sevaiku'l- Muhrika, s.89.

2- Hilyetu'l-Evliya, c.1, s.86; el-Mecmau'l-Kebir, c.5, s.194 ve...

3- es-Sevaiku'l-Muhrika, s.106.

Yine Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyuruyor:

"Kim beni terk ederse Allah'ı terk etmiştir ve kim seni terk ederse beni terk etmiştir."²

1- Mecmau'z-Zevaid, c.9, s.168, el-Mecmau'l-Kebir, c.2, s.22.

2- Sünen-i İbn Mace, c.1, s.44 ve...

EHLİBEYT'İN İLİM VE FAZİLETLERİYLE İLGİLİ EHLİSÜNNET BÜYÜKLERİNİN SÖZLERİ

Ehlisünnet büyüklerinden büyük bir çoğunluk Ehlibeyt'in fazilet ve kemalini açıkça belirtmişlerdir.

Burada onların Şia İmamlarının her biri hakkındaki sözlerine kısaca değineceğiz:

1- Hazreti Ali (a.s)

Menavi *Feyzu'l-Kadir*'de şöyle naklediyor:

Birisi Muaviye'nin yanına gelerek bir soru sordu. Muaviye "Bunu Ali'den sor; o benden daha bilgilidir." dedi. Soruyu soran "Ben senin cevabını istiyorum." dedi. Bunun üzerine Muaviye hiddetle sinirlendi ve şöyle dedi: "Vay sana! Sen Allah Resulü'nün bir çok ilmi öğrettiği, büyüklerin ve sahabenin bunu itiraf ettiği, hatta Ömer b. Hattab'ın zor şeyleri kendisine götürdüğü birisinden soru sormaktan rahatsız mı oluyorsun?"

Muaviye şunları ekledi sözlerine: Bir gün birisi Ömer b. Hattab'dan bir mesele hakkında sordu. Ömer, bu soruyu Ali'den sormasını istedi. Soruyu soran "Müminlerin Emiri! Ben senin cevabını istiyorum." Bu sırada Ömer sinirlendi ve onu meclisten dışarı attı ve adını divandan silmeleri yönünde talimat verdi."¹

İmam Hasan (a.s), babasının şehadetinden sonra bir hutbesinde şöyle buyurdu:

1- Feyzu'l-Kadir,c.3, s.46.

"Aranızdan öyle bir şahıs ayrıldı ki ilimde hiç kimse ondan öne geçmemiştir."¹

2- İmam Hasan (a.s)

Zehebi yazıyor ki:

"Hasan b. Ali b. Ebi Talib b. Haşim b. Abdu-menaf; imam, seyyit, Allah Resulü'nün reyhanesi, torunu ve cennet gençlerinin seyyididir. Güzel ve yüce makamlı ve... idi."²

İbn Abdulberr şöyle yazıyor:

"İmam Hasan (a.s) fazıl ve takvalı biriydi."³

İbn Sabbağ Malikî şöyle yazıyor:

"Hasan b. Ali devamla Allah Resulü'nün mescidinde oturuyordu, halk onun etrafını çevirip meselelerini ondan soruyorlardı ve İmam da onları tatmin edecek bir şekilde cevap veriyordu."⁴

3- İmam Hüseyin (a.s)

İbn Abdulberr İstiab'da şöyle yazıyor:

"Hüseyin, fazıl ve dindar biriydi; çokça namaz kılar, oruç tutar ve hacca giderdi."⁵

Harezmi Hanefî kendi senediyle Selman'dan şöyle naklediyor:

"Ben Hz. Peygamber'in (s.a.a) huzuruna vardım; o sırada Hüseyin'in Peygamber'in dizlerine oturduğunu gördüm. Hz. Peygamber (s.a.a) onun gözlerinden ve ağzından öpüyor ve şöyle buyuruyordu: "Şüphesiz sen seyyitsin, seyyit oğlu ve seyyitlerin babasıdır; ve şüphesiz sen hüccetsin ve hüccet oğlu ve hüccetlerin baba-

---

1- Müsned-i Ahmed, c.2, s.328 ve Tarih-i İbn Kesir, c.7, s.368. ve Kenzü'l-Ummal, c.13, s.192.

2- Feyzu'l-Kadir, c.3, s.46.

3- el-İstiab, c.1, s.369.

4- el-Fusulu'l-Muhimme, s.155.

5- İstiab, c.1, s.393.

sısın ki onlardan dokuzu senin neslindedir ve onların dokuzuncusu "Kâim"dir"¹

4- İmam Zeynelabidin (a.s)

Muhammed b. Müslim Kureşî İmam'ın muasırlarından, Hicaz ve Şam'ın tanınmış fakihlerinden, İmam'ın makamı hakkında şöyle söylüyor:

"Ben Kureşî, ondan daha takvalı ve faziletli birini görmedim."²

Başka bir yerde şöyle söylüyor:

"Ben birkaç kez Ali b. Hüseyin'le bir arada oturdum ve ondan fıkhıta daha üstün birini görmedim."³

Said b. Musayyib, Medine'nin bariz fakihlerinden, İmam'ın şanı hakkında şöyle diyor:

"Ben kesinlikle Ali b.Hüseyin'den daha üstün birini görmedim."⁴

Zeyd b. Eslem (Medine'nin en büyük fakihlerinden) şöyle söylüyor:

"Ben anlayış ve hıfz da Ali b. Hüseyin gibisini görmedim..."⁵

Hammad b. Zeyd (Basra'nın büyük fakihlerinden) İmam'ın şanı ve makamı hakkında şöyle söylüyor:

"Ali b. Hüseyin gördüğüm Haşimilerin en üstünüdür."⁶

Yahya İbn Said (Tabiinin büyüklerinden, ulema ve fakihlerin fazıllarından) İmam'ın şanı ve makamı hakkında şöyle diyor:

"Ben Ali b. Hüseyin'den hadis işittim ve onu Haşimilerin en üstünü olarak buldum."⁷

1- Maktelu'l-Hüseyin, c.1, s.146.

2- el-Bidaye ve'n-Nihaye, c.9, s.104.

3- Tezkiretu'l-Huffaz, c.1, s.75.

4- Tarih-i Yakubî, c.3, s.46.

5- Tabakatu'l-Fukaha, c.2, s.34.

6- Tehzibu'l-Lugat ve'l-Esma, s.343.

7- Tehzibu'l-Kelam, c.7, s.336.

Malik b. Enes şöyle diyor:

"Ehlibeyt arasında Ali b. Hüseyin gibisi gelmemiştir..."¹

Ebu Bekir Berki diyor:

"Ali b. Hüseyin, zamanının en üstünüydü."²

Ebu Zer'a şöyle diyor:

"Ben Ali b. Hüseyin'den daha fakih birini görmedim."³

Ebu Hazim şöyle diyor:

"Ben Haşimiler arasında Ali b. Hüseyin'den daha üstününü görmedim."

Yine şöyle diyor:

"Ben fıkıh konusunda Ali b. Hüseyin'den daha üstün birini görmedim."⁴

İbn Asakir şöyle yazıyor:

"Ali b. Hüseyin güvenilir ve emin biriydi. Kendisinden birçok hadis nakledilmiştir. Yüce makam ve takva sahibi... idi."⁵

İbn Hacer Askalanî şöyle yazıyor:

"Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib Zeynelabidin (a.s.), güvenilir, abit, fakih, fazıl ve bilinen biridir..."⁶

Yakubi şöyle yazar:

"İmam Zeynelabidin (a.s) halkın en üstünü ve en abidi idi."⁷

İbn Teymiyye şöyle yazıyor:

"Ali b. Hüseyin tabiinin büyüklerinden, ilim ve dinde onların efendisiydi... Ve onun huşu ve gizli sadaka vb. birçok fazileti vardır."¹

1- Siyer-u A'lamu'n-Nubela, c.4, s.238 ve Tehzibu't-Tehzib, c.7, s.305.

2- Siyer-i A'lamu'n-Nubela, c.7, s.238.

3- Tarih-i Dimişk, c.12, s.18.

4- Tehzibu'l-Kelam, c.7, s.336.

5- Tarih- i Dimişk, c.36, s.142 ve Tabakatu'l-Kubra, c.5, s.222.

6- Takribu't-Tehzib, c.2, s.35.

7- Tarih-i Yakubî, c.3, s.46.

Şeyh Ebu Zühre şöyle der:

"Zeynelabidin (a.s.) hem fakih ve hem muhaddis idi. Güçte ve kudrette cediti Ali b. Ebi Talib'e benziyordu. Fıkıh konularını bütün yönleriyle ve ayrıntılarıyla biliyordu."²

İbn Asakir, Ebu Minhal'den şöyle nakleder:

"Ali b. Hüseyin'i (a.s) uzun saçlı bir haldeyken gördüm. Bana halkın kime yöneldiğini sordu. Ben, o tarafa bu tarafa gidiyorlar, dedim. Hazret şöyle buyurdu: Onlara benim huzuruma gelmelerini söyle."³

5- İmam Muhammed Bâkır (a.s)

İlim ve düşünce adamları ittifakla İmam Bakır'ın (a.s) fazilet ve ilmî üstünlüğünü kabul etmişler. Şimdi bunlardan birkaçına değineceğiz:

Abdullah b. Ata şöyle diyor:

"Ben alimleri Muhammed b. Ali dışında hiç kimse- nin karşısında böylesine küçüldüklerini görmedim. Bu onların hazrete karşı tevazularını, onun ilmine ve makamını bildiklerini ve ondan ilim almalarını gösterir. Hakem b. Ayye makamının yüceliği ve yaşına rağmen onun huzurunda ilim öğreniyordu; çocuğun ustası karşısındaki gibi."⁴

İbn Kesir Dimişki şöyle yazıyor:

"Muhammed b. Ali Bakır (a.s) kadri celil; ilim, amel, efendilik ve şerefte bu ümmetin büyüklerinden biridir... ilimleri yarararak ahkam istinbat ittiği için Bakır olarak adlandırılmıştır."

Nehbani şöyle yazıyor:

"Muhammed Bakır, Ali b. Hüseyin'in oğlu, Al-i Beyt-i Kiram seyyitlerinin imamlarından biridir."⁵

1- Minhacu's-Sünne, c.2, s.123. Birinci basım.

2- el-İmam Zeyd, s.31.

3- Tarih-i Dimişk, c.17, s.531.

4- Tarih-i İbn Asakir, c.51, s.43. ve Şezeratu'z-Zeheb, c.1, s.149. ve...

5- el-Bidaye ve'n-Nihaye, c.9, s.339.

Ve büyük alimlerden biridir..."¹

Zehebi şöyle yazıyor:

"Bakır, ilim, amel, efendilik ve şerafeti kendinde toplayan şahıslardan biridir. Onun hilâfet için ehliyeti vardı. İmamiyye Şiası'nın on iki imamından biridir ki Şiîler onun imametine inanır, masum kabul ederler..."²

Muhammed b. Sabban şöyle kaydeder:

"Muhammed Bakır (a.s.) maarif, nükteler ve incelikler sahibiydi."³

İbn Ebi'l-Hadid şöyle yazıyor:

"Muhammed b. Ali b. Hüseyin... Hicaz fakihleri-nin efendisidir. Halk fıkhi ondan ve oğlu Cafer'den öğrendiler."⁴

Hasan Basri kaydeder ki:

"Muhammed Bakır'ın sözü, nebilerin sözü gibiydi."⁵

İbn Menzur İfriki şöyle kaydeder:

"Bakır, ilim ve malda genişliğe derler. Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Ali'ye (r.a.), ilim yardığı, esas ve aslı tanıyıp, onu istinbat ettiği ve onda derine indiği için, Bakır diyorlar."⁶

Firuzabadi şöyle der:

"Muhammed b. Ali b. Hüseyin'i ilimde tek ve eşsiz bir bilgin olduğu için Bakır diye adlandırdılar."⁷

İbn Habban şöyle kaydeder:

"Bakır, alim ve büyük bir seyyid idi. Onu ilimdeki genişliğinden dolayı Bakır diye adlandırdılar..."⁸

Salahattin Sefti şöyle yazıyor:

1- Camiu Keramati'l-Evliya, c.1, s.97.

2- Siyeru A'lamu'n-Nubela, c.4, s.241.

3- İsa'fu'r-Ragibin, s.316.

4- Şerh-i Nehcü'l-Belâğa, c.15, s.277.

5- Müsteşar Abdulhalim..., el-İmam Caferu's-Sadık

6- Lisanu'l-Arab, c.4, s.74.

7- el-Kamusu'l-Muhit, c.1, s.376.

8- Vefeyatu'l-A'yan, c.3, s.314.

"Bakır, fıkıh, ilim, diyanet ve vesakati kendinde toplayanlardan biriydi. Hilâfet için salih biriydi."¹

6- İmam Cafer Sadık (a.s)

Ebu Hanife şöyle diyor:

"Ben Cafer b. Muhammed'den daha alim birini görmedim."²

Muhammed Ferid Vecdî yazıyor ki:

"Cafer b. Muhammed halkın fazıllarındandır ve kimya ilmi hakkında makaleleri vardı."³

Enes b. Malik diyor ki:

"...İlim, ibadet ve takvada Cafer b. Muhammed'den daha üstününü, hiçbir göz görmemiş, hiçbir kulak işitmemiş ve hiçbir kalbe ilham olmamıştır."⁴

Şehristani yazıyor ki:

"Cafer b. Muhammed, dinde büyük bir alim ve hikmette kamil bir edep ve dünyada büyük bir züht ve tam bir takvaya sahipti."⁵

Hayrettin Zerkuli yazıyor ki:

"...Cafer b. Muhammed ilimde yüce bir makama erişmişti. Büyük bir kesim ondan ilim öğrendiler: İmam Ebu Hanife ve İmam Malik gibi. Onu Sadık olarak adlandırdılar; çünkü hiçbir zaman ondan yalan bir şey işitilmedi."⁶

7- İmam Musa Kâzım (a.s)

Ebu Hatem diyor ki:

1- el-Vafi bi'l-Vefeyat, c.4, s.102.

2- Camiu'l-Mesanid, Ebu Hanife, c.1, s.222.

3- Dairetu'l-Maarif, on dördüncü asır, c.3, s.110 ve Vefeyatu'l-A'yan, c.1, s.291 ve...

4- Tehzibu't-Tehzib, c.2, s.104.

5- el-Milel ve'n-Nihel, c.1, s.224.

6- el-A'lam Zerkuli, c.2, s.121.

"Musa b. Cafer güvenilir, pek sadık ve Müslümanların imamlarının imamıdır."¹

Hayrettin Zerkuli yazıyor ki:

"Musa b. Cafer Sadık, Bakır oğlu, Ebu'l-Hasan künyeli, İmamiyye nezdinde on iki imamın yedincisiydi. Benî Haşim'in seyyitlerinden ve kendi zamanının en abidi olup büyük alimlerden biriydi."²

Doktor Zeki Mübarek yazıyor ki:

"Musa b. Cafer, Benî Haşim seyyitlerinden biriydi. Ayrıca ilim ve dinde öncü imamlardandı."³

İbn Hacer Haysemi yazıyor ki:

"Musa Kazım, ilim, marifet, kemal ve fazilette babasının varisiydi."⁴

Doktor Muhammed Yusuf Musa yazıyor ki:

"Biz fıkhıta ilk kitap yazanın imam Musa Kazım olduğunu biliriz. Yüz seksen üç hicri yılında, zindanda dünyadan göçtü. Onun kitabı helal ve haramla ilgili olarak sorulan soruların cevabıydı."⁵

8- İmam Ali Rıza (a.s)

Semhûdi yazıyor ki:

"Ali Rıza (a.s), Musa Kazım'ın oğlu, kendi zamanında eşsiz ve kadri büyük idi..."⁶

İbn Hacer yazıyor ki:

"Rıza (a.s), ilim ve fazilet ehliydi ve şerafet dolu bir nesebi vardı."⁷

Zehebi yazıyor ki:

"İmam Seyyid Ebu'l-Hasan Ali Rıza, din ve ilim ehli... idi"¹

1- Tehzibu't-Tehzib, c.10, s.34.

2- A'lam, c.3, s.108.

3- Şerh-i Zehru'l-Edeb, c.1, s.132.

4- es-Sevaiku'l-Muhrika, s.121.

5- el-Fıkhü'l-İslâmi, s.160.

6- Cevahiru'l-Akdeyn, c.353.

7- Tehzibu't-Tehzib.

Başka bir yerde yazıyor ki:

"Ali Rıza büyük bir makama ve hilâfet için gerekli tam bir salâhiyete sahipti."²

İbn Hullekan, Me'mun'un, İmam Rıza'ya (a.s) vâlihtlik konusunda ettiği biate sebep olarak şöyle yazıyor:

Me'mun, özel dostlarını topladı ve onlara: "Ben Abbas ve Ali b. Ebi Talib evlatlarını gözden geçirdim ve Ali Rıza'dan hilâfete daha layık birini görmedim." dedi. Sonra onunla biat etti."³

9- İmam Muhammed Cevad (a.s)

Sıbt b. Cevzî yazıyor ki:

"Muhammed Cevad (a.s), ilim, takva ve bahşîste babasının takîpçisiydi."⁴

İbn Sabbağ Malikî yazıyor ki:

"Yaşının küçük olmasına rağmen kadri büyük ve zikri yüceydi. Babasından sonra onun belirtmesi ve işareti üzerine imamet makamına yetişti. Bunu adil ve güvenilir şahıslardan bir kesim haber vermiştir."⁵

Hatib Bağdadi yazıyor ki:

"O, babasından, atalarından ve Allah Resulü'nden rivayet ediyordu. Haberlerin anlamı ve ahkâmın hakikati hususunda ona baş vurulurdu."⁶

Mahmut b. Vuheyb Bağdadi Hanefî yazıyor ki:

"Ebu Cafer künyeli, Ali Rıza oğlu Muhammed Cevad (a.s)... ilim ve fazilette babasının varisi idi..."⁷

10- İmam Ali Hadi (a.s)

Şafî yazıyor ki:

1- Siyeru A'lami'n-Nubela, c., s.387.

2- Siyeru A'lami'n-Nubela, c.9, s.392.

3- Vefeyatu'l-A'yan, c.3, s.270.

4- Tezkiretu'l-Havas.

5- el-Fusulu'l-Muhimme, s.365.

6- Tarih-i Bağdad, c.13, s.54 ve el-Vafi bil-Vefeyat, c.4, s.106.

7- Cevahiru'l-Kelam, s.147.

"İmam Ali Hadi itaatkâr, fakih ve imam idi."¹

İbn Hacer Haysemi yazıyor ki:

"Ali Askerî... İlim ve bahşişte babasının varisi idi..."²

Ebu İmad Hanbelî yazıyor ki:

"Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Rıza Ali b. Kazım b. Cafer Sadık, Hüseyinî, Alevî, Hadi adıyla maruf; fakih, imam ve Allah'a karşı itaatkâr biriydi..."³

11- İmam Hasan Askerî (a.s)

Sıbt b. Cevzî yazıyor ki:

"Hasan Askerî emin ve güvenilir bir alim idi. Hadisleri babasından ve atalarından naklediyordu..."⁴

Harezmi Şafîî yazıyor ki:

"Hasan Askeri, kadri yüce, adil ve şanı azim idi."⁵

Bastani yazıyor ki:

"Ali Hadi oğlu Hasan Askeri, Ehlibeyt'le ilgili meşhur menkıbelere sahipti. Onun hakkında, küçükken anlama ve üstün zekaya sahip oluşu nakledilmiştir."⁶

1- Mir'atu'l-Cinan, c.2, s.160.

2- es-Sevaiku'l-Muhrika, s.207.

3- Şezeratu'z-Zeheb.

4- Tezkiretu'l-Havas, s.362.

5- Vesiletu'l-Meal.

6- Dairetu'l-Maarif.

EHLİBEYT İLİMLERİNİN TEMEL ESASLARI

Ehlibeyt kaynakları incelendiğinde Ehlibeyt İmamları'nın, hükümler noktasında hiçbir zaman kendi rey ve zanlarına göre konuşmadıkları görülür. Hulefa medresesinde yaygın olan metodun tam aksine onların açıklamalarının kaynağı Hz. Peygamber'den miras aldıkları ilimdir.

Hz. Ali b. Ebu Talib şöyle diyor:

"Ben ne zaman Allah Resulü'nden bir soru sorsam cevabını bana söylerdi. Ne zaman sussam, kendisi konuşmaya başlar ve açıklamalarda bulunurdu."¹

Ali (a.s) buyuruyor ki:

"Allah Resulü ilimden bana bin kapı öğretti ki her birinden bin kapı açılıyordu."²

Usul-i Kafi kitabında şöyle gelmiştir:

Birisi İmam Cafer Sadık'tan bir soru sordu. İmam cevap verdi. Adam: "Eğer bu şekil veya şu şekil olduğunu dersek ne olur?" dedi. İmam bunun üzerine: "Sus, sana her ne söyledimse Allah Resulü'nden idi." dedi.³

Fuzeyl b. Yesar İmam Bakır'dan naklediyor ki:

"Eğer biz kendi reyimize göre hadis söylersek, mutlaka doğru yoldan çıkarız; bizden önce yoldan çıkanlar gibi. Ama biz, Allah'ın, Peygamber'ine ve onun da bize söylediği beyyin hadisleri açıklarız."⁴

1- Sünen-i Tirmizi, c.5, s.637.

2- Kenzü'l-Ummal, c.6, s.392.

3- Usul-i Kafi, c.1, s.58.

4- Besairu'd-Derecat, s.299.

Samaa b. Mehran, İmam Cafer Sadık'tan naklediyor ki:

"Hakikaten Allah, helal, haram ve te'vili Resul'üne öğretti ve Resulullah da bütün ilimlerini Ali'ye (a.s.) öğretti."¹

Davut b. Ebu Yezid Ehvel, İmam Cafer Sadık'tan naklediyor ki:

"Şüphesiz eğer biz kendi reyimize göre fetva verirsek helak olanlardan oluruz. Ama biz ne diyorsak Allah'ın Resulünden bir eserdir. Büyüklerin birbirlerinden miras aldıkları pratik bir uygulamadır bu. Nasıl ki insanlar kendi gümüş ve altınlarını koruma altına alırlar."²

İmam Cafer Sadık (a.s) buyuruyor ki:

"Benim hadisim babamın hadisi, babamın hadisi atamın hadisi, atamın hadisi Hüseyin'in (a.s) hadisi, Hüseyin'in (a.s) hadisi Hasan'ın (a.s), Hasan'ın (a.s) hadisi Emirü'l-Müminin'in hadisi ve Emirü'l-Müminin'in hadisi Resulullah'ın hadisi ve Resulullah'ın hadisi Allah'ın kelimadır."³

İmam Muhammed Bakır babalarından ve Allah Resulü'nden rivayet ediyor ki:

"Allah Resulü, Ali'ye (a.s) buyurdu ki: Ben sana ne yazdırıyorsam onu yaz. Ali (a.s) arz etti: Ey Allah'ın Nebisi! Acaba benim unutmamdan mı korkuyorsun? Peygamber (s.a.a) dedi ki: Ben senin unutmandan korkmuyorum. Çünkü ben Allah'tan seni hıfz etmesini ve unutkanlıktan korumasını istedim. Ama ortakların için yaz. Ali (a.s): Ortaklarım kimdir? diye sordu. Hazret buyurdu ki: Senin evlatlarından olan İmamlardır ki onlar vasıtasıyla ümmetim doyacak, duaları kabul olacak, onlardan bela def olacak ve onlar için rahmet gökten inecektir. Sonra Hasan'ı gösterdi ve buyurdu: Bu

---

1- Besairu'd-Derecat, s.290.

2- Besairu'd-Derecat, s.299

3- Munyetu'l-Murid, s.194.

onların birincisidir. Ve Hüseyin'i gösterdi ve buyurdu ki: imamlar onun soyundandır."¹

Hak Sahibi'nin Sözü

Emirü'l-Müminin şöyle buyuruyor:

"Nereye gidiyorsunuz? Ve yüzünüzü hangi tarafa çeviriyor sunuz? Hak bayrakları ayaktadır ve onun alametleri aşikardır. Ve Hidayet lambaları ta-kıldır. Sapıtmış bir şekilde nereye gidiyorsunuz? Peygamber'in itreti sizin aranızda olduğu hâlde ki onlar hakkın önderidirler. Dinin bayrakları ve doğruluğun dili. Onlara en iyi yerlerde, Kur'ân'ı sakladığınız yerlerde, yer verin (temiz kalplerinizde). Susamış insanlar gibi saf ve zülal çeşmeden doymak için onlara hücum edin..."²

Başka bir yerde Ali (a.s) şöyle buyuruyor:

"Peygamber'in Ehlibeyt'ine bakın, onların gittiği yönden gidin. Adımlarınızı onların adımlarının yerine koyun. Onlar sizi hidayet yolundan ayırmazlar. Aşağı ve zelil bir yere doğru sürmezler. Eğer sussalar sizde susun ve eğer kalksalar sizde kalkın. Onlardan öne düşmeyin ki yolunuzu kaybedersiniz ve onlardan geriye kalmayın ki helak olursunuz."³

Yine hazret şöyle buyuruyor:

"Onlar ilime hayat, bilgisizliğe ölümdürler. Hılimleri seni ilimlerinden ve zahirleri seni batınlardan ve suskunluları mantıklarından agah eder. Halkla muhalefet etmezler ve etmiyorlar ve onda ihtilâf yaratmazlar. Yani Ehlibeyt İslâm'ın temelileridirler. Sığınak ve emniyet vericidirler. Onlar vasıtasıyla halk kendi yerine döndü. Batıl kendi yerinden kazındı. Ve onun dili kökten çıktı. İlâhî ayini ve yolu iyi anladılar. Ve ona amel ettiler. Onu dinleyip başkalarına söylemekle yetinmediler. İlmin ravileri çok olsa da onu derk eden azdır."⁴

1- el-Emali, Şeyh Tusi ,c.2, s.56.

2- Nehcü'l-Belâğa, Hutbe: 87.

3- Nehcü'l-Belâğa, Hutbe: 97.

4- Nehcü'l-Belâğa, Kısa Sözlere: 239.

Başka bir hutbede şöyle buyuruyor:

"Biz Resulullah'ın sırdaşı, arkadaşı, hazinedarı ve kapılarıyız. Evlere ancak kapılarından girilir. Kapılarından girmeyene hırsız derler."¹

Başka bir yerde şöyle buyuruyor:

"Ey insanlar! Işığınızı, öğüt veren, öğüdünü tutanın ışığından yakın. Suyu şeffaf ve bulanık olmayan duru kaynaktan alın."²

Ali (a.s) yine buyuruyor ki:

"Bizden kopup zulüm ve yalanla kendilerinin ilimde derinleşmiş olduğunu sananlar nerede? Oysa Allah derecemizi yükseltmiş, bize vermiş; onları ise mahrum bırakmış, alçaltmıştır. Bizi içeri almış ve onları çıkarmıştır. Hidayet bizimle istenebilir ve körlük bizimle giderilebilir..."³

Başka bir yerde yine buyuruyor ki:

"Biz şerif bir topluluk ve insanlığın necibiyiz. Bizim bayrak ve alametlerimiz Peygamber'in bayrak ve alametleridir. Bizim hizbimiz Hizbullahtır. Ama isyankâr grup şeytanın hizbidirler. Bizi ve düşmanlarımızı eşit bilen, bizden değildir."⁴

1- Nehcü'l-Belâğâ, Hutbe: 154.

2- Nehcü'l-Belâğâ, Hutbe: 105.

3- Nehcü'l-Belâğâ, Hutbe: 144.

4- es-Savaiku'l-Muhrika, s.142.

HİLÂFETİN TESPİTİ VE HZ. PEYGAMBER'İN (S.A.A) ALDIĞI TEDBİRLER

Hz. Peygamber (s.a.a) risaletin ilk başlarında halifeyi tayin etmekle görevlendirilmişti; o Ali'yi (a.s) Gadir-i Hum-da hilâfet makamına tayin etti ve halktan onun için biat aldı. Hz. Peygamber (s.a.a) ömrünün sonlarına doğru hilâfetin tespiti ve sağlamlaştırılması düşüncesindeydi. Bu yüz-den iki şeye çok önem verdi ki bu ikisinin gerçekleşmesi, ilelebet ümmetin salahını ve hayrını sağlayacaktı. Bu ikisinin ameli olmasını önlemek isteyenler devamlı bahane peşindeydiler.

Peygamber (s.a.a) vefat etti; ama o iki yaptırıma dönük çözüm gerçekleşmemişti.

1- Pratiksel Çözüm: Üsame Ordusu

Hz. Peygamber (s.a.a) hastalık yatağında, ümmetini taşkın fitneler denizinde gördüğünden, korkuyordu. Diğer taraftan ümmetin arasındaki münafıklar alçak hedeflerine yetişmek için pusudaydılar.

Bu hassas zamanda, Hz. Peygamber (s.a.a) İslâm ordusunun, Üsame b. Zeyd komutanlığında Medine'den hareket etmesini istedi. Mühacir, Ensar, Ömer b. Hattab, Ebu Bekir, Abdurrahman b. Avf ve Ebu Ubeyde'ye, Üsame b. Zeyd komutanlığında ki bu orduya, katılmalarını emretti."¹

Hz. Peygamber (s.a.a) bir grubun itaatsizlik ve gevşekliğini görünce, itaatsizlik edenleri lanetledi.²

1- Tabakat-ı İbn Sa'd, c.4, s.66; Tarih-i İbn Asakir, c.2, s.391; Kenzü'l-Ummal, c.5, s.312 ve...

2- el-Milel ve'n-Nihel, c.1, s.23.

Üsâme'nin komutanlığıyla ilgili olarak bir grubun sorun çıkardığını duyunca şöyle buyurdular:

"Eğer bugün siz onun komutanlığı konusunda sorun çıkarıyorsanız, bundan önce de babasının komutanlığı hakkında da sorun çıkardınız. Allah'a an-dolsun! O komutanlığa layık idi, oğlunun komutanlığa layık olduğu gibi."¹

Birkaç Soru

Bu bölümde akla gelen soruları cevaplarıyla birlikte açıklamaya çalışacağız:

1- Niçin Peygamber (s.a.a) böylesine hassas bir dönemde İslâm ordusunun komutanlığına genç ve tecrübesiz birini getirdi?

2- Niçin muhacir ve ensarın büyüklerine, savaş komutanlarına ve kendilerini büyük makam ve rütbe sahibi bilen kimsele-re bu genç komutana itaat etmelerini emretti?

3- Hz. Peygamber'e karşı gelip, ona itaat etmeyenlerin amacı ne idi?

4- Yakında dünyadan göçeceğini bildiği hâlde neden Hz. Peygamber (s.a.a) halka, -hatta muhacir ve ensarın, hal ve akd ehlinin- kendisinden uzaklaşmaları ve Medine'yi boşaltmaları yönünde emir verdi?

Soruların Cevabı

Şöyle cevap verilmelidir: Hz. Peygamber (s.a.a) bu tutumuyla (Üsâme'nin komutanlığı) Müslümanların yönetimi hususunda esas ölçünün "yeterlilik ve liyakat" olması gerektiğini, hilâfet ve velâyette şöhret ve uzun ömrün aranmaması gerektiğini anlatmak istedi. Gerçekten de hilâfet ve yöneticilikte "liyakat" aranmalı. Efendimizin şu cümlede vurguladığı gibi: *"Allah'a andolsun! Üsâme komutanlığa layıktır."*

Ayrıca bu tavrıyla Ali'nin (a.s) genç olmasına rağmen Müslümanların hilâfet ve imametini seçilişinin sebebinin "liyakat" olduğunu da anlatmış oldu.

1- Tabakat-ı İbn Sa'd, c.2, s.190; es-Siretu'l-Halebiyye, c.4, s.207; el-Mağazi, c.3, s.1119 ve...

Hız. Peygamber (s.a.a) Üsame ordusunu göndermekle hükümet merkezini, rakiplerden ve alçakça hedefler peşinde olanlardan boşaltmayı amaçlıyordu. Hız. Peygamber (s.a.a) bu fırsatla İmam Ali ile birlikte kalanların onunla biat etmesini ve ordunun savaştan döndüğünde olmuş bitmiş bir şeyle karşılaşmasını ve kendilerini biate mecbur görmelerini istedi. Ama ne yazık ki Hız. Peygamber'in bu tedbiri gerçekleşmedi.

Bu olayda beş yerde nassa ve açık emre karşı gelindi:

- İşin başında hareket etme konusunda gevşek davranılma.
- Bazılarının Üsame'nin komutanlığa atanmasını kınaması.
- İşin sonunda, Üsame ordusuna katılmamak.
- Bazılarının Üsame'nin azli için çalışması.
- Bazılarının Hız. Peygamber'in (s.a.a) vefatından sonra ordunun Medine'ye geri çevirilmesi için çalışmaları.

2- Nazarî Yaptırım: Vasiyet Yazma Girişimi

Birinci tedbirin ameli olmamasından ardından Hız. Peygamber (s.a.a) vasiyet yazmaya karar verdiler. Yirmi üç yıl boyunca Ali'nin (a.s) hilâfetini defalarca tekrar etmesine ilaveten rihleti sırasında da bu desturu yazılı olarak İslâm ümmetine miras olarak bırakmak istediler. Böylece, tevil, inkar ve unutulmaktan korunacak ve ümmet yoldan sapmayacaktı. Ama Ömer b. Hattab'ın başını çektiği bir grup vasiyetin yazılmasına mani oldular ve İslâm ümmetini bu eşsiz hidayet belgesinden kıyamet gününe kadar mahrum bıraktılar.

Buharî, İbn Abbas'tan şöyle naklediyor:

"Hız. Peygamber (s.a.a) odasında Ömer b. Hattab da dahil olmak üzere bazı erkelerin bulunduğu bir zaman şöyle buyurdu: Kağıt ve mürekkep getirin ki sizin için bir şey yazayım ki, ondan sonra yoldan çıkmayasınız.

Ömer dedi: "Hastalık Peygamber'e galabe etmiştir, Allah'ın Kitab'ı bize yeter. Sonra hazır olanlar arasında tartışma ve ihtilâf yaşandı."

ŞİA'NIN ORTAYA ÇIKIŞI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİN İNCELENMESİ

1- Şia'nın Hz. Peygamber'in Vefatından Sonra Ortaya Çıktığını Savunanların Reddi

Bazıları, Şiîliğin ortaya çıkış zamanının Hz. Peygamber'in vefatından sonra olduğu görüşündeler. Bu görüşe göre bu düşünce, Hz. Peygamber döneminde, sahabenin zihnine yerleşmişti. Bu yüzden hilâfet asıl mecrasından saptığında onlar Ali'nin (a.s) evinde bir araya gelip yeni gelişime muhalefetlerini bildirdiler. Onların bir gün zarfında gelişen bir olaydan dolayı Ali'nin (a.s) etrafında toplanmalarını söylemek uzak bir ihtimaldir.

Doktor Abdullah Feyyaz şöyle yazıyor:

"Muhâlif kanadın (imametın Peygamber'den sonra Ali'nin (a.s) hakkı olduğunu savunanlar) hiçbir ön hazırlık olmadan ortaya çıkması ve bazılarının sürekli Ali'nin (a.s) velâyetini savunmalarını söylemek oldukça uzak bir ihtimaldir. Bu, Ali (a.s) hakkındaki düşüncelerinin, Ebu Bekir'le yaşanan olaylar sonucu oluşmasının açık bir delilidir."

Gerçek şu ki Şia'nın oluşumunu Hz. Peygamber'in (s.a.a) döneminde, ortaya çıkışını ise Hz. Peygamber'in (s.a.a) vefatından sonra bilmek gerekir. Şia'nın oluşumu ile ortaya çıkış konusunu birbirinden ayırmak lazımdır.

2- Osman'ın Öldürüldüğü Dönemde Ortaya Çıktığına Dair Görüşün Reddi

Bazıları Şia'nın ortaya çıktığı dönemin, Osman öldürüldüğü döneme rastladığını savunurlar. Şüphesiz bu görüşün cevabı

yukarıda verilen cevapta yatmaktadır. Biz Şia'nın varlığını kitap ve sünnet ışığında ispat ettik ve ilk kurucularının Allah ve Resulü(s.a.a) olduğunu öğrendik.

Ali (a.s) ve Şiflerinin yirmi beş yıllık suskunlukları, İslâm ve Müslümanların maslahatı içindi. Osman'ın ölümünden sonra insanlar yönetmeleri için Hz. Ali'ye yöneldiğinde Şia özgürlüğü ve varlıklarını ilan etmek için bir fırsat yakaladı; ancak mezhebin tesisi Hz. Peygamber (s.a.a) zamanında gerçekleşmişti.

3- Şia'nın İmam Hüseyin (a.s) Zamanında Ortaya Çıktığına Dair Görüşün Reddi

Bazılarına göre Şia ilk olarak İmam Hüseyin'in şehadetinden sonra ortaya çıktı.

Cevapta şöyle denilmelidir: İmam Hüseyin (a.s) ve ashabının pak kanının İslâm aleminde bıraktığı etki ve Şia ahkâmının bu olaydan sonra yaşadığı parlak dönem inkâr edilemez. Ama önceki konularda da açıklandığı üzere Şia Hz. Peygamber (s.a.a) döneminde bizzat onun sözleri ve tavırları sonucu, ortaya çıkmıştır.

4- Şia'nın Farslılar Tarafından Ortaya Çıkarıldığına Dair Görüşün Reddi

Bazıları Şia düşüncesinin Farslılık olgusuna bağımlı olduğunu sanmışlardır. Ancak Selman-ı Farsi dışında Şia'nın önde gelenlerinin ve Hz. Ali ordusunun büsbütün Araplardan oluştuğu dikkate alındığında bu görüşü ispat için hiçbir tutanak kalmamaktadır.

İslâm düşünürlerinden ve doğu bilimcilerinden bazıları, Şia'nın Farsların bu mezhebi kabul etmeden önce mevcut olduğuna dair bazı noktaları açıklamışlardır. Şimdi o sözlerden bazısına değinelim:

Felhuzen isminde bir doğu bilimci şöyle diyor:

"Şia'daki görüşlerin İranlılarla olan uyum ve yakınlığı inkar edilemez. Ama İranlıların bu mezhebi kurduğuna dair hiçbir delilimiz yoktur. Tarihî şahitler,

Şia'nın Araplar içerisinde başladığını ve sonra başka yerlere yayıldığını gösterir."¹

Culet Teshir, bir doğu bilimci şöyle yazıyor:

"Şia'nın oluşumunu ve ilerlemesini İslâm'a giren İranlıların taşıdığı düşüncelerin yeni düşünce sistemiyle çatışması sonucu oluşan bir olgu şeklinde değerlendirmek yanlıştır... Bu yaygın sanı, tarihî olaylara yanlış bakış açısından kaynaklanır. Alevi hareketi, sadece Arap beldelerinde oluşmuştur."²

Edım Mitz isminde bir doğu bilimcisi şöyle diyor:

"Bazıları Şia'nın İran ruhundan etkilenerek ortaya çıktığını ve İslâm'a aykırı bir düşünce sistemine sahip olduğunu sanırlar. Ancak bu, yanlış bir değerlendirmedir. Arap Yarımadası "Mekke, Teha-me ve Sen'â gibi büyük şehirler dışında diğer Şia bölgelerine göre çoğunluğu oluşturuyordu. Amman, Hicr ve Sade gibi. Ama Kum dışında İranlıların tümü Sünnî idiler. İsfahan halkı Muaviye hakkında mürsel bir nebi olduğuna inacak kadar guluv ve aşırılığa sapmışlardı."³

Nuletkih adında bir doğu bilimcisi şöyle diyor:

"Fars şehirlerinin büyük bölümü 1500 hicri yılına kadar Ehlisünnet mezhebine bağlıydılar. Safavi-ye devleti döneminde Şia mezhebi resmîyet kazandı."⁴

Doktor Ahmed Emin Mısri şöyle yazıyor:

"Tarihten de anlaşıldığı üzere Hz. Ali'nin (a.s) taraftarlığı ve Şifilik, Farsların İslâm'a girişinden önce başlamıştır."⁵

Doktor Ali Hüseyin Harbutli şöyle yazıyor:

"Araplardan bir kesim hilâfetin Ebu Bekir'e bırakılmasından sonra Ali (a.s) Şifilerinden oldular."⁶

1- eş-Şia ve'l-Havaric, s.241.

2- Akidetu's-Şia, s.204.

3- el-Hazaretu'l-İslâmiyye, s.102.

4- age.

5- Fecru'l-İslâm, s.276.

6- ed-Devletu'l-Arabiyye, s.127

Şeyh Muhammed Ebu Zühre şöyle diyor:

"Farslar Arapların eliyle Şîliği seçmişlerdir. Şîlik Farsların ortaya çıkardığı bir şey değildir."

Ardından Farsların Şîliği seçmelerinin sebebini şöyle açıklıyor:

"İslâm alimlerinden büyük bir kısım Şia'yı kabul ettikten sonra Benî Abbas ve Benî Ümeyye hakimlerinin korkusuyla Fars ve Horasan bölgelerine hic-ret ettiler. Bu yüzden Şia bu bölgelerde yayıldı."¹

Bu husus göz ardı edilmemelidir ki İslâm dini Farslar arasında yayıldığı kadarıyla diğer milletler arasında da yayılmıştır. Şia'nın ortaya çıkışından yıllar geçmesine rağmen İran'da Şîlikten hiçbir haber yoktu. Şî Eş'arilerden bazısının Kum ve Kaşan'a hicretinden sonra Şia çekirdeği İran'da atılmış oldu. Bu olay yedinci asırda gerçekleşti. İranlılar hicretin on yedinci yılında İkinci Halife zamanında Müslüman olmalarının üzerinden onlarca yıl geçmesine rağmen henüz aralarında Şîlikten hiçbir ize rastlanmazdı.

Ziyad b. Ebih'in Kufe'deki valiliği zamanında Şia topluluklarının sürgüne gönderilmesi siyasi programlardan biri idi. Bir nakle göre elli bin Kufe Şîilerinden Horasan'a sürgün edildiler. Bilindiği gibi bu topluluklar kendileriyle birlikte düşüncelerini de İran'a götürmüş ve orada yaymışlardı.

Onuncu hicri asrın başlarında Safevi padişahlarının iş başına gelmesiyle Şia mezhebi İran'ın değişik noktalarına yayıldı. Daha önce İran halkı Sünnî mezhebine bağlı idiler.²

İbn Hullekan ve Rıza Kehale şöyle yazıyor: Sıhah ashabı, Buharî, Tirmizi, İbn Mace ve Secistani hepsi acemdirler.

Raviler, ahkam ve ahbar büyükleri, müfessir ve fakih-lerin ekseriyeti, (Mücahid, Ata b. Ebi Riyah ve İkreme gibi) İranlılardır.

Ehlisünnet düşüncesi kendini bütün boyutlarıyla İranlılara borçludur. Hatta Muhammed Abdulvahhab (Vaha-biliğin kurucusu) İranlıların eliyle terbiye edilmiştir.

1- el-İmam Caferu's-Sadık (a.s), c.1, s.33

2- Mucemu'l-Buldan, c.4, s.397

Şia İmamları'nın hepsi Arap seyyitlerindendirler. Ehlibeyt mektebinin Eban b. Tebliğ, Beyt-i Ali A'yan, Beyt-i Âli Atiyye ve İbn Derraç gibi ilmî yönden önde gelenleri, Arap kabilelerindenidirler.

Şeyh Müfid, Seyyit Murtaza, Allame Hilli, İbn Derrraç, Seyyit b. Tavus, Âli-i Tavus, İbn İdris, Muhakkik Hilli, Miktağ b. Abdullah Seyuri, Şehid-i Evvel ve Şehid-i Sâni vs. Arap büyüklereindir.

5- Şia'yı Abdullah b. Saba'nın Kurduğuna Dair Görüşün Reddi

Geçen görüşlerin devamında birkaç görüşü tenkitleri ile birlikte gözden geçiriyoruz: Ehlişünnet kitaplarının büyük bir bölümünde Abdullah b. Saba ve onun hikayeleri Şia mezhebinin ortaya çıkışıyla ilintilendirilmiş ve özdeşleştirilmiştir. Şia inancını önceden Yahudi olup Yahudiliği yayan birisine nispet ediyorlar.

Taberî ve diğerlerinin bu konudaki sözleri özetle şöyledir:

"Abdullah b. Saba isminde bir Yahudi, Yemen'in Sen'a şehrinde, Osman b. Affan sırasında İslâm'ı seçti ve fikirlerini Kufe, Şam, Mısır ve Basra gibi İslâmî bölgelere yaptığı seferlerde yaydı. Onun inançlarından bazıları şunlardır:

Hız Peygamber'in (s.a.a) Hz. İsa gibi recat edecektir. Her nebinin mutlaka bir vasisi olmuştur. İslâm peygamberinin vasisi de Ali'dir (a.s) ve o vasile-rin sonuncusudur. Osman, Ali'nin (a.s) hakkını gas-bederek ona zulüm etmiştir; bu yüzden ümmet kıyam ederek hakkı gerçek sahibine döndürmelidir...

Ebuzer, Ammar b. Yasir, Muhammed b. Ebi Huzeyfe, Abdurrahman Udeys, Muhammed b. Ebi Bekir, Sasaa b. Suhan Abdi ve Malik Eşter... ona uymuşlardı. Onların tahrikleri sonucu Müslümanlardan bir grup zamanın halifesine karşı kıyam ettiler ve onu öldürdüler. Hatta Cemel ve Siffin savaşları bile Sabeilere nispet edilmiştir.¹

1- Tarih-i Taberî, c.3, s.378 ve Kamil-il Hevadis 30, 36 vs...

Birinci Cevap

İlk önce sened açısından zayıftır. Bu olayda en önemli kaynak ve kanal, Taberî'dir. Diğerleri ondan almışlardır. Taberî'nin senedi şöyledir:

"Seri'nin bana yazdığı şeyde, ki Şuayb'tandır ve o Seyf'ten, ve Atiyye'den ve Yezit Fak'âsî'den şöyle dedi..."

Başka senetlerde de bu olay Seyf'e dayandırılır.

Senedin Tahlili

a) Taberî (öl. 310 h.) tanınmış bir şahsiyettir. O kitabında naklettiği hadis ve yazılarının sıhhati veya yanlışlığı hakkında görüş bildirmekten kaçınıyor. O kitabının mukaddimesinde şöyle diyor:

"Bu kitapta nakledilen şeyler okuyucu için garip olabilir ve sıhhati için bir neden bulamayabilir. Okuyucu şu noktaya dikkat etmelidir ki bu haberler kendi yanımızdan olmayıp sadece bizim için nakledilen şeylerdir. Ve biz de onların tümünü sizin için naklettik."¹

Taberî'nin bu sözden kastı hadislerin incelemesini okuyucuya bıraktığını belirtmektir.

Şeyh Hatip Muhibbuddin Mısri, el-Ezher neşriyesinde Tarih-i Taberî hakkında şöyle yazıyor:

"Taberî'nin hadislerinde, hadisleri nakleden ravilerin durumuna vakıf olmak için, cerh ve tadil konulu (ravilerin durumunu inceleyen) kitaplara baş vurmaya gerek... Ama Taberî'nin hadislerini nefsanî heveslerine uyarak kendi kitaplarında yer verenler ve ravilerine dikkat etmeksizin onlara istinat edenler, İslâm tarihinden hiçbir nasip almamış kimselerdir."²

b) Seri b. Yahya, Seri b. Henar b. Seri, Taberî'yle muasır olmasına rağmen kimse onu muhaddis bilmemiştir. Öyleyse o meçhuldür.

1- Tarih-i Taberî, c.1, s.5

2- Mecelletu'l-Ezher, c.24, s.210, yıl:1337

Seri b. Yahya b. Eyas, Taberî'yle muasır değildir; çünkü Taberî'nin doğum tarihi hicri üç yüz ondur. O hâlde Taberî'nin onunla görüştüğü ve ondan rivayet dinlediği söylenemez.

Ebu Davud ve Nesei şöyle söylemişlerdir: "O güvenilir değildir ve hadislerine uyulmaz." İbn Âdi'de aynısını demiştir.¹

Seri b. Asım b. Sehl Taberî'nin muasırı idi. Çünkü vefat tarihi iki yüz elli sekiz hicride Bağdat'ta idi. Ama İbn Feraş onu yalanlamıştır ve İbn Âdi onu zayıf bilmiştir.²

c) Zehebi, Şuayb b. İbrahim'i şöyle tanıtıyor: "Seyf'in kitaplarının rivayetlerini nakleden Şuayb b. İbrahim, meçhuldür."³ Ve İbn Âdi şöyle diyor: "O tanınmış değildir."⁴

d) Seyf b. Ömer Temimi Useyyidi hicri yüz yetmişten sonra ölmüştür. Bir nakle göre Reşit zamanında dünyadan göçmüştür.⁵

Seyf b. Ömer "el-Futuh ve'l-Meredde" ve "el-Cemel ve Siyeru Aişe ve Ali" adında iki kitap telif etmiştir ki Taberî vasıtaıyla her iki kitaptan bir çok rivayet nakletmiştir.

Yahya b. Muin diyor: "Onun hadisleri zayıftır."⁶

Nesei şöyle yazıyor: "Onun hadisleri zayıf ve metruktur (terk edilmiş). Ve güvenilir değildir.

Ebu Davud şöyle diyor: "O yalancıdan başka bir şey değildir." Ve İbn Seken şöyle diyor. "O zayıftır."

İbn Âdi şöyle diyor: "O zayıftır ve hadislerinden bazıları meşhurdur; ama geneli münkerdir ve ona uyulmaz."

İbn Habban şöyle diyor: O düzmece hadisleri güvenilir şahıslar adına naklediyor. Ve zındıklıkla (dinden çıkmış) itham edilmiştir. Onunla ilgili "bir çok düzmece hadis uydurduğu" söylenir.

1- Tehzibu't-Tehzib, c.3, s.459 ve Mizanu'l-İtidal, c.1, s.271

2- el-Kamil Fi Ziafi'r-Rical, c.4, s.4, rakam: 885

3- Mizanu'l-İtidal, c.2, s.275 ve Lisanu'l-Mizan, c.3, s.176, rakam: 4100

4- el-Kamil Fi Ziafi'r-Rical, c.4, s.4, rakam: 885

5- Hulasetu't-Tehzib

6- Mizanu'l-İtidal, c.2, s.255

Hakim Nişaburî şöyle diyor: "O metruktur ve küfürle itham edilmiştir."

İbn Hacer, senedinde Seyf b. Ömer'in de bulunduğu bir hadisi naklettikten sonra şöyle diyor: "Hadiste zayıf raviler vardır ve onların en zayıfı Seyf'dir."¹

Seyf b. Ömer (öl. hicri ikinci asır) bir kitap telif etmiştir ki çeşitli konularda sahte ve düzmece hadislerle doludur. Varlığı olmayan sahabeler uydurmak, kesin tarihi olayları tahrir etmek, gerçek olmayan olaylar uydurmak, hurafeleri Müslümanlar arasında yaymak ve inançlarını tahrir etmek onun becerdiği en iyi şeylerden bazısıdır.²

e) Atiyye zikredilen görüşü savunan diğer şahıslardan biridir. Onun hakkında iki ihtimal söz konusudur:

1- Bu, Atiyye Avfi adında bir şahıstır ki hicri yüz on yılında ölmüştür. Bu uzak bir ihtimaldir. Çünkü o tabiinden idi ve Seyf b. Ömer onu derk etmemişti. Özellikle Ehlisünnet'in rical ehli Atiyye Avfi hakkında farklı görüşler ileri sürmüşler.

2- Bu, Şamlı Gays Kilabi'nin oğludur. Seyf'in onunla hiçbir irtibatı yoktur. O tanınmış biri değildir. Onu tanıdığımızı varsaysak bile hiçbir fayda vermez; çünkü ondan nakleden Seyf, yalancıdır.

f) Hadisin sened kanalının sonunda yer alan Yezid Fek'asi, tanınmış biri değildir. Rical ilminde bu isim ve lakapla anılan birisi yoktur. Hayal ürünü bir şahsiyet olduğu uzak bir ihtimal olarak değerlendirilemez. Çünkü Seyf b. Ömer'in binlerce hayalî şahsiyeti yaratma gücü vardı.

Bu görüşün ilk reddini Allame Emîni'nin sözleriyle noktalıyoruz:

"Taberî kendi tarihinde, yalancı ve hadis uyduran Seri'nin meçhul olan Şuayb'la ve hadis uyduran, metruk, itibarsız, küfürle itham edilen Seyf'le yazışmalarına istinad etmiştir. O tarihinde bu senetle yedi yüz bir rivayet nakletmiştir. Hicri on birden otuz yediye kadar

---

1- Tehzibu't-Tehzib, c.2, s.470

2- Daha fazla bilgi için Allame Askeri'nin yazdığı Abdullah b. Saba isimli kitaba bakınız.

(üç halife döneminin) olayları çarpıtmak amacıyla uydurmuştur."¹

İkinci Cevap

Bu hikayede açıklananlar, makul değil. Onu cinlere bile nispet etmek doğru olmaz.

Hikayede şöyle deniyor: Yahudi bir adam İslâm'a girmiş. Sahabe ve tabiinin büyüklerinden bir grubu aldatarak büyük bir cemaati etrafında toplamış. Müslümanların halifesine karşı ayaklanarak onu ortadan kaldırmış. Hikaye, akla uygun değildir. Bu, saygı değer sahabelerin makamına yakışmaz.

Bu görüş sahabenin hepsinin adaletli olduğu görüşünü "Ehli-sünnet'in inancına göre" yerle bir etmektedir. Ayrıca İslâm ümmeti, Yahudi asıllı yabancı bir şahısın oyununa gelecek ve aldatılacak kadar basit görüşlü farz edilmiştir.

Üçüncü Cevap

Bu görüşün reddinde verilen üçüncü cevap şudur: Tarih incelendiğinde Osman ve Muaviye'nin şiddetli tutumları ve karşıt gruplara söz hakkı tanımadıkları ortaya çıkar. Ebuzer Gaffari Müslümanların beytülmalinin Halife'nin akrabaları arasında paylaştırıldığını eleştirdiği için Medine'den Rebeze çölüne sürgün edildi. Ammar-ı Yasir Osman'ın yaptıklarını eleştirdiğinden Halife'nin hizmetçileri tarafından tartaklandı ve kargaları kırıldı. Abdullah b. Mesut da (Hz. Peygamber'in seçkin ashabından olmasına rağmen) Ebuzer'in defin merasimine katıldığından dolayı Osman tarafından dövüldü.²

Belazüri şöyle yazıyor:

"Said b. As Osman'a şöyle bir mektup yazdı: Ben Kufe'de Eşter ve arkadaşlarının üstesinden gelemiyorum. Osman mektubun cevabında şöyle yazdı: "Onu Şam'a sürgün et." Ayrıca mektup yazarak Eşter'i tehdit etti..."³

Allame Emîni şöyle der:

1- el-Kadir, c.8, s.327

2- bk. Şerh-i İbn Ebi'l-Hadid, c.1, s.237 ve Ensabu'l-Eşraf.

3- Ensabu'l-Eşraf.

"Abdullah b. Saba bu derecede İslâm toplumunda fitne yaratmış idiyse ve İslâm ümmeti onu tanı-yor ve sorun vaktin halifesine kadar uzanmış idiyse, niçin takip edilip tutuklanmadı? İşlediği tehlikeli cinayetlerden ötürü cezalandırılmadı? Hapsedilmedi? Niçin İslâm ümmetini kurtarmak için fesadın kaynağı kurulmadı? Neden salihler, iyiliği emredenler, kötülükten sakındıranlar hakkında işleyen mekanizma işlevini yitirdi..."

Dördüncü Cevap

Son cevabımız şöyledir: Bu masal doğru kabul edilse bile bununla Şia düşüncesinin ortaya çıkışı arasında nasıl bir ilinti kurulabilir? Oysa Şia'nın Hz. Peygamber zamanında kurulduğunu ve kurucusunun bizzat Allah Resulü olduğunu açıklamış; sahabe ve tabiinden bazılarının bu düşünce etrafında birleştiklerini ispatlamıştık.

Şia ve Abdullah b. Saba

Konunun sonunda Şia'nın neden Abdullah b. Saba'ya nispet edildiğini açıklamaya çalışacağız:

Şia, masumiyet, imamet ve vesayet ilkeleriyle özdeştir. Bu ilkeler hulefa mektebinin hoşlanmadığı hususlardır. Bu iki ilkenin doğruluğu, hulefa mektebinin temel prensiplerinin sarsılması demektir. Bu yüzden bu iki düşünceyi değersiz göstermek amacıyla Yahudi birisine nispet edildi.

Doktor Ahmed Mahmut Süphi şöyle diyor:

"Ehlisünnet tarihçileri her Müslümanın kalbini sızlatan, Cemel Savaşı, Osman'ın öldürülmesi gibi büyük siyasi olayları ve sahabenin büyüklerinin hatta Hz. Peygamber'in hanımının bile bu olaylara karıştığını gördüler. Bu yüzden sahabenin doku-nulmazlığını ve saygınlığını korumak amacıyla bun-ları Müslüman olmayan birine nispet ettiler. Onları bu çirkin şeylerden temiz tutmayı amaçladılar."¹

1- Nazariyyetu'l-İmame, s.39

ŞİA'NIN ANLAMLARI

a) Genel Anlamıyla Şia

İlk yüz yıllarda, Şia kavramı, şimdiki yaygın anlamından daha geniş bir anlam ifade ediyordu. Şimdi Şia olarak adlandırılanlar, eski Osman taraftarlarınca, "refz" olarak tabir edilirdi. O dönemde Şia, İmam Ali'yi (as) Osman'dan üstün tutanlara veya İmam Ali ve evlatlarının (s.a) imametine inananlara denilirdi. Halifeler arasında Ali'ye (a.s) daha fazla önem verenlere "Şia", Şeyheyn'i kabullenmeyen ve Ali'nin (a.s) Allah tarafından nasla imam olduğuna inananlara ise "Rafizi" denilirdi.

Zehebi'nin birinci asır ricalinden naklettiği sözler "Şia" ve "Refz" in o zamandaki anlamı hakkında yardımcı olabilir.

Tabirler, şahsın Şia'ya eğilim derecesine bağlı olarak kullanılırdı. Mesela Zehebî, Buharî'nin hadis üstatlarından olan Ubeydullah b. Musa hakkında şöyle demiştir: "O Şiî'dir."¹ Âdi b. Sabit hakkında ise şöyle demiştir: "Aşırı bir Şiî, gulat ehli bir Rafizî'dir."² Yine Ala b. Ebi'l-Abbas hakkında şöyle demiştir: "Gulat ehli bir Şiî'dir."³ Meşhur tarihçi Muhammed b. Cerir Taberî hakkında da şöyle demiştir: "Biraz Şiî eğilimlidir, velâyeti de zararlı derecede değildir."

Fuzeyl b. Merzuk Kufi hakkında şöyle gelmiştir: "Şiî eğilimlidir; ama sebbetmez."

Ali b. Haşim b. Bureyd hakkında ise şöyle demiştir: "O Şiîlikte aşırıdır."

1- Mizanu'l-İtidal, c.3, s.16

2- age. c.3, s.62

3- age. c.3, s.101

Burada zikredilmesi gereken husus Şu ki normalde Şia eğilimli olmayan çok az Kufe'li bulunur. Bu eğilim en aşağı merhalede başlayıp en yüksek merhaleyi kapsar.

b) Ehlibeyt Sevgisi Anlamında Şia

Şia'nın diğer bir anlamı, Ehlibeyt'i seven demektir; bazı insanlar Ehlibeyt'i sevdikleri için Şia eğilimli olmakla suçlanmışlardır. Bu anlamda "Ehlibeyt'i başkalarından üstün bilme" meselesi söz konusu edilebilir. Ancak bu anlamda bu husus ölçü değildir. İnsanların bir çoğu, Ehlibeyt'i sevmenin gerekliliği hakkında bulunan hadisler nedeniyle onların sevgisini taşırlar. Bu eğilim, Osman taraftarları tarafından, üstünlük veya başka hiçbir husus söz konusu olmadığı hâlde Şiilik olarak adlandırılmıştır.

Bir çok kaynakta Şia bu anlamda kullanılmıştır. Buna verilecek en iyi örnek, Muhammed b. İdris Şafî'dir. Ondan nakledilen Şiirler bu iddiayı teyit etmektedir. O, Ehlibeyt'i sevme anlamında Őiiliđinden dolayı, Rafizilikle itham edilmiştir. Ondan nakledilen birkaç Őiire dikkatinizi çekiyoruz:

"Dediler ki Rafizi oldun; dedim: Asla / Rafizilik dinim ve inancım değildir

Ama Şüphesiz en hayırlı imam ve / hidayet ediciyi sevdim."¹

Başka bir Őiirinde Şöyle demiştir:

"Ey Allah Resülü'nün Ehlibeyt'i, sevginiz / Allah tarafından Kur'ân'da farz kılınmıştır

Bu büyük iftihar size yeterlidir ki / Namazda size salavat göndermeyenin namazı kabul değildir."²

Bu eğilim beşinci asırda ve daha sonraları giderek arttı. Hatta üçüncü ve dördüncü asırda mutaassıp Osman taraftarı olan Hanbeliler arasında da Ehlibeyt'e Şiddetli bir Şekilde ilgi duyan şahıslara rastlanır.

Mühim olan Şu ki: Bu ilgi bir Şekilde insanları Ehlibeyt'e doğru yöneltip, uzun müddette Şiiliğin yayılmasını sağlayabildi.

1- Divanu'l-İmam eş-Őafîi, s.38

2- age. s.74

c) İtikadî Anlamda Şia

Şia'nın Sünni camiadan kopuş seyrini incelersek, bu iki kesimin ihtilâflarının, siyasi meselelerden kültürel ve dini meselelere yöneldiğini gözlemleriz. İlk yıllarda en önemli sorun, hükümet meselesi idi.

Ali (as) taraftarı olan herkes ona bir şekilde gönül bağlamıştı. Ama bununla birlikte aralarında onu hükümete layık görmeyen ve başkalarının hükümetine gönül veren kimseler vardı. Zamanın geçmesiyle, hükümet meseleleri dışında olan fikhî ve fikrî meselelerde de, Ali (a.s) dışındaki sahabelere müracaat edenler bile oluyordu.

Bu akım karşısında, bir grup, Ehlibeyt İmamları'na tam anlamıyla yöneliyor, fikhî ve kelamî konularda, onları izliyorlardı.

Bu akım, birinci asırda (hicri) açık bir şekilde kendini göstermiş olmayabilir; ama İmam Muhammed Bakır (as) ve İmam Cafer Sadık (as) zamanında, açıkça ortaya çıkmış ve gündem konusu olmuştur. Bu akıma "itikadî Şiîlik" adını verebiliriz. Bu akım, imametle ilgili has bir inancı temsil eder. Bu inanca göre imam, İslâm toplumunun rehberliğinin yanı sıra, dinin tefsirini ve açıklamasını üstlenir. Bu yetkiler, imamın velâyet makamına ulaşmasından ve Allah Resulü'yle olan özel bağdan kaynaklanır.

İtikadî Anlamda Şiîliğin Geçmişi

Elde bulunan birçok şahit göz önüne alındığında, Ali (as) taraftarlarından bir grubun, sıradan ilgilerine ilaveten, o hazretin ilâhî makama sahip olduğuna inandıkları anlaşılır.

Huzeyme b. Sabit, Ali'ye (as) biatinden sonra şöyle söylemiştir:

"Biz, Allah'ın Resulü'nün (s.a.a) bizim için seçtiği birini seçtik."

İbn Abbas, Ömer'in "Kureys'in Ali'yi seçmemelerinin sebebi, hilâfet ve nübüvvetin bir ailede toplanmasından hoşlanmıyor olmalarıydı." şeklindeki değerlendirmesine şöyle karşılık vermiştir:

"Aslında onlar Allah'ın indirdiğinden hoşlanmıyorlardı."

Ebuzer'den şöyle nakledilmiştir:

"Ey halk! Gelecekte bazı fitneler ortaya çıkacaktır; bu fitnelere yakalanırsanız Allah'ın kitabı ve Ali'ye sarılın."¹

Selman halkın Ali (a.s) hayatta olduğu hâlde ondan yararlanmalarından duyduğu üzüntüyü şu sözleriyle ifade ediyordu:

"Allah'a andolsun! Ondan sonra hiç kimse sizi Peygamberinizin sırlarından haberdar etmeyecektir."²

Mikdad Allah Resulü'nden şöyle naklediyor:

"Al-i Muhammedi tanımak, ateşten beraat hükmündedir; Al-i Muhammed'in sevgisi sıratın geçiş izni ve Al-i Muhammed'in velâyeti azaptan kutru-luştur."³

Ümmülhayr, Sıffin gününde Ali'nin (a.s) ordusunu şu sözlerle teşvik ediyordu:

"Allah'ın rahmeti üzerinize olsun, adil, muttaki ve siddik İmam'a doğru koşun."⁴

Şiîlerden bir çoğu İmam Ali'yi (a.s) vasi olarak bilirlerdi. Onun hakkındaki düşünceleri, zahirî hilâfetten öte bir şeydi.

Malik-i Eşter halkı İmam'la biate davet ederken şöyle di-yordu:

"Bu, vasilerin vasisi ve nebilerin ilminin varisidir."⁵

İmam Ali (as) taraftarlarından Gadir-i Hum olayının "velâyet ve rehberlik" anlamına geldiğini vurgulayan bir çok şiir elimize ulaşmıştır. Kays b. Sa'd "Gadir" hakkında şu şiiri söylemiştir:

Ali imamımızdır, bizden başkasının da imamıdır /
Ve bu, Kur'ân'da nazil olmuştur.

Nebinin "Ben kimin mevlası isem / Ali de onun
mevlasıdır" dediği gün hayırlı ve güzel bir gün idi

1- Ensabu'l-Eşraf, c.2, s.118

2- age. c.2, s.183

3- Sünen-i İbni Mace, c.2, s.127

4- Belâğatu'n-Nisâ, s.67 ve Tarih-i Dimişk, Teracimu'n-Nisâ, s.531

5- Tarih-i Yakubî, c.2, s.179

Nebinin imamet hakkındaki dediği şey / Kesindir,
söz götürmez ve tartışılmaz.¹

Hassan b. Sabit de şu şiiri söylemiştir:

"Gadir günü, Peygamberleri haykırıyordu onlara /
Hum mıntıkasında ve nebi ne değerli haykırıcı idi!

Dedi ki ona "Kalk ey Ali, çünkü ben / seni kendim-
den sonra imam ve yol gösterici kıldım."²

Bu şiirler İmam Ali'nin (a.s) Allah Resulü tarafından imam unvanıyla tanıtıldığına inanan bir akımın oluştuğunu anlatmaktadır.

İbn İclan şöyle diyor:

"Nasıl bölündük! "Vasi" imamımız olduğu hâlde."³

Hucr b. Adiy şöyle diyordu:

"Allah Resulü'nden sonra velâyet onda idi ve Resul,
onun kendisinden sonraki vesayetine razı olmuştu."⁴

İmamlar ve İtikadî Anlamda Şiilik

İmam Ali'nin (a.s) "İlâhî imamet" görüşünü yaymak amaçlı yaptığı girişimler, Şiiliğin onun hilâfeti döneminde yayılmasının en önemli sebeplerindendir. Bizzat kendisi "Gadir" hakkında bir şiir söylemiş ve o şiirde Gadir hadisinin, yöneticilik anlamında olduğunu vurgulamıştır.

"Sizin üzerinize velâyeti bana gerekli kıldı / Gadir-i
Hum gününde Allah'ın Resulü."⁵

Hz. Ali, Muaviye'ye yazdığı uzun bir mektupta, bu mesele hakkında, geniş açıklamalarda bulunmuştur.⁶ İmam Ali'nin "ilâhî imamet" görüşü oldukça açıktır.

O, sözlerinde, imamet ve rehberliğin intikali hakkındaki değerlendirmesinde "nebilerle ilgili veraset"e işaret etmiştir.

1- el-Gadir, c.2, s.68

2- el-Gadir, c.2, s.34

3- Şerh-i İbn Ebi'l-Hadid, c.1, s.143

4- age. c.1, s.145

5- el-Gadir, c.1, s.145; Şerh-i İbn Ebi'l-Hadid, c.2, s.377; Tezkiretu'l-Havas, s.62 ve...

6- el-Ğarat, s.66-67.

Bilindiği üzere söz konusu miras, maddi değil; vasilik, ilim, hikmet, günahlardan arınma ve masumiyetle ilgilidir. Bundan kasıt, Kur'ân'ın peygamberler arasında söz konusu ettiği kültürel mirastır.

Hz. İbrahim (a.s) evlatları için bu makamı istemiştir. Allah (c.c) bu konuda şöyle buyurmuştur: "**Benim ahdim zalimlere erişmez.**"¹

Ehlisünnet bu mirası sıradan bir şey olarak algılamış ve Şia'yı imamet babındaki taşıdığı görüşle suçlamıştır. Ancak Şia nassı kabul etmektedir ki bu, Kur'ân literatüründe "ilâhî veraset" olarak belirginleşmiştir.

Bu konuda başka önemli bir nokta, Hz. Ali'nin Cemel Savaşı'ndan sonra Kufe'ye girişinde "Gadir hadisi"ni kanıt olarak göstermesidir. Bir çok Ehlisünnet kaynağına göre de, o, Kufe halkını ve yanında bulunan Allah Resulü'nün sahabelerini, Kufe mescidinde "Gadir hadisi" hususunda tanıklık için toplamış; Gadir Hadisi'ni Allah Resulü'nden işitenlerden, ayağa kalkarak tanıklık etmelerini istemiştir. Onlardan birçoğu ki, Bedir Savaşı'na katılanlardan on ikisi onlar arasındaydı, "Gadir hadisi" hususunda tanıklık ettiler.

İmam Ali (a.s) halkın umumunun karşısında ilâhî hakkı konusunda konuşma yaparken "Gadir Hadisi"ni kanıt gösteriyordu. O, halkla ilişkiler konusunda sadaka mesulüne yazdığı bir mektupta şöyle yazıyor:

"Kabilelerin nezdine giderek şöyle söyle: Ey Allah'ın kulları! Beni Allah'ın velisi ve halifesi, Allah'ın hakkını sizin mallarınızdan alayım diye göndermiştir."²

İmam'ın kendisi hakkında kullandığı "Allah'ın velisi ve halifesi" tabiri Şia'da yaygın olan kavramlardır.

Mezkur görüş, İmam Ali'nin (a.s) hilâfeti sırasında şekillendi ve Şia'nın imametle ilgili düşüncesini sağlamlaştırdı.

Ali'nin (a.s) şahadetinden sonra Irak halkı İmam Hasan'la (a.s) biat ettiler. İmam Hasan'a (a.s) biat edenler arasında, onun

---

1- Ensabu'l-Eşraf, c.2, s.156

2- Nehcü'l-Belâğa, Mektup: 25

imametine inanan Şiîler bulunuyordu, onları bu biate iten etken onun ilâhî imamet makamına olan inançlarıydı.

İmam Hasan'ın (a.s) şahadetinden sonra Şiîler İmam Hüseyin'le (as) biat ettiler. Savaş sırasında Nafi b. Hilal düşmanlardan birinin "Ben Osman'ın dini üzereyim."¹ sözlerine şöyle karşılık verdi: "Ben de Cemelliyim (Cemel savaşını kastediyor.) ve Ali'nin dini üzereyim."

Bu sözlerden İmam Hüseyin'in Şiîlerinin ona bağlılıklarının siyasi değil, bir inanç olduğu açıkça anlaşılıyor.

İmam Seccad'ın (a.s) döneminde "itikadî anlamda Şiîlik" açıkça bilinen bir şeydi. İbn Ziyad, Ömer b. Hureys'e şöyle diyordu: "Ben, Yezid için İbn Zübeyr'den yana endişe taşıyıyorum. Ben bu hususta Ali Şiîlerinden korkuyorum."²

İmam Seccad'ın dualarında "itikadî anlamda Şiîlik" açıkça beyan edilmiş; imamet kavramının, hilâfet ve rehberlik yetkilerinin yanı sıra, masumiyet ve peygamberlerin, özellikle Hz. Peygamber'in ilimlerinden faydalanma gibi ilahi yönleri içerdiği açıkça belirtilmiştir.

İmam Seccad şöyle buyuruyor:

"Rabbim! Muhammed'in tertemiz Ehlibeyt'ine rahmet et; onlar ki, işin (hükümet) için onları setin; onları ilminin bekçileri, dininin koruyucuları, yeryüzündeki halifelerin ve kullarının üzerindeki hüccetlerin kıldın. İradenle onları pislikten ve kirden tam anlamıyla temizledin. Onları, sana ileten vesile, cennetine götüren yol kıldın."³

Şia'daki asil itikadın kaynağı, Ehlibeyt İmamları'nın öğretileri ve yaydıkları ana hatlardır.

İmam Mıhammed Bakır (a.s) bir çok hadiste halkı, Ehlibeyt'in ilminden faydalanmaya davet etmiş; doğru ve gerçek sözlerin sadece Ehlibeyt nezdinde olduğunu vurgulamıştır.

İmam Bakır (a.s) Seleme b. Kuheyl ve Hakem b. Uyey-ne'ye şöyle buyuruyor:

1- Tarih-i Taberî, c.4, s.331

2- el-Futuh, c.5, s.268

3- Sahife-i Seccadiye, 47. dua.

"İster doğruya gidin, ister batıya gidin; bizden kaynaklanmayan hiçbir doğru ilim bulamazsınız."¹

Diğer bir rivayette şöyle gelmiştir:

"Halk nereye giderse gitsinler; Allah'a andolsun ki bu, buradan (kendi evine işaret etti) başka yerde bulunmaz."²

Bu sözler insanları açıkça dini öğretileri Ehlibeyt'ten almaya davet ediyor. Böyle bir daveti kabul etmek "Şifliği" kabul etmek manasındadır.

İmam Muhammed Bakır şöyle buyuruyor:

"Âl-i Muhammed Allah'ın kapılarıdır; cennete davet eder; ona doğru rehberlik ederler."³

Yine İmam Muhammed Bakır'dan (a.s) şöyle nakledilir:

"Ey insanlar! Nereye gidiyorsunuz? Nereye götürülüyorsunuz? İlkinizi Allah bizimle hidayet etti ve sonunuzu da bizimle sona erdirecektir."

Yukarıdaki tanıklara dikkat edildiğinde Ehlibeyt'i merci ve baş vuru kaynağı olarak tanıtmak amacıyla düzenli bir kültürel hareketin, Ehlibeyt ve Şia'nın büyük imamı tarafından başlatıldığı ortaya çıkar.

1- el-Kafi, c.1, s.399.

2- el-Kafi, c.1, s.399

3- Vesailu's-Şia, c.18, s.9

ŞİA'NIN YAYILIŞININ NEDENLERİ

a) Alevilerin Halkın Arasındaki Sevgisi

Şia'nın farklı bölgelerdeki nüfuzunun en önemli etkenlerinden biri insanların Alevilere yönelik beslediği sevgidir. Irak halkı arasında, Ehlibeyt sevgisi etkeninin yanı sıra, siyasi etken de söz konusudur.

Kufeliler, Ali'nin (a.s) hükümetinden edindikleri tecrübeyle, Alevileri rehberliğe layık görüyorlardı.

Hz. Peygamber'in Ehlibeyt hakkında söylediği sözler dikkate alınırsa halkın Ehlibeyt'e yönelik ilgisinin doğal olduğu görülmür. Başka bir tabirle, insanlar Hz. Peygamber'den (s.a.a) Ehlibeyt'in faziletlerini işittiklerinde doğal olarak Ehlibeyt'e yöneliyordu.

İslâm tarihi boyunca Alevilere yönelik sevgi hiçbir zaman azalma göstermedi. Ne zaman bir Alevi kıyam etse halk onun etrafına toplanıyordu. Bildiğimiz üzere "Sahi-bu'z-Zenc" köleler arasında nüfuz etmek için kendisini alevi olarak tanıttı.¹

Abdullah Mahz şöyle diyordu: "İnsanlar Alevi olmayı arzularlardı; Ama Aleviler hiçbir zaman başka bir şeyi istemediler."²

Alevilere yönelik sevginin etkenlerini şöyle sıralayabiliriz:

1- Hz. Peygamber'den, Ehlibeyt'in fazileti hakkında nakledilen hadisler.

2- Ahlakî ve ilmî karakterler.

3- İnsanların Peygamber hanedanına olan tabii ilgisi.

1- Tarih-i İbn Haldun, c.4, s.18

2- Umdetu't-Talib, s.101

Bu etkenler sonucu, Aleviler, bütün asırlarda Şiîliğin, Sünnî bölgelere bile yayılmasına sebep olmuşlardır. Onların ölümünden veya şahadetinden sonra mezarları üstüne kubbeler yapılmış, böylece Şiîlik her tarafa yayılmıştır.

b) Şiîlerin Zühdü

Alevilerin farzlara bağlılığı, Şiîliğin yayılmasını sağlayan etkenlerden birisidir. İnsanlar Alevi ve Şiîlerin İslâm'ıyla Emevî ve Abbasîlerin İslâm'ının farkını çok iyi anlamış idiler.

Süfyan-i Sevrî şöyle diyor: "Acaba Şiîlerden daha iyi bir halk gördün mü?"¹

Medain, Arapların hicret merkezlerinden ve Şiî şehirlerden biri olarak tanınıyordu. Bu şehir hakkında şöyle denilmiştir: "Bu şehrin ahali, çiftçi ve İmamîyye Şiîlerinden-dirler. Bu bölge halkının adetlerinden birisi şudur ki, kadınlar gündüzün dışarı çıkmazlar."² Bu o bölgede bulunan Şiîlerin dine bağlılığını gösterir.

Minberlerde İmam Ali'ye (a.s) sebbedilmesini önleyen Sistanîler de aynı adete sahiptiler.³

Deylem'in, Şia mezhebine mensup kadın ve erkekleri de aynı şekilde davranıyorlardı.⁴

Muaviye karşısında direnen ve Şiîlikten vazgeçmeyen Hucr b. Adi ve dostları hakkında da şöyle denilmiştir: "Onlar dinlerine çok bağlı kişilerdi."⁵

Namaz vakti hususunda titiz davranmak, Şiîlerin bir diğer özelliğidir.⁶

Dineveri şöyle naklediyor: Übeydullah b. Ziyad, kölelerinden birini Müslim b. Akil'in saklandığı yeri bulmakla görevlendirirken mescide gitmesini istedi ve şunları ekledi: "Şiîler çok namaz kılarlar. Kimin daha çok namaz kıldığını görürsen, onun yoluyla Müslim'i bul." O da mescide gitti ve orada Müslim b.

1- Makatilu't-Talibiyin, s.159

2- Asaru'l-İbad ve Ahbaru'l-İbad, s.453

3- age. s.202

4- Ahsenu't-Takasım, c.2, s.547

5- el-Bidaye ve'n-Nihaye, c.8, s.54

6- el-Muvafakat, s.134 ve Asaru'l-Cahiz, s.205

Avsece'nin herkesten daha çok namaz kıldığını gördü. Ona yaklaşım düzenle Müslim'in saklandığı yeri öğrendi.¹

Selman-ı Farsi Şia'nın ilk belirgin şahsiyetlerindendir; takva ve ilimde bütün sahabenin örnek gösterdiği biri idi.

Ebuzer, Şia'nın bir diğer belirgin şahsiyetidir. Züht, dünyaya ilgisizlik ve halkın hukukunu gözetme hususunda oldukça maruf idi.

Şia'nın en ünlü şahsiyetlerinden biri olan Ammar-ı Ya-sir hakkında şöyle denmiştir: "Ammar-ı Yasir en güçlü İslâm muhafızlarından biri idi. İslâm'ın yüce değerlerine ve ilkelerini korumaya çok önem verirdi."²

Üveys-i Karani, ünlü Şiî zahitlerdendi. O Ali'nin (a.s) Şiîlerindendi, Sıffin'de şehadet makamına erişti. O, irfanda yüce bir makama ulaştı.³ Şeybi onun hakkında şöyle yazıyor: "Üveys-i Karani Şiî idi." İsfarayini onu meşhur dindarlardan biliyor.⁴

Kumeyl hakkında şöyle denmiştir: "O eski Şiî zahitlerdendi."⁵

Habbat b. Arett hakkında şöyle denmiştir: "Habbat b. Arett Şiî ağabeytlerden, Şiî ağıt okuyanlardan ve ağlayanlardandı."⁶

Şia ravilerinden olan Muhammed b. Müslim hakkında şöyle denmiştir: "Zamanın abitlerindendi."⁷

Said b. Cübeyr hakkında şöyle denmiştir: "Zahit bir Şiî'dir."

Doktor Şeybi sonra şöyle ekliyor: "Aynı şekilde Şia'nın kaynağının zühte dayandığı bizim için açıklığa kavuşuyor."⁸

Doktor Verdi şöyle diyor: "Teşeyyü üç şehirde gelişti: Kufe, Medain ve Cebel Amil. Ammar b. Yasir'in Kufe'deki varlığı; Selman-i Farsi'nin Medain'deki ve Ebuzer-i Gaffari'nin Cebel

---

1- Ahbaru't-Tival, s.235

2- es-Sile Beyne't-Teşeyyü ve't-Tasavvuf, s.43

3- Muhtasarul-Büldan, s.171

4- es-Sile Beyne't-Teşeyyü ve't-Tasavvuf, s.43

5- age. s.225

6- Hilyetu'l-Evliya, c.1, s.143

7- Rical-i Keşşî, s.165

8- es-Sile Beyne't-Teşeyyü ve't-Tasavvuf, s.255

Amil'deki çalışmaları Şifliğin bu şehirlerde hızlı bir şekilde yayılmasına neden olmuştur."¹

Şia'nın Kufe'de gelişmesinin en önemli sebebi Ali'nin (a.s) kendine has nüfuzudur. Gerçi Ammar gibi mukaddes insanlar da etkili idiler.

c) Alevilerin Mazlumiyeti

Şif ve Alevilerin zalim Abbasi hakimleri karşısındaki mazlumiyeti Şia'nın nüfuz ve yayılışının sebeplerinden bir diğeridir.

Ali b. Hüseyin (a.s), yıllarca Kerbela'da şehit olan babası ve Ehlibeyt'in diğer fertleri için göz yaşları döktü. Abbasiler bu mazlumiyetten faydalandılar. İmam Hüseyin (a.s), Zeyd ve Yahya b. Zeyd'in canlar yakıcı şahadeti için dökülen göz yaşları üzerine, hükümetlerini kurdular.

Emevîler, Alevilerle yetinmeyip ağırlıklı olarak Kufe ve Irak'ta yaşayan bütün Şifilere karşı şiddetli baskılar uyguladılar.

Muaviye, İmam Ali'nin (a.s) ashabından olanların tanıklığının kabul edilmemesini emretmişti.

İmam Hüseyin'in (a.s) Muaviye'ye yazdığı bir mektubunda şöyle geçer:

"Sen Ziyad'ı Irak'ın valisi ettin, o, Müslümanların el ve ayağını kesiyordu; gözlerini çıkarıyor, onları hurma ağaçlarına asıyordu. Sen ona şöyle yazdın: Ali'nin (a.s) dini üzere olanları öldür. O da onları öldürerek senin emrine uydu."²

Tarihçilerin nakline göre Muaviye, Ali'yi (a.s) sevenler hakkında şu emri vermişti: "Mükafatta onlar için zorluk çıkar; onların isimlerini beytülmal defterinden sil ve onlara baskı yaparak evlerini viran et."³

Ehlibeyte karşı olan baskıyı o kadar artırmıştı ki, açıkça şöyle ilan ediyorlardı: "Ebu Turab'a lanetsiz, namaz olmaz."⁴

1- Vu'azu's-Salatin, s.297

2- Ensabu'l-Eşraf, c.2, s.154; Ahbaru't-Tival, s.224; el-İmame ve's-Siyase, c.1, s.180

3- Şerh-i İbn Ebi'l-Hadid, c.19, s.16

4- age. c.2, s.202

Doktor Şeybi, Şia'nın tarihteki mazlumiyeti hakkında şöyle yazıyor:

"Şia tarihi Kerbela olayından bu tarafa hep onlara uygulanan baskı ve işkenceyle doludur."¹

Hucr b. Adiy ve dostları Amr b. Hamık el-Huzai, Meysem-i Temmar ve diğerlerinin Ziyad'ın eliyle öldürülmesiyle, Irakta Şia'nın mazlumiyeti bir sünnet hâline geldi.

İmam Bakır (a.s) Ehlibeyt'in mazlumiyeti hakkında şöyle buyuruyor:

"Biz her zaman aşağılanıyor ve zulüm görüyorduk; bizi uzaklaştırıp aşağılayarak, mahrum ediyor sonra da öldürüyorlardı. Biz her zaman korku içindeydik. Kendi ve dostlarımızın kanı hususunda hiç-bir emniyetimiz yoktu. Şiîlerimizi şehirlerde öldürdüler ve sadece zann üzere ellerini ve ayaklarını kestiler. Kim bizim ashap veya sevenlerimizin adını söylerse, zindana atılıyordu; malını yağmalayıp evi-ni viran ediyorlardı. Bu bela git-tikçe artarak devam ediyordu. Ubeydullah b. Ziyad'dan sonra, Haccac geldi, bir çoğunu öldürdü ve diğer bir çoğunu zan üzere tutukladı. O toplumda Şiîlik öyle bir hâle gel-mişti ki, eğer Haccac'a birisinin zındık veya ka-fir olduğu söylenirse, bu Haccac için daha iyi ve sevimli idi."²

Şia'nın mazlumiyeti, Şiîlerin halkın gönlünü fethetmesini sağladı. Bu yüzden Zeyd ve oğlu Yahya'nın olayı Horasan'ı bir bütün olarak Benî Haşim'e yöneltti. Ancak Abbasi taraftarlarından olan Ebu Müslim, hareketi saptırarak hilâfetin, asıl sahiplerine ulaşmasını önledi.

d) Zulüm Karşıtlığı ve Adaletli Yaklaşım

Şiî hareketinin izlediği müspet yöntem ve ılımlı davranış, Haricilerin aksine, halk kitlelerini Şiîliğe cezbetmede oldukça etkili oldu. Zulme karşı direniş göstermek, hem Şia'nın fıkında

---

1- es-Sile Beyne't-Teşeyyü ve't-Tasavvuf, s.96

2- Şerh-i Nehcü'l-Belâğa, İbn Ebi'l-Hadid, c.1, s.44 ve el-İmamı's-Sadık, Ebu Zühre, s.111

ve hem amelinde gözlemlenen önemli özelliklerden biridir. Bu muhalefet Emevî ve Abbasiler döneminde devam etmiştir.

Ehlisünnet'in rical kitaplarında Şiîliğin alametlerinden birinin, zalim hakimlerle mücadele inancı olduğu zikredilmiştir.¹

Eyyup b. Mütevekkil şöyle anlatıyor: "Bir padişah halkın önünden geçerken, Eban b. Sa'leb isminde bir Şiî'den başka halkın hepsi ayağa kalktı. Ondan bunun sebebi sorulduğunda şu karşılığı verdi: Kur'ân'ı aşağılamaktan nefret ederim."

Zeyd b. Ali, kıyamının sebebi sorulduğunda şu cevabı verdi:

"Ey halk! Biz sizi Allah'ın kitabına ve Resulü'nün sünnetine davet ediyoruz. Aynı şekilde, sizi zalimlerle cihat etmeğe; mustazafları korumaya, mah-rumlara yardım etmeye, beytûlmali layık olan kimseler arasında paylaştırmaya ve Ehlibeyt'e ve onların düşmanlarına ve onların hakları hususunda cahil olanlara karşı, yardıma davet ediyoruz."²

Mes'udi, Yahya b. Zeyd'den kıyamının tahlilinde şunu yazıyor:

"O zulme ve bütün halkı saran siteme karşı kıyam etti."³

Muhtar halkı şu şekilde davet etti:

"Sizi Allah'ın kitabına ve Peygamberi'nin sünnetine ve Ehlibeyt'in kanının intikamını almaya ve zayıfları korumaya ve Allah'ın haramını helal edenlerle cihada, davet ediyorum."

Şiî hareketlerde, zulüm karşıtlığının yanı sıra, Peygamberin sünnetine vurgu ve Kur'ân'ın ihyası dikkati çeken diğer önemli özelliklerdendir.

Şiî hareketlerde, edebiyatın önemli bir yeri vardır. Ku-meyt b. Zeyd Esedi, Seyyit Himyeri ve diğer büyük Şiî şairlerin yüce içerikli şiirleri Şia'nın yayılmasında önemli bir rol oynamıştır.

1- Mizanu'l-İtidal, c.1, s.497

2- Tarih-i Taberî, c.8, s.267, el-Kamil, c.4, s.242: Ensabu'l-Eşraf, c.2, s.237

3- Mürucu'z-Zeheb, c.3, s.212

Genelde Ehlibeyt'in fazilet ve katlandıkları musibetlerle ilgili olarak söylenen şiirler halkın ruhunda derin etkiler yaratmıştır.¹

1- Tarih-i Teşeyyü Der İran.

2. Bölüm

- Şia'nın Doğuşunun Sebepleri
  - Hz. Peygamber (s.a.a) Döneminde Şia
  - Hz. Peygamber'in (s.a.a) Ali Şiflerine Müjdeleri
  - Şia Kimdir?
  - Sahabe, Şif Öncüler
  - Şia Öncülerinden Bazılarının Kısaca Hayatı
- Hz. Peygamber'den Sonra İhtilâfın Çıkış Nedenleri
- Hz. Peygamber'den Sonra Nassa Karşı İctihat
  - Ehlisünnet Medresesi ve Ali'yi (a.s) Hakkından Uzaklaştırmak İçin Öne Sürdükleri Bahaneler
  - Nassa Rağmen İctihat Düşüncesinin Yayılışının Sebepleri
  - Nass Karşısında İctihadın Hükümü
- Şia Fırkaları
- Şiflerin Özellikleri
  - Şia Hakkında Ehlisünnet Alimlerinin Görüşler
  - İlimin İlerlemesinde Şia'nın Rolü
  - Şia ve İslâm Ümmetini Birliğe Davet
  - Şia, Dünyanın Gelecekteki Dini
  - Temel Bir Soru

ŞİA'NIN DOĞUŞUNUN SEBEPLERİ

Şia'nın başlangıcı Hz. Peygamber'in (s.a.a) hayatı dönemine kadar uzanır. Şia'nın ortaya çıkışının başlıca sebepleri kısaca şunlardır:

a) Ehlibeyt'in imametini ve üstünlüğünü ifade eden Kur'ân ayetleri.

b) Şia ve Ehlisünnet'in, Ehlibeyt'in üstünlüğüne, imametine ve dinî merciliğine dair naklettiği mütevazir hadisler.

c) Mütevatir ve müstafiz birkaç hadiste, Hz. Peygamber'in (s.a.a) birkaç yerde Ali'nin (a.s) söz ve amelde günahattan masum olduğunu ve dini öğretilere ve hükümlere tamamen uyduğunu tekitle ifade ettiği yer alır.

Bu kategoride değerlendirilecek diğer önemli bir husus da Ali'nin (a.s) hicret gecesinde Hz. Peygamber'in yatağında yatması, Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarında gerçekleştirdiği fetihler gibi sergilediği hayret verici fedakarlıklar ve yapmış olduğu değerli hizmetlerdir.

ç) Gadir-i Hum olayında Hz. Peygamber (s.a.a), Ali'yi (a.s) halkın yöneticiliğine atadı ve onu kendisi gibi müminlerin velisi ve emir sahibi kıldı.

Sıralanan noktalar, Hz. Peygamber'in (s.a.a) ashabından bir grubun Ali'ye (a.s) itaat etmelerinin tabii ve kanıtli bir hareket olduğu sonucunu doğurur.

Kaldı ki Hz. Peygamber'in (s.a.a) sözlerinde "Ali Şia'sı" ve "Ehlibeyt Şia'sı" tabirleri defalarca geçer ki, ileride bunlara değineceğiz.

Hız. Peygamber (s.a.a) Döneminde Şia

a) Ebu Hatem Razi şöyle diyor:

"Peygamber (s.a.a) zamanında ortaya çıkan ilk isim "Şia" ismidir. Bu kelime sahabeden dört kişinin lakabıdır. Yani: Ebuzer, Selman, Mikdad ve Ammar."¹

b) İbn Haldun ise şunu yazıyor:

"Sahabeden bir grup Ali'nin (a.s) Şiası idiler. Ve onu başkalarının üzerinde hak sahibi biliyorlardı."²

c) Üstad Muhammed Kurdali yazıyor ki:

"Selman-ı Farisi gibi sahabenin büyüklerinden bir grup, Hz. Peygamber zamanında, Ali'nin (a.s) dostluğuyla tanınmış idiler. Selman şöyle diyordu: "iz Allah Resulü'yle Müslümanlara nasihat ve Ali b. Ebi Talib'e uyma ve onun dostluğu üzere, biat ettik." Ebu Said Hudrî şöyle diyor: Halk beş şeye emredildi. Dördünü yerine getirdiler; ama birini terk ettiler. Terk edilenin ne olduğu sorulunca, Ali b. Ebu Talib'in velâyetidir, cevabını verdi. Velâyet o dördüyle birlikte mi farzdır? sorusu üzerine, Evet, cevabını verdi. Sahabeden Ali'ye (a.s) itaat eden diğer büyüklerden bazıları şunlardır: Ebuzer, Am-mar b. Yasir, Huzeyfe b. Yeman, Zu's-Şehadeteyn, Huzeyme b. Sabit, Ebu Eyyup Ensari, Halid b. Said b. As ve Kays b. Said b. Übade."³

d) Doktor Süphi Salih şöyle yazıyor:

"Sahabe arasında, hatta Peygamber zamanında Ali'nin Şifileri mevcut idiler. Bazıları şunlardır: Ebuzer-i Gaffari, Mikdad b. Esved, Cabir b. Abdullah, Ubey b. Kaab, Amir b. Vasile, Abbas b. Abdul-muttalib ve bütün çocukları, Ammar-ı Yasir ve Ebu Eyyup Ensari."⁴

e) Üstad Muhammed Abdullah Annan şöyle yazıyor:

"Şia'nın ilk olarak Haricilerin kopma döneminde ortaya çıktığını söylemek yanlış olur. Şia'nın ortaya çıkışı

1- ez-Ziyne, Ebu Hatem Razi ve Haziru'l-Alemi'l-İslâmi, c.1, s.188

2- Tarih-i İbn Haldun, c.3, s.364

3- Hutetu's-Şam, c.5, s.251

4- en-Nezmu'l-İslâmiyye, s.96

Peygamber (s.a.a) dönemindedir. Yüce Allah, Resulüne **"En yakın akrabaları uyar."**¹ buyurduğu zaman Peygamber (s.a.a) akrabalarını evinde topladı ve onlara hitaben şöyle buyurdu: Bu Ali, benim kardeş, vasi ve halifemdir sizin aranızda; öyleyse o-nun sözlerini dinleyin ve itaat edin."²

Hz. Peygamber'in (s.a.a) Ali Şifilerine Müjdeleri

İbn Hacer ve diğerleri şöyle naklediyorlar:

"İman edenler ve iyi işler yapanlar; onlar halkın en hayırlılarıdır,"³ ayetinin nüzulünden sonra, Allah Resülü Ali'ye (a.s.) şöyle buyurdu: "Ayette kastedilenler, sen ve Şifilerindir."⁴

Taberani Allah Resülü'nün (s.a.a) Ali'ye (a.s.) şöyle buyurduğunu naklediyor:

"Cennete ilk girecek dört kişi ben, sen, Hasan ve Hüseyin'dir. Zürriyemiz arkamızda, Şiflerimiz sağımızda ve solumuzda olacaklardır."⁵

İbn Asakir, Cabir b. Abdullah'tan şöyle naklediyor:

"Biz Allah Resülü'nün (s.a.a) huzurundayken Ali (a.s) geldi. Peygamber buyurdu ki: *Canımı elinde tutan Allah'a andolsun ki şüphesiz bu (Ali) ve Şiası kıyamette saadete ulaşacaklardır.* Sonra şu ayet nazil oldu: **İman edenler ve iyi işler yapanlar; onlar halkın en hayırlılarıdır.** Hz. Peygamber'in ashabı, bu ayetin nüzulünden sonra Ali'yi gördüklerinde, Hayru'l-Beriyeye=Halkın en hayırlısı geldi, diyorlardı."⁶

İbn Asakir, Ali'den (a.s.) şöyle naklediyor:

1- Şuara (Şairler), s.214

2- Ruhu't-Teşeyyü, s.20

3- el-Beyyine, 7

4- es-Sevaiku'l-Muhrika, s.96

5- el-Mucemu'l-Kebir, Taberani, c.1, s.319 ve Mecmau'z-Zavaid, c.9, s.131 ve...

6- ed-Dürü'l-Mensur, c.6, s.589

"Peygamber (s.a.a) bana şöyle buyurdu: "Sen ve Şii-lerin cennette olacaksınız."¹

Sıbt b. Cevzî, Ebu Said Hudrî'den naklediyor ki:

"Allah Resulü, Ali'ye baktı ve şöyle buyurdu: Ali ve Şiîleri kıyamet gününde, saadet zaferine ulaşacaklardır."²

Taberî, Ebu'l-Carud'dan, o da Muhammed b. Ali'den "Hayru'l-Beriyye" ayetinin tefsirinde Hz. Peygamber'den (s.a.a) şöyle nakleder:

"Ey Ali! Bu ayette kastedilen, sen ve Şiîlerindir."³

Hatib Bağdadi Allah Resulü'nden (s.a.a) Ali'ye şöyle buyurduğunu naklediyor:

"Sen ve Şiîlerin cennettesiniz."⁴

Haysemi Allah Resulü'nün Ali'ye şöyle dediğini nakleder:

"Ümmetimden cennete girecek ilk kişi sensin. Senin Şiîlerin nurdan minberler üzerinde olurlar, onlar mutludurlar ve ak yüzle benim huzuruma gelecekler; onlara şefaet edeceğim ve kıyamet gününde cennette benimle birlikte olacaklar."⁵

Menavi, Ümmü Seleme kanalıyla Hz. Peygamber'den şöyle nakleder:

"Ali ve Şiası kıyamet gününde saadet zaferine ulaşacaklardır."⁶

Zehebi, Fatımatu'z-Zehra'dan (s.a) Hz. Peygamber'in (s.a.a) Ali'ye (a.s) şöyle buyurduğunu nakleder:

"Ey Ebe'l-Hasan! Bil ki şüphesiz sen ve Şiîlerin cennette olacaksınız."⁷

1- Tercumetu'l-İmam Ali b. Ebi Talib, Tarih-i Dimişk, c.2, s.345

2- Tezkiretu'l-Havas, s.54

3- Camiu'l-Beyan, c.30, s.264

4- Tarih-i Bağdadi, c.12, s.289

5- Mecmau'z-Zevaid, c.9, s.131 ve Kifayetu't-Talib, s.265

6- Kenzü'l-Ummal, Menavi, s.98 ve el-Eğani, c.18, s.90.

7- Mizanu'l-İtidal, Telid b. Süleyman'ın tercümesinde.

Ehlisünnet ravilerinden bir çoğu bu hadisi nakletmişlerdir:
Bazıları Şunlardır:

- İbn Asakir
- İbn Hacer Haysemi, *es-Sevaiku'l-Muhrika*
- Ebu Nuaym İsfehani, *Ma Nezele Mine'l-Kur'ân Fi Ali*
- İbn Esir, *en-Nihaye*
- Hakim Haskani, *Şevahidu't-Tenzil*
- Deylemi, *el-Firdevs Bi-Me'sûri'l-Hitab*
- Taberani, *el-Mucemu'l-Kebir*
- Haysemi, *Mecmau'z-Zevaid*
- Zerendi, *Nezmu Düreri's-Simteyn*
- Hakim, *el-Müstedrek Ale's-Sahihayn*
- Ahmed b. Hanbel, *el-Menakıb*
- Suyutî, *ed-Dürrü'l-Mensur*
- Kunduzi, *Yenabiu'l-Mevedde*
- İbnu'l-Meğazili, *el-Menakıb*
- Genci Şafiî, *Kifayetu't-Talib*
- Hemmui, *Feraidu's-Simteyn*
- Harezmi, *el-Menakıb*
- İbn Hacer, *Lisanu'l-Mizan*
- Belazeri, *Ensabu'l-Eşraf*
- Sıbt b. Cevzî, *Tezkiretu'l-Havas*
- Semhudi, *Cevahiru'l-Akdeyn*
- Taberî, *Camiu'l-Beyan*
- İbn Sebbâğ Malikî, *el-Fusulu'l-Muhimme*
- Hatibi Bağdadi, *Tarih-i Bağdad*
- Mesudi, *Murucu'z-Zeheb*
- Mir Seyyid Ali Hemedani, *Meveddetu'l-Kurba*
- Menavi, *Kunûzu'l-Hakaik*
- Zehebi, *Mizanu'l-İtidal*
- Ebu'l-Ferec İsfehani, *el-Eğani*
- Şeblenci, *Nuru'l-Ebsar*
- Muttaki Hindi, *Kenzü'l-Ummal*

- Muhibbuddin Taberî, *Riyazu'n-Nezre*
- Alusî, *Ruhu'l-Meani*, Beyyine Suresi'nin tefsirinde
- Şevkanî, *Fethu'l-Kadir*

Şia Kimdir?

Merhum Allame Şerefuddin şöyle der:

"Bilindiği üzere Ali ve Ehlibeyt Şiası, dinde onları izleyenlere denir. Allah'a şükürler biz, furuu din, akaid, usul, fıkıh ve onun kaideleri, sünnet ve kitap ilimleri, ahlaki ilimler ve süluk ve adapta, o büyük şahıslara yönelmişiz. Bu, onların imamet ve velâyetine olan inancımızdan kaynaklanır. Biz sevgi kuralları ve sevgide gözetilmesi gereken ahlakî ilkeler gereği Ehlibeyt'in velâyetini kabul edip onların düşmanlarından uzaklaştık. Biz onların Şiîsiyiz ve onlar Allah'la bizim aramızda birer vesiledirler."

Sahabe, Şif Öncüler

Sahabenin hal tercemesi incelenirse bir çoğunun Ali b. Ebu Talib'e tabi oldukları görülür. Merhum Allame Şerefuddin iki yüzden fazlasının ismini *el-Fusulu'l-Mühimme* adlı kitabında zikretmiştir.

Merhum Ayetullah Muhammed Hüseyin Kaşifu'l-Gıta şöyle der:

"Ben el-İstiab, el-İsabe ve Usdu'l-Gabe gibi Ehlisünnet'in ashopla ilgili yazmış oldukları kitaplarda yaptığım araştırmada yaklaşık üç yüz sahabînin Ali'nin (a.s) Şifilerinden olduğunu gördüm. Daha fazla araştırma yapılacak olursa, bu miktarı aşabilir."

Bu sahabelerden bazılarına işaret ediyoruz:

- Abdullah b. Abbas
- Fazl b. Abbas
- Kasm b. Abbas
- Abdurrahman b. Abbas
- Temam b. Abbas
- Akil b. Ebu Talib
- Nevfel b. Haris

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

- Abdullah b. Cafer b. Ebu Talib
- Avn b. Cafer
- Muhammed b. Cafer
- Rabia b. Haris Abdulmuttalip
- Tufeyl b. Hars
- Muğiyre b. Nevfel b. Haris
- Abdullah b. Haris b. Nevfel
- Abdullah b. Ebu Süfyan b. Hars
- Abbas b. Utbe b. Ebu Leheb
- Abdulmuttalib b. Rabia b. Hars
- Cafer b. Ebu Süfyan b. Hars

Haşimoğulları dışındakilerden şu ünlüleri sıralayabiliriz:

- Selman Muhammedi
- Mikdad b. Esved Kindi
- Ebuzer-i Gaffari
- Ammar b. Yasir
- Huzeyfe b. Yeman
- Huzeyme b. Sabit
- Ebu Eyyub Ensari
- Ebu'l-Heysem Malik b. Teyyihan
- Ubeyy b. Kaab
- Kays b. Sa'd b. Ubade
- Adiy b. Hatem
- Ubeda b. Samit
- Bilal b. Ribah Habeşi
- Ebu Rafi (Resulullah'ın (s.a.a) azatlısı)
- Haşim b. Utbe
- Osman b. Huneyf
- Sehl b. Huneyf
- Hakim b. Said b. As
- Halid b. Said b. As
- İbn Hasib Eslemi

Şia Öncülerinden Bazılarının Kısaca Hayatı

1- Selman-ı Farisî

Selman-ı Farsi aslen İrânlıdır ve İsfahan'ın "Ci" veya Fars'ın "İstehr" veya "Ramhormuz" şehrindedir. O Zerdüştin dininde yaptığı araştırmadan sonra, Hıristiyanlığa iman getirdi. Hendek Savaşı'ndan önce de Müslüman oldu. O, Hz. Peygamber'in (s.a.a) sadık, maruf ve fedakar yaranındandır. Muhacir ve ensar, onu kendilerinden bildiği hâlde Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "*Selman biz Ehlibeyt'tendir.*"

Selman Hz. Peygamber'in ailesine katılma şerefine ulaştıktan sonra sahabe arasında özel bir mevki ve konuma sahip oldu. Selman gazvelerin hepsinde Hz. Peygamber'in (s.a.a) yanında müşriklerle savaşıyordu.¹

O, Peygamber'in (s.a.a) hayatında Ali'nin (a.s) taraftarlarından idi. Hz. Peygamber'in (s.a.a) vefatından sonra, Ebu Bekir'in hükümeti döneminde Farsça şu maruf sözünü söyledi: "Yaptınız ve yapmadınız." Böylece Ali'ye (a.s) uymayanları eleştirdi.

Selman Ali'nin (a.s) en sağlam yaranlarından ve sadık ilk dört Şiîlerinden biridir.²

Onun saf davranışı ve Ali'yi (a.s.) desteklemesi vatandaşlarının (İrânlıların) İslâm'a ve Şiîliğe yönelişinde şüphesiz etkili olmuştur.

2- Ebuzer-i Gaffari

Ebuzer İslâm'dan öncede muvahhid idi. O, Hz. Peygamber'in (s.a.a) Mekke'deki davetini ve Kur'ân ayetlerini işittikten sonra Müslüman oldu.

Tarihçiler, onu beşinci Müslüman olarak biliyorlar. İslâm'ı tebliğ yolunda karşılaştığı tehlikeli durumdan ötürü Hz. Peygamber (s.a.a) tarafından kendi kabilesinde tebliğle görevlendirildi.

Ebuzer, Hz. Peygamber (s.a.a) nezdinde özel bir mevkiye sahipti.¹

1- et-Tabakatu'l-Kubra, c.4, s.93

2- Şerh-i Nehcü'l-Belâğa, İbn Ebi'l-Hadid, c.2, s.1 ve, c.2, s.39

Ebuzer Üçüncü Halife zamanında halife ve yakınlarının yaptığı israfa özellikle "Mervan'a" itiraz etti. Bu yüzden halife onu "Rebeze" denilen küçük bir köye sürgün etti.

Sürgüne gönderilirken Ali (a.s) ve evlatları onu uğurladılar... O, Hz. Peygamber'in (s.a.a) sadık yaranlarından idi. Hz. Peygamber (s.a.a) onun hakkında şöyle buyurmuştu:

"Aferin Ebuzer'e ki, yalnız yol gidecek; yalnız ölecek ve yalnız dirilecektir."²

3- Mikdad b. Amr

Mikdad "Kinde" veya "Behre" kabilesinden ve güney Araplarından idi. O, muhacirlerden ve Hz. Peygamber'in (s.a.a) Mekte'deki yaranlarından idi ve bir nakle göre yedinci iman getirendir. O, Hz. Peygamber'in (s.a.a) emriyle Habeş'e hicret etti. Bütün gazvelerde Hz. Peygamber'in (s.a.a) yanında ihlasla savaştı. Mikdad gazvelerin birinde Hz. Peygamber'e (s.a.a) şöyle dedi: Ey Allah Resulü! Biz, Benî İsrail kavimleri gibi değil ki, sana, "**Sen ve Allah'ın git ve düşmanla savaş biz burada bekliyoruz.**" diyelim. Aksine biz bütün gücümüzle savaşacağız; seni ve Allah'ın dinini savunacağız.³

Mikdad, Şia'nın dört temel taşından biriydi ve Hz. Peygamber'in (s.a.a) zamanında Ali'nin (a.s) ilk ve en ihlaslı yaranlarından idi.

4- Ammar b. Yasir

Ammar,, babası ve annesiyle birlikte ilk Müslümanlardan ve Hz. Peygamber'e (s.a.a) ilk iman getirenlerdendir. Kureyş, Yasir ve Sümeyye ve Ammar'a işkence ediyorlardı. Bir gün Ammar'ın baba ve annesi Kureyş tarafından işkence edilirken Hz. Peygamber (s.a.a) onların önünden geçti. Hz. Peygamber'in (s.a.a) onlara yardım edecek gücü yoktu. Hz. Peygamber (s.a.a) onlara hitaben şöyle buyurdu:

"Yasir ailesine Allah'ın cenneti müjde olsun."⁴

1- et-Tabakatu'l-Kubra, c.4, s.222

2- et-Tabakatu'l-Kubra .c4, s.235 ve el-Meğazi, c.3, s.762

3- et-Tabakatu'l-Kubra, c.2, s.163

4- et-Tabakatu'l-Kubra, c.3, s.248

Ammar Hz. Peygamber'in (s.a.a) diğer yaranı gibi Medine'ye hicret etti. Ensar ve muhacirler arasında yapılan kardeşlik bağı anlaşmasında Hz. Peygamber (s.a.a) onu Huzeyfe b. Yeman'la kardeş etti. Hz. Peygamber (s.a.a) münafıkların ismini onlara bildirdi. Bu yüzden o ikisine "münafık şinas" diye seslenilirdi.¹

Ammar, bütün savaşlarda Hz. Peygamber'in (s.a.a) yanında idi. Hz. Peygamber (s.a.a), Ammar'a şöyle buyurdu:

"Ammar'ın katili ateştedir."

Yine şöyle buyurdu:

"Seni zalim bir grup katledecektir."

Doksan üç veya doksan dört yaşında Siffin Savaşı'nda Ali'nin (a.s) yanında Muaviye'ye karşı savaştı ve şahadetiyle Muaviye'nin ordusu arasında şüphe uyandırdı.² Ali (a.s) safında yer alma hususunda şüphe eden bazı askerlerin de güveni arttı.

Ammar, İmam'ı savunanların ve ilk dört Şiînin dördüncüsü olarak bilindir.

5- Huzeyme b. Sabit

Huzeyme, ensardan ve Evs kabilesinden idi. Hz. Peygamber (s.a.a) onun şahitliğini iki kişinin şahitliğine eşit saymıştır; bu yüzden ona "Zu's-Şehadeteyn" lakabı verildi. Mekke fethinde Benî Hutbe kabilesinin bayrağını taşıyordu. Cemel ve Siffin savaşlarına katıldı ve Muaviye'nin askerleri tarafından şehit edildi.³

Ali'ye (a.s) biat edilirken ensarın temsilci ve ikinci konuşmacı olarak söz aldı. Bu konuşma onun Ali'ye (a.s) olan ihlas ve imanını gösteriyor. Yakubi şöyle yazıyor:

"...Sonra Huzeyme b. Sabit Zu's-Şahadeteyn ayağa kalktı ve şöyle dedi: Ey Müminlerin Emiri! İşlerim için senden başkasını bulmadım ve dönüş senden başkasına olamazdı. Eğer senin hakkında doğruyu söyleyecek olursam, sen iman ve ilimde diğerlerinden daha üstünsün. Allah'a en çok bilgisi olan ve Allah Resulü'ne mü-

---

1- el-Meğazi, c.3, s.795

2- et-Tabakatu'l-Kubra, c.3, s.253

3- et-Tabakatu'l-Kubra, c.4, s.378

minlerin en layığıdır. Onların sahip olduğu şeylere, sen sahipsin; ancak senin sahip olduğun şeylere onlar sahip değiller."¹

6- Berâ b. Azib

Berâ b. Azib, ensarın büyüklerinden ve Hazrec kabilesinden idi. On beş veya on sekiz gazveye katılmıştır. Hz. Peygamber'den (s.a.a) sonra Ali'nin yanında yer aldı. Cemel, Sıffin ve Nehrevan savaşlarına katıldı. Mus'ab b. Zübeyr zamanında Kufe'de vefat etti.

7- Ebu'l-Haysem Tayyihan

O, Birinci ve İkinci Akabe antlaşmasında Mekke'de Hz. Peygamber'in (s.a.a) huzuruna vardı. Medine'ye dönüşünde İslâm'ı tebliğe başladı. Bütün gazvelerde Hz. Peygamber'in yanında idi. O, Hz. Peygamber'in (s.a.a) kendilerini İsa'nın havari-leri gibi saydığı on iki nakib (lider) ensardan biriydi.²

Ebu'l-Haysem, ensarın temsilcisi olarak Ali'ye (a.s) biat eden ilk şahıstır.³ Bir nakle göre, Sıffin Savaşı'nda şehit oldu.

8- Halid b. Said b. As b. Ümeyye b. Abdüşşems

Halid, Hz. Peygamber'e iman getiren dördüncü veya beşinci, kendi kabilesinden ise ilk iman getiren kimsedir. O Habeş'e yapılan her iki hicrette de vardı. Döndükten sonra Mekke fetihine, Huneyn, Taif ve Tebük gazvelerine katıldı. Daha sonra Hz. Peygamber tarafından Yemen halkından zekat toplamakla görevlendirildi ve oraya gitti.⁴

Hz. Peygamber'in (s.a.a) vefatından sonra Medine'ye döndü ve Ebu Bekir'e biatten kaçındı ve Ali b. Ebu Talib'e katıldı. O Ali (a.s) ile biat ettiğinde şöyle dedi: "Allah'a andolsun ki insanlar arasında senin dışında Hz. Peygamber'in yerini alacak daha layık birisi yoktur."⁵

1- Tarih-i Yakubî, c.2, s.179

2- el-Tabakatu'l-Kubra, c.3, s.447

3- Tarih-i Yakubî, c.2, s.178

4- el-İstiab, c.2, s.42

5- Tarih-i Yakubî, c.2, s.133

O, bazılarına göre Ebu Bekir zamanında, bazılarına göre ise ikinci Halife döneminde, hicretin on dördüncü yılında şehit oldu.

9- Ebu Eyyub Ensari

Ebu Eyyub, Akabe'de Hz. Peygamber'le biat etti. Hz. Peygamber (s.a.a) Medine'ye girişinde, kendisi için bir ev yapılıncaya kadar onun evine yerleşti. O, savaşların hepsinde Hz. Peygamber'le (s.a.a) birlikteliğini koruyor ve İslâm'ı savunuyordu.¹ Ebu Eyyub, Osman'ın ölümünden sonra Ali'nin (a.s) taraftarı olarak bilinen ilk şahıslardandır. Ali (a.s) tarafından Medine valiliğine atandı.

Ebu Eyyub, Cemel, Sıffin ve Nehrevan savaşlarında Ali'nin (a.s) yanındaydı. Ali'ye (a.s) yardım etmeleri için Kufe halkına yaptığı konuşmalar onun Ali'ye (a.s) karşı ihlas ve bağlılık derecesini gösterir. Hicri elli iki yılında vefat etti ve Konstantaniye duvarı kenarında defnedildi.

10- Huzeyfe b. Yeman

Huzeyfe, ensardan Hz. Peygamber'in (s.a.a) en seçkin yararlarından biriydi. Hadis ravilerindendir. Hz. Peygamber'in (s.a.a) bütün gazvelerine katılmıştır. Hz. Peygamber (s.a.a) zamanında Ali'nin (a.s) taraftarlarından ve ondan sonra onun savunucularından olmuştur.

Evlatları, Ali'yi (a.s) savunma yolunda Sıffin Savaşı'nda şehit oldular. Hicri otuz beş yılında Medine'de vefat etti.

11- Osman b. Huneyf

O, ensardan ve Evs kabilesindendir. Tirmizî onu Bedir ashabından saymıştır. Ama diğer ravilere göre o Bedir Savaşı dışında Hz. Peygamber'in (s.a.a) bütün gazvelerine katılmıştır.²

Üçüncü Halife'nin öldürülmesinden sonra Ali'nin (a.s) yanında yer aldı ve Basra valiliğine atandı.

Cemel ashabı Basra'ya girmek istedikleri zaman, ilk önce Ali'yi (a.s) bekleyeceklerine dair Osman b. Huneyf'le anlaştılar; ama sözlerini tutmadılar, ona saldırıp sakallarını kazıdılar. Mu-

---

1- Tarih-i Yakubî, c.2, s.178

2- el-İsabe, İbn Hacer, c.2, s.45

hafızları öldürerek beytülmalî yağmaladılar.¹ Daha sonra Osman b. Huneyf Kufe'ye yerleşti ve Muaviye zamanında vefat etti.

12- Sehl b. Huneyf

Sehl, ensar ve Evs kabilesine mensuptur. Bütün gazvelere katılmıştır. Hz. Peygamber'le ölüm üzere ahitleşen sayılı şahıslardan biridir.²

O, Vadi'l-Kura Savaşı'nda Hz. Peygamber'in (s.a.a) bayraktarlarından idi.³ Hz. Peygamber (s.a.a) Ali'yi (a.s) "Saly" puthanesini yok etmek için gönderdiği Fuls Savaşı'nda, Ali'nin (a.s) bayraktarı idi.⁴

Sehl, Ali'nin (a.s) vefalı yaranlarından olup, onunla birlikte Medine'den Basra'ya doğru hareket etti. Cemel ve Sıffin savaşlarına katıldı.⁵

13- Ebu't-Tufeyl

Uhud Savaşı sıralarında dünyaya geldi; o muhacir çocuğuydu. Sekiz yıl Hz. Peygamber (s.a.a) dönemini idrak etti ve Hz. Peygamber'i (s.a.a) ziyaret şerefine ulaştı. Ali'nin (a.s) ihlaslı yaranlarından idi, Ali'nin (a.s) bütün savaşlarına katıldı. Ali'nin (a.s) şahadetinden sonra Mekke'ye yerleşti ve vefat edinceye kadar orada kaldı. Bazıları ise onun Kufe'ye yerleştiğini söylemiştir.

Ebu't-Tufeyl, Ali'nin (a.s) Şeyheyn'den (Ebu Bekir ve Ömer) daha üstün olduğuna inanıyordu. Onu İmam'ın yaranları arasında şair, akıllı, fazıl, fasih ve hazır cevaplı birisi olarak bilmişlerdir.⁶

Şimdiye kadar adı geçen sahabenin dışında aşağıdaki isimler de sıralanabilir:

- Hind b. Ebu Hale Temimi

1- el-Meğazi, c.2, s.295

2- et-Tabakatul Kubra, c.3, s.471, el-İstiab, c.2, s.662

3- el-Meğazi, c.2, s.542

4- el-Meğazi, c.3, s.75

5- et-Tabakatu'l-Kubra, c.3, s.473

6- el-İstiab, Terceme-i Ebu'l-Tufeyl

- Cu'de b. Cebire
- Hucr b. Adiy Kindi
- Amr b. Hamik el-Huzai
- Cabir b. Abdullah Ensari
- Muhammed b. Ebi Bekir
- Eban b. Said
- Zeyd b. Sûhan Zeydi.

HZ. PEYGAMBER'DEN (S.A.A) SONRA İHTİLÂFIN ÇIKIŞ NEDENLERİ

Hz. Peygamber (s.a.a) dönemi incelendiğinde ümmet arasında farklı iki temel yöntemin olduğu görülür. Bu metot farklılığı inanç konularında bile kendini göstermiş ve İslâm ümmetini biri çoğunluk, diğeri de azınlık olmak üzere iki gruba bölmüştür.

İslâm ümmetinin ihtilâf ve bölünme kaynağı, Hz. Peygamber'den (s.a.a) gelen naslar karşısında sergilenecek tavır ve yöntem olmuştur.

Azınlık grup, Allah'tan ve Hz. Peygamber'den gelen hükümler karşısında mutlak bağlılığa inanıyor ve şu delilleri kanıt olarak gösteriyorlardı:

a) Şer'î hükümler, yüce Allah'tan geldiği için kutsal ve saygındırlar.

b) Şeriat kurucusuna itaat edilmeli, ona karşı gelinmemeli. Çünkü yüce Allah bir çok ayette Allah ve Resulü'ne (s.a.a) itaati gerekli kılmıştır. Örneğin yüce Allah şöyle buyuruyor: "**Allah ve Resulü'ne itaat edin.**"¹

Bir başka ayette şöyle buyuruyor: "Resulün sizin için getirdiği her şeyi alın ve nehyettiği her şeyden kaçının."²

c) Kur'ân ve sünnette bütün hükümler açıklanmıştır. Bu yüzden şeriatı tamamlayıcı hiçbir şeye ihtiyaç yoktur.

Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Biz sana Kur'ân'ı her şeyi açıklayıcı olarak indirdik."¹

1- Enfal, 20 ve 46. ayet

2- Haşr, 7

İkinci grup, Hz. Peygamber'i (s.a.a) sıradan bir beşer olarak görüyor, kamil olduğunu kabullenmiyor ve yaptığı bazı şeylerin yanlış olduğuna inanıyorlardı. Bu yüzden Hz. Peygamber'in (s.a.a) emirlerini kutsal ve saygın kabul etmiyor; emirleri karşısında görüş bildirip içtihat ediyorlardı. Şimdi bu grubun varlığını ortaya koyan birkaç şahit getiriyoruz:

a) Kur'ân'dan Örnekler

1- Allah'ın şu buyruğu:

"Ey inananlar! Size ne oldu da Allah yolunda savaşta çıktığınız zaman olduğunuz yerde mihlanıp kaldınız. Ahireti bıraktınız da dünya yaşayışına mı razı oldunuz?"²

2- Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Onlardan öyleleri de vardı ki Peygamber'i incitirler ve o derler, her söyleneni dinliyen bir kulak adeta."³

3- Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Ve onlar bir alış-veriş yahut eğlence görünce ona gidip dağıldılar ve seni ayakta bıraktılar; dedi: Allah'ın katındaki daha da hayırlıdır, alış-veriştten ve eğlenceden ve Allah, verenlerin en hayırlısıdır."⁴

b) Hadislerden Örnekler

1- Hudeybiye Barışı:

Hicretin altıncı yılında, Hz. Peygamber (s.a.a) Allah'ın evini ziyaret etme arzusundaydı. Bu yüzden bir kısım sahabeyle Ümre için Mekke seferine hazırlandılar. Hudeybiye denilen yere ulaştıklarında Kureyş bundan haberdar oldu ve Müslümanların kervanının hareketine engel oldular. Ama Kureyş'le yapılan görüşmeler neticesinde anlaşmaya varıldı. Anlaşmanın maddelerinden biri şu idi ki Müslümanlar Medine'ye geri dönecek ve ge-

---

1- Nahl, 89

2- Tevbe, 38

3- Tevbe, 61

4- Cum'a, 11

lecek yıl ziyarete geleceklerdi. Bu sırada Ömer b. Hattab, hızla Ebu Bekir'in yanına geldi ve "Acaba o, Allah'ın Resülü değil midir?" diye sordu. Ebu Bekir: "Allah'ın Resülüdür." diye cevap verdi. Ömer: "Acaba biz Müslüman değil miyiz?" dedi. Ebu Bekir: "Müslümanız." dedi. (Bunun üzerine) Ömer: "Öyleyse niçin onlara ayrıcalık tanıyoruz?" dedi.¹

Vakidi, *Meğazi* kitabında şöyle yazmıştır:

"Ömer b. Hattab: "Ben Müslüman olduğumdan beri Allah'ın Resülü'nün huzuruna çıkarak: Acaba sen Allah'ın nebisi değil misin? diye sorduğum gün dışında hiç şüphe etmedim."²

İbn Kesir'in tarihinde bu rivayetin devamında şöyle nakledilir:

Ömer: "Ben bu yüzden bir takım (Hudeybiye barışına aykırı) işler yaptım." dedi.³

2- Zi's-Sedye'nin katline dair destur:

Ebu Ya'la ve diğerleri naklediyor ki: Allah Resülü zamanında sahabeden biri ibadet ve itaat açısından herkesi hayrete düşürmüştü. Olayı Allah Resülü'ne arz ettik, ama o şahsı tanıyamadı; sonra özelliklerini sıraladık, yine tanıyamadı. Bu sırada adam geliverdi. Allah Resülü'ne "Bu, konuştuğumuz adamdır." dedik. Hz. Peygamber (s.a.a): "Siz öyle bir adamdan bahsediyorsunuz ki alnında şeytandan siyah bir leke var." diye buyurdu. Söz konusu adam geldi ve kimseye selam vermedi. Allah Resülü ona: "Seni Allah'a yemin veriyorum ki acaba meclise girdiğin zaman kavmin arasında senden daha üstün ve daha iyi birisinin olduğunu hiç düşünmedin mi? diye sordu.

Adam: "Ey Allah'ım! Niçin böyle bir şahsın olmadığını düşünüyem ki?" diye cevap verdi. Sonra namaz kılmaya başladı. Allah Resülü (s.a.a): "İçinizde bu adamı öldürecek birisi var mı?" diye sordu. Ebu bekir "Ben varım." dedi. Ama onu namaz hâlinde görünce, "Acaba namaz kılan birini mi öldüreyim?" diye düşündü (ve onu öldürmekten vazgeçti). Resülullah tekrar "Bu

---

1- es-Siretu'n-Nebeviyye, İbn Hişam, c.2, s.316

2- el-Meğazi, c.1, s.607

3- el-Bidaye ve'n-Nihaye c,4, s.200

adamı öldürecek birisi var mı?" diye buyurdu. Ömer ben diye ileri atıldı. Ama onu secde hâlinde görünce Ebu Bekir benden daha üstündür diyerek geri döndü. Hz. Peygamber ona ne yaptın diye sorduğunda, Ömer, "Ben onu secde hâlinde görünce öldürmek istemedim." Hz. Peygamber "Bu adamı öldürecek kim var." diye tekrarladı. Bunun üzerine Ali (a.s) onu öldürmeye hazır olduğunu bildirdi. Hz. Peygamber (s.a.a) "Sen onu öldüreceksin, elbette onu bulabilirsen." diye buyurdu. Ali (a.s) adamın ardı sıra gitti; ama onu mescitte bulamadı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.a) "Eğer o öldürülmüş olsaydı hiçbir zaman ümmetinden iki kişi arasında ihtilâf çıkmazdı." buyurdu.

3- Müminleri Cennetle Müjdeleme Olayı:

İlâhî hikmet gereği Hz. Peygamber'in (s.a.a) insanlara "Kim muvahhit ve kalbi imanla sakinleşmiş bir şekilde Allah'ın huzuruna varırsa, cennete girecektir." müjdesini vermelidir.

Hz. Peygamber (s.a.a) müminlerin imanlarını derinleştirmek ve inanmayanları ise, imana ve tevhide teşvik amacıyla bu ilanı yapmak istiyordu. Alah'ın Resulü, bu müjdeyi halka ulaştırmak üzere Ebu Hureyre'yi görevlendirdi. Ebu Hureyre şöyle anlatıyor: "Benim (bu iş için) ilk karşılaştığım şahıs Ömer b. Hattap idi. Bana nereye gidiyorsun? diye sordu. Olayı ona anlattım. Ömer göğsüme öyle vurdu ki kendimi yerde buldum. Bana " Ey Ebu Hureyre! Geri dön." dedi. Bunun üzerine ben Allah Resulü'nün huzuruna geri döndüm. Ömer de arkamdan geliyordu. Hazret buyurdu ki: "Ey Ebu Hureyre! Ne oldu? Olayı anlattım. Allah Resulü (s.a.a) Ömer'e "Ey Ömer! Neden böyle yaptın?" diye sordu. Ömer "Ey Allah Resulü! dedi "Acaba siz Ebu Hureyre'yi "Kim Allah'ın huzuruna Lailaheillallah kelimesine yakın eder bir hâlde varırsa cennete girecektir." diye ilan etmesi üzere görevlendirdiniz mi? Hz. Peygamber "evet" dedi. Ömer "Bu desturu geçersiz kıl, halkın bu söze dayanarak amelden vazgeçeceklerinden endişeleniyorum." dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber de desturu iptal kıldı.¹

4- Usame ordusuna katılma:

1- Sahih-i Müslim, c.1, s.44; Siretu Ömer, İbni Cevzi, 38; Şerh-i İbn Ebi'l-Hadid, c,3, s.108 ve Fethu'l-Bari, c.1, s.184

Hz. Peygamber'in (s.a.a) emrine rağmen yapılan içtihatlardan bir diğeri, onun ısrarına rağmen Usame'nin ordusuna katılmamakta diretmektir. Daha önce bu konu hakkında bilgi verdik.

5- Vasiyet yazma isteği:

İçtihatlardan bir diğeri Hz. Peygamber'in (s.a.a) vasiyet yazmak isteğine karşı yapılan girişimdir. Bu konuya da geçen sayfalarda değindik.

HZ. PEYGAMBER'DEN SONRA NASSA KARŞI İÇTİHAD

Nassa karşı içtihadı savunanlardan bir çoğu, bu işlerinden vazgeçmediler ve bu görüşü pekiştirmek amacıyla ellerinden geleni yaptılar. Bunlardan birkaç örneğe işaret ediyoruz:

a) Teravih Namazı

Ehlisünnet'in hadis kaynaklarında Abdurrahman b. Abdul-gari'nin şöyle dediği nakledilir:

"Ömer b. Hattab ile birlikte bir ramazan gecesi mescide girdik. Ömer herkesin dağınık bir şekilde nafil namazı kıldığını görünce "bana göre bu topluluk teravih namazını bir imam arkasında cemaatle kılsa daha iyi olur." dedi. Bu yüzden cemaatle kılmaları için herkesi Ubey b. Ka'b'ın arkasında topladı. Ben başka bir gece Ömer ile birlikte mescide gittiğimde halkın Teravih namazını bir imam arkasında cemaat ile kıldığını gördük. Ömer, " Benim bu amelim, iyi bir bidattir..." dedi.¹

Bir çok karineye dikkat edildiğinde ramazan ayının nafil namazlarını "teravih namazı" adıyla cemaatle kılmanın İslâm şeriatında yeni bir şey olduğu ve dinle hiçbir alakası olmadığı anlaşılır. Buna nas karşısında içtihattan başka bir şey denilemez.

Ömer b. Hattab'ın "bid'at" lafzını kullanması teravih namazının cemaat ile kılınmasının İslâm şeriatı ile bağdaşmadığına dair iyi bir tanıktır.

Halil b. Ahmed diyor ki:

1- Tertibu'l-Ayn, s.72

"Be-de-a" önceden olmayan bir şeyin sonradan icadı demektir... Bidat bir şeyi Allah Resulü'nden sonra heves üzere ortaya çıkarmaktır.¹

Firuz Abadi şöyle diyor:

"Bidat, dinin ikmalından sonra, dinde yeni bir şeyin ortaya çıkması veya Allah Resulü'nden sonra, heves ve davranış yüzünden yeni bir şeyin icadından ibarettir."²

İbn Hacer Askalanî diyor ki:

"Bidatin aslı, önceden örneği olmayan bir şeyin ortaya çıkmasından ibarettir..."³

İbn Hacer Haysemi şöyle yazıyor:

"Bidat lugatte, icat edilen şeyden ibarettir ve şeriat-ta şer'î emre aykırı bir şeyin ortaya çıkmasıdır."⁴

b) Nafilenin Cemaatle Kılınması ve Hz. Peygamber'in (s.a.a) Sakındırması

Teravih namazının İslâm şeriatına aykırılığı, Hz. Peygamber'den müstehap namazların evde kılınmasına dair nakledilen hadislerle pekişir.

İbn Kudame şöyle yazıyor:

"Müstehap namazı evde kılmak daha faziletlidir; çünkü Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyuruyor: Namazlarınızı evde kılın, zira erkeğin en iyi namazı, farz namaz dışında, evde kıldığı namazdır..."

Bu hadisi Müslim de nakletmiştir.⁵

İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle nakledilmiştir:

"Ramazan ayının orucu farzdır, ama ramazan ayının müstehap namazlarını cemaatle kılmak bidattir. Allah Resulü ramazan ayının gecelerinde müstehap namazları cemaatle kılmamıştır. Eğer bu iş iyi olsaydı onu terk etmezdi. Ramazan ayının bazı gecelerinde müstehap namazları mescitte tek başına kılıyordu. Ama, ona

---

1- Tertibu'l-Ayn, s.72.

2- el-Kamusu'l-Mühit, c.3, s.2

3- Fethu'l-Bari, c.4, s.253

4- el-Fetave'l-Hadisiyye, İbn Hacer, s.205

5- el-Mana, İbni Kudame, c.1, s.775

uyan bir grubu arkasında görünce, kendi evine gitti ve üç gece kendi evinde müstehap namazları kıldı ve sonraki günün sabahı mescide geldi ve minbere çıktı. Allah'a hamdüsena-dan sonra şöyle buyurdu: Ey halk! Nafile namazını ister ramazan ayında olsun, ister başka aylarda, cemaatle kılmayın; zira bidattir... bidat dalalettir ve her dalaletin sonu ateştir. Sonra minberden aşağı indi ve şöyle buyurdu: Sünnet üzere yapılan az amel, bidat üzere yapılan çok amelden daha üstündür."¹

c) Emirü'l-Müminin ve Teravih Namazından Sakındırma

İbn Ebi'l-Hadid şöyle naklediyor: Halk Kufe'de Emirü'l-Müminin'in etrafında toplandıktan sonra ondan, teravih namazı için bir imam tayin etmesini istediler; böylece ramazan gecelerinin müstehap namazlarını onunla kılacaklardı. Ali (a.s) onları bu amelden sakındırdı, onlara bunun sünnete aykırı olduğunu anlattı. Halk Ali'nin etrafından dağıldı ve müstehap namazları cemaatle kılmak için kendileri bir imam tayin ettiler. Hıber Ali'ye (a.s) ulaştı. O, oğlu Hasan'ı (a.s) elinde bir kırbaçla onlara gönderdi. Topluluk onu görür görmez mescidin kapısına doğru kaçmaya başladı. Kaçarken şöyle diyorlardı: Ya Ömerah!²

d) Hac Mut'ası ve Kadınlarla Mut'a

Hız. Peygamber (s.a.a) mut'ayla amel etmiştir ve Allah onu emretmiş ve şöyle buyurmuştur:

"Sonra emin oldunuz muktadir bulundunuz mu, hacc zamanına dek umre yapmak isteyen, gücü neye yeterse kurban eder. Buna imkan bulamıyan üç gün hacda, yedi gün de dönünce oruç tutar, işte bu, tam on gündür. Bu da ayali Mescid-i Haram'da olmayan içindir."³

Kadınlarla mut'anın Allah tarafından yasalaştırıldığında şüphe yoktur. Müslümanlar, Allah Resulü zamanında onunla amel ediyorlardı. Ama bir gün Ömer hilâfeti zamanında minbere çıkarak şöyle dedi:

1- Tenzihu'l-Ahkam, c.3, s.69 ve Vesailu'ş-Şia, c.5, s.192, Hadis: 1

2- Şerh-i Nehcü'l-Belağa, c.12, s.283

3- Bakara, 196

"Allah Resulü zamanında iki muta vardı ki ben sizleri ikisinden de sakındırıyorum. Onu yapanı cezalandıracağım. Biri kadınlarla mut'a ve diğeri hac mut'asıdır."¹

e) Ezanda Değişiklik

Malik, Muvatta'da şöyle naklediyor:

"Bir sabah müezzin Ömer b. Hattab'ın yanına geldi; Ömer'i uyur hâlde gördü; bu yüzden şöyle seslendi: es-Salat-u hayrun mine'n-nevm, yani namaz uykudan daha iyidir. Ömer b. Hattab uyandıktan sonra bu cümlenin ezana eklenmesi yönünde emir verdi."²

Zerkani, Muvatta'nın şerhinde şöyle yazıyor:

"Ömer b. Hattab, müezzinine şöyle emretti: Ezan okurken *Hayye ale'l-felah* cümlesine ulaştığında *es-Salat-u hayrun mine'n-nevm* söyle."

Şevkani şöyle yazıyor:

"Sahih kanallarla elimize ulaşan hadislere göre *Hayye ale hayri'l-amel* cümlesi Resulullah (s.a.a) zamanında ezanın bir parçası idi ve Ömer'in zamanına kadar ezandan çıkarılmadı."³

Muttaki Hindi şöyle yazıyor:

"Bilal sabah vaktinde *Hayye ale hayri'l-amel* diyordu."⁴

Beyhaki, kendi senediyle Bilal'den şöyle naklediyor:

"O sabah vaktinde, ezanın sonunda *Hayye ala hayri'l-amel* diyordu."⁵

Kuşçi, şerh-i Tecrit'te şöyle yazıyor:

1- Tefsir-i Fahri Razi, c.2, s.1678; Ahkamu'l-Kur'ân, Cessas, c.1, s.342; Tefsir-i Kurtubi, c.2, s.27; Zadu'l-Mead, İbni Kayyum, c.1, s.444; Kenzü'l-Ummal, c.8 S293; Sünen-i Beyhaki, c.7, s.206; el-Meğazi, İbn Kudeme, c.7, s.527

2- el-Muvatta, İmam Malik, Hadis: 151

3- Neylu'l-Evtar, c.2, s.39

4- Muntehab-u Kenzi'l-Ummal, c.3, s.276

5- es-Sünenü'l-Kubra, c.1, s.425

"İkinci Halife minberde şöyle dedi: Allah Resulü'nün zamanında üç şey helal idi; ama ben onları yasakladım ve onları yapanları cezalandıracağım: Kadınlarla mut'a, hac mut'ası ve Hayye ala hayri'l-amel." ¹

f) İmam Ali (a.s) ve Aişe'nin Ayaklanması

Nassa rağmen içtihadın bir başka örneği, Aişe'nin Ali'ye (a.s) karşı ayaklanmasıdır.

Yüce Allah, Hz. Peygamber'in (s.a.a) eşlerine şöyle emrediyor:

"Ve evlerinizde oturun ve ilk cahiliyet devrinde olduğu gibi sokaklara çıkmayın"²

Ne yazık ki, tarihteki tanıklar incelendiğinde, ümmetin Ali'yi (a.s) ittifakla seçmelerine ve onunla biat etmelerine rağmen Aişe ona karşı ayaklandığı ve Yüce Allah'ın emrinin aksine evinden çıktığı görülür. Bu olay Aişe'nin nassa rağmen nasıl içtihat ettiği açıkça gözler önüne sermektedir.

g) Muaviye'nin İctihadı

Ehlisünnet kaynaklarında şöyle gelmiştir: Ebu Derda, Muaviye'ye faiz almasına, altın ve gümüş kaplarda içecek içmesine itiraz etti ve buna Allah Resulü'nün hadisini delil olarak gösterdi. Ama Muaviye cevapta şöyle dedi: "Ben bu amelde hiçbir sorun görmüyorum."³

Ehlisünnet Medresesi ve Ali'yi (a.s) Hakkından Uzaklaştırmak İçin Öne Sürdükleri Bahaneler

Ehlisünnet medresesi, Ali'yi (a.s) meşru hakkında uzaklaştırmak için bazı mazeretler öne sürmüşler. Ancak bu mazeretler bile sahabe'nin Ali'nin hilâfetini hak bildiklerini, ama bazı nedenlerden ötürü karşı geldiklerini gösterir.

Bu mazaretlerden bazılarını işaret ediyoruz:

1- **Kureys'in hoşlanmaması:** Ömer b. Hattap'dan Benî Haşim'in hilâfet meselesindeki itirazına karşı şöyle cevap verdiği

---

1- Şerhu't-Tecrid, Kuşçi, s.201

2- Ahzab, 33

3- Malik, Muvatta, c.2, s.59; Sünen-i Neseî, c.7, s.279 ve c.51, s.270

nakledilmiştir: "Kureyş hilâfetin bir ailede toplanmasından hoşlanmıyor."

Bu kanıtın reddinde İbn Abbas'tan nakledilen cevaptan daha iyisi olamaz. İbn Abbas şöyle dedi:

"Eğer Kureyş'in kendisi için seçtiği bu hilâfeti, Allah da onlar için istiyorduysa, Kureyş kendi hakkına ulaşmış demektir; ancak hilfet onlar için ilâhî bir hak değildir, sadece bir kavmin hoşlanmaması yüzünden, hakkın hak sahibine verilmemesi ne anlama gelir? Yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Bu da, indirdiğine hoşlanmadıklarındandır, artık o da yaptıklarını mahvetmektedir."**¹

2- Arapların Ali'yi (a.s) tahammül etmemeleri: Bazen Eh-lisünnet medresesi Araplar Ali'ye (a.s) tahammül etmemelerini mazeret olarak görürler.²

Cevapta şöyle deriz: Eğer Ali (a.s) hak üzere ise bazılarının ona tahammül etmeyişi, onun hakkından mahrum edilmesini gerektirmez. Kaldı ki, acaba Araplar Ali'den (a.s) başkasını tahammül ettiler mi? Tarih kitaplarında Hz. Peygamber'in (s.a.a) vefatından sonra bir grubun dinden çıktığı, diğer bir grubun ise halifeye itaatten kaçındığı ve itaatsizliklerini zekât ve sadaka vermeyerek ilan ettiklerini, bir grubun açıkça Ebu Fusey'le biat etmeyeceklerini,³ ensarın çoğunun Ali'den (a.s) başkasına biat etmeyeceklerini söyledikleri yer alır.⁴

Halifeler medresesinin iddia ettiği gibi Arap kabileleri Ali'ye (a.s) karşı asi değildiler; aksine onlar Ali'den (a.s) başka hiç kimseyi hilâfete layık görmüyorlardı. Arapların Ali'ye (a.s) tahammül etmedikleri, nasıl iddia edilebilir? Üstad Hızri "Tarih-u'l-Ümemi'l-İslâmeyye" adlı kitabında şöyle yazıyor:

"Ehlibeyt'in hilâfetinin İslâm ümmetinin geneli nezdinde mahbubiyetinde hiç bir şüphe yoktur; halk arasında onlardan daha çok hiç kimseye bağlılık ve itaat

---

1- Tarihi Taberî, c.4, s.224, Muhammed, 9

2- Tabakatu'l-Kubra, c.5, s.20

3- el-İsabe, c.3, s.357

4- Tarihi Taberî, c.3, s.257 ve 380

yoktu... Bu yüzdendir ki ikinci asrın başlarında, Ehlibeyt'e yapılan davet başarılı olmuştur."¹

3- **Küçük yaşta olması:** Ömer b. Hattab, İbn Abbas'ın cevabında dedi ki:

"Ben halkın Ali'yi menetmeleri için, kavminin onun yaşını küçük bulmalarından başka bir delil olduğunu zannetmiyorum."

İbn Abbas cevapta şöyle dedi:

"Ama Yüce Allah onu hilâfet için seçtiği zaman, yaşı küçük görmedi."

Nassa Rağmen İçtihat Düşüncesinin Yayılışının Sebepleri

Hz. Peygamber'in (s.a.a) sahabesinin, onunla işbirliği yapmaları, İslâm'ı yaymaları ve bu yolda birçok zorluklara katılmaları, onları ihtiram ve övgüye layık kılmıştır. Ama aralarında nass karşısında içtihat yapmaya eğilimli kimseler vardı. Hz. Peygamber (s.a.a) ölüm yatağında bile, bunlardan kaynaklanan bir çok sıkıntıya katlanmak zorunda kaldı.

Bu düşüncenin yayılış sebeplerini şu şekilde beyan edebiliriz:

a) Bu düşünce, insanın idrak ettiği maslahata uygun bir şekilde ahkamda tasarruf etme yönündeki doğal eğilimiyle örtüşür.

b) Hilâfet mektebi mensupları, Ehlibeyt kapısını kendi yüzlerine kapadılar. Diğer taraftan İslâm ümmeti arasında ortaya çıkan bir çok değişik meseleyle karşılaştılar. Bunları cevaplayacak ilme sahip olmadıklarından nass karşısında içtihat yapmaktan başka çareleri yoktu.

c) Hz. Peygamber (s.a.a) hayatı döneminde zorluk ve engellerle, bizzat kendisi ilgilenir, hallederdi. Ama onun vefatından sonra İslâm ümmetinin genişlemesiyle yeni meseleler ortaya çıktı. Şia'ya göre Hz. Peygamber (s.a.a), imamı, bu görev için seçmiştir.

d) Müslümanlar, halifenin iki güce sahip olmasını şart biliyorlardı. Biri siyasi güç (savaş, barış ve devletin idaresiyle ilgili

---

1- Tarihu'l-Ümeme'l-İslâmiyye, s.497

şeyler) ve diğeri ilmî güçtür (yani Kur'ân ve sünnete göre fetva verebilmek). Bu yüzden halifeyi "muhaddis" olarak biliyorlardı.

Birinci ve ikinci halife, bu gerçek (yani Müslümanların halifeden olan beklentileri) gereği şer'î hükümleri Kur'ân ve sünnetten beyan ediyorlardı. Bilmedikleri bir şeyle karşılaştıklarında sahabeye başvururlardı.

Halifeler, bir çok meselede yanlış yaptıkları, toplumsal makam ve saygınlıklarını tehlikede gördükleri için "maslahat" ve "sahabenin, özellikle halifenin içtihadının geçerliliği" meselesini söz konusu ettiler.

Nass Karşısında İctihadın Hükümü

Kesin deliller gereği, hiç kimse Allah'ın dininde müdahale hakkına sahip değildir. Bunun, kitap, sünnet ve biset tarihi araştırıldığında açıkça bilinen bir husus olduğu ortaya çıkar.

Nass karşısında, örneğin Ali'nin (a.s.) velâyeti karşısında içtihat etmenin yanlış olduğu hususunda şu ayetlere bakılabilir:

"Ey inananlar! Allah'ın ve Resulü'nün önüne geçmeyin ve çekinin Allah'tan; şüphe yok ki Allah, her şeyi duyar, bilir."¹

Yüce Allah Hz. Peygamber (s.a.a) hakkında şöyle buyuruyor:

"Ve eğer bize isnat ederek bazı lafları etseydi elbette onu kudretimizle alırdık. Sonradan elbette şah damarını çeker koparırdık."²

"Allah ve Resulü, bir işe hükmetti mi erkek olsun, kadın olsun, hiçbir inananın, o işi istediği gibi yapmakta muhayyer olmasına imkan yoktur ve kim Allah'a ve Peygamberine isyan ederse gerçekten de apaçık bir sapıklığa düşmüş, sapıtıp gitmiştir."³

Ve sana da, önceki kitabı gerçekleyen ve ona, emin bir tanık olan kitabı, gerçek olarak indirdik. Artık arala-

---

1- Hucurat, 1

2- Hakka, 43-46

3- Ahzab, 36

rında, Allah'ın indirdiğine göre hüküm ver ve sana gelen gerçekten dönüp onların isteklerine uyma..."¹

"Fakat öyle değil; andolsun rabbine ki onlar iman etmiş olmazlar aralarında çıkan ihtilâflarda seni hakem etmedikçe ve sonra da yüreklerinde hiçbir sıkıntı, üzüntü duymadan verdiği hükümü kabul etmedikçe ve tamamıyla sana teslim olmadıkça."²

"Biz her Hz. Peygamberi ancak Allah izniyle ona itaat edilsin diye gönderdik."³

"Ey inananlar, Allah'a itaat edin, Resul'e ve sizden olan ululemre itaat edin."⁴

"Ve Rabbin, dilediğini yaratır ve seçer; seçmek, onlara ait bir hak değildir; münezzehtir Allah ve yücedir şirk koştukları şeylerden."⁵

"Ve kimler Allah'ın indirdiği hükme göre hüküm vermezlerse, onlardır Tanrı buyruğundan çıkanların ta kendileri."⁶

"Ve kimler Allah'ın indirdiği hükme göre hüküm vermezlerse, onlardır kafirlerin ta kendileri."⁷

"Ve kimler, Allah'ın indirdiği hükme göre hüküm vermezlerse, onlardır kafirlerin ta kendileri."⁸

"De ki: Ben size, Allah'ın hazineleri yanımda da demiyorum, gaybi bilirim, ben bir meleğim de demiyorum. Ben yalnız bana vahyedilen şeye uymadayım."⁹

"Ve kendi dileğiyle söz de söylemedi. Sözü ancak vahyedilen şeyden ibarettir."¹⁰

Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyuruyor:

1- Mâide, 48

2- Nisâ, 65

3- Nisâ, 64

4- Nisâ, 59

5- Kasas, 68

6- Mâide, 46

7- Mâide, 45

8- Mâide, 44

9- En'am, 50

10- Necm, 3-4

"Elbette ben, size Kur'ân'ın helal ettiğinden başkasını helal etmiyorum; size Kur'ân'ın haram ettiğinden başkasını haram etmiyorum."¹

ŞİA FIRKALARI

Her mezhep bir takım usul ve ilkelere sahiptir. Ancak bu usulün bazıları mezhebin esasını, bazıları ise ayrıntı niteliğindeki konuları oluşturur. Mezhep ehlinin, mezhebin esasını oluşturan ortak konularda görüş birliğini korumakla birlikte düştükleri ihtilâfa "bölünme" denir.

Bütün mezheplerde, özellikle dört Hıristiyan, Yahudi, Mecusi ve İslâm mezheplerinde, hatta onların bölümlerinde bile ihtilâflar yaşanmıştır.

Şia mezhebinde, ilk üç Ehlibeyt imamı (Ali (a.s), Hasan (a.s), Hüseyin -a.s-) zamanına kadar, hiçbir bölünme yaşanmadı. Ancak Üçüncü İmam'ın şehadetinden sonra bir grup İmam Seccad'ın (a.s.), diğer bir grup ise onun oğlu, yani Muhammed b. Hanefiye'nin imametine inandılar. İkinci grup, Muhammed b.

1- Tertib-i Müsned-i İmam Şafî, c.1, s.20 ve en-Nihaye, İbn Esir, c.4, s.332 vs.

Hanefiye'yi dördüncü imam ve Razva dağında gizli olan ve zuhuru beklenen Mehdi olduğuna inandılar.

İmam Seccad'ın (a.s) vefatından sonra, bir grup İmam Muhammed Bakır'ın (a.s) ve diğer bir grup, İmam Seccad'ın diğer şehit oğlu Zeyd'in imametine inandılar. İmam Muhammed Bakır'dan (a.s) sonra onun Şi'ileri İmam Cafer Sadık'ın (s.a) ve ondan sonra da İmam Musa Kazım'ın imametine inandılar.

İsmailiyye adında bir grup babası hayattayken vefat eden Altıncı İmam'ın oğlunu, imam olarak bildiler. Bazıları İmam'ın Abdullah Eftah adındaki oğlunu, diğer bir grupsa Muhammed adındaki oğlunu imam olarak tanıdılar. Bazıları onu son imam olduğunu sandılar.

İmam Musa Kazım'ın şahadetinden sonra, Şi'ilerin çoğunluğu, oğlu Rıza'yı (a.s) sekizinci imam olarak tanırken, Vakıfiyye diye bilinen bazıları Yedinci İmam'ı son imam olarak bildiler.

Sekizinci İmam'dan itibaren On İkinci İmam'a kadar önemli ve dikkate alınacak bölünmeler yaşanmadı. Yalnız küçük çapta bölünmeler yaşandıysa da onlar fazla sürmeden dağıldı. Örneğin: Onuncu İmam'ın oğlu Cafer imamlık iddiasında bulundu. Bir grup ona inandırsa da uzun sürmedi ve kısa bir süre sonra dağıldılar.

Kelam ve fıkıh dalları, ayrıca bir takım ilmî konularda ihtilâflar olduysa da bu tür ihtilâfları mezhepsel bölünme olarak saymamak gerekir.

Şia çoğunluğu karşısında yer alan Zeydiyye ve İsmailiy-ye dışındaki fırkalar kısa bir süre sonra yok oldular. Bu iki fırkaya mensup insanlar, Yemen, Lübnan gibi dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşamaktalar.

Gulat Fırkası

İmam Ali veya evlatlarından birisi hakkında aşırılığa sapan, örneğin Ali'nin ilah olduğunu sanan kimselere "Gu-lat" denir.

Hız. Ali (a.s) kendi döneminde onun hakkında bu tür fikirleri taşıyanları cezalandırıyordu. Gulat fırkasını, Şiî fırkalar arasında saymak doğru olmaz. Ancak bazı yazarlar, Gulat'ı Şia fırkalarından saymış ve eleştirilerini bütün Şiîlere yöneltmiştir.

Mısırlı yazar Ahmed Emin şöyle der:

"Gulat ehli Şifler, Hz. Peygamber'den (s.a.a) son-ra Ali'yi üstün ve masum bilmekle kalmadılar, onun ilah olduğuna inandılar."

Muhammed Ferid Vecdî şöyle yazar:

"Şia beş fırkaya bölünmüştür: Kiysaniyye, Zey-diyye, İmamiyye, Gulat ve İsmailiyye..."

Sem'ani şöyle yazar:

"İmamiyye, gulat ehli Şiflerden bir gruptur. Onlar imameti Ali (a.s) ve evlatlarına ait bildikleri, insanlar için imamın gerekli olduğuna inandıkları ve ahir zamanda zuhur edecek ve bütün dünyayı adaletle dolduracak bir imamı bekledikleri için bu adla anılmışlardır."¹

Zubeydi Tacu'l-Arus'ta şöyle yazıyor:

"İmamiyye, Şif gulatlardan bir fırkadır."²

Yukarıdaki görüşler karşısında şunu söylemek gerekir:

• Şia terimi için yapılan tanımlar, gulat fırkasını kapsamaz; Gulat, Şia tanımının dışındadır.

• "Guluv" sözcüğü "taksir" kelimesinin karşıtıdır ve, hadi aşma anlama gelir. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "*Ey Ehlikitap! Hak dışında dininizde guluv (aşırılık) etmeyin.*"

Taksir, Allah'ın belirlediği çizginin dışına çıkmak demektir. Aşırılık ve eksiklik, her ikisi de yanlıştır. İmamiyye Şiası delil üzere bu inancı kabul etmiştir. Demek ki haddi aşma söz konusu değildir. Hatta Ehlibeyt İmamları'nı uluhiyet makamına kadar vardırانları, Şia mezhebinden hariç bilir.

Şeyh Mufid (r.a) şöyle yazıyor:

"Gulat, zahirde İslâm iddiasında bulunup Ali (a.s) ve evlatlarına uluhiyet isnadında bulunmuşlar. Ehlibeyt'i vasf ederken haddi aşmış, orta yoldan sapmışlardır. Onlar sapık ve kâfirdirler."³

Şehid-i Evvel ve Şehid-i Sani, Lüm'e kitabında "Vakıf" başında Müslümanı şöyle tanımlıyorlar:

1- A'yanü'ş-Şia, c.1, s.20

2- Tacu'l-Arus, c.8, s.194

3- Şerh-i Akaid-i Sadık, Gulat babı.

"Müslüman kibleye doğru namaz kılan kimseye de-
nir; yani namaz kılmasalar bile kibleye doğru namaz
kılmaya inanırlar ve namaz kılmayı caiz bilirler. Ancak
Hariciler ve Gulat bu hükmün dışındadır. Onların küf-
rüne hükmedildiği için kibleye doğru namaz kılsalar
bile Müslüman terimi bunları kapsamaz."¹

On İki İmam Şiası, Kurtuluş Eren Fırka

Hz. Peygamber'den sonra birincisi Ali (a.s) ve sonuncusu
İmam Mehdi (Allah zuhurunu çabuklaştırsın) olmak üzere on
iki imam ve halifeye inanan Şia-ı İsnâ Aşeriyye, necat ve kurtu-
luş ehlidir. Çünkü bir çok hadis, Hz. Peygamber'den sonra on iki
imamın geleceğini ifade ediyor.

Cabir b. Semure, Hz. Peygamber'den şöyle naklediyor:

"Benden sonra on iki emir olacaktır." O şöyle devam
ediyor: Bir kelimeyi anlamadım ve babamdan sordum.
Babam dedi ki Peygamber buyurdu ki: Onların hepsi
Kureyş'ten olacaktır."²

Şia'daki Bölünmelerin Sebebi

Şiîler arasında ihtilâf, sonraki imamın belirlenmesi ko-
nusunda yaşanıyordu. Bazen siyasi nedenlerden dolayı, İmam
halkın bir çoğusu tarafından tanınmıyordu. İmam, açıkça tanı-
nacak olsaydı, halife tarafından baskıya maruz kalabilirdi. Nite-
kim Mansur'un Aleviler, özellikle toplumda büyük bir saygınlı-
ğa sahip olan İmam Cafer Sadık (a.s) üzerindeki şiddetli baskısı,
Şiîlerden bazısının sonraki imam hakkında belirsizliğe düşme-
lerine neden oldu.

Şiîler ve Ebu Bekir'in Hilâfeti

Şiîlerin ve Ali'yi (a.s) Hz. Peygamber'in hak halifesi bilenle-
rin tavırları, Şiîler ve halifeler ilişkisinde belirleyici rol oynadı.
Önemli olan nokta şu ki Hz. Peygamber'in kabilecilik kültürü
yerine İslâm kültürünü yerleştirmek için gösterdiği bir çok zor-
lu çabaya rağmen kabilecilik kültürü tamamen ortadan kalk-

1- el-Lüm'etu'd-Dimişkiyye, c.1, s.228.

2- Sahih-i Buharî, c.4, s.165 ve Sahih-i Müslim, c.6, s.4.

madı ve kabileler arasındaki ihtilâflar kökünden kazınmadı. Hz. Peygamber (s.a.a) zamanında ensarla muhacirler ve Hazrec kabilesiyle Evs kabilesi arasında bir çok defa anlaşmazlık baş gösterdi ki Hz. Peygamber (s.a.a) tümüne karşı çıktı.

Hicretin onuncu yılında özellikle, Beni Huzeyfe, Esed, Kinde, Gatafan gibi büyük Arap kabileleri arasında baş gösteren irtidat (dinden dönme) olayı, Ali'nin (a.s) Ebu Bekir'in hilâfetine karşı tavrında etki bırakmadı denilemez.

Ali (a.s), Nehcü'l-Balâğa'da, yeni İslâm toplumunun imamet ve rehberliğine kendisini layık bilmesine rağmen, İslâm ümmetinin içinde bulunduğu duruma ve kendisinin bu durum karşısında takındığı tavra değinmiştir.

İmam, bir taraftan hilâfet ve hakimiyeti ele geçirmek için yaran ve taraftarının azlığına işaret ediyor; diğer taraftan da İslâm'ın korunmasının gerekliliğini hatırlatıyor. Bu yüzden imam (a.s) birinci halifenin hilâfetine muhalefetle birlikte, eşinin vefatından ve altı ay direnişten sonra, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan İslâm'ı kurtarmak için, hücceti tamamlayarak ve bütün bahanelerin önünü kapatarak susmayı tercih etmiştir. İmam sırf temelleri yeni atılmış İslâm'ı korumak, yok olmasını önlemek için, susmayı, ciddi muhalefetten daha iyi bilmiş ve ilâhî hakkı olan imamet ve hilâfeti Müslümanlar arasında çıkabilecek çatışmaları önlemek için talep etmemiştir.

İmam Ali (a.s) ünlü "Şıksıkiye" hutbesinde Hz. Peygamber'den sonraki durumunu şöyle anlatıyor:

"Andolsun Allah'a ki filan (Ebu Bekir), onu bir gömlek gibi giyindi; oysa daha iyi bilirdi o, ben hilâfete nispetle değirmen taşının mili gibiyim; hilâfet benim çevremde dönerdi; sel benden akardı: hiçbir kuş, uçtuğum yere uçamazdı. Hilâfetle aramda bir perde çektim; onu koltuğumdan silkip attım. Düşündüm; kesilmiş elimle hamle mi edeyim: yoksa bu kapkaranlık körlüğe sabır mı edeyim? Hem de öylesine bir körlük ki ihtiyarları tamamıyla yıpratır, çocuğu kocaltır; inanan da Rabbine ulaşınca dek bu zulmette zahmet çeker. Gördüm ki sabretmek daha doğru; sabrettim; ettim ama gözümde tiken vardı, boğazımda kemik vardı; mirasımın yağma-

landığını görüyordum. Birincisi, onu falana (Ömer'e) verip gitti..."¹

Şia ve Ömer'in Hilâfeti

Ömer, Ebu Bekir'in hilâfeti döneminde üstlendiği önemli rolünden ötürü, hilâfete ulaştı ve bu yüzden muhalefetle karşılaşmadı. İmam Ali (a.s) ve Şiîleri bu olaya karşıydılar. Ama halkın hızlı bir şekilde biat etmeleri İmam ve Şiîlerine bu fırsatı tanımadı. Ömer'in Hz. Peygamber (s.a.a) ve Ebu Bekir dönemindeki sert tutumu, Ali'nin (a.s) gerçekleştireceği her türlü muhalefet ortamını önlüyordu.²

Ali (a.s) ilâhî hakkının gasbedildiğini ve layık olduğu hâlde hilâfetten mahrum bırakıldığını gördüğü hâlde İslâm dünyasını bulunduğu hassas durumda korumak için sustu; ama fırsat buldukça hakkı ve hakikati hatırlatmaktan da geri kalmadı.

Şia ve Osman'ın Hilâfeti

Osman, önceki iki halifenin siretine uymadı. Önce Ömer'in velâyetlerdeki valilerini azletti; sonra yerine kendi yakınlarını atadı. Hz. Peygamber'in (s.a.a) Taif'e sürgün ettiği ve önceki iki halifenin de kararı uyguladığı Hakem b. As'ı Medine'ye geri getirdi ve onu hazine sorumlusu kıldı. Mervan b. Hakem'i danışmanlığına getirdi ve ona Kuzey Afrika'nın zekatının beşte birini (yaklaşık iki milyon beş yüz yirmi bin dinar) bağışladı ve onu kendine damat seçti.

Basra beytülmalinden öteki damadı Abdullah b. Halid b. Esed'e altı yüz bin dinar verdi. Dayısının genç oğlu Abdullah b. Amir'i, Basra valiliğine atadı. Hz. Peygamber'in (s.a.a) Mekte'nin fethi sırasında mürtet olduğu için ölüm emrini verdiği Sa'd b. Ebi Sarh'i Mısır hükümeti ve haracı için seçti. Anne bir kardeşi, Velid b. Ukbe b. Ebu Muit'i Kufe valiliğine seçti; daha sonra içki içtiği ve fesat çıkardığı için, Velid'i azletti ve yerine diğer bir akrabası olan Said b. As'ı atadı. Said, lüks yaşamı ve Irak'ın "Sevad" diye anılan bölgesini Kureyş'in bahçesi olarak

---

1- Nehcü'l-Belâğa, Hutbe: 3

2- Tarih-i Yakubî, c.2, s.133; el-Kamil, c.2, s.135

nitelediği için, Kufe halkının itiraz ve ayaklanmasına neden oldu...¹

Osman'ın bu yaptıkları, Basra, Kufe, Medine ve Mısır şehirlerinde halkın ayaklanmasına neden oldu. Dr. Taha Hüseyin, Osman döneminde çıkan isyanların amili olarak, beni Ümeyye'yi biliyor; hatta Osman'ın katline onların sebep olduğunu açıklıyor.²

Bu dönemde Ali (a.s) ve Şiîleri, Emevî eşrafının fesatları karşısında, sessiz kalmıyordu.

İbn Ebi'l-Hadid şöyle yazıyor:

"Tarihçilerin ve hadisçilerin çoğuna göre, Osman önce Ebuzer'i, Şam'a sürgü etti, sonra Muaviye'nin onu Osman'a şikayet etmesi üzerine, Medine'ye getirtti. Orada da halifeyle muhalefet edince, Rebeze'ye sürgün etti."³

Belazürî şöyle yazıyor:

"Mikdad b. Amr, Ammar b. Yasir, Talha ve Zübeyr, birkaç ashapla birlikte Osman'a bir mektup yazdılar. Osman'a birkaç hatırlatmada bulunup Allah'tan korkmaya çağıldılar; hatırlatmaları dikkate almayacak olursa, aleyhinde girişimler başlatmalarına dair tehdit ettiler. Ammar mektubu alarak Osman'ın yanına geldi ve mektubun ilk bölümünü okumaya başladı. Osman öfkeyle ona "Arkadaşların içerisinde tehdit içerikli bu mektubu okumaya sen mi cür'et ettin?" dedi. Ammar "Bu, kavim içerisinde senin hayrını en çok ben istediğimden kaynaklanıyor." diye cevap verdi. Osman, "Yalan söylüyorsun, ey Sümeyye'nin oğlu." deyince Ammar, "Allah'a andolsun ki ben Sümeyye'nin oğlu Yasir'in evladım." dedi. Osman, kölelerine el ve ayaklarını kırmalarını emretti ve ayakkabılı ayağıyla onu tekmelemeye başladı. Bunun etkisiyle Ammar'ın fitğa yakalandı; zaaf ve yaşlılıktan dolayı bayıldı.⁴

1-- Ahbaru't-Tival, s.175; Tarih-i Yakubî, c.2, s.164; Murucu'z-Zeheb, c.1, s.435 vs.

2- Ayine-i İslâm, s.254

3- Şerh-i İbn Ebi'l-Hadid, s.316.

4- Ensabu'l-Eşraf, c.5, s.49 ve Şerh-i İbn Ebi'l-Hadid, c.1, s.239

Şia ve Ali'nin (a.s) Hükümeti

Osman'ın hilâfetiyle başlayan ve Ali'nin (a.s) şehadetiyle son bulan on altı yıllık dönem, Şia'nın genişlemesi açısından Ebu Bekir ve Ömer dönemiyle farklılık gösterir. Öncelikle on altı yıllık dönemde oluşan atmosfer, Şia eğiliminin belirginleşmesini sağladı. İkincisi bu dönemde meydana gelen olaylar, Şiî hareketlerine hız ve canlılık kazandırdı. Sonunda, Şiî düşüncenin siyasi, içtimai ve iktisadi boyutlarını barındıran şartlar oluştu.

Şiîlerin, Ali'nin (a.s.) hilâfeti ve imameti hakkındaki düşüncelerini açıklama fırsatı buldukları bu dönemde, ashabın dinî taassubu, şahsî düşmanlıklar, şahsî eğilimler, iktisadî eğilimler, siyasi desiseler ve fakirlerin durumdan rahatsızlığı, hepsi, birbirine karışmıştı. Bu karışık durum, Şiî hareketler için faal ve hareketli bir ortamı oluşturmuştu.

Bu farklı gruplar Ali'yi (a.s) bir siyaset kahramanı olarak Şamlıların istilası karşısında desteklediler. Cemel savaşı başlayıncaya kadar onun mezhebi hamilerinden oldular. Böylece Şiîler ilk baştan, toplumun rehberliği ve hilâfeti noktasında Ali'yi (a.s) en layık ve değerli şahıs olarak bilen insanlardan oluştu.

Cemel Savaşı'ndan sonra "Ali Şiîsi" terimi, Aişe karşısında Ali'yi (a.s) destekleyen herkesi kapsıyordu. Ayrıca, siyasi nedenlerden dolayı Ali'yi (a.s) destekleyen gayri mezhebi grup ve şahıslara da Şia deniyordu.

Şia kelimesi bu geniş anlamıyla Sıffin'de hakemiyet senesinde kullanıldı. On yıl sonra Şiîler konumlarını sabitleştirmek istediklerinde, destekçileri birbirinden ayırt etme yönünde çalışma başlattılar. Ali (a.s) dört yıl dokuz aylık hükümeti döneminde İslâm toplumunu ilk günkü hâline döndürmeyi başaramadıysa da üç büyük başarıya imza attı:

a) Kendi adaletli davranışı ve hareketiyle, Hz. Peygamber'in çekici ahlâkî çehresini halka, özellikle yeni yetişen nesle sergiledi. O, Muaviye'nin saray ve debdebeli yaşantısına karşılık fakirler gibi yaşıyordu. O hiçbir zaman dostlarını ve yakınlarını diğerlerinden üstün tutmadı ve zengini fakire tercih etmedi.

b) Can alıcı bütün zorluklara rağmen, kendisinden halkın içerisinde ilâhî öğretiler ve hak İslâmî ilimlerle... ilgili değerli birikimler hatıra bıraktı

c) İslâm bilginlerinden ve dinî şahsiyetlerden oluşan kalabalık bir grubu eğitti. Onlar arasında Üveys-i Karani, Kumeyl b. Ziyad, Meysem-i Tammar, Ruşeyd Hacerî gibi zahit ve marifet ehlinden bir kısım bulunmaktadır.

İmam Hasan (a.s) Döneminde Şia

İbn Ebi'l-Hadid, Medainli Ebu'l-Hasan'dan şöyle naklediyor:

"Muaviye, valilere şöyle bir mektup yazdı: "Ben Ebu Turab ve Ehlibeyti'nin fazileti hakkında rivayet nakleden herkesten can güvenliğini kaldırdım".

Bu emirin ardından, bütün bölgelerde, minberlerde Ali'ye (a.s) küfür edilmeğe, Ali'den ve Ehlibeyti'nden tebberrî edilmeğe başlandı. En çok bela ve musibete katlanan Kufe halkı idi; zira bir çok Şiî Kufe'de yaşıyordu. Muaviye, Ziyad'ı Basra ve Kufe'ye vali olarak atadı. O Şiîleri iyi tanıyordu; bu yüzden Muaviye'nin emriyle gördüğü Şiîyi katlediyor veya korkutarak el ve ayaklarını kesiyordu yahut da gözlerini çıkartarak, darağacına asıyordu. Ayrıca Şiîlerden bir kısmını da sürgüne gönderdi. Bu yüzden Irak'ta tanınmış Şiîlerden hiç kimse kalmadı. Muaviye yine valilerine şu tavsiyelerde bulundu:

"Ali'nin Ehlibeyti'nden ve Şiîlerinden şahitlik kabul etmeyin. Osman'ın taraftarlarına değer verin ve onun faziletini nakledenlere ikramda bulunun."

Valiler de böyle yaptılar. Osman ile ilgili bir çok fazilet naklettiler; çünkü bunun karşılığında Muaviye'den büyük ve çok değerli hediyeler alıyorlardı...

Muaviye valilerine gönderdiği diğer bir mektupta şöyle yazdı:

"Hakkında Ali'nin (a.s) Ehlibeyt'i veya dostudur diye tanıklık edilen herkesin adını beytülmal divanından silin ve rızkını kesin."

Diğer bir mektupta ise şöyle yazdı:

"Ali (a.s) ve Ehlibeyt'inin dostluğu suçuyla kimi yakalarsanız, ona zorluklar çıkarın ve evini yıkın."

Iraklıların en büyük musibetlerinden biri şuydu ki hizmetçi sahibinden korkuyordu, onunla sohbet edemiyordu. Ancak gizleyeceklerine dair yemin ettikten sonra birbirleriyle konuşurlardı...¹

İmam Hasan (a.s) barış antlaşmasında bir takım şartlar belirledi. Bunlardan biri Ali'ye (a.s) lanet edilmemesi, Şifillerin eziyet ve işkencesinden kaçınılmasıydı. Ama Mua-viye Nuhayle veya Kufe'ye ulaştığında minbere çıkararak şöyle dedi:

"Bunu iyi bilin ki ben Hasan b. Ali ile anlaştığım bütün şartları iki ayağım altına alıyor ve onlara bağlı kalmayacağım."²

Şifilere yapılan zulüm ve baskıların daha iyi anlaşılması için Muaviye'nin emriyle şehit edilen sahabe ve tabiinden bazılarının öz geçmişini aktarıyoruz:

- Mes'udi şöyle yazıyor: "Muaviye, 53 yılında, Hucr b. Adiyi-yi Kindi'yi katletti. O ve ashabı, İslâm'da ilk defa eli bağlı olarak öldürülen kimseler oldular."³

- Amr b.Hamık: Muaviye bu büyük sahabeyi (imam Hüseyin (a.s) onu Seyyidü'ş-Şüheda lakabı vermişti) aman verdikten sonra katletti.⁴

- Malik-i Eşter: Arap büyüklerinden ve Ali'nin (a.s) en iyi komutanlarından biriydi. Muaviye onu Mısır yolunda hizmetçilerinden biri aracılığıyla zehirledi.⁵

- Ruşeyd Hacerî: Ali'nin (a.s) en gözde talebelerinden ve sır ashabındandı. Ziyad, Ali'den (a.s) teberrî etmesini ve sebbetmesini istedi; ama o, buna yanaşmadı. Bu yüzden iki elini, iki ayağını ve dilini keserek, darağacına astı.⁶

1- Şerh-i Nehcü'l-Belâğa, İbn Ebi'l-Hadid, c.11, s.44

2- Tarih-i Taberî, İbn Ebi'l-Hadid, c.11, s.44.

3- Murucu'z-Zeheb, c.3, s.3 ve Siyeru A'lami'n-Nubela, c.3, s.642.

4- Siyeru A'lami'n-Nubela, c.4, s.34

5- Şezeratu'z-Zeheb, c.1, s.91

6- Şerh-i Nehcü'l-Belağa, İbn Ebi'l-Hadid, c.2, s.294

• Cuveyriyye b. Mehr Abdi: Ali (a.s) sevgisi suçuyla, iki el ve ayağını kestiler ve hurma ağacına asarak idam ettiler.

İmam Hüseyin (a.s) Döneminde Şia

İbn Ebi'l-Hadid diyor ki:

"Hasan b. Ali dünyadan göçünceye kadar durum ay-nen devam etti. Şiilere yönelik baskılar ve fitneler git-tikçe arttı, işkence ve zulüm o kadar artmıştı ki artık Şiilerin hiçbir can ve mal güvenliği kalmamıştı; bu yüz-den şehirlerden kaçarak gizli bir şekilde yaşıyorlardı."¹

İmam Muhammed Bakır (a.s) şöyle buyuruyor:

"Biz ve Şiilerimize yönelik en büyük musibet, İmam Hasan'ın vefatından sonra başladı. Bütün şehirlerde Şiilerimiz öldürülüyor, Şiî olabilecekleri zannıyla el ve ayakları kesiliyordu. Bizimle dostluk ve ilişki kurmakla itham edilen herkes hapse atılıyor veya malı yağmalanıyor yada evi yıkılıyordu. Bu musibet ve belalar, Ubeydullah b. Ziyad'ın zamanına kadar gittikçe artma-ya devam etti."²

Hicri altmış yılında Muaviye öldü ve oğlu Yezid babasının halktan aldığı biat üzerine İslâm hükümetini ele geçirdi. Tarihin tanıklığına göre Yezid büsbütün dinî şahsiyetten yoksun, hatta babası hayattayken İslâm kanunlarına saygı göstermeyen, so-rumsuz, eğlence düşkün ve şehvetten başka bir şey düşünme-yen bir gençti.

Üç yıllık hükümeti sırasında gerçekleştirdiği facialar, İslâm aleminde meydana gelen sayısız fitne ve fesatlar içerisinde eşi görülmemişti.

Hükümetinin birinci yılında Allah'ın Resülü'nün (s.a.a) to-runu Hüseyin b. Ali'yi çocukları, yakınları ve Şiileriyle birlikte çok feci bir şekilde şehit etti; kadın, çocuk ve Allah Resülü'nün Ehlibeytini, şehitlerin kesik başları ile birlikte şehir şehir dolaş-tırdı.³

1- age. c.11, s.44

2- Şerh-i İbn Ebi'l-Hadid, c.11, s.44

3- Tarih-i Yakubî, c.2, s.216, Tarih-i Ebu'l-Fida, c.1, s.190 ve Muru-cu'z-Zeheb, c.3, s.64.

İmam Seccad Asrında Şia

Yezid b. Muaviye'nin ölümünden ve Emevî diktatörlüğünün temelleri zayıflamaya yüz tuttuktan sonra, Şiîler Kufe'de kendilerini dağınıklıktan kurtaracak, bir araya toplayacak ve İmam Hüseyin'in (a.s) şahadetinin intikamını alarak acılarını biraz olsun dindirecek bir rehberin peşindeydiler.

Bir müddet sonra Muhtar, Beni Ümeyye'ye karşı kıyam etti. Şiîler onun etrafında toplandılar. Muhtar, İbrahim b. Malik-i Eşter komutanlığındaki bir orduyu Şam ordusuna karşı gönderdi ve Şam ordusunu mağlup ederek Şiîlerin en büyük arzusunu, yani Şam ordusunun komutanı İbn Ziyad'ın katlini gerçekleştirdi.

Şam ordusunun yenilgisinden sonra Muhtar ve Şiîler güçlendiler. İbn Abdullah'ın İkdü'l-Ferid'de nakline göre, Muhtar Şiîler gece gündüz sokaklarda gezerek "Ya le-Saratu'l-Hüseyin" diye bağırmalarını emretti.¹

Ebu'l-Fida, altmış altı yılının hadiselerini şöyle anlatıyor:

"Bu yılda Muhtar, Kufe'de İmam Hüseyin'in intikamını almak için kıyam etti. Büyük bir topluluk onun etrafında toplandı. O Kufe'yi istila etti, halk onunla Allah'ın kitabı, Resulü'nün sünneti ve Ehlibeyt'in kanının intikamı üzere biat ettiler."

Doktor Leysi hanım, şöyle yazıyor:

"Hüseyin'in Kerbela'da şehit edilmesi, büyük bir tarihi olaydır ki Şia cemaatinin, dini ve siyasi usullere sahip belirgin bir mezhep olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur."

Kerbela olayı, Şiîliğin rüşt ve tekamülünde ve çoğalmasında çok etkili olmuştur.

Şiî cemaati, İmam Hüseyin'in şahadetinden sonra siyasi ve stratejik yapıya sahip düzenli bir topluluk olarak İslâm toplumunda ortaya çıktı.²

Diğer taraftan Abdullah b. Zübeyr Mekke'de kıyam etti ve dokuz yıl hükümet etti. Emevîlerin devamlı onunla çatışma

---

1- Cihadü'ş-Şia Fi'l-Asri'l-Abbasi'l-Evvel, s.27

2- age.

hâlinde olması Şiîlere, İmam Seccad'ın (a.s) öğretileri doğrultusunda İmam Hüseyin'in (a.s) mazlumiyetini halk arasında daha iyi anlatmaları için iyi bir fırsat doğurmuştu.

Daha sonraları Ümeyyeoğulları Arap Yarımadası'nın hükümetini, Zübeyroğulları'ndan aldılar. Abdülmelik b. Mervan'ın İslâm şehirleri üzerindeki nüfuzunun artmasından ve hükümet temellerinin sağlamlaşmasından sonra Ehlibeyt ve Şiîlerle mukabele etmeye karar verdi. O dönemde Şiîlerin imamı, İmam Seccad (a.s) idi.

Abdülmelik küçük düşürmek amacıyla İmam'ı onu Medine'den Şam'a getirtti. Ama İmam'ın fazilet ve bilgisinin bilinmesi sonucu muhabbet ve sevgisi halk arasında daha da arttı.

O zamanlar Şiîlerin merkezi Kufe idi. Abdülmelik Şiîlerin kökünü Kufe'den kazımak için "Haccac" isminde birisini oraya gönderdi.

İmam Muhammed Bakır (a.s) şöyle buyuruyor:

"Haccac işin başına geldi ve elinden geldiği kadar Şiîleri katletti. Zan ve itham üzere onları tutukluyordu. Durum öyle bir hal almıştı ki birisine zındık veya kafir denilmesi, Ali Şiîsi denilmesinden çok daha iyiydi."¹

İbn Ebi'l-Hadid, Medaini'den şöyle naklediyor:

"Abdülmelik hükümeti ele geçirdiği zaman Şiîlere büyük zorluklar çıkardı ve Haccac b. Yusuf'u onlara vali olarak tayin etti. Halk, Ali (a.s) düşmanlığı yaparak, Ali düşmanlarını severek ona yaklaştılar; ellerinden geldiği kadar Ali (a.s) düşmanlarının fazileti hakkında hadis uydurdular. Ali'yi (a.s.) gözden düşürmek için ellerinden geleni yaptılar."

İbn Sa'd, Tabakat'ta Minhal'den şöyle naklediyor:

Ben Ali b. Hüseyin'in huzuruna vararak "Allah işlerini yoluna koysun nasıl sabahladın?" dedim. O: "Ben bu şehirde senin gibi bir yaşlıyı görmüyorum. Nasıl sabahladığımızı bilmiyor musun? Bilmiyor-san sana haber vereyim. Biz kendi kavmimiz arasında Benî İsrail'in Al-i Firavun'un arasında sabahladığı gibi sabah-

---

1- Şerh-i İbn Ebi'l-Hadid, c.3, s.15

ladık. Al-i Firavun Benî İsrail'in er-keklerinin başını kesiyor, kadınlarını hizmetçi olarak götürüyorlardı. Bizim durumumuz öyle bir hal aldı ki bizim büyüğümüze minberlerde lanet ve küfür ediyor ve böylece düşmanlarımıza yakınlaşmaya çalışıyorlar." ¹

Kanber, Ali'nin (a.s) kölesi, Haccac'ın eliyle şehir edilenlerden biridir. Haccac yakınlarından bazılarına şöyle dedi: "Ah! Ebu Turab'ın ashabından birisi elime geçse." Ona: "Biz Ali'ye Kanber'den daha yakınını tanımıyoruz." dediler. Haccac birini göndererek Kamber'i huzuruna getirtti. Ona: "Sen Kamber misin?" diye sordu. Kamber "evet" dedi. (Sonra aralarında şu konuşma geçti:

Haccac:

– Ali'nin dininden teberrî et.

Kamber:

– Acaba bana Ali'nin dininden daha üstün bir din gösterebilir misin?

Haccac:

– Seni öldüreceğim. Hangi ölümü seversin, seç bakalım!

Kamber:

– Emirü'l-Müminin bana haksız yere kesileceğimi söyledi.

Bunun üzerine Haccac, onun koyun gibi boğazlanmasını emretti. ²

Kumeyl b. Ziyad Ali'nin (a.s) has Şiîlerindedir. Haccac Kufe valiliği döneminde onu huzuruna getirmelerini istedi. Kumeyl bu haberi duyunca firar etti ve onu bulamayacakları bir yerde gizlendi. Bunun üzerine Haccac, beytûlmalden kabilesinin aylığını kesmelerini söyledi. Bu durumu gören Kumeyl, kendi kendine, "Ben ömrünün sonuna yaklaşmış ihtiyar biriyim. Kavmimin benden ötürü mahrumiyete duçar olması doğru bir şey değildir." dedi. Bu yüzden kendisini Haccac'a teslim etti. Haccac Kumeyl'i görünce "Uzun zamandır senin yakalanmanı bekliyordum." dedi. Kumeyl, "Sevinme; çünkü ömrümden pek fazla bir şey kalmadı. İsteddiğini yap; çünkü her insanın dönüşü

1- Tabakat-ı İbn Sa'd, c.2, s.219 ve Tehzibu'l-Kelam, c.20, s.399

2- eş-Şia ve'l-Hakimun, s.95

Allah'adır ve benim katlimden sonrada hesap vardır. Emirü'l-Müminin bana katilimin sen olduğunu haber vermişti." karşılığını verdi. Haccac: "Öyleyse hüccet sana tamam oldu." diyerek boynunun vurulmasını emretti.¹

Ehlibeyt'in yok edileceği sanılan böylesine ağır şartlarda İmam Seccad (a.s) faaliyetini başlattı ve bir çok büyük başarı kazandı.

İmam Seccad (a.s) Şia'ya yeni bir hayat bağışladı ve ortamı İmam Muhammed Bakır ve İmam Cafer Sadık'ın (s.a) çalışmalarını için hazırladı.

Tarihin tanıklığına göre 34 yıllık faaliyeti boyunca Şia'yı hayatının en zor aşamalarından geçirdi. Haccac'ın Irak'taki 20 yıllık hakimiyeti ve Abudmelik b. Merva'nın bütün İslâm topraklarındaki sultanı, Şiilerin yok edilmesi yolunda atılmış en önemli adım idi. Haccac öyle biriydi ki onun için kafir lafzını işitmek Şia lafzını işitmekten daha iyiydi.²

İmam Seccad, Ali kanalıyla Hz. Peygamber'in hadislerini naklederdi ki, Şiiler sadece o hadisleri doğru biliyorlardı. Böylece Şia mevcut sapmalar karşısında fıkıh yolundaki ilk adımlarını atmış oldu.

Medine şehri ilk günlerden beri temeli atılan sapmalardan dolayı Şia aleyhine kışkırtılmış idiler. Bu yüzden Şia'nın gelişmesi için elverişli değildi.

İmam Seccad şöyle buyuruyordu:

"Bizim Mekke ve Medine'deki gerçek dostlarımızın sayısı yirmiyi geçmez."³

Ama Irak'ta Ehlibeyt'e bağlı bir çok insan vardı.

İmam Muhammed Bakır (a.s) Asrında Şia

İmam Bakır'ın (a.s) döneminde de Benî Ümeyye hakimleri Irak Şiilerine baskılarını devam ettiriyorlardı. Irak, Şiilerin asıl merkezi idi. Şiiler her yıl hac merasiminde İmam'la görüşüyorlardı. Bu görüşmeler genellikle Mekke'de veya dönüşte gerçek-

---

1- Şerh-i İbn Ebi'l-Hadid, c.17, s.149

2- Dirasatun ve Buhusun Fi't-Tarih ve'l-İslâm, c.1, s.61

3- Şerh-i İbn Ebi'l-Hadid, c.4, s.104

leşiyordu. Bazı rivayetlere göre Irak halkının Medine'de İmam'ın huzuruna gitmeleri yasaklanmıştı.¹

Gulat sorunu bu dönemde ortaya çıktı. Bu grubun sayısı gittikçe artıyordu. İmam (a.s) onları kendisinden uzaklaştırınca, İmam'a bağlı olan ashap da onları dışladılar. Gulat'ın maruf şahsiyetlerinden ve rehberlerinden olan Mugiyre b. Said ve Beyan-ı Sem'an, İmam'ın (a.s) ashabi tarafından tekfir edildiler.

İmam, salih amele itina etmeyen bütün fırkalar karşısında dolaylı olarak Şiîleri amele yönelmeye teşvik ediyordu.

Şiddetli baskılar altında yaşayan Irak Şiîleri İmam'ın Irak'a gelip kıyam edeceği beklentisi içerisindeydiler. İmam'ın takiyye yaptığını fark etmeyen bazıları onun imametinde şüpheye kapıldılar.

İmamet hakkında kendilerine yeterli bilgi ulaşmadığı için bir grup İmam'ın Zeyd adlı kardeşini imam olarak tanıdılar. Böylece yeni bir fırka oluşmuş oldu. Elbette İmam (a.s), kardeşi Zeyd'in kıyamından yedi yıl önce Kufe'de vefat etmişti.

Emevîlere karşı muhalefette birleşme, Şiîler arasında çok az ihtilâf yaşanmasına neden oluyordu. Ama siyasi baskıların azalması ile birlikte Gulat meselesi bir sorun olarak kendini göstermeye başladı. Bu mesele, İmam Cafer Sadık'ın en önemli direktiflerini Gulat'la ilgili kılacak kadar ilerledi.

Ömer b. Abdülaziz'in iki yıllık dönemi hariç Emevîlerin baskıları bütün dönemlerde şiddetle sürdü.

İmam Cafer Sadık (a.s) Döneminde Şia

Bu dönemde Emevîlerin ayaklanmalar ve ihtilâflarla meşgul olmalarından kaynaklanan zaaf sonucu İmam ve talebeleri için asil İslâm mektebini yaymak için uygun fırsat doğdu. Bu durum ikinci Abbasi halifesi Mensur'un hilâfetinin başlarına kadar devam etti.

Abbasiler, kendilerini Ebu Taliboğulları'nın kanlarının talepci ve intikamcısı olarak gösteriyordular. Hatta halkı İmam Rıza'ya bile davet ettiler. Kısacası ilk başta Hz. Peygamber'in Ehlibeyt'ine muhalefet edemezdi.

6- Tarih-i Dimişk'in Muhtasarı, c.23, s.83

Mensur H. 140 yılında muhaliflerini yenilgiye uğrattı. Ehli-beyt'in nüfuz ve etkisini öncekinden daha fazla hissetmeye başladı. Bu yüzden onlarla mücadeleye başladı. Önce Hasanoğulları'ndan başladı. Abdullah b. Hasan ve evlatlarını tutukladı, zindana attı ve ardından öldürölmelerini emretti. Sonra İmam Cafer Sadık'ın (s.a) Medine'de dersini kısıtladı. İmam'ı ve Şiîleri gözetim altına almakla tehdit etti. Sonunda İmam'ı Medine'de zehirletti.

İmam Musa Kâzım (a.s) Döneminde Şia

İmam Kazım (a.s) 147 yılında babasının vefatından sonra Şiîlerin rehberliğini üstlendi. O dönemde sonraki imamın tayini konusunda Şiîler arasında ihtilâf çıktı. Bilindiği üzere bazı siyasi nedenlerden ötürü (Abbasi hakimlerinden korkulması) bir çok Şiî, imamı tanıma imkanı bulamıyordu. Mensur'un Aleviler hakkında özellikle İmam Cafer Sadık (a.s) hakkında uyguladığı baskı, bazı Şiîlerin sonraki imam hakkında belirsizlik içinde kalmalarına yol açtı.

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) evlatlarından bazıları rehberlik iddiasında bulundular. Bu, Şiîlerin parçalanmasına neden oldu. Ayrıca, şehirlerin birbirinden uzak oluşu başka bir sorun idi. Bu yüzden imam Cafer Sadık'tan (a.s) sonra da yeni fırkalar ortaya çıktı.

İsmail b. Cafer, İmam'ın büyük oğluydu. Şiîlerden birçoğu onun sonraki rehber olduğunu düşünüyorlardı. O, babası hayatta iken vefat etti. İmam, Şiîlerin yakın etmeleri için cenazesini görmeleri üzerinde ısrarla durdu. Buna rağmen ondan sonra bir grup İsmail'in Mehdi olduğu veya başka bahanelerle İsmailiyye fırkasını oluşturdular.

Gerçek Şiîler, imamet iddiasında bulunan insandan özel bir takım sorular sorarak değerlendirmeye tabi tutar; sonra onun vasiliğini kabul ederlerdi.

Hişam b. Salim şöyle diyor: "Muminu't-Tak ile birlikte Medine'de idim. Bir grubun Abdullah b. Cafer'in evinde toplandıklarını gördük, ondan zekat hakkında soru soruyorlardı. Biz de zekat hakkında bazı sorular sorduk; ama bize doğru cevap veremedi. Murcie, Kaderiye, Zeydiye, Mutezile ve Harici mezheplerinden hangisini kabul etmemiz gerektiğini bilmez bir hâlde

dışarı çıktık. Bu sırada bir şeyhi gördük. Onu tanıımıyorduk, onun Mensur'un casusu olduğunu zannettik. Ama tam aksine o, bizi Ebu'l-Hasan Musa b. Cafer'in evine götürdü. Biz orada iken Fuzeyl ve Ebu Basir içeri girdiler ve bazı sorular sormaya başladılar. Neticede onun imametine yakın ettiler. Daha sonra Ammar Sabati grubu ve Abdullah b. Cafer'i kabul eden küçük bir grup dışında her taraftan gruplar hâlinde insanlar gelip İmam'a biat ediyorlardı.¹

Hişam b. Salim, Abdullah b. Ebi Ya'fur, Ömer b. Yezit Bayyau's-Sabiri, Muhammed b. Numan, Mumin-i Tak, Ubeyde b. Zurare, Cemil b. Derrac, Aban b. Teğlib ve Hi-şam b. Hakem Şia büyüklerinden ve alimlerindendirler.

Onun imametine iman getirmeyen tek grup, Abdullah Bukeyr, İbn A'yun ve Ammar b. Musa Sabati idi.²

İmam Musa Kazım'ın (a.s) asrı, Şiîler için çok zor bir asır idi. Bu dönemde Abbasiler aleyhine yapılan en önemli kıyâmlar, Hadi Abbasî döneminde Fahh şehidi Hüseyin b. Ali'nin kıyâmıyla, Abdullah'ın evlatları Yahya ve İdris'in, Harun zamanında yaptığı kıyamdır.

Şia İmamları, takiyyenin lüzumunu önemle vurgulu-yorlar ve Şiîleri gizli bir şekilde yönetmeye çalışıyorlardı. Bu durum tarihin, onların yaptığı siyasi hareketlerle ilgili dakik değerlendirmeye engelleyici oldu. Bu hareketin rehberliği ve insanları yönlendirmede izlenilen yolun inceliği, tarih boyunca Şia'nın ayakta kalmasını sağlamıştır.

İmam Ali Rıza (a.s) Asrında Şia

İlimli yol, hakkın yayılmasını sağlamaya yönelik ilâhî bir tedbir idi. Eğer böyle olmasaydı Ehlibeyt öğretileri ve ilimleri insanlara ulaşmadan onların hayatına son verilirirdi.

Me'mun, İmam Rıza'nın veliahtlığı planıyla zahirde bir takım sorunları halletmeyi, Şiîlerin ayaklanmasını önlemeyi ve Alevileri razı etmeyi başardı.

Belki de Şia'nın Abbasi hükümetinde nüfuzu İmam Rıza'nın veliahtlığı ile başladı. Elbette daha önce Ali b. Yaktin Şiîlere

---

1- el-Kafi, c.1, s.351

2- Fıraku'ş-Şia, s.79

yardım için İmam Musa Kazım'ın (a.s) emri ile Abbasi hükümetine sızmış idi.¹

Bu dönemde Şia görünürde siyasi reng almıştı kendine. Me'mun da zahirde Şîi olduğunu söylüyordu. Bir nakilde, Me'mun'un Irak'a geldikten sonra hükümet işlerini Şia inancını taşıyanlara devretmek çabası içerisinde olduğu yer alır. Bazı görevlere Sünnileri getirmeyi kabul ettiyse de her birinin yanına bir Şîi² atadı.

Me'mun'dan sonra Mutesim ve Mütevekkil bu siyaseti değiştirerek Mutezile ve Şia'yı şiddetle reddeden ehl-i hadis'i destekledi. Onun Şia ve Alevilerle olan düşmanlığı o dereceye vardı ki İmam Hüseyin'in türbesini yıkma ve onun yerini sürdürme emrini verdi.³

Ama bu hareket fazla devam etmedi. Muktedir'in iş başına gelmesiyle Şia'nın Bağdat ve diğer bölgelerde gelişmesi için ortam oluştu. Bu dönemde bir çok Şia şahsiyeti önemli mevkilere sahiptiler.

Şeyh Tusi şöyle nakletmiştir:

"Hakem b. Ulya dedi: Ben Bahreyn'in valisi idim ve orada bir çok mal edindim. Bir miktarını infak ettim ve geri kalanıyla arsa ve toprak vs... satın aldım. Bir müddet sonra onun humusunu İmam Cevad'ın huzuruna götürdüm..."⁴

İmam Cevad'ın (a.s) ashabından olan Hasan b. Abdullah Nişaburî, bir müddet Sistan valiliğini üstlenmişti.⁵

Şîilerin hükümet idaresine katılımları son imamlar zamanında geniş bir boyut kazandı. On birinci imam zamanında ve ondan sonra "Gaybet-i Suğra" döneminde Şîilerden bir çoğu Abbasi hükümetinde önemli makamlara ulaştılar.

1- Biharu'l-Envar, c.48, s.136

2- Tarih-i Teşeyyü Der İran, s.169

3- Makatilu't-Talibiyin, s.478

4- el-İstıbsar, c.2, s.58

5- el-Kafi, c.5, s.111

İmam Cevad (a.s) Asrında Şia

İmam Rıza iki yüz üç yılında şehit edildi. Onun tek evladı sekiz yaşında idi. Bu yüzden Şiîler ıstırap ve endişe içinde idiler. Tarihçilerin nakline göre bu dönemde Şiîler hayrete ve ihtilâfa düştüler.¹ Bu yüzden onlardan bir grup Abdurrahman b. Haccac'ın evinde toplanarak ağlayıp sızlanmaya başladılar.²

Şiîler için İmam Rıza'nın kendi evladı Cevad'ı imamet için seçtiği kesin idi. Ama onun küçük yaşta oluşu halkın itminan için daha çok araştırma yapmalarına neden oldu.

Mevcut ıstırap bazılarının İmam Rıza'nın kardeşi Abdullah b. Musa'ya yönelmelerine sebep oldu. Ama delilsiz hiç kimsenin imametini kabule hazır olmadıkları için içlerinden bir grup ondan bazı sorular sordular. Cevap veremediğini görünce onu terk ettiler.³

Bununla birlikte Şiîlerin ekseriyeti Cevad'ın (a.s) imametine iman getirdiler. Bazıları imamın küçük yaşta olduğunu kendisine bile söylediler. O cevapta şöyle buyurdu:

"Hz. Davut, Hz. Süleyman'ı veliahtlığa seçtiği zaman küçük bir çocuk idi ve koyunları otlağa götürüyordu. Oysa Benî İsrail alimleri onun bu işine karşı çıkmışlardı."⁴

İmamiyye Şiîleri, imameti ilâhî bir makam olarak değerlendirdikleri için imamın yaşının küçük oluşu onların inancında en küçük bir etki dahi bırakmadı.

Şiîler imametın ispatı için bazı sorular soruyorlardı. İmamet iddiasında bulunanın bu soruların üstesinde geldiğini görünce (elbette imametlerine dair nass olursa) onu masum olarak kabullenirlerdi.

İmamiyye Şiîleri İslâm ülkesinin bir çok bölgesinde özellikle Irak, Medain ve İran'da yaşıyorlardı.⁵ Şiîler İmamla sözüyle

---

1- Delailu'l-İmame, s.204

2- Uyunu'l-Mucizat, s.119

3- Menakıb-ı İbni Şehraşub, c.2, s.429 ve Müsnedu'l-İmami'l-Cevad, s.29

4- el-Kafi, c.1, s.383

5- Tusi, el-Gaybe, s.212

bağlantıya girmenin yanı sıra hac farızasını yerine getirirken de onu ziyaret ederlerdi.

Bir rivayete göre İmam Cevad'ın (a.s) Şiîlerinden bir grup Mısır'da yaşıyorlardı. Bu rivayette Ali b. Esmat şöyle diyor: "Ben Mısır'a döndüğümde ashabımız için İmam'ı vâsf edebilmek için ona dikkatle bakıyordum."

Bir rivayette, Horasanlı bir Şiî'nin İmam Cevad'ın huzuruna vardığı nakledilir.¹

Hür b. Osman Hemedanî'den nakledilen bir rivayete göre, Rey Şiîlerinden bir grubun hazreti ziyaret ettiği nakledilir.² Gittikçe de ziyaretçilerin sayısının arttığı söylenir.³

Kum kenti, İmam Cevad (a.s) döneminde Şianın merkezlerinden biriydi. Kum Şiîlerinin imamla yakın irtibatları vardı.

Şeyhu'l-Kumiyyin lakabıyla anılan Ahmed b. Muhammed b. İsa, İmam Rıza ve İmam Cevad'ın (her ikisine selâm olsun) ashabındandır. Kendisinden geriye fıkıh ve hadis dalında bir çok eser kalmıştır. İmam Hasan Askerî'nin huzuruna bile varmıştır.

İmam'ın Kum'daki vakıflarıyla ilgilenmekle görevli Salih b. Muhammed b. Sehl, onun Kum'daki ashabından bir diğeridir.

İmam Rıza'nın (a.s) Horasan'a yolculuğu ve insanlarla diyalogu sayesinde, vekil ağı ve insanlarla ilişkisi üst düzeye varmıştı.

İmam Hadi (a.s) Döneminde Şia

Bu dönemde Şiîlerin çoğu Kufe'dendi. Bazıları hakkında kullanılan "Kufî" lakabı bunun en iyi göstergesidir.

İmam Cafer Sadık (a.s) ve İmam Muhammed Bakır (a.s) dönemi sonrası İmamların ashabından bazıları "Kummi" lakabıyla anılırdı. Bunlar aslında Kum'a yerleşen Arap asıllı Eş'arlılardı.

İmam Hadi (a.s) döneminde Kum, İranlı Şiîlerin en önemli merkeziydi, bu şehirde yaşayan Şiîlerin İmamlarla çok güçlü irtibatları vardı.

1- es-Sakıb Fi'l-Menakıb, s.208

2- age.

3- Tarih-i Teşeyyu Der İran, s.265

İki "Abe" (veya "Save") ve Kaşan şehirleri de Şîî öğretilerden etkilenmiş ve Şîî görüşlü Kum halkını izliyorlardı. Bazı rivayetlerde Kaşanlı Muhammed b. Ali'nin İmam Hadi'den (a.s) tevhitte ilgili sorduğu sorular nakledilir.¹

Kum halkının İmam'la malî ilişkileri de vardı. Bu hususta Kum ve ona bağlı bölgelerin durumunu ve haberlerini İmam'a ulaştıran Muhammed b. Davud Kummî ve Muhammed Telhî'den bahsedilir.²

İran'ın diğer şehirlerinde yaşayan Şîîler da imamlarla irtibat halindeydiler. Bu, İran şehirlerinin bir çoğunun Emevîler ve Abbasilerin nüfuzu nedeniyle Sünni olduğu bir dönemde gerçekleşiyordu. Deylem, hicretin ikinci asrının sonlarına doğru bir çok Şîîyi kendinde barındırıyordu. Ayrıca Irak'a yerleşen Deylemlilerden bazıları Şîî olmuşlardı.

İmam Hadi'nin (a.s) Hemedan'daki vekiline yazdığı mektubu içeren bir rivayette şöyle geçer: "Hemedan'daki dostlarımıza sizi tavsiye etmişim."³

İmam Hasan Askerî (a.s) Döneminde Şîa

İmam Rıza (a.s) Horasan'a geldiği zaman, Alevi seyitleri çeşitli nedenlerden dolayı geniş İslâm ülkesinin değişik noktalarına hicret ettiler. Irak'taki Şîî ve Alevilere karşı baskı ve zulüm artıkça, hicret olayı da giderek arttı.

Şîîler güvenli bölgelere hicret etmek zorunda kaldılar. Arap bölgeleri, Emevî düşüncesini nüfuzu ve hakimiyeti nedeniyle, Aleviler için uygun bir yer değildi. Ama doğuda, özellikle İran'da, onlar için münasip yerler vardı. Bu yüzden bir çok Şîî, söz konusu bölgelere akın etmeye ve birbirinden uzak şehirlerde yaşamaya başladılar.

Şîîler birbirleriyle irtibat kurma zorundaydılar; çünkü onları bütünleştirecek ve birleştirecek bir imama sahiptiler. Ayrıca dini, siyasi ve içtimai sorunları halletmeleri için uygun yollar bulmaları gerekiyordu. Bunun için, çeşitli irtibat yolları denen-

---

1- el-Kafi, c.1, s.102; Şeyh Saduk, et-Tevhid, s.101

2- Meşariku'l-Envar, s.10; Müsnedü'l-İmami'l-Hadi, s.45

3- Rical Keşşî, s.610

di; bazı şahısların imamın huzuruna gönderilmesi, hac döneminde ve Medine'de İmam'la görüşülmesi ve mektuplaşma gibi.

Nişabur'da bir çok Şiî yaşıyordu ve İmam'la güvenilir irtibat sağlanmıştı. İran'ın doğusu üçüncü ve dördüncü asırlarda meşhur ashop ve alimlerden bir çoğunu kendinde barındırıyordu. Bu şahsiyetlerden biri Fazl b. Şazan'dır. O, İmamların sahabesi ve Şiî alimler içerisinde seçkin bir makama sahipti. Nişabur'dan başka Beyhak, Semerkant ve Tus da Şiîlerin merkezlerindendi.

Halkın İmam'la ve İmam'ın halkla irtibat yollarından biri "vekalet" olayı idi. Parlak ilmi geçmişi olan ve önceki imamla veya dönemin imamıyla sürekli ilişki içerisinde olan şahıslar, vekil unvanıyla seçiliyorlardı. Bu yöntemle irtibatın sağlanması, Şiîleri ihya ediyor ve Ehlisünnet camiası arasında sindirilmelerini engelliyordu.

Şiî öğretileri kelim ve hadis kalıbında her tarafa gönderiliyordu. Bu merkezlerin uzak olmasına rağmen bir çok Şia alimi bu bölgelerden çıkmıştır. İmamların elçileri ve zamanında gönderdikleri mektuplarla yolun uzaklığından kaynaklanan sorunlar en iyi şekilde hallediliyordu.

Vekalet sistemi imam ve Şiîler arasında irtibat kurulmasında, özellikle şer'i ödemelerin yapılmasında önemli bir rol oynuyordu.

Bir başka irtibat yöntemi, Şiîlerin İmam'la görüşmek için bazılarını görevlendirmesi idi.

Cafer b. Şerif Cürcanî'den şöyle nakledilir: "Allah'ın evini ziyaret etme şerefine ulaştım. Samirra'da da İmam Hasan Askerî'nin huzuruna vardım. Benimle gönderilen malları İmam'a vermek isterken, ondan kime teslim etmemi sormadan önce İmam şöyle buyurdu: Getirdiğin şeyleri, hizmetçimiz Müabarek'e ver."

Bir çok Şiîyi kendinde barındıran ve İmam Cafer Sadık döneminden itibaren sürekli masum imamla düzenli ilişkilerini koruyan merkez konumundaki tek şehir, Kum kenti idi. İmam Hasan Askerî'yle ilişkisi olan ve İmam'ın kendisini güvenilir biri olarak tanıttığı Ahmed b. İshak b. Abdullah el-Eş'arî, Kum'da yaşayan bir şahsiyetti.

Samerra, Bağdat ve Medain'de bir çok Şîf yaşıyordu. Medain'de ilk şia temelini atan Selman-i Farsi ve atılan temeli sağlamlaştıran ise, Huzeyfe b. Yeman'dır.

Kufe de en büyük Şia şehirlerinden sayılıyordu.

İmam Mehdi (a.f.) Döneminde Şia

Kumlu Şîflerden bazıları, İmam Askeri'nin vefatından habersiz bir hâlde, şer'i ödemeleri yapmak için Samerra'ya gittiler. Onları Cafer'in yanına götürdüler. Kumlular önce Cafer'i imtihan etmek istediler; bu amaçla ondan bazı sorular sordular. Ondan getirdikleri malın ve paranın miktarını açıklamasını istediler. Cafer "Sadece Allah, gaybi bilir." dedi. Kumlular ödemeleri ona yapmadılar. O sırada bir başkası onları bir eve götürdü ve orada kendileriyle birlikte getirdikleri paranın miktarını söyleyen şahsa parayı teslim ettiler.

Cafer bu haberi Mütemed'e haber verdi ve onun emriyle, İmamın evi, hatta komşularının evi, yeniden arandı.¹

Hükümetin aşırı hassasiyeti ve Cafer'in tahrikleri, On İkinci İmam'ı kontrol etmek içindi. Ayrıca İmam'ı bulamadıkları ve yakalayamadıkları takdirde İmam Hasan Askeri'nin (a.s) evladı olmadığını ilan etmek istiyorlardı. Güvenilir şahısları İmam'ın evinde toplamaları da bu yüzdendi; yani iddialarını gerçek olarak göstermeyi ve Şîfleri şaşkınlık ve belirsizlik içinde bırakmayı amaçlıyorlardı.²

Önceden hazırlanmış bir plana göre, İmam'ın doğumu halktan, hatta bir çok Şîfden gizli tutuldu.

Güvenilir Şîfler, İmam Hasan Askeri'nin vekillerinden bazıları ve İmam'ın evinde hizmet edenler dışında hiç kimse İmam'ın doğumundan haberdar edilmedi.

Şeyh Müfid, İmam Hasan Askeri'nin (a.s) ashap, hizmetçi ve yaranının bazılarının, İmam Zaman (a.f) ile görüştiklerini naklediyor.

Muhammed b. İsmail b. Musa b. Cafer, Hekime hatun (İmam Cevad'ın kızı), Ebu Ali b. Mutahhar, Amr Ahvazi ve Ebu

---

1- Kemalu'd-Din, s.473

2- el-Gaybe, Tusi, s.132

Nasr Tureyf (İmam'ın hizmetçisi) İmam'la görüşenlerden birkaçtır.¹

Ayrıca İmam Hasan Askeri (a.s) kendi evladını bazılarına gösterdi ve onu sonraki imam olarak tanıttı.

Şeyh Kuleyni, "Zav' b. İcla'dan" Fars ehlinden bir İranlı ona şöyle dediğini nakleder:

İmam Askeri'ye hizmet etmek için Samerra'ya gittim. İmam, beni ev için gerekli şeyleri satın alma sorumlusu olarak kabul etti. Bir gün İmam Askeri (a.s) evladını bana gösterdi ve "Sizin sahibiniz budur." buyurdu. Daha sonra onu imam vefat edinceye kadar asla görmedim. Onu gördüğüm zaman takriben iki yaşında idi.²

İmam Hasan Askeri'nin ashabının ve Şiflerinin, imam Mehdi (a.f) ile en önemli görüşmeleri, kırk kişinin Muham-med b. Osman Amri (Mehdi'nin özel naiplerinden) eşliğinde gerçekleşen görüşmedir. İmam Hasan Askeri evladını onlara gösterdi ve şöyle buyurdu:

"Bu sizin, bundan sonra ki imamınız ve sizin aranızdaki halifemdir. Ona itaat edin ve benden son-ra dininizde ihtilâfa düşmeyin ki helak olursunuz. Bu günden sonra onu göremeyeceksiniz."

Rivayetin devamında, İmam Hasan Askeri'nin (a.s) bu olaydan birkaç gün sonra şehit edildiği nakledilmiştir.³

İmam Hasan Askeri'nin vefatından sonra, yeni fırkaların icadı için uygun ortam oluşmuş idi; Çünkü İmam Mehdi'nin doğumu, bakımı ve vasiliği, gizli tutulmuştu. Artık gaybet dönemi başlamıştı. İmam'ın, imametine dair en önemli dayanak, Mehdeviyetin aslı ve ayrıntıları hakkında mevcut olan büyük hadis mirası, İmam'ın güçlü irtibat sistemi ve bazı Şia büyükle-rinin varlığı idi.

1- el-İrşad, s.35; Yenabiu'l-Mevedde, s.461

2- el-Kafi, c.1, s.514

3- Muntehabu'l-Eser, c.355; Yenabiu'l-Mevedde, s.460 ve Şeyh Tusi, el-Gaybe, s.217

Sonraki Asırlarda Şia

Dördüncü hicri asırda Abbasi hilâfetine temellerinin sarılması ve Al-i Büveyh padişahlarının zuhuru, Şia'nın güçlenip genişlemesi için iyi bir zemin hazırladı.

Şiî olan Al-i Büveyh padişahları, hilâfetin merkezi olan Bağdat'ta tam bir nüfuza sahiptiler. Bu durum, Şiîleri, muhaliflerine karşı güçlendiriyordu. Tarihçilerin nakline göre bu asırda büyük şehirler dışında Arap Yarımadası'nın tamamı veya büyük bir kısmı Şia idi.

Sünnilerin ana merkezi Basra ile Şia merkezi Kufe, devamlı rekabet halindeydiler. Aynı şekilde, Trablus, Nablus, Tebriye, Halep ve Herat'ta bir çok Şiî yaşıyordu. Ahvaz ve Fars Körfezi sahillerinde de Şia mezhebi yaygın idi.¹

Beşinci asırda da, dördüncü asır gibi, Şia'nın yayılma süreci devam etti. Şiî padişahlar, bu mezhebi yaymaya çalışıyorlardı.

Şeyh Hudabende (Moğol padişahlarından), Şia mezhebini seçti, onun halefleri yıllarca İran'da padişahlık yaptılar ve Şiîliği yaymaya çalıştılar. Tebriz'e hükümet eden Akko-yunlu ve Kara Koyunlu padişahları da aynı şekilde Şiîliği yaydılar.²

Fatimiler de, yıllarca Mısır'da hükümet ettiler. Elbette Şia'nın mezhebi gücü, padişahlara göre fark ediyordu. Mesela Fatimilerin ortadan kalkıp, Al-i Eyyup padişahlarının hükümeti ele geçmesiyle, her şey tersine döndü: Mısır ve Şam Şiîleri, mezhebi özgürlüklerini tamamen kaybettiler; Şiîlerden bir çoğu kılıçtan geçirildi. Büyük Şia fakihi Şehid-i Evvel (Muhammed b. Muhammed Mekki) 786 hicri yılında Dimişk'te Şia suçuyla öldürüldü.

Beş asır göz önüne alındığında Şia nüfus açısından artış gösterdi. Güç ve özgürlük açısından durum zamanın padişahlarına göre değişiyordu. Bu asırlarda Şia mezhebi İslâmi ülkelerin hiç birinde resmi mezhep olarak ilan edilmemişti. Dokuz yüz altı hicri yılında Erdebili Şeyh Safiyy ailesinden 13 yaşında bir genç 300 kişi ile birlikte müstakil ve güçlü bir Şia devleti kurmak amacıyla Erdebil'de kıyam etti ve İran'ın ağalık düzenini

---

1- el-Hazaretu'l-İslâmiyye, c.7, s.97

2- bk. Habibu's-Siyer

kaldırmaya başladı. Mahalli padişahlara, özellikle Al-i Osman padişahlarıyla yapılan kanlı savaşlardan sonra güçlü bir Şii devleti kurmayı başardı.¹

Şah İsmail Safevi'nin vefatından sonra Safevi silsilesinden olan diğer padişahlar 12'nci hicri asrın ortalarına kadar saltanat sürdürdüler. Ve bir biri ardından Şia-i İma-miyye Mezhebi'ni resmi mezhep olarak devam ettirdiler.

En güçlü dönemlerinde iken (Şah Abbas-ı Kebir zamanı) ülkenin topraklarını ve nüfuzunu bugünkü İran'ın iki katına çıkarmayı başardılar.²

Şia toplumu bu iki asırda İslâmi ülkelerin diğer noktalarında takriben eski hallerindeydiler.

Son üç asırda İlerleme noktasında Şia mezhebi eski tabii seyrini devam ettiriyordu. İran'da Şia resmi mezhep olarak tanınmıştır. Yemen ve Irak'ta toplumun çoğunluğunu Şii'ler oluşturuyor ve bütün dünya ülkelerinde özellikle Müslüman ülkelerinde nüfusun önemli bir kısmını Şii'ler oluşturuyor.

1- bk. Ravzatu's-Safa ve Habibu's-Siyer.

2- age.

ŞİİLERİN ÖZELLİKLERİ

Ehlibeyt İmamları, Şia mektebinin şahsiyetini ve hüviyeti gösteren en bariz tablodurlar. Onlar, Şiîlerin sahip olmaları gereken özellikleri açıklamışlardır. Onlardan bazılarına işaret ediyoruz:

1- İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyuruyor:

"Bizim Şiîlerimiz takva, çaba, vefa ve emanet ehli-dirler; züht ve ibadet ehli-dirler; gece gündüz elli bir rekât namazı asla terk etmezler. Geceleri uyu-maz, gündüzün oruç tutarlar. Mallarının zekâtını verir; Allah'ın evini ziyaret eder ve haram işlerden uzak dururlar."¹

2- İmam Muhammed Bakır (a.s) şöyle buyuruyor:

"Şiîlerimiz ancak, Allah'tan korkan ve ona itaat eden olurlar. Onlar ancak alçak gönüllülük, huşu, emaneti sahibine geri vermek ve Allah'ın çokça zikirle tanınırlar."²

3- İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyuruyor:

"Ali Şiîsi, midasını ve cinsel organını korur. Cihadı, sarsılmaz. Amelini, yaratıcısının rızasını kazanmak için yapar. Allah'ın sevabını ümit eder, azabından korku içerisinde olur. Bu özelliklere sahip kimi görerseniz bilin ki o, Cafer'in Şiîsidir."³

4- İmam Cafer Sadık (a.s) buyuruyor ki:

1- Biharul-Envar, c.68, s.167; Hadis: 23

2- Tuhefu'l-Ukul, s.295

3- el-Kafi, c.2, s.233, Hadis: 7 veya 9

"Şiîlerimiz bir çok sıfatla tanınırlar: Din kardeşlerine bahşiş ve yardımda bulunmakla; gece gündüz elli rekat namaz kılmakla."¹

5- İmam Muhammed Bakır (a.s) şöyle buyuruyor:

"Mezhepler sizi dinden uzaklaştırmasın. Allah'a andolsun ki bizim Şiîlerimiz ancak Allah'a itaat ederler."²

6- Hz. Ali (a.s) şöyle buyuruyor:

"Şiîlerimiz velâyetimiz üzere birbirlerine yardım eder; sevgimiz üzere birbirlerini sever; emrimizin ihyası için birbirlerini ziyaret eder; öfkeliyken haksızlık, sevinçliyken israf etmezler. Onlar komşuları için bereket, sohbet arkadaşları için barış ve selamet kaynağıdır."³

7- Abdullah b. Ziyad şöyle diyor: "Biz Mina'da İmam Cafer Sadık'ın (a.s) huzuruna varıp selam verdik. Ben: "Ey Resulullah'ın evladı! Biz sizden uzakta yaşıyor, istediğimiz zaman huzuruza varacak gücümüz yok. Bize bir tavsiyede bulunmanızı istirham ediyoruz." dedim. İmam şöyle buyurdu:

"İlâhî takvaya sarılın; doğru sözlü olun; emaneti sahibine teslim edin; fakirlere yemek verin; namazlarınızı mescitlerde kılın; hastaları ziyaret edin ve cenaze merasimine katılın. Babam şöyle buyurdu: Biz Ehlibeyt'in Şiîleri her zaman iyiler zümresindedirler. Eğer fakih varsa, onlar da fakihtirler; eğer müezzin varsa, onlar da müezzindirler; eğer rehber varsa, onlar da toplumun rehberidirler; konu emanetçilikse onlar emanetçidirler; emanet sahibi söz konusuysa, onlar emanet sahibidirler. İşte böyle olun. Bizi iyi amellerinizle halka tanıtır; amellerinizle, bize karşı insanların öfke taşımasına sebep olmayın."

8- İmam Musa Kazım'dan (a.s) şöyle nakledilir:

"...Ali Şiîsi, sözü amelini doğrulayan, sözüyle ameli uyuşan kimsedir."⁴

1- Tuhefu'l-Ukul, s.303

2- Usul-i Kafi, c.2, s.73

3- Mustedrekü'l-Vesail, c.8, s.313, Hadis: 9530

4- el-Kafi, c.8, s.228, Hadis; 290

Şia ve Din Kardeşine Yardım

Muhammed b. İclan şöyle diyor:

Ben İmam Cafer Sadık'ın (a.s) huzurundayken birisi huzuruna vardı ve selam verdi. İmam ondan din kardeşlerinin durumunu sordu. Adam onları en iyi şekilde övdü ve methetti. İmam buyurdu ki: *"Zenginlerinizin, fakir hastaları ziyaretleri nasıldır?"* Adam "Azdır." dedi. İmam, *"Zenginlerinizin, fakirlerinizle görüşmesi nasıldır?"* diye sordu. Adam, "Azdır." dedi. İmam tekrar *"Zenginlerinizin sahip oldukları mallardan, fakirlerinize bahşişte bulunmaları nasıldır?"* diye sordu. Adam: "Siz bizim aramızda az olan ahlaktan söz ediyorsunuz." dedi. Bunun üzerine İmam *"O hâlde onların Şif olduklarını nasıl düşünürsün?"* diye buyurdu."¹

İmam Muhammed Bakır'ın (a.s) ashabından bazısı Şifilerin çokluğundan söz ettiklerinde İmam şöyle buyurdu:

"Acaba zengin, fakire yardım ediyor mu? İyilik sahibi, günahkarı affediyor mu? Birbirlerine yardım ediyorlar mı?" Ravi, "Hayır." deyince İmam buyurdu ki: "Onlar Şif değildirlere. Şia bu sıfatları kendinde bulundurandır ancak."²

Şif Olmayanlar

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyuruyor:

"Diliyle Şif olduğunu söyleyen ama amelleriyle bizimle muhalefet eden kimse Şif değildir. Şia diliyle ve kalbiyle bize uyan; bizim eserlerimize tabi olan ve bizim amellerimizle amel eden kimsedir."³

İmam Cafer Sadık (a.s) buyuruyor ki:

"Ey Al-i Muhammed Şifleri! Öfkelenildiğinde kendine hakim olmayan, oturup kalkılmaması gerekenle birlik-teliği olan bizden değildir."⁴

Yine İmam Cafer Sadık (a.s) buyuruyor ki:

1- Usul-u Kafî, c.2, s.173, l Hadis: 10

2- Biharu'l-Envar, c.74, s.313, Hadis: 69

3- Biharu'l-Envar, c.68, s.164, Hadis: 13

4- Tuhefu'l-Ukul, s.380

"Bir şehirde yaşayan binlerce insan arasında kendisinden daha takvalı birisi bulunursa, o bizim Şiflerimizden değildir."¹

İmam Hasan Askerî'den şöyle nakledilir:

Birisi Allah Resulüne şöyle dedi: "Falan şahıs, komşusunun evine bakıyor ve eğer orada haram için gerekli şartları hazır bulursa, bundan kaçınmaz." Allah Resulü, "Onu benim huzuruma getirin." dedi. Bir başkası: "Ey Allah Resulü! O sizin Şifelerinizden ve senin ve Ali'nin velâyetine inanan ve sizin düşmanlarınızdan teberrî eden biridir." dedi. Hz. Peygamber (s.a.s) buyurdu ki: "O bizim Şifalarımızdan değildir, bu yalandır. Bizim Şifelerimiz bizi izleyen ve amel konusunda bize uyan kimsedir."²

Şia ve Halkla İlişkiler

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyuruyor:

"Ey Şia cemaati! Siz, bize nispet verilmişsiniz, bizim için ziynet olun, bizi halkın gözünden düşürecek bir şey yapmayın."³

İmam Cafer Sadık (a.s) Abdula'la'ya şöyle buyurdu:

"...Benim selamımı ve Allah'ın rahmetini, Şiflere ulaştır ve benden taraf onlara söyle ki: Halkın iyi bildiği şeyleri yaparak, hoşlanmadıkları şeylerden kaçınarak insanların sevgisini kazanan ve bizi insanlara sevdiren kimseye Allah rahmet etsin."⁴

Yine İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Ey Şia cemaati! Bizim ziynetimiz olun; bizi halkın gözünden düşürecek bir şey yapmayın; halkla güzel konuşun; dillerinizi koruyun ve fazla konuşmaktan ve kötü sözlerden kaçının."⁵

İmam Hadi (a.s), Şiflere şöyle buyuruyor:

1- Biharu'l-Envar, c.68, s.164, Hadis:13

2- Tenbihu'l-Havatr, c.2, s.105

3- Mişkatu'l-Envar, s.67

4- Biharu'l-Envar, c.2, s.77

5- Şeyh Saduk, Emali, s.327

"Allah'tan korkun, bizim ziyenimiz olun ve halkın bize olumsuz bir şekilde bakmasına sebep olmayın; sevgileri bize yönlendirin ve her türlü kötülüğü bizden uzaklaştırın."¹

Şia Hakkında Ehlisünnet Alimlerinin Görüşleri

Şia'ya yapılan suçlamaların çoğu Şia'yı iyi tanımamaktan kaynaklanmaktadır. Aşağıda ele alınacak konular Müslümanların vahdeti yönünde etkili olabilir.

Şimdi Ehlisünnet'in büyük alimlerinin Şia hakkındaki görüşlerine değineceğiz:

1- Şeyh Muhammed Şeltut fetvasında şöyle diyor:

"İmamiye İsna Aşeriye mezhebi olarak bilinen Caferî Mezhebi'ne göre amel ve onu taklit etmek, Ehli-sünnet mezhepleri gibi şer'an caizdir. Müslümanların bu mezhebi tanınması ve mezhepleri birkaç mezheple sınırlı bilme taassubundan kurtulmaları gerekir."²

2- Doktor Muhammed Muhammed Fehham (el-Ezher şeyhlerinden) şeyh Şeltut'un fetvasına yazdığı takrizde şöyle diyor:

"Ben ona, ahlakına, ilmine, bilgisinin genişliğine; Arap lügatine, Kur'ân tefsirine ve Usul-u fıkha olan tassallutuna hayran olanlardanım. O, Şia İmamiye mezhebine göre amel etmenin caiz olduğuna dair fetva vermiştir ve benim, onun verdiği bu fetvayı sahih esaslara ve inancıma göre verdiğiğine dair hiç bir şüphem yoktur."

Yine bu hususla ilgili olarak şöyle diyor:

"Yüce Allah'tan alimlere, yücelik dolu anlamı fark eden ve iki sağlam delil olan Kur'ân ve sünneti esas alması itibarıyla Şia İmamiye mezhebine göre amel etmenin caiz olduğuna dair hiç çekinmeden açıkça fetva veren Şeyh Muhammed Şeltut'un attığı bu adımdan ve gerçekleştirdiği bu fetihten hak İslâmî inançlarda

---

1- Tuhefu'l-Ukul, s.448

2- İslâmuna, Yafîî, 59 ve Mecelle-i Risaletu'l-İslâm, Mısır basımı, Tarih: Rebiulevvel ayının on ikisi, yıl 1387 h. Kahire.

kardeşler arası yakınlaştırmayı pekiştirme yönünde yararlanma başarısı vermesini niyaz ederim."¹

3- Muhammed Gazali (büyük el-Ezher şeyhi) şöyle diyor:

"Bana göre büyük üstad şeyh Muhammed Şeltut, Müslümanların vahdeti yolunda büyük bir adım atmıştır. Bu fetva, İslâm ümmeti arasındaki düşmanlığın sonunda onları, bir bayrak altına gelmeden yok edeceğini söyleyen doğu bilimcilerini yalanlamaktadır. Bana göre bu fetva yolun başlangıcı ve atılan ilk adımdır."²

4- Abdurrahman Neccar Mısri (Kahire'deki mescitlerin müdürü) şöyle diyor:

"Biz şimdi de aynen şeyh Şeltut'un verdiği fetvayı savunuyoruz. Bizden İmamiyye Şiası hakkında sorulduğunda, halkı dört mezheple kısıtlamıyoruz. Çünkü şeyh Şeltut da, müçtehit bir imam olup onun görüşü hakkın ta kendisidir. İmamları birer müçtehit olan mezhepler konusunda niçin başkalarını tekfirle yetine-
lim ki?"³

5- Mısırlı Üstat Ahmed Bey (Şeltut ve Ebu Zühre'nin üstadı) şöyle diyor:

"İmamiyye Şiası kesinlikle Allah'a ve Resülü'ne iman getirir, Kur'ân ve Hz. Peygamber'in haber verdiklerine inanırlar. İmamiyye Şiası arasından, geçmişte ve zamanımızda, büyük fakihler ve her dalda ve ilimde büyük alimler çıkmıştır. Onlar derin düşünce ve geniş bilgilere sahip olmuşlar. Telifleri yüz binlere ulaşıyor ve o teliflerin bir çoğu hakkında bilgim vardır."⁴

6- Şeyh Muhammed Ebu Zühre şöyle diyor:

"Şia'nın İslâm ümmetinden bir fırka olduğunda hiç bir şüphe yoktur... Yine onların Kur'ân ve Hz. Peygamber'e (s.a.a) mensup hadislere istinat ettiği hususunda

---

1- Fî Sebili'l-Vahdeti'l-İslâmiyye, s.64

2- Difaun Ani'l-Akaide ve's-Şeria, s.257

3- Fi Sebili'l-Vahdetil İslâmiyye, s.66

4- Tarihu't-Teşrii'l-İslâmî

da şüphe yoktur. Onlar Ehlisünnet komşularına karşı dürüsttüler ve onlardan uzak kaçmazlar."¹

7- Üstat Muhammed Sertavi (Ürdün'ün fetva ehli büyükle-
rinden) şöyle diyor:

"Elbette ben geçmiş salihlerimizin dediğinin aynısını söylüyorum: İmamiyye Şiası bizim din kardeşlerimizdir ve bizim üzerimizde kardeşlik hakları vardır..."²

Üstad Abdulfettah Abdulmaksut şöyle diyor:

"Bana göre Şia doğru İslâm yolunda olan kimselerdir, onlar İslâm'n şeffaf aynasıdır. Kim doğru İslâm'a bakmak isterse Şia'nın inanç ve amellerini araştırсын. Tarih, Şia'nın İslâm inançlarını savunma meydanında verdiği büyük hizmetlerin en iyi tanığıdır."³

Üstad doktor Hamit Hafni Davut (Mısır büyüklerinden) Al-
lame Askeri'nin "Abdullah b. Saba" isimli kitabına yazdığı tak-
rizde şöyle diyor:

"İslâm tarihinin ömründen on üç asır geçiyor. Bu müddet içinde alimler Şia aleyhine, duygu ve nefsanî heveslerle karışık bazı hükümler vermişler. Bu yanlış yol, İslâm ümmeti arasında büyük ayrılıklara yol açtı ve yine İslâm ümmeti bu fırkanın büyüklerinin sahip olduğu geniş bilgilerden mahrum kaldı...

Şia fırkasına nispet edilen yakışıksız şeyler hususunda şunu bilmen yeterli ki: İmam Cafer Sadık (a.s) (öl. 148 h.) Şia fıkının bayraktardır. O Ehlisünnet'in imamı Ebu Hanife (öl. 150 h.) ve Ebu Abdullah Malik b. Enes'in (öl. 179 h.) üstadı idi. Bu konuda Ebu Hanife şöyle diyor: "Eğer o iki yıl olmasaydı, Nu'man helak olurdu." (İki yıldan kastı, İmam Sadık'ın huzurunda geçirdiği iki yıllık talebelik dönemidir) Malik b. Enes şöyle diyor: Ben fıkhıta Cafer b. Muhammed'den daha üstününü görmedim..."⁴

1- Tarihu'l-Mezahibi'l-İslâmiyye, s.39

2- Mecelle-i Risaletu's-Sakaleyn, Sayı:72, yıl: 1413 h.k. s.252

3- Fi Sebili'l-Vahdeti'l-İslâmiyye.

4- Abdullah b. Saba, c.1, s.13

10- Üstad Ganimi (Kahire üniversitesinde İslâm felsefesi üstadı) şöyle diyor:

"Doğulu ve batılı bir çok yazar dünden bugüne Şia hakkında muteber olmayan delillere dayanarak bir çoğu yanlış görüşler vermişlerdir. Halk da bu nispetlerin doğruluğu veya yanlışlığı hakkında ken-dinden hiçbir soru sormadan, bu görüşleri kendi aralarında yaymışlardır. Şia konusunda yazarların yanlış görüşlerinin kaynağı bilgisizliktir. Onlar Şia kaynaklarına bakmaları gerekirken düşmanların kaynaklarıyla yetinmişlerdir."¹

11- Üstad Abdurrahman Bitar (el-Ezher'in muasır şeyhlerinden) şöyle diyor:

"Her Müslüman yüce Allah'a yakınlaşmaya çalışırken dört mezhebe göre amel edebildiği gibi İmam Cafer Sadık mezhebine göre de amel edebilir. Bir grubun, Şiaya saldırmanın caiz olduğu konusunda ileri sürdükleri bir takım ihtilâfların aslı ve esası yoktur. Hanefî ve Hanbelî mezhebi arasında olan doğal farklar dışında Şiî ve diğer mezhepler arasında hiçbir fark yoktur. Mesela Şia günlük namazları üç vakitte yerine getiriyor. Oysa bununun Malikî mezhebinde de caiz olduğunu görüyoruz..."²

İlmin İlerlemesinde Şia'nın Rolü

Tüm insanlık medeniyeti gibi İslâm medeniyeti de, ken-dini, İslâm ümmetinin durmak bilmeyen çabalarına borçludur.

Şia'nın oluşan bu medeniyetteki üstlendiği rol önemsencek kadar fazladır. Edebiyat ve edebi ilimlerin kurucusu Hz. Ali (a.s) ve onun öğrencisi Ebu'l-Esved Dueli'dir. Ondandır sonra Mazini (öl. 428), İbn Sukkeyt (öl. 244), Ebu İshak Nahvi (öl. 170), İbn Dureyd (öl. 321) ve Sahib b. Abbad (el-Muhit kitabının yazarı, öl. 386) ve onun gibi yüzlerce Şia edebiyatçısı bu hareketin öncüsüdürler. Her biri lügat, nahiv, sarf, şiir ve aruz ilimlerinde sağlam bir kale komunundadırlar.

1- Mea Ricali'l-Fikr Fi'l-Kahire, s.40

2- ed-Destur dergisi, Kahire basımı, 3. yıl.

Hız. Peygamber'den(s.a.a) sonra ilk müfessir Ali (a.s) ve Ehlîbeyt'tir, onlardan sonra Abdullah b. Abbas (öl. 68) ve onların diğere öğrencileridir. On dört asır boyunca Kur'ân'a yüzlerce tefsir yazmışlardır.

Hadis ilminde, Şia diğere İslâm fırkalarından öndedir. Allah Resulü'nün(s.a.a) sünnetlerini (hadis yasağının bulunduğu halîfeler döneminde) yazarak ve müzakere ederek korudular. Bu konuda Ali'nin (a.s) yaranlarından olan Abdullah b. Rafî, Rabia b. Semi', Ali b. Rafî ve İmam Seccad ve İmam Cafer Sadık'ın (a.s) öğrencileri örnek verilebilir.

Hadis ilmi İmam Cafer Sadık (a.s) döneminde öylesine gelişmesi kaydetti ki Hasan b. Ali Veşşâ şöyle diyor:

"Ben Kufe mescidinde dokuz yüz muhaddis gördüm ki onların hepsi "Bana Cafer b. Muhammed anlattı." diyorlardı."¹

Fıkıh alanında Ehlîbeyt mektebinde bir çok üstün müçtehitler yetişmiştir. Eban b. Teğlib (öl. 141), Zürare b. A'yun (öl. 150), Muhammed b. Müslim (öl. 150) ve Safvan b. Yahya Becelî (otuz kitabın müellifi, öl. 210) onlardan birkaç örnektir sadece. Ayrıca kendilerinden bir çok eser geriye bırakan yüzlerce muhakkik müçtehidî saymak mümkündür. Örneğîn: Şeyh Müfid, Seyyid Murtaza, Şeyh Tusî, İbn İdris, Muhakkik Hillî ve Allame Hillî.

Şia bu ilimlerdeki çabalarının yanı sıra savaş, tarih, rical, diraye, şiir ve edebiyat dallarında da İslâm dünyasına önemli hizmetler sunmuştur.

Şia naklî ilimlerdeki hizmetleriyle kalmamış, kelim ve felsefe gibi aklî ilimlerde de öncülüğü elde etmiştir. Bu ise, Şia'nın diğere fırkalara oranla akla verdiği önemden kaynaklanıyor.

İslâmî kelim ilmi dalında en zengin içeriğere Şia kelamı sahiptir. Şia kelamında kitap ve sünnetin yanı sıra akıldan da yararlanılır.

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) talebesi olan Cabir b. Hay-yan doğa bilminde öyle bir dereceye vardı ki bugün bile, "kimya ilminin babası" diye anılır.

1- Rical-i Necaşî, sayı: 79

Yakubî adıyla ünlü Ahmed b. Ebu Yakup (öl. 290), geniş İslâm topraklarını gezen ve bu konuda el-Büldan adında bir kitap yazan ilk coğrafya bilimcisidir.

Şia ve İslâm Ümmetini Birliğe Davet

İmamiyye Şiası, usul ve furuattaki ihtilâfları İslâmî birliğe ve kardeşliğe engel olarak görmez. Uygun bir ortam-da ilmî müzakere ve münazaralarla, itikat ve fıkıh alanında mevcut bir çok ihtilâfın giderileceğine inanıyor.

Şia büyükleri, devamlı ilim ve itikat konularını bahis konusu yaparak hakikati ortaya çıkarmaya çalışmışlar ve İslâm ümmetinin vahdeti için gerekli olan her türlü çalışmaya hazır olduklarını ilan etmişlerdir.

Ehlibeyt'in Temsil Ettiği İslâm, Dünyanın Gelecekteki Dini

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"O, Elçisini hidayetle ve hak dinle gönderdi ki, ortak koşanlar hoşlanmasa da onu bütün dinlerin üstüne çıkarsın."¹

Yukarıdaki ayetin aynısı, Saf Suresi'nin dokuzuncu ayetinde ve az bir farkla Fetih Suresi'nin yirminci ayetinde tekrar edilmiştir.

Bu tekrar, Allah'ın, hak dini diğer bütün dinlere galip edeceğine dair iradesinin bir göstergesidir.

"...onu bütün dinlerin üstüne çıkarsın." cümlesinde önemli bir noktaya vurgu yapılmıştır. Ayetin orijinalinde geçen "liyuzhirahu" kelimesindeki "hu" zamiri, edebi bir kaideye göre (yani; zamirin dönük olabileceği yakın kelimenin varlığı, zamirin uzakta olan kelimeye dönük olmasını önler), ayrıca "galip" ve "mağlup" arasındaki uyumluluk ve aynı çeşitten olma gerekliliği kuralına göre, "hak din" kelimesine dönük olması gerekir. Bu, şu demektir ki İslâm dini, bütün dinlere üstün ve galip gelecektir. Çünkü Allah katında hak din, İslâm'dır.

Ayetin orijinalinde geçen "yuzhira" kelimesi, "zehere" kökünden belirme, aşıkâr olma anlamına gelir. "Zuhur", kudretin

---

1- Tevbe, 33

aşikâr olması ve galip olma anlamındadır.¹ Bu kelime "ala" harfiyle birlikte kullanıldığında "galip olma ve üstün gelmek" anlamına gelir.

Lügat dışında Kur'ân'ı Kerim'e baktığımızda "zuhur" ve "izhar" maddesi (özellikle "ala" harfi ile birlikte kullanıldığında) genellikle bir şeyin kudretle ortaya çıkması anlamındadır. Başka bir tabirle bir şeye göz alıcı ve apaçık bir şekilde galip ve üstün gelmek anlamındadır.

Örneğin Kur'ân'da şöyle gelmiştir: *"...Allah'ın dini onların zoruna gitse de aşikar olmuştur."*²

Başka bir yerde ise şöyle gelmiştir: *"Halkın kendi elleriyle kazandıkları şeylerden ötürü fesat, karada ve denizde ortaya çıktı."*

Al-i Firavun'dan mümin bir şahıs Firavun taraftarlarına şöyle dedi: *"Ey kavmim, bugün saltanat sizin, üstünsünüz yeryüzünde, fakat Allah'ın azabı geldiğinde kim kurtaracak bizi?"*

Yüce Allah bir başka ayette şöyle buyuruyor: *"Ey inananlar, Allah'ın yardımcıları olun, nitekim Meryem oğlu İsa da Havarilere, Allah yolunda yardımcıları kimdir? demişti, Havariler, 'Biziz Allah'ın yardımcıları demişlerdi'; derken İsrailoğulları'ndan bir bölük inanmıştı, bir bölük de kafir olmuştu; derken biz, inananları, düşmanlarına karşı kuvvetlendirmiştik de üst gelmişlerdi."*³

Yine şöyle buyuruyor: *"Nitekim onlar size üst olsaydı hakkınızda ne bir yakınlık gösterirlerdi, ne bir ahdi riayet ederlerdi."*⁴

Başka bir ayette şöyle buyuruyor: *"Çünkü anlarlar, duyarlarsa ya taşlarlar sizi yahutta dinlerine döndürürler. Ve artık kesin olarak kurtulamazsınız onlardan."*⁵

"Zuhur" ve "izhar" kelimeleriyle ("ala" harfi ile birlikte kullanıldıklarında) ilgili ayet ve lugate bakıldığında, Tevbe Suresi'nin 33. ayetinin, İslâm dininin, gelecekte, göz alıcı bir şekilde

---

1- bk. Makayisu'l-Lügat.

2- Tevbe, 48

3- Saff, 14

4- Tevbe, 8

5- Kehf, 20

ve tam anlamda diğer dinlere üstün geleceğinin müjdeleyicisi olduğu anlaşılır. Henüz ulaşılmayan bu "gelecek" Şia ve Sünni yoluyla nakledilen bir çok rivayete göre, Hz. Peygamber'in (s.a.a) soyundan olan büyük bir şahsın yani İmam Hasan Askeri'nin (a.s) oğlu Hz. Mehdi'nin (Allah zuhurunu yaklaştırsın) eliyle gerçekleşecektir.

Nur Suresi'nin 55. ayetinde, bu galebe ve üstünlük vurgulanmakla birlikte onun çeşitli boyutları ve nihai hedefi daha açık ve geniş bir şekilde beyan edilmiştir. Ayette şöyle buyruluyor:

"Allah sizden inanıp iyi işlerde bulunanlara, onlardan önce gelip geçenleri nasıl yeryüzüne sahip ve hakim kıldıysa onları da mutlaka yeryüzüne sahip ve hakim kılmayı ve onlara, razı ve hoşnut oldukları dini nasip edip dini bütün dinlerden üstün etmeyi, korkularını emniyete dönüştürmeyi vaat etmiştir; onlar bana kulluk ederler ve hiçbir şeyi eş tutmazlar bana... "1

Temel Bir Soru

Bütün İslâm mezhepleri hak mezhep olduklarını iddia ederler. Acaba bu mezheplerden hangisi Allah'ın beğenisi üzere ve gerçek İslâm'ı yansıtmaktadır?

Acaba bütün mezheplerin, ortak ilkelerle ilgili farklı ve birbirleriyle zıt yorumlarına ve ayrıntı niteliğinde olan konulardaki farklılıklarına rağmen hak ve doğru olduğu düşünülebilir mi?

Bu soruya şöyle cevap vermeliyiz: Birincisi, mezheplerin birbirlerini tekfir etmeleri ve fasık saymaları, iki karşıt veya çelişkin bir arada düşünülmesi kabilinden değildir. Çünkü ortada sadece bir gerçek söz konusudur.

İkincisi, bu konuda grupların iddiası değil, Kur'ân ölçü alınmalıdır. Maide Suresi'nin 3. ayeti bu soruya açıklık getirmektedir. Ayette şöyle buyruluyor:

"Bugün dininizi ikmal ettim, size verdiğim nime-timi tamamladım, size din olarak İslâm'ı seçtim."

1- Nur, 55

Ayette geçen "el-yevm=bugün" kelimesiyle İslâm dininin kemale erdiği özel bir güne işaret edilmektedir!

Bu günde nasıl bir olay gerçekleşti? Allah tarafından hangi hüküm insanlara ulaştırıldı ki onunla İslâm dini ve Allah'ın hidayet nimeti kamil oldu?

"Bugün" kelimesi, geleceği kuşatacak olan beğenilmiş ilâhî dinin bilinmesi için bir anahtar konumundadır.

Gadir ayetleriyle ilgili açıklamalarda Şiîlerin ittifakla İkmal Ayeti'ni "Gadir Günü" olarak bilinen hicri onuncu yılın zilhicce ayının on sekizinci gününde indiği görüşünde olduklarına değinmiştik. Bu günde Hz. Peygamber (s.a.a), "Gadir-i Hum" denen bölgede Ali'nin (a.s) velâyetini ilan etmiştir. Ayrıca bir çok Ehlisünnet müfessiri, tarihçisi ve muhaddisi de bu görüşü kabul etmişler.

İkmal Ayeti, Ali'nin (a.s) imamet ve velâyetini ilan üzere nazil olmuştur. Demek ki, Allah'ın beğendiği din belirginleşmiş ve söz konusu ayetler hak dini açıklamıştır. Bu ayetlere göre hak din, Ali'nin (a.s) hilâfeti ve velâyeti üzere olan dindir. Bu husus, Ehlisünnet ve Şia kanalıyla nakledilen bir çok muteber hadiste farklı tabirlerle açıklanmıştır.

3. Bölüm

- İmamiyye Şiası'na Göre Kur'ân
  - Tahrifin Anlamı
  - Tahrifin Reddine Dair Şia'nın Delilleri
  - Şia Alimleri ve Tahrifin Reddi
  - Tahrifle İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi
  - Fatıma (s.a) Mushafı Nedir?
- İmamiyye Şiası ve Sahabe
- Takiyyenin Meşruluğuna Dair İttifak
  - Takiyyenin Sözlük ve Terimsel Manası
  - Takiyyenin Şer'i Dayanakları
  - Sahabenin Takiyyesinden Bazı Kesitler
  - Tabiinin Takiyyesinden Bazı Kesitler
  - Önemli Noktalar

İMAMİYYE ŞİASİ'NA GÖRE KUR'ÂN

Geçmiş peygamberlerin getirdikleri semavi kitapların tahrif edildiği, Kur'ân ve tarihin tanıklığı üzere bilinen bir gerçektir. Hiç kuşkusuz bu kitaplarda bulunan bazı konular vahiy kaynaklı değildir.

Önceki semavi kitapların aksine Kur'ân her türlü tahriften korunmuştur. Ne eksiklik, ne de fazlalık söz konusudur. Yüce İslâm Peygamberi yüz on dört sure getirmiş ve Ali (a.s) gibi kâtipler onu yazmışlardır. Şüphesiz Kur'ân'ın nüzulünden on beş asır (hicri) geçmesine rağmen ayet ve surelerden hiçbiri azalmış veya çoğalmış değildir.

Tahrifin Anlamı

Tahrif lügatte "değiştirme" anlamına gelir.¹ Kur'ân'da, kelimenin anlamını değiştirme manasında kullanılmıştır.² Örneğin: "**Allah'ın kelamını işittikten sonra onu tahrif ediyorlar.**"³

Tahrif terimsel olarak bir çok anlamda kullanılır. En önemlileri şunlardır:

Tertibî Tahrif: Ayetin bir yerden başka bir yere nakli demektir. Müslümanlar bu tür değişikliğin Kur'ân'da olduğunda şüphe etmezler. Çünkü bir çok "Mekkî" ayet "Medenî" ayetler arasında ve bir çok "Medenî" ayet "Mekkî" ayetler arasında yer almıştır. [Ayetlerin sıralaması, nüzul esasına göre değildir.]

1- Tacu'l-Arus, c.6, s.69 "harefe" kökü

2- el-Halil, el-Ayn, c.3, s.211; İbn Manzur, Lisanu'l-Arab, c.9, s.43; Tehzibu'l-Lügat, c.5, s.14

3- Bakara, 57

Manevi Tahrif: Yakın anlamı yerine kelimenin zahiri ile örtüşmeyen uzak anlamının kastedildiğini savunmaktır. Bilgisizce Kur'ân'ı tefsir etmeye kalkışma, bu tür tahrifin bir örneğidir. Müslümanların ittifakı üzere bu tür tefsir haramdır. Hz. Peygamber (s.a.s) konuyla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

"Kim ilmi olmadan Kur'ân'la ilgili olarak bir şey söylerse, cehennemde kendine ateşten bir yer hazırlasın."¹

Hz. Peygamber (s.a.a) kişisel görüşe göre yapılan tefsirden sakındırmıştır.²

Lafzî Tahrif: Bu tür tahrif üç kısma ayrılır:

1- Bir kelimenin başka bir kelimeyle değiştirilmesi: Bazıları buna "Fes'ev ila zikrillah"³ yerine "Femzu ila zikril-lah" denilmesini örnek gösterirler. Ancak bu tür değişikliğin doğruluğuna dair hiçbir kanıt yoktur.

2- Kelimelerin yer değiştirmesi: Bazıları buna "Zuribet aleyhimu'z-zilletu ve'l-meskenetu"⁴ yerine "Zuribet aleyhimu'l-meskenetu ve'z-zilletu" denilmesini yani "ez-zille" kelimesinin "el-meskenet" kelimesinden öne geçirilmesini örnek gösterirler. Bu görüş, Kur'ân'ın mucize oluşuyla çeliştiği için doğru değildir.

3- Harf ve harekelerin değiştirilmesi: Bu tahrif üç kısma ayrılır:

a) Harf ve hareke değişikliği: Bu kısım, kıraatle ilgilidir ve doğru değildir. Bu bölümde sadece birkaç kelime istisna edilmiştir. Örneğin şu ayet gibi: "Meshedin başınıza ve ayaklarınız..."⁵ Ayetin orijinalinde geçen "ercul" kelimesi, hem "erculekum", hem de "erculikum" şeklinde kıraat edilmiştir. Bu tür okuyuş, Arap edebiyatı kurallarıyla çelişmediği gibi Müslümanların cumhurunun kıraatıyla de ters düşmez. Özellikle bu konuda sahih hadis de nakledilmiştir.

1- Taberî, Cami'u'l-Beyan, c.1, s.34 ve Suyutî, el-İtkan, c.4, s.210

2- Tusi, el-Beyan, c.1, s.4

3- Cum'a, 9

4- Bakara, 61

5- Mâide, 6

b) Kelime değişikliği: Mushafın aslı ve orijinaliyle ilgili olarak bu tür değişiklik icma üzere doğru değildir. Ancak anlaşılması zor ayetleri açıklama amacıyla kelime eklemeleri bu konuyla karıştırmamak gerekir.

c) Ayet ve surelerin tahrifi: Bu kısım, icma üzere batıl bilinmiştir.

Tahrifin Reddine Dair Şia'nın Delilleri

Kur'ân'ın tahrif olmadığını ifade eden deliller, zahirleri itibariyle Kur'ân'ın tahrif edildiğine delalet eden hadislerin batıl ve geçersiz olduğunda hiçbir kuşku bırakmayacak kadar sağlam ve güçlüdürler. Şimdi bu delillerden bazılarına değiniyoruz:

a) Aklın Apaçık Hükümü:

Akl, İslâm ümmetinin ilk nüzulünden bu yana bu kitaba verdiği önemi, onu kutsalmasını ve ilgili çalışmalarındaki titizliklerini dikkati nazara alarak onun tahriften korunmuş olduğuna hükmeder. Kur'ân, yaşamın tüm yönlerinde insanların baş vuracağı ilk kaynaktır. Kur'ân, dinî, siyasi ve içtimâî yaşamda, dinin esası ve İslâm şeriatının kaynağıdır.

b) Lütuf Yasası:

İlâhî lütuf Kur'ân'ın her türlü tahriften korunmasını gerektirir. Lütuf, kulları itaate yaklaştıracak, günahattan uzaklaştıracak şeyleri yapmaktan ibarettir. Lütuf, yüce Allah için zorunlu bir şeydir.

Kur'ân, İslâm'ın esası ve en sağlam senedir. İslâm en son semavi din olduğu için onun temeli hayatını sürdürmeli ve direkleri sağlam olmalıdır. Bidat ehli ve nefsanî heveslere kapılanların sui istifadelerine maruz kalmamalıdır. Bu aynı zamanda Kur'ân'ın mucizevi boyutlarından biridir.

c) Kur'ân Ayetleri:

Yüce Allah, Kur'ân'da açık bir ifadeyle Kur'ân'ı her türlü tahriften koruyacağını bildirmişken onun tahrifine nasıl inanılabilir? Kur'ân'da şöyle buyuruyor:

"Şüphesiz ki Kur'an'ı biz indirdik ve elbette onu mutlaka biz koruyacağız."¹

Yüce Allah koruma vaadinde bulunmuştur. Hiç kuşkusuz bu vaadine amel edecektir. Çünkü şöyle buyuruyor:

"Şüphesiz ki Allah vaadinden dönmez."²

Ayrıca şöyle buyuruyor:

"Ve şüphesiz ki bu Kur'an eşsiz ve üstün bir kitaptır ki ne önünden, ne de arkasından batıl, ona yol bulamaz. Hikmet sahibi ve övgüye layık mabut tarafından indirilmiştir."³

Batıl, fasit ve bozuk anlamına gelir. Ayetin anlamı şöyledir: Kur'an'a, şimdi ve gelecekte, hiçbir bozukluk ve eksiklik yol bulamayacaktır. Çünkü Kur'an hakîm ve alim olan yüce Allah tarafından indirilen bir kitaptır.

Başka bir ayette şöyle buyuruyor:

"Vahyi, acele edip okumak için dilini oynatıp durma; şüphesiz ki onu toplayıp unutturmamak da bize düşer, okumak ve tertip etmek de."⁴

ç) Hadislerin Kur'an'a Sunulması:

Sahih hadisler, Kur'an'ın tahrif edilmediğine dair başka bir delildir. Hadislere göre, birbiriyle çelişen iki hadis, Kur'an'a sunulmalı, Kur'an'la mutabık olan kabul edilmeli, çelişen ise reddedilmelidir. Allah Resulü şöyle buyuruyor:

"Şüphesiz ki her hak için bir hakikat ve her doğru için bir nur vardır. Öyleyse Allah'ın kitabına mutabık olanı alın ve ona muhalif olanı bırakın."⁵

Mizan ve ölçü mutlaka yakınî olmalıdır. Çünkü hakkı batıldan ayırma söz konusudur. Bilindiği üzere Kur'an furkandır ve mütavatir yollarla Müslümanlara ulaşmıştır.

d) Sakaleyn Hadisi:

Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyuruyor:

1- Hicr, 9

2- Ra'd, 31

3- Fussilet, 41-42.

4- Kıyamet, 16-17

5- el-Kafi, c.1, s.69

"Aranızda iki değerli şey bırakıyorum; Allah'ın kitabı ve itretim, Ehlibeyt'im. Eğer bu ikisine sarılırsanız hiçbir zaman yoldan çıkmazsınız..."

Bu hadis, Kur'ân'ın Hz. Peygamber (s.a.a) zamanında toplanarak bir kitap hâline getirildiğine dalalet ediyor. Çünkü bütün ayet ve sureler toplanılmış olmasaydı Hz. Peygamber (s.a.a) "kitap" terimini kullanmazdı.

Kur'ân, Hz. Peygamber (s.a.a) dönemindeki şekliyle kıyamet gününe kadar kalmalıdır ki, Ehlibeyt'le birlikte ona sarılan için necat ve kurtuluş vesilesi olsun.

e) Kur'ân'ın Mütevatır Olması:

Kur'ân'ın tahrif edilmediğinin bir diğer kanıtı, onun mütevatır yollarla bize ulaşmasıdır. Müslümanların cumhuruna göre hareketler, sükunlar, harfler, kelimeler, sureler ve ayetler tevâtürle bize ulaşmıştır.

f) Kur'ân'ın Mucize Olması:

Tahrif, Kur'ân'ın mucize oluşuyla çelişmektedir. Tahrif bozulmak anlamındadır. Kur'ân ise belagat ve fesahat yönüyle mucizedir.

Şia Alimleri ve Tahrifin Reddi

Şia alimleri üçüncü asırdan bugüne kadar Kur'ân'ın tahrif olmadığını kitaplarında beyan etmişlerdir. Biz burada onlardan bazılarına değineceğiz:

– Saduk lakabıyla bilinen Muhammed b. Ali b. Babe-veyh, *Risaletu'l-İtikad* kitabında

– Şeyh Müfid lakabıyla maruf olan Muhammed b. Muhammed b. Nu'man, *Evailu'l-Makalat*, s.55-56

– Alemu'l-Huda lakabıyla ünlü Şerif Murtaza Ali b. Hü-seyin Musevi, *Mesailu't-Trablusiyat*.

– Şeyhu't-Taife lakabıyla meşhur olan Şeyh Muhammed b. Hasan Ebu Cafer Tusi, *et-Tibyan*, c.1, s.13

– Şeyh İbn İdris, *es-Serair* kitabında.

– Eminü'l-İslâm lakabıyla meşhur olan Şeyh Ebu Ali Taberisi, *Mecmau'l-Beyan*, c.1, s.151

– Ali b. Tavus Hilli, *Sa'du's-Suud*, s.144

- Allame Hilli, *Ecvibetu'l-Mesaili'l-Mehnaviye*, s.121
- Şeyh Zeynuddin Beyazi Amuli, *es-Sıratu'l-Müstakim*, c.1, s.65
- Muhakkik-i Sani lakabıyla meşhur olan Şeyh Ali b. Abdulali Kereki, *Nefy-i Nakîsa Der Kur'ân-ı Kerim* risalesinde.
- Şeyh Fethullah Kaşani, *Nehcu's-Sadikin*
- Şehit Kadı lakabıyla meşhur olan Seyyit Nurullah Tusteri, *Mesaibu'n-Nevasib*.
- Şeyh Bahauddin Amilî, *Alau'r-Rahman*, s.62
- Allame Tûni, *el-Vafiye Fi'l-Usul*, s.148
- Feyz Kaşani, *el-Vafi*, c.1, s.273-274
- Şeyh Muhammed b. Hasan Hür Amili, *el-Fususul-Mühimme Fi Te'lifi'l-Ümme*, s.166
- Şeyh Muhammed Bakır Meclisi, *Biharu'l-Envar*, s.75 ve 89.
- Seyyid Ali Mehdi Bahru'l-Ulum, *el-Fevaid Min İlmi'l-Usul*
- Şeyh Cafer Kaşifu'l-Gıta, *Keşfu'l-Gıta*, s.299
- Seyyit Muhsin Eraki Kazimi, *Şerhu'l-Vafiye Fi İlmi'l-Usul*.
- Şeyh İbrahim Kelbasi İsfahanî, *İşaratu'l-Usul*.
- Mevla Muhakkik Erdebili, *Mecmau'l-Faide ve'l-Burhan*, c.2, s.218.
- Seyyit Hüseyin Kuhkemerî, *Buşre'l-Usul İla Esrar-ı İlmi'l-Usul*.
- Şeyh Musa Tebrizi, *Şerh-i Resail*.
- Şeyh Muhammed Hasan Aştıyani, *Bahru'l-Fevaid*, s.99
- Şeyh Abdullah Mamekanî, *Tenkihu'l-Makâl*, c.1, s.426.
- Şeyh Muhammed Cevad Belaği, *Alau'r-Rahman*, s.18.
- Fazıl Cevad, *Şerhu'z-Zubde Fi'l-Usul*.
- Seyyit Muhsin Emin Amilî, *eş-Şia ve'l-Menar*.
- Şeyh Abdülhüseyin Deşti Necefi, *Keşfu'l-İştibah Fi Mesail-i Carillah*.
- Şeyh Muhammed Hüseyin Kaşifu'l-Gıta, *Aslu's-Şia ve Usuluha*.
- Hücçet lakabıyla ünlü Şeyh Muhammed Kuhkemerî.

– Seyyit Abdülhüseyin Şerefuddin Amilî, *Ecvibetu Mesail-i Carillah*.

- Şeyh Ağa Bozorg Tahrani, *Tenkidu Kavli'l-Ulum*.
- Seyyit Muhammed Hadi Milani.
- Seyyit Muhammed Hüseyin Tabatabai, *el-Mizan*.
- Seyyit Ruhullah Musevi Humeyni, *Tehzibu'l-Usul*.
- Seyyit Ebu'l-Kasım Hoi, *el-Beyan*.
- Seyit Şihabuddin Mer'aşi Necefi.

Tahrifle İlgili Rivayetlerin Değerlendirmesi

Hadis ve tefsir kitaplarında Kur'ân'ın tahrifine dair bazı hadisler nakledilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak birkaç noktaya dikkat etmek gerekir.

• Bu tür hadislerin çoğu güvenilir olmayan şahıslardan ve kitaplardan nakledilmiştir. Ahmed b. Muhammed Sey-yari'nin (öl. 286) "Kıraat" adlı kitabı bunun bir örneğidir. Rical alimleri rivayetlerini zayıf ve fasit mezhep mensubu bilmişlerdir.¹ Ali b. Ahmed Kufi'nin (öl. 352) kitabı da aynı şekildedir. Rical alimleri onun hakkında şöyle demişler: "O ömrünün sonunda Gulat'tan oldu."²

• Tahrife delalet eden rivayetlerin büyük bir kısmı ayetin tefsirine yöneliktir. Hadiste ayetin külli mefhumu somut örneklerle uyarlanmıştır. Bu yüzden bazıları uyarlamayla tefsiri birbirine karıştırmış ve uyarlamanın Kur'an'ın bir parçası olduğunu ve daha sonra çıkarıldığını sanmışlardır. Mesela Fatiha Suresi'nde geçen "Sırat-ı Müstakim", hadislerde "Hz. Peygamber ve Ehlibeyt'inin yolu olarak tefsir edilmiştir. Bilindiği gibi bu tefsir, Kur'ân'ın cüz'ü değildir, sadece ayetteki külli anlam en üstün somut örneğe uyarlanmıştır.³

İmam Humeyni (r.a) tahrife delalet ettiği iddia edilen rivayetleri üç kısma ayırıyor:

- a) Kanıtsal özellikten yoksun zayıf rivayetler.
- b) Uydurma olduğu belli olan mevzu rivayetler.

1- Rical-i Necaşi, c.1, s.219

2- age. c.1, s.219

3- Mecmau'l-Beyan, c.1, s.28.

d) Sahih rivayetler ki, dikkat edildiğinde Kur'ân'da lafzî değil manevî tahrifin olduğunu ifade ediyor.¹

Şunu da bilmeliyiz ki bir mektebin gerçek inanç ve görüşünü bilmek için genelde müellifin şahsî görüşlerini yansıtan hadis kitaplarına değil, o mektebe ait ilmî ve inanç konulu kitaplara bakılmalıdır. Ayrıca bir mezhebin gerçek inanç ve görüşlerini, şaz ve nadir görüşleri esas alarak değerlendirmek doğru değildir.

Fatıma (s.a) Mushafı Nedir?

Kur'ân'ın isimlerinden biri "Mushaf"tır. (Mushaf yazılı sahifelerin bir araya toplandığı mecmuaya denir) Hz. Peygamber'in vefatından sonra Kur'ân sureleri bir araya getirildiğinde sahabeden bazıları "Mushaf" ismini önerdiler.²

Kur'ân amel defterine "suhuf" (yani sahifeler) der: *"Ve sahifeler dağılınca..."*³ Diğer semavi kitaplar da "suhuf" olarak adlandırılır: *"İbrahim'in ve Musa'nın sahifelerin de..."*⁴

Demek ki, Mushaf kelimesi geniş kapsamlı anlama sahiptir. Hz. Peygamber'in (s.a.a) kızının yazılarına da "Mushaf" denilmiştir. İmam Sadık (a.s) şöyle buyuruyor:

"Fatıma Hz. Peygamber'den (s.a.a) sonra yetmiş beş gün yaşadı. Büyük bir hüzün sarmıştı onu. Cebrail inerek Allah Resulü'nün makamı hakkında konuşuyor ve bu vesile ile Fatıma'yı (s.a) teselli ediyor ve gelecekte ki olaylardan onu haberdar ediyordu. Ali (a.s) Cebrail'in getirdiği haberleri (Fatıma'nın (s.a) imlasıyla) yazıyordu. İşte Fatıma'nın (s.a) Mushaf'ı budur."⁵

Ebu Cafer, İmam Sadık'tan (a.s) şöyle naklediyor:

"Fatıma'nın Mushaf'ı Allah'ın kitabından bir şey içermiyor." [Yani onun Kur'ân olduğunu sanmayın].

Mushaf, babasının vefatından sonra kendisine bildirilen bilgileri içerir. Bilindiği gibi İslâm ümmetinde bazıları Resul

---

1- Tehzibu'l-Usul, c.2, s.96

2- el-İtkan, c.11, s.85

3- Tekvir, 10

4- A'la, 19

5- el-Kafi, c.1, s.241

olmamalarına rağmen melekler onlarla konuşurlar. Onlara "Muhaddes" denir. Hz. Peygamber'in değerli kızı da "Muhaddese" olarak bilinir.

İMAMİYYE ŞİASI VE SAHABE

Sahabe, Hz. Peygamber'in (s.a.a) yaranından olup ona iman getiren kimseye denir. Bunlar Hz. Peygamber'e yakınlıklarından dolayı saygınlık kazanmışlardır. Şiîler arasında ister Bedir, Uhud ve Ahzap savaşlarında şahadete ulaşan sahabe olsun, ister hayatta kalan sahabeler olsun, özel bir konuma sahiptirler.

Hiç kuşkusuz Müslümanların Hz. Peygamber'in ashabına karşı özel bir saygıları vardır. Ancak şöyle bir soru söz konusudur ki acaba sahabenin tümü mü adil, takvalı ve günahattan uzaklardır? Yoksa onları, tümü adil ve takvalı olmayan tabiin gibi mi değerlendirmek gerekir?

Cevap şudur ki Hz. Peygamber'i (s.a.a) görmek, onunla birlikte olmak büyük bir şereftir; ancak bu, onların günahattan masum oldukları anlamına gelmez. Hz. Peygamber'in (s.a.a) sahabeyi övdüğü doğrudur. Örneğin Hudeybiye barışıyla ilgili olarak yüce Allah şöyle buyuruyor:

"Ve andolsun ki Allah, ağaç altında, seninle biatleştikleri zaman, inananlardan razı olmuştur da onlara sükun ve huzur indirmiştir..."¹

Ancak yüce Allah başka bir ayette Hz. Peygamber'e hitaben (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

"Ve andolsun ki sana ve senden öncekilere, gerçekten şirk koşarsan yaptıklarını boşa çıkarırım ve elbette ziyana uğrayanlardan olursun diye vahy edildi..."²

1- Feth, 18

2- Zümer, 65

Hiç kuşkusuz sahabeden bazıları yanlış yapmışlardır. Bu da bu hususta Allah'ın rızasının olmadığı anlamına gelir.

Şimdi konuyla ilgili bazı ayet ve hadislerle işaret edeceğiz:

Ayetler:

a) *"...Bir bölük de can kaygısına düşmüştü. Allah hakkında Müslümanlıktan önceki bilgisizlik çağında olduğu haksız zanlara kapıldılar. Diyorlardı ki: Bu işte nemiz var bizim? De ki: Bütün işler Allah'ındır. Onlar, sana açıklamadıklarını yüreklerinde gizliyorlar. Ve bu işte payımız olsaydı burada öldürülmezdik diyorlar..."¹*

b) Kur'ân'ı Kerim sahabeden bazıının fasık olduğunu açıklamıştır: *"Ey inananlar, buyruktan çıkmış biri (fasık) size haber getirdi mi doğru, yahut yanlış olup olmadığını araştırıp iyice bir anlayın..."²*

Bir başka ayette şöyle buyuruyor: *"İnanan kişi, inançtan çıkan (fasık) kişiye benzer mi hiç? Eşit olmaz bunlar..."³*

Tarihin tanıklığıyla bu adam Velid b. Ukbe'dir. O sahabe-den ve hicret edenlerden olma şerefine sahip olduğu hâlde "Benî Mustalak" taifesi hakkında yalan uydurarak itibarını kaybetti ve Allah onu fasık olarak ilan etti.⁴

c) Yüce Allah şöyle buyuruyor: *"Ve onlar, bir alış veriş yahut eğlence görünce ona gidip daldılar ve seni ayakta bıraktılar; dedi ki: Allah'ın katındaki daha da hayırlıdır alış verişten ve eğlence-den ve Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır..."⁵*

ç) *"Ey inananlar, size ne oldu da Allah yolunda savaşa çıkın denildiği zaman olduğunuz yerde mihlanıp kaldınız? Ahireti bıraktınız da dünya yaşayışına mı razı oldunuz? Fakat dünya hayatının faydası ahirete nispetle pek azdır. Hep birden savaşa çıkmazsanız sizi acıklı bir azapla azaplandırır ve yerinize sizden*

1- Al-i İmrân, 154

2- Hucurat, 6

3- Secde, 18

4- Tefsir-i Taberî, c.12, s.62 ve Tefsir-i Kesir, c.3, s.452

5- Cum'a, 11

*başka bir topluluk getirir ve siz, ona hiçbir zarar veremezsiniz. Ve Allah'ın her şeye gücü yeter."*¹

d) *"Ey inanlar, ne diye yapmayacağınız şeyi söylersiniz? Allah katında en nefret edilen şey, yapmayacağınız şeyi söylemenizdir."*²

e) Bir başka ayette şöyle buyuruyor: *"Müslüman olduk diye seni minnet altında mı bıraktılar? Deki: Müslümanlığınızdan dolayı beni minnet altında bırakmaya kalkışmayın, hayır Allah'a karşı siz minnet altındasınız, sizi doğru yola sevk edip imanda başarı verdiğinden, eğer doğru söylüyorsanız."*³

f) *"Onlardan öyleleri de vardı ki Peygamber'i incittiler ve o derler, her söyleneni dinleyen bir kulak adeta, De ki: O, sizin için bir hayır kulağıdır, Allah'a ve inananlara inanır ve sizden inananlara rahmettir. Allah'ın Peygamberi'ni incitenlere elemli bir azap vardır."*⁴

g) Yüce Allah şöyle buyuruyor: *"Bedevilerden geri kalanlar, diyecekler ki sana: Bizi mallarımız ve çocuğumuz çoluğumuz oyaladı artık sen, yargılanma dile bize; gönüllerinde olmayanı dilleriyle söylerler..."*⁵

ğ) Yüce Allah Kur'ân'da şöyle buyuruyor: *"Andolsun ki Allah, size ettiği vaadi doğruladı; izniyle onları bozup öldürdünüz de sonra gevşeklik gösterdiniz, verilen buyruk hakkında çekıştiniz ve sevmediğiniz şeyi size gösterdikten sonra tutunuz, isyan ettiniz. Sizden dünyayı dileyen olduğu gibi ahireti dileyen de vardı..."*⁶

h) *"İki topluluğun karşılaştığı gün içinizden yüz çevirenler, şüphe yok ki bazı hareketleri yüzünden şeytana kapılmışlardı..."*⁷

ı) *"Ve ne oluyor size de Allah yolunda mallarınızı harcamıyorsunuz ve Allah'ındır göklerin ve yeryüzünün mirası; sizden, fe-*

1- Tevbe, 38-39

2- Saff, 2-3

3- Hucurat, 17

4- Tevbe, 61

5- Feth, 11

6- Al-i İmrân, 152

7- Al-i İmrân, 155

*tihten önce mallarını harcayan ve savaşan, başkalarıyla bir de-ğildir.."*¹

Hadisler:

a) Buharî, Müslim ve diğer Ehlisünnet muhaddisleri şu içe-rikte bir çok rivayet nakletmişlerdir:

"Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "Ashabımdan bir grup kıyamet gününde getirilecek ve cehenneme doğru götürülecektir. O sırada ben ashabım! Ashabım diye sesleneceğim. Bana şöyle hitap gelecek: Bunlar senden sonra gerisin geriye döndüler."²

b) Ahmed b. Hanbel Hz. Peygamber'den (s.a.a) şöyle nakle-diyor:

"Ashabımdan bazıları vardır ki ölümünden sonra ne onlar beni görecektir, ne de ben onları."³

c) Buharî, Salim'den şöyle naklediyor:

"Ümmü Derda'dan şöyle duydum: Ebu'd-Derda öf-keli bir hâlde yanıma geldi. Ona: Seni öfkeliendiren ne-dir? dedim. Dedi ki: Allah'a andolsun ki ben Hz. Pey-gamber'in ümmetiyle ilgili namaz kıyor olmalarından başka bir şey bilmiyorum."⁴

ç) Buharî, Enes'ten şöyle naklediyor:

"Ben Allah Resulü (s.a.a) zamanında yapılan hiçbir şeyi bilmiyorum. Ona dediler: Namaz. Dedi ki: Namazla ilgili zayi ettiğinizi bilmiyor musunuz?"⁵

d) Buharî, uzun bir hadiste İbn Abbas'tan şöyle naklediyor:

"...Hz. Peygamber'in huzurunda tartıştılar; oysa onun huzurunda tartışmak yakışmaz. Daha sonra dedi-ler ki: Peygamber sayıklıyor..."⁶

e) Buharî, Usame'den şöyle naklediyor:

1- Hadid, 10

2- Sahih-i Buharî, c.8, s.169; Sahih-i Müslim, c.8, s.107; Müsned-i Ahmed, c.1, s.235 vs.

3- Müsned-i Ahmed, c.6, s.298

4- Sahih-i Buharî, c.1, s.159

5- age. Tezyiu's-Salat babı.

6- Sahih-i Buharî, Kitabu'l-Cihad, hadis: 2888

"Hz. Peygamber Medine duvarlarının birinin üstüne çıktı ve buyurdu: Benim gördüğümü siz de görüyor musunuz? Şüphesiz evlerinizin arasındaki fitne yuvalarını görüyorum..."¹

f) Buharî, Cabir'den şöyle naklediyor:

"Biz Hz. Peygamber'le birlikte namaza meşgulken, Şam'dan gelen bir kabile Medine'ye girdi. Onlar kendileriyle birlikte yiyecek maddeleri getirmişlerdi. Namaz kılanlardan çoğu kabileye doğru koşular. Hz. Peygamber'in yanında on iki kişi dışında hiç kimse kalmadı. Bunun üzerine Hz. Peygamber'e şu ayet nazil oldu: **Ve onlar, bir alış veriş yahut eğlence görünce ona gidip daldılar ve seni ayakta bıraktılar.**"²

g) Buharî, Ukbe b. Amir kanalıyla Hz. Peygamber'den (s.a.a) şöyle nakleder:

"Gözüm üzerinizdedir, sizin üzerinize şahidim. Allah'a andolsun ki şimdi havuzu görüyorum ve bana yeryüzünün hazinelerinin kilidi verilmiştir. Benden sonra müşrik olmanızdan korkuyorum ve yeryüzünde kargaşa yaratmanızdan korkuyorum".³

Konunun devamında birkaç noktaya dikkat etmek gerekir:

1- Sahabenin adil olup olmadığı konusunda konuşmak, kitap ve sünnetle muhalefet anlamına gelmez. Bu sadece "cerh ve tadil" yani iyileri kötülerden ayırt etmek amacını taşıyor.

2- Seyyit Muhammed b. Akil "en-Nesaihu'l-Kafiye" adlı eserinde şöyle yazıyor:

"Hüsnü zanda bulunmaya yönelik verilen emir, genel değil ve her yerde geçerliliği yoktur. Her yerde sıhate hükmetmek revadır, ancak hakkı ispat ve batılı iptal makamı ve cerh ve tadil müstesna. Eğer bu yerlerde de sıhate hükmedilecek olursa, ilâhî ahkam ve hadler tatil olur..."⁴

1- age. Kitab-u Fezaili'l-Medine, Hadis: 1779

2- Cum'a, 11

3- Sahih-i Buharî, Kitabu'l-Cenaiz, Hadis: 1278

4- Nesaihu'l-Kafie, s.224

3- Konu, sahabenin adaletidir, sahabeye sebbetmek değil. Ne yazık ki bazıları bu ikisini birbirinden ayırt edememiş, sahabenin tümünün adaletini kabul etmeyenleri sahabeyi sebbetmekle suçlamışlardır.

Ehlişünnet'i sahabenin hepsinin adaleti görüşünü savunmaya iten sebep, Ehlibeyt'ten yüz çevirmesidir. İma-miyye Şiası, Ehlibeyt'i dinî merci olarak kabul eder ve hadislerini hüccet bilir. Hem Ehlibeyt'ten ve hem de sahabeden rivayet nakleder. Lakin her sahabeden değil, sadece adaletleri ispat edilen sahabeden. Ehlişünnet'in çoğu Ehlibeyt hadislerini hüccet bilmedikleri ve Hz. Peygamber'in sünnetine ulaşmak için sahabeden başka yolları olmadığı için sahabenin hepsinin adaletini ve hadislerinin hüccie-tini kabul etmek zorunda kaldı.

TAKİYYENİN MEŞRULUĞUNA DAİR İTTİFAK

Cana ve mala yönelik tehlike bulunduğunda inancı gizlemeye "takiyye denir. Takiyye, Kur'ân öğretilerinden biridir.

Takiyyenin Sözlük ve Terimsel Manası

Zebidi, Tacu'l-Arus'ta şöyle yazıyor:

"Takiyye, sözlükte zarardan kaçınmak ve ihtiyat etmek demektir..."¹

Ehlisünnet ve Şia'nın ittifakı üzere takiyye yalan ve nifak sayılmaz.

Takiyyenin ne demek olduğu konusunda benzer sözler söylenmiştir. Örnek olarak bazısına değineceğiz:

Serahsi Hanefî şöyle yazıyor:

"Takiyye, insanın kendisini, söylediği sözlerden dolayı gelebilecek ceza ve tehlikelere karşı korumasıdır, kalbindeki şeyi gizlese bile."²

İbn Hacer Askalanî Şafîî şöyle yazıyor:

"Takiyye, insanın içinde sakladığı şeyi başkası için söylemekten kaçınması demektir."³

Alusî Hanbelî Vahhabî Takiyyeyi şöyle tanımlar:

"İnsanın canını, malını ve şahsiyetini düşmanın şerinden korumasıdır."

Sonra düşmanı şöyle tarif ediyor:

1- Tacu'l-Arus, c.10, s.396 "vegeye kökünden.

2- Serahsi, el-Mebcut c.24, s.45

3- İbn Hacer Askalani, Fethu'l-Bari Fi Şerh-i Sahih-i Buharî, c.12,

"Düşman iki kısımdır: Kafir ve Müslüman gibi din farklılığından kaynaklanan düşmanlık. Mal, mülk ve makam gibi dünyevi istek ve amaçlara dayalı düşmanlık."¹

Seyyit Muhammed Reşit Rıza yazıyor ki:

"Takiyye, canı zarara karşı korumak amaçlı hak-kın dışında söylenen ve yapılan şey demektir."²

Şeyh Meragi Mısri şöyle yazıyor:

"Takiyye insanın canını, malını ve şahsiyetini düşmandan gelebilecek zararlara karşı korumak için hak-kın dışında söylediği ve yaptığı şeylerden ibarettir."³

İmamiyye alimlerinden Merhum Şeyh Ensari şöyle yazıyor:

"Takiyye, cana gelebilecek zararları önlemek için sözde veya amelde hakka muhalefet ederek onlar gibi davranmaktır."⁴

Takiyyenin Şer'î Dayanakları

Şüphesiz Müslümanların ittifakı delile dayanmalıdır. Takiyye de aynı şekildedir. Şimdi burada takiyyenin şer'i delillerine işaret edeceğiz:

a) Kur'ân

Şiî ve Sünnî alimler takiyyenin meşruluğuna dair bazı ayetlere istinat etmişlerdir ki onlardan bazıları şunlardır:

1- Yüce Allah şöyle buyuruyor: *"İnananlar iman edenleri bırakıp da kafirleri dost edinmesinler. Bu işi yapan, Allah'tan bir şey beklemesin, fakat kafirlerden çekinmeniz gerekse o başka. Allah kendisinden sakınmanızı emretmektedir ve dönüp varılacak yer de Allah kapsıdır."*⁵

1- Ruhu'l-Maani, Alusî, c.3, s.121

2- Tefsiru'l-Menar, c.3, s.28

3- Tefsiru'l-Merağî, c.3, s.137

4- et-Takiyye, Şeyh Ensari, s.37

5- Al-i İmrân, 28

Müfessirlerin ve fakihlerin tümü bu ayeti takiyyenin delili olarak kabul etmişlerdir.¹ Enes b. Malik bu ayete dayanarak zorla yapılan boşanmanın doğru ve geçerli olmayacağını söylemiştir.²

2- *"Canla, gönülle inanmışken ve yüreği inançla yatışmışken, zorla, cebirle, istemediği hâlde dininden döndüğünü söyleyenden başka, inandıktan sonra Allah'ı inkar eden, hatta kafirlikle yüreği genişleyen, hoşlanan kişi yok mu, bu çeşit kişilerdir Allah'ın gazabı ve onlara pek büyük bir azap var."*³

Müfessirler ve fakihler takiyyenin meşruiyeti için bu ayete istinat etmişlerdir.⁴ İmam Şafî zorla yapılan yeminin geçersizliği için bu ayete istinat etmiştir.⁵

3- *"Ve Firavun soyundan inanan ve inancını gizleyen bir er, dedi ki Rabbim Allah'tır dediği için mi adam öldüreceksiniz?..."*⁶

Bütün müfessirler, bu adamın Hz. Musa'nın nübüvvetine iman getiren, ama Firavun ve yakınlarının onu öldürecekleri korkusuyla imanını gizleyen biri olduğu hususunda görüş birliği içerisindedir.

4- Yüce Allah Kur'ân'ı Kerim'de şöyle buyuruyor: *"Onları uyuttuğumuz gibi birbirlerine sormaları için öylece de uyandırdık ve içlerinden biri, ne kadar kaldık burada dedi. Bir gün uyunmuşuz yahut günün bir kısmını uykuyla geçirmişiz ve rabbiniz daha iyi bilir dediler, ne kadar kaldığımızı, hele şimdi birinizi şu gümüş parayla şehre yollayın da yiyeceklerin hangisi daha temizse bir miktar alsın, bir rızık getirsin size, ancak çok ihtiyatlı davranın ve hiçbir kimse sizi duyup anlamasın. Çünkü anlarlar*

1- Tefsir-i Taberî, c.3, s.153, Tefsir-i Razi, c.8, s.13; Ruhul-Maani, c.3, s.121; Serahsi, el-Mebcut, c.24, s.45; Zamahşeri, el-Keşşaf, c.1, s.222 ve Kurtubi, el-Cami Li-Ahkami'l-Kur'ân, c.4, s.57 vs.

2- Malik b. Enes, el-Müdevenetu'l-Kubra, c.3, s.29

3- Nahl, 106

4- Sünen-i İbn Mace, c.1, s.53; Taberî, Camiu'l-Beyan, c.14, s.122 ve Cessas, Ahkamu'l-Kur'ân, vs.

5- Ahkamu'l-Kur'ân, c.2, s.114

6- Mü'min, 28

*duyarlarsa ya taşlarlar sizi yahut ta dinlerine döndürürler ve artık kesin olarak kurtulamazsınız onlardan."*¹

Yüce Allah bu ayette Ashabı-ı Kehf'in inandıktan sonra yaptıkları takiyyeye işaret etmiştir.

Söz konusu edilen ayetler, kafirlere karşı yapılan takiyyenin yanı sıra can, mal ve şahsiyeti korumak için Müslümanlara karşı yapılan takiyyenin de delili olabilir. Bunu başkaları da açıklamışlardır. Fahri Razi şöyle diyor:

"Şafî mezhebine göre, Müslümanların kendi aralarındaki durumları kafirler karşısındaki konumları gibi olursa, canın korunması için takiyye etmek caiz olur. Takiyye hayatî zararlı kısıtlı değildir, malî zararlar için de yapılabilir; Müslümanın malı da kanı gibi saygındır. Kim bu yolda öldürülürse şehittir."²

Ebu Hureyre şöyle diyor:

"Ben Hz. Peygamber'den iki kısım destur ve öğreti aldım. Onlardan bir kısmını halk arasında yaydım, ama diğer bir kısmını açıklamaktan kaçındım. Açıklayacak olsaydım öldürülürdüm."³

Abbasi ve Emevîlerin hilâfeti dönemi zulümle doludur. Me'mun döneminde "Kur'ân'ın yaratılıp yaratılmadığı" konusunda Şia ve Sünni muhaddisleri genelde takiyye yapıyorlardı. Me'mun'un çıkardığı kanundan sonra bir kişi dışında, herkes kalbinde inandığının aksini izhar etti⁴

5- *"O dinde size bir zorluk vermedi"*.⁵

b) Sözlü ve Amelî Sünnet

Takiyye, bir çok nebevî hadiste ve Ehlisünnet kaynaklarında gelmiştir. Şimdi bunlardan bazılarına işaret ediyoruz:

1- Hz. Peygamber şöyle buyurdu:

"Ümmetimden hata, unutkanlık ve zorla yaptırılan şey kaldırılmıştır."¹

1- Kehf, 19-20

2- Tefsir-i Razi, c.8, s.13

3- Mehasinu't-Te'vil, c.4, s.82

4- Tarih-i Taberî, c.7, s.195-206

5- Hac, 78

2- Suyutî, Hz. Peygamber'den şöyle naklediyor:

"Müminin, kendilerine karşı takiyye yapmak zorunda kaldığı kavim, kötü bir kavimdir."

3- Şia ve Sünni Hz. Peygamber'den şöyle naklediyor:

"İslâm'da zarar ve ziyan yoktur."²

c) İcma

Ehlisünnet alimleri takiyyenin cevazına dair icma etmişlerdir. Bunu belirtenlerden bazılarına işaret edeceğiz:

- Ebu Bekir Cessas, *Ahkamu'l-Kur'ân*, c.1, s.127
- İbnu'l-Arabi Malikî, *Ahkamu'l-Kur'ân*, c.2, s.1179
- Abdurrahman Mukaddesi Hanbelî, *el-Üdde Fî Şer-hi'l-Umde*, s.464
- Kurtubi Malikî, *el-Cami Li-Ahkami'l-Kur'ân*, c.10, s.180
- İbn Kesir Şafiî, *Tefsiru'l-Kur'ân'il-Azim*, c.2, s.609
- İbn Hacer Askalanî Şafiî, *Fethu'l-Bari*, c.12, s.264
- İmam Şevkanî Zeydi, *Fethu'l-Kadir*, c.3, s.197
- Cemalettin Kasimi Şami, *Mehasinu't-Tevîl*, c.4, s.197
- Şeyh Meragi Mısri, *Tefsiru'l-Merağî*, c.3, s.136
- İsa Şekarra, *el-İkrah ve Eseruhu Fi't-Tasarrufat*, s.114
- Doktor Abdulkerim Zeydan, *Mecmuatu Buhusin Fıkhiyye*, s.208

Sahabenin Takiyyesi

Tarihin tanıklığıyla sahabeden bir çoğunun değişik yerlerde takiyye yaptıkları sabit olmuştur. Can tehlikesi, şahsiyete zarar gelmesi, malın alınması, ihanet veya bir kamçıyla olsa bile vurma ihtimali ve benzer şeyler sebebiyle takiyye eden sahabelerden bazılarının ismine işaret ediyoruz:

- Yasir b. Amir Kinanî (Ammar'ın babası)
- Sümeyye (Yasir'in eşi ve Ammar'ın annesi)
- Muaz b. Cebel
- Ömer b. Hattab, *Sahih-i Buharî*, c.5, s.60

1- Fethu'l-Bari, c.5, s.160-161 ve Kenzü'l-Ummal, c.47, s.233 vs.

2- Camiu's-Sağir, c.1, s.491

- Kureyşli bir şahsın Ömer'e karşı yaptığı takiyye, *Kitabu'l-Ezka*, s.130
- Suraka b. Malik b. Ceş'em, *Hayatu's-Sahabe*, c.4, s.327
- Abdullah b. Mesut, *el-Muhalla*, c.8, s.336
- Ebu'd-Derda, *Sahih-i Buharî*, c.8, s.37
- Abdullah b. Huzeyfe, Zehebî'nin *Tarih-i İslâm* adlı eseri, c.2, s.87
- Mikdad b. Esved, *Sünen-i İbn Mace*, c.1, s.53
- Huzeyfe b. Yeman, *el-Mebcut*, Serahsi, c.24, s.46
- Habbab b. Aret: Mekke'de işkence edildi ve takiyye etti.
- Ammar b. Yasir: Mekke'de işkence edildi ve takiyye yaptı.
- Suheyb b. Sinan (Suheyb Ruhî adıyla ünlü): Mekke'de işkence edilince takiyye yaptı.
- Cebr Mevla Hazremi: Küfre zorlanınca kafir olduğunu ilan etti.¹
- Sahabeden bir grubun takiyyesi, *Tarih-i Taberî*, c.5, s.167
- Ebu Musa Eş'ari, *el-Furuk*, Karafi, c.4, s.236
- Sevban, (öl. 54) *İhya'u Ulumi'd-Din*, Gazali, c.3, s.137
- Ebu Hureyre (öl. 59), *Sahih-i Buharî*, c.1, s.41 ve *Kitabu'l-İlim*.
- Sahabeden bir grubun Muaviye karşısındaki takiyyesi, *Sünen-i Neseî*, c.5, s.253 ve *Kitabul Menasik*.
- Abdullah b. Ömer b. Hattab, *Sahih-i Buharî*, c.5, s.140 ve *Bedu'l-Halk*.
- Zeyd b. Erkam, *Müsned-i Ahmed*, c.47, s.368
- Abdullah b. Abbas, *Camiu'l-Beyan*, Taberî, c.6, s.313
- Sahabeden diğer bir grubun takiyyesi, *Tarih-i Yakubi*, c.2, s.197
- Gazi Şureyh, *Maktelu'l-Hüseyn*, Lut b. Yahya, c.39-40
- Enes b. Malik, *Şerhu'l-Akideti't-Tahaviye*, c.2, s.530

Tabiinın Takiyyesi

- Beni Zabbe'nin takiyyesi, *Tarih-i Taberî*, c.3, s.213

1- Razi, *Tefsiru'l-Kebir*, c.20, s.121

- Sasaa b. Savhan, *el-Behrul-Muhit*, c.2, s.423
- Mesruk b.Ecdeh, *el-Mebсут*, Serahsi, c.24, s.46
- Necde b. Uveymir Harici, *el-Milel ve'n-Nihel*, Şehris-tani, c.1, s.125
- Said b. Cubeyr, *el-Emval*, Ebu Ubeyt
- Said b. Musayyib, *el-Emval*, s.565
- Milyonlarca insanın Haccac b. Yusuf Sekafi karşısında yaptığı takiyye, *Murucu'z-Zeheb*, c.3, s.375 vs.
- Mücahit b. Cebri Mekki, *Tefsiri Kurtubi ve Taberî*
- Amir Şabi, *Camii'l-Ahkam Li'l-Kur'ân*, Kurtubi, c.1, s.190
- Zehhak b. Muzahim, *Camii'l-Beyan*, Taberî, c.6, s.316
- Hasan Basri, *Sahih-i Buharî*, c.9, s.25 vs..
- Reça b. Hayve, *el-Cami Li-Ahkami'l-Kur'ân*, Kurtubi, c.10, s.124
- Meymun b. Mehran, *İhyau Ulumi'd-Din*, Gazali, c.3, s.137
- Eta b. Ebi Ribah, *Ahkamu'l-Kur'ân*, İmam Şafîî, c.2, s.114-115
- Kitabe b. Deame Sedudi, *el-Behrul-Muhit*, Ebu Hayyam, c.2, s.423
- Şebeh Ebu Akkal, *Uyunu'l-Ahbar*, İbn Kuteybe, c.1, s.329
- Zeheri, *Usdu'l-Gabe*, İbn Esir, s.308
- Sudey, *Camii'l-Beyan*, Taberî
- Vasil b. Eta, *Kitabu'l-Eska*, İbn Cevzî, s.136
- Salim b. Ebi Hafse Beteri; *Tehzibu't-Tehzib*, c.3, s.374
- Amr b. Ubeyd Muzetili, *Tarih-i Bağdat*, Hatib-i Bağdadi, c.12, s.269
- Tabiinden bir topluluğun takiyyesi, *Tarih-i Taberî*, c.4, s.476 vs.
- Harice b. Abdullah, *Tehzibu't-Tehzib*, c.10, s.251
- Ebu İbn, *Ahbaru Ebi Hanife*, Humeyri, s.19,
- Saffah ile biat anında yapılan takiyye, *Ahbaru Ebi Hanife*, s.14-15
- Mensur ile biat anında, *el-İntika*, İbn Abdullah, s.159
- Bağdat şehrinin inşasında, yıl 145, *el-İber Fi Haberinin Min Gaber*, Zehebi, c.1, s.155

- Risafe kazasını kabul ederken, *Tarih-i Bağdadi*, c.13, s.329 vs...
  - İmam Sadık ile olan meselelerinde, *el-Muvafık Fi Menakı-bı Ebi Hanife*, c.1, s.173
  - Ebi İbn Leyla ile, *et-Takiyye Fi'l-Taria'l-Fıkhî*, Ali Şemlavi, s.185
  - Ebu Hanife'nin ashabının Ebu Hubeyre'nin karşısındaki takiyyesi, *el-Eimmetu'l-Erbaa*, Mustafa Şuk'e s.116
  - İbn Sem'a'nın Mensur karşısındaki takiyyesi, *el-İmame ve's-Siyase*, c.2, s.173
  - Sufyan-i Sevri, *Tarih-i Bağdat*, c.3, s.385
  - İmam Malik b. Enes'in değişik yerlerde ki takiyyesi:
Örneğin:
Emevîler karşısında, *Mizanu'l-İtidal*, Zehebi, c.1, s.164
Abbasiler karşısında, *Mürucu'z-Zeheb*, Mes'udî, c.3, s.340
- vs.
- Muvatta'nın telifinde, *Tarihu'l-Hülafa*, Suyutî, s.263
  - Açıkça takiyye etmesi, *el-Mudevvetu'l-Kubra*, Malik b.Enes, c.3, s.20
  - Said b. Esreş, Malik b. Enes'in dostu, *Camiu Ahkami'l-Kur'ân*, c.10, s.124

Önemli Noktalar

Şia'ya göre takiyye koşullara göre farz ve haram olabilir. İnsan bazı durumlarda malının veya canının tehlikede olduğunu ileri sürerek takiyye edemez.

Şia imamları genellikle kılıç ve zehirle şehit edilmişlerdir. Eğer onlar takiyye etseydiler dünyada yüksek makamlara ulaşırlardı. Ama çok iyi biliyorlardı ki Yezit gibi şahıslar karşısında takiyye etmenin manası dinin ve mezhebin yok olmasından başka bir şey değildir.

Din önderlerinin dinin esasını ve temellerini tehlikede gördükleri zamanlarda takiyye etmeleri doğru değildir.

Takiyye şahısın düşman karşısındaki zaafı anında yaptığı şeydir. Ama dinî ahkam ve öğretileri öğretmede takiy-yenin hiçbir yeri yoktur. Bir alimin takiyye ederek dinî inançların ter-

sine bir şeyler yazması ve onu toplumda yayması, yanlıştır. Şia alimleri en zor şartlarda bile inançlarını açıklamışlardır.

Takiyye konusunda, siyasi ihtilâflar yaratmak suretiyle baskı ortamı oluşturan ve yaşamı halka zindan edenler kınanmalıdır. Bu koşullarda takiyye etmek zorunda kalanları kınamak doğru değildir.

Not:

Sayfa 122'de Ümmü Hani, Ali'ni kızı olarak yazılmış, bu yanlıştır. Yeni baskıda düzeltilsin. Alin'nin kız kardeşi olarak.